OLIN JURMAN

LEGIONÁŘI

VŠECHNO BYLO JINAK

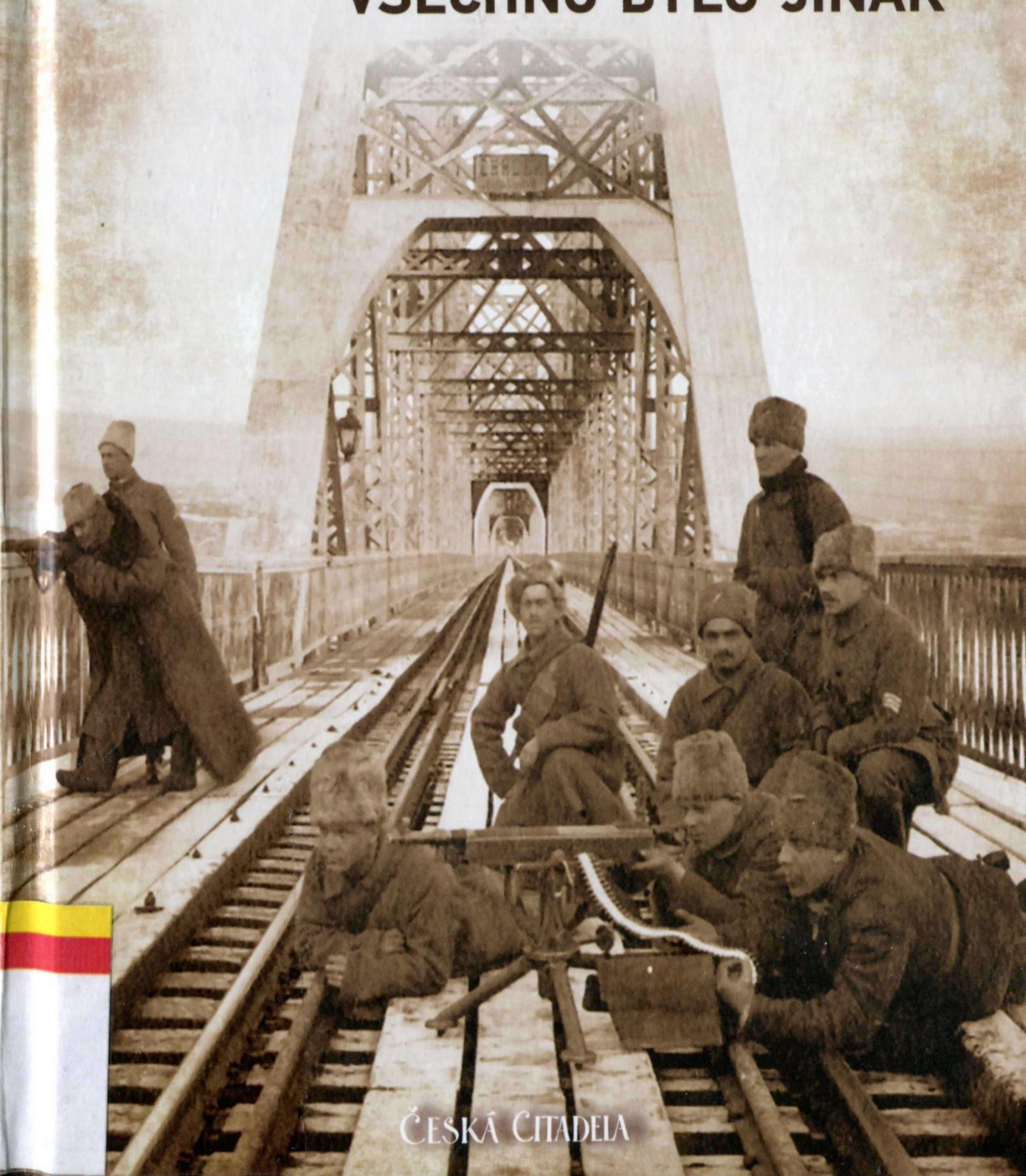

ČESKÁ CITADELA

OLIN JURMAN

LEGIONÁŘI

všechno bylo jinak

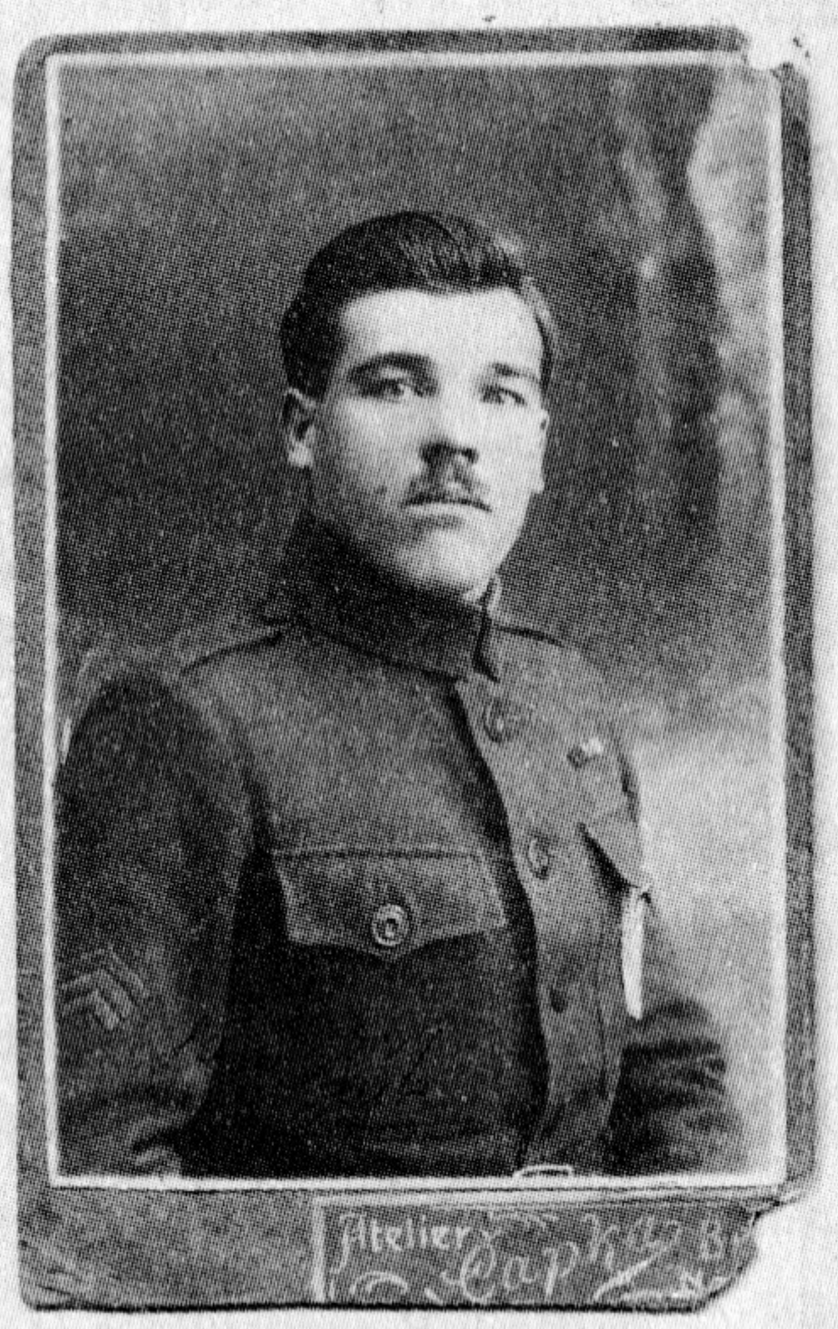

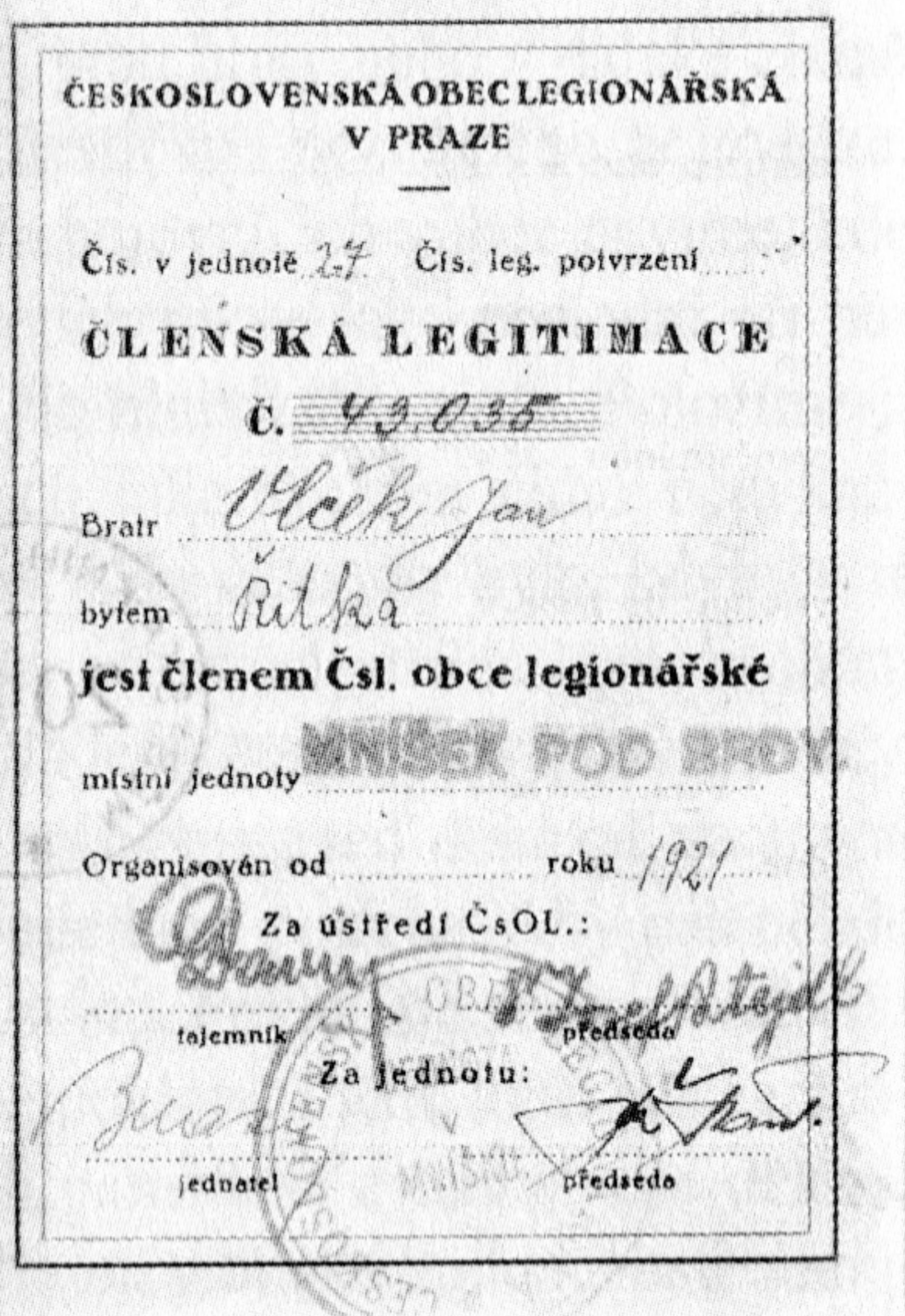

O anabázi legionáře Jeníka Vlčka
z rakouské fronty u Haliče až do Vladivostoku,
z Vladivostoku zpět až do Povolží,
odtud opět do Vladivostoku a lodí kolem světa
do svobodného Československa v líhni šachových partií
generálních štábů spojenců, černých i rudých nepřátel
včetně střípků kruté pravdy o tom, jak to vlastně všechno
doopravdy tenkrát bylo

© Olin Jurman, 2019
© Česká citadela s.r.o., 2019

ISBN 978-80-907399-1-8

VĚNOVÁNÍ

Tato kniha je věnována všem legionářům, kteří se před více než sto lety zasloužili o naši svobodu a samostatný stát. Je lhostejné, jestli byli uloženi na některém našem hřbitově se žulovou deskou a fotografií, každý sám nebo v hromadném hrobě, kam o význačných dnech pokládají s velkou pompou kytice těch dnešních nejzasloužilejším a jiným. Nezáleží na tom, jestli spí svůj věčný sen v domácí prsti hlíny nebo v daleké cizině často i v neoznačeném hrobě nebo s destičkou neznámého bojovníka. Není ani směrodatné, jestli o některých bojovnících vůbec nevíme, kde jejich ostatky vlastně skončily nebo jejich rakve jako poslední při návratu domu sjely z pohřebního prkna do hlubokého moře. Položíme-li někdy kytičku na hrob kteréhokoli z nich, jako bychom vzdali úctu každému z nich a vzpomněli si na všechny. Kdo ví, co by bylo, kdyby v té nejdůležitější době nevzali flintu do ruky a nezačali střílet. Jestli bychom tady vůbec byli. Jestli by naše země byla ještě česká a my mluvili česky. A položme si otázku, jestli bychom se právě my a teď dokázali zachovat stejně jako oni. Není jisté, zda to nebude brzy potřeba. Aby nás někdo nedokázal rozpustit v nějakém Obludystánu. Pokloňme se těm, kteří nás už jednou zachránili. Nezapomeňme se poklonit i těm, kteří nás zachránili o půlstoletí podruhé. A nad jejich památkou zvažme, zda děláme všechno proto, abychom se dalším hrdinům v blízké budoucnosti nemuseli klanět potřetí.

PODĚKOVÁNÍ

Napsat tuto knížku nebylo vůbec jednoduché. V roce stoletých oslav vzniku naší novodobé samostatnosti vznikla úctyhodná hromádka legionářských knih, paprsek světla objevil zaprášené krabice starých deníků a fotografií, rodiny objevovaly své hrdiny a zveřejňují staré zápisy. Oslavy a plno hrdinství, sláva a věnce na pomníky. Ale paleta má více barev než jen tu černou a zářivě bílou. Tak jako v divadle při hrdinském kusu je za jevištěm další část obecenstvu neviditelná asi jako černá kuchyně v poměru k bohatě prostřenému jídelnímu stolu. Stejně tak i já jsem se v té záplavě zářivých piedestalů pustil do zákulisí, abych pustil špetku světla i na loutkáře, režiséry a kotel, ve kterém to všechno tenkrát vybublalo na povrch. Pro ty, co to všechno řídili a organizovali, pro ty to vůbec nebyla žádná procházka parkem. A že by se mezi sebou moc milovali, to bych také netvrdil. Takové psaní je ovšem potom značně náročnější, vyžaduje více informací, více archiválních útržků, ale výsledek je mnohdy dost překvapující. Ale nesnižuje jakkoliv hodnotu toho, že právě váš dědeček byl hrdina. Možná byl hrdina ještě větší, než si myslíte. No a abych se dokázal dopídit hromady někdy i nepříjemných souvislostí, k tomu mi dopomohli svými zkušenostmi i spoluprací pokračující nositelé legionářské pochodně společnosti Československý legionář v Brně s Karlem Černochem v čele, stará garda vysokých vojenských velitelů s neformálním šéfem plukovníkem genštábu v.v. Zdeňkem Zbytkem, pár úmyslně nejmenovaných vojenských historiků z boudy pod Vítkovem v Praze, opět nejmenovaní vedoucí činitelé Českého svazu protifašistických bojovníků a spolubojovníci z klubů vojenských výsadkářů v Jindřichově Hradci a Praze. Osobně musím vzpomenout pracovní spolupráce fotografa Milana Linharta a dvou vážených Zdeňků, Zbytka a Doležala, bez kterých by se všechny mé knížky rodily asi císařským řezem. Děkuji také synovi hlavního protagonisty příběhu legionáře Jana Vlčka. V neposlední řadě díky mé ženě za trpělivost a rodinné zázemí, bez kterého nic dobrého ani vzniknout nemůže. Takže díky moc všem!

Motto:

Válka je příliš vážnou záležitostí,
než aby se mohla svěřit armádě.

GEORGE CLEMENCEAU

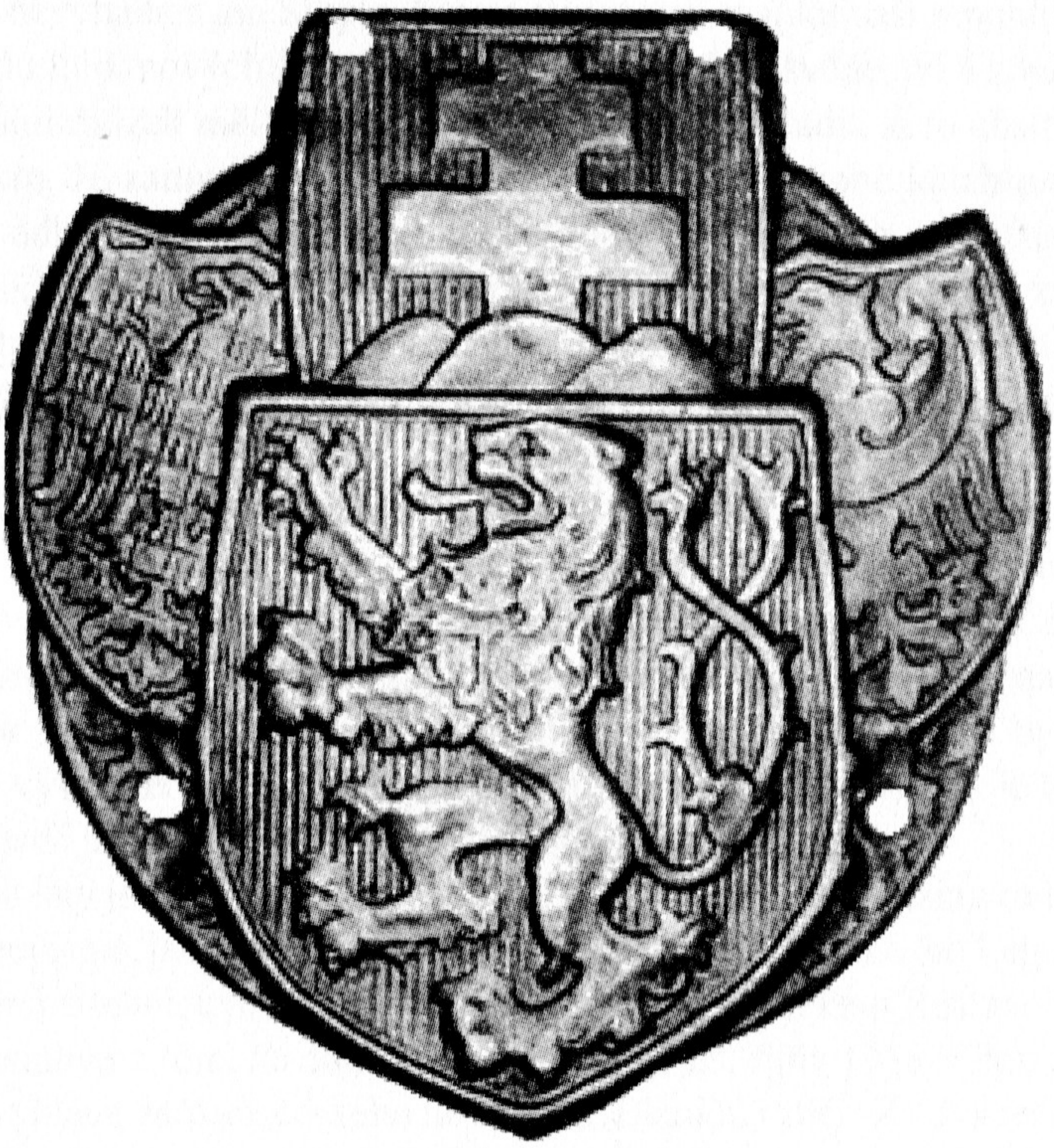

Slovo vypravěče

Jmenuji se Olin, jsem badatel a vypravěč. Rád brouzdám v tajemstvích a nedořešených případech naší nedávné historie. V poslední době to bylo obzvlášť zajímavé a pikantní. Slavili jsme výročí jednoho sta let od otevření dveří do nové republiky a máme co hodnotit. Zakladatelé jistě neočekávali, že to bude procházka parkem, a když slibovali hory doly, určitě nečekali černý les. Že nás však čeká taková horská dráha, to by určitě nevyhádala ani Sibyla. K oslavám století vzniku naší republiky se vyrojilo tolik nových zaručených informací, faktů, svědectví a zpráv, že normální mozek měl někdy problém je správně zařadit. A to abstrahuji od faktu, že zatím neexistuje přístroj na odhalení stupně jejich pravdivosti, odhadu nebo i falše. I mně se podařilo v různých, zejména pak vojenských a bezpečnostních archivech vyškrábal nějaké to zlaté zrnko, které bylo nutné oddělit od plev tendenčnosti na jednu či druhou stranu. Kdybych k tomu přidal i všechny nové amatérské superpravdy, plachtící po sociálních sítích, asi bych se v tom guláši utopil.

Měl bych se asi přiznat, že k tomu slavnému výročí už delší dobu vrtám vlastní sondu až k jeho válečnému zrodu. Nebojte se, nejsem přežvýkavec, abych jen jinými slovy opakoval staré story, badatel by se měl ozvat, jen když odhalí zasuté souvislosti známých věcí a ona celá událost může vyznít v úplně jiné tónině. Vrchní klaďas může být nakonec vyvrhelem a zlotřilý vládce miláčkem národa. Většinou je to ale k nejčistší pravdě někde uprostřed. Nebo je všechno jinak.

Před lety jsem se dostal k osobnímu deníku, v němž stařešina rodu mé ženy popisuje, jak ten začátek republiky pomáhal tvořit také on. Legionář, člen cechu blanických rytířů, kteří tenkrát měli v dalekém Rusku obrovské zásluhy na tom, že domácí politici mohli 28. října 1918 v Praze bez obav vyhlásit začátek českého novověku. Blaničtí rytíři? Za dvacet let to byli zlovolní rozvraceči rakouského pořádku ve středu Evropy! Pak se objevili rudí rytíři a ty blanické zakopali do jeskyně úplného zapomnění.

Před dvaceti lety se ti zahrabaní vykopali a pro změnu zase zahrabali ty s tou rudou hvězdou na čele. A je to.

Uplynulo sto let a víme bezpečně, kde tenkrát byla ta opravdová pravda. Ale víme to určitě? A úplně přesně? V průběhu slavnostního roku 2018 se na knižním trhu objevilo možná více heroických knih než předtím za těch sto let dohromady. Všechny se svatozáří. Víte, já jsem v té problematice zahrabaný teprve třicet let a za tu dobu jsem už také něco vyšpionil. Před lety jsem napsal první knihu o geroji naší rodiny a jeho pětileté strastiplné pouti po sibiřské magistrále. Asi to nebylo úplně nejhorší, když je venku už její čtvrté vydání a mohou v tom listovat v azbuce i tam, kde latinku číst neumí. Leccos jsem si také ověřil během několikaměsíčního putování od ukrajinské fronty až do Vladivostoku a dost nástrojů mi v tom oficiálním orchestru příliš neladilo. Proto jsem se v tom výročním roce pustil do další knihy, vybral si dalšího hrdinu a udělal inventuru celé sibiřské anabáze včetně nejen jeho hrdinských činů a pochybení. Při dobrém světle nových zjištění je najednou možné vidět, že řada tesaných pravd má i v žulovém kamenu řádné šrámy. Proto jsem dal této knize titul „Všechno je jinak“, což v žádném případě čest a slávu našich tehdejších rytířů nijak nesnižuje, právě naopak. Tak dobré počtení! Váš Olin Jurman

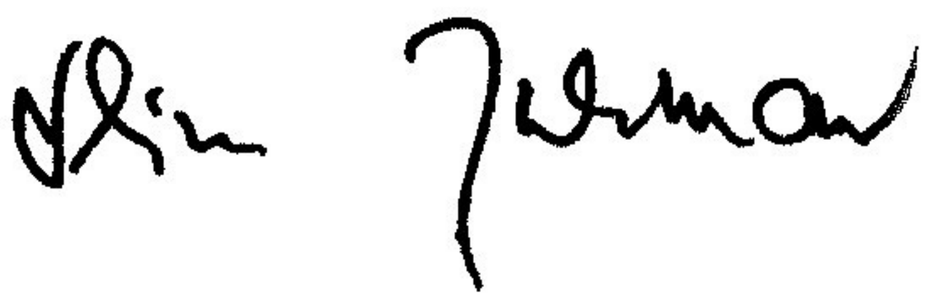

Vstupní klíč

Sibiř? Dvojí zvuk má pro nás jméno to.

Země mrazu, sněhu, ledového moře, vhodná jen pro vypovězence. A země nepředvídaných možností, budoucnosti. Jméno Sibiř hrou osudu zní v české duši zvláštním zvukem. Byla uzavřená v carské kleci stejně jako náš národ v kleci rakouské. Teprve vybudováním sibiřské magistrály 8000 km dlouhé začíná v ní život. Řeky Ob, Jenisej, Léna, Kolyma, Irtyš, Tobol jsou nesmírnou překážkou pro dobyvatele, tekou od jihu na sever, na jihu se rozlévají nekonečnými nížinami, dále na východ zoufale jednotvárnou tajgou, smutným a pustým pralesem, na 6000 km zdéli a 2000 km zšíři. Jedině Amur teče na východ.

Nový a netušený rozvoj se rozvíjí kolem magistrály. Od této tepny budovány jsou na sever a více na jih odbočky, jinak pro dopravu slouží pouze řeky. Sibiřská dráha navazující na magistrálu evropskou od Povolží začíná v Čeljabinsku. Zde ústí trať ze středního Ruska od Volhy a Samary a severního Ruska od Vjatky a Jekatěrinburgu. Tyto trati navazují na místní síť oblasti urálské rudné, s dostatkem uhlí, železa a platiny. V průběhu zápasu československých legií měly obě větve důležitou úlohu. První spojuje totiž Čeljabinsk se Zlatoustem, Ufou, Samarou na Volze a historickou Penzou, druhá zase s Jekatěrinburkem, Permí, Vjastkou, Vologdou a Petrohradem z jedné strany, s Tobolskem přes Tjumeň z druhé strany. Na východ z Čeljabinska běží magistrála přes Kurgan (řeka Tobol), u Petropavlovska překračuje Išim (přítok Irtyše) a Irtyš překračuje v Omsku. Ten má již 130 000 obyvatel a vyšinul se na hlavní město Sibiře.

Za Omskem spěje dráha severním okrajem Hladové stepi přes Kainsk, Mariinsk, uzel Nikolajevsk k Obi. Tuto překračuje jižně od guberniálního města Tomska, vysílající do něj odbočku ze stanice Tajga. Tam je uhelná pánev altajská, rozsáhlá jako Čechy.

Další veletok, Jenisej, přechází trať u hlavního města jenisejské gubernie Krasnojarska a běží na východ na Kansk do gubernie irkutské

Generál Gajda

přes Nižně-Udinsk a Tuluň do Irkutska na Angaře na druhém břehu řeky. Most jest pontonový při povodních rozebírán a město nemá spojení s nádražím. Přes Bajkal musily vlaky používati trajektů do stanice Mysová, v zimě kladeny koleje na led. Před válkou vybudována trať kolem jihozápadního strmého cípu Bajkalu, nutno proraziti mnoho tunelů. Památný pro naše legie tunel č. 39. Dále prodírá se dráha těžce řadou horských hřebenů do Verchně-Udinsku a dále do Čity. Zde zaměří na jih do Mančžuriji a dále do Mandžuska jako Východočínská dráha přes Charbin na Vladivostok.

Z Čity odděluje se od magistrály Amurská dráha postavená za války. Podél Amuru přes Chabarovsk na stoku s Ussuri a Blagověščensk obtáčí ruskou hranici, v Nikolsku se stýká s amurskou větví a pokračuje do nezamrzajícího Vladivostoku, kde končí.

Po celé magistrále, o ni a podél ní bylo našimi legiemi hlavně bojováno. Kdo ji držel, měl v ruce zástavu ceny ohromné, rozhodující o osudech národů. Proto nám tím jasněji vynikne zásluha československé armády, která tu provedla nesmírně těžký úkol tím, že ovládla tuto tepnu světového hospodářství a nedovolila Němcům, Rakušanům a Maďarům, trpícím nedostatkem surovin a potravin a pociťujícím i nedostatek lidského materiálu, vrhnouti na vážky válečného štěstí vedle toho nevyčerpatelného bohatství Sibiře ještě statisíce svých zajatců, kteří tam byli v táborech a jež měli bolševici co nejdříve vydati na francouzskou frontu. Naše legie svým hrdinským vystoupením nic z toho nedopustila. Vystoupení Sibiřské bylo od dob válek husitských nejslavnější vojenskou anabází. Důstojníci francouzského a ruského generálního štábu považovali za nemož-

né uhájiti magistrálu a probíti se s celým vojskem až do Vladivostoku. Naši vojáci postavili proto na jejich místo do čela legie své praporčíky a poručíky a ti to dokázali. Krev našich bratří vrátila našim národům samostatnost.

Podle Dr. Stanislava Nikolaua v roce 1920 zpracoval v Pamětech hrdina našich legií, nejvyšší velitel Kolčakových vojsk, později generál a náčelník štábu Československé armády a ještě později po Benešových intrikách vojín, vězeň a český fašista, ale do poslední kapky krve vždy vlastenec Rudola Gajda.

Říčany 28. října 1920

1.

Válka a zajetí

Motto:

Byli jsme před Rakouskem,
budeme i po něm.

FRANTIŠEK PALACKÝ

„Léto bylo letos krásnější než kdy jindy a slibovalo být ještě hezčí, takže jsme všichni svět vnímali bez jakýchkoliv obav. Pamatuji si, jak jsem ten poslední den v míru šel s jedním přítelem přes kopce pokryté vinnou révou a starý vinohradník nám říkal, že takovéto léto jsme již neměli hodně dlouho. Pokud bude podobné počasí pokračovat, bude letošní víno zcela mimořádné. Lidé si už budou navždy krásné léto roku 1914 pamatovat!“

Tak viděl červen onoho památného roku německý básník Stefan Zweig a stejným pohledem i téměř všichni obyčejní lidé po celé Evropě. Jen generálové brousili šavle a čekali na vhodnou záminku poštvat národy do celosvětové rvačky, zatímco politikové jako prodejné děvky chytali za šosy každou a jakoukoliv příležitost, která ukazovala zkrácenou cestu k větším hrncům s penězi. Ostatně podobnost v historii s jiným obdobím před válkami nikoliv čistě náhodná. Jen obyčejní lidé tenkrát žili své obyčejné životy a na rozdíl od dnešní přeinformované společnosti nepovažovali atentát na rakouského následníka trůnu za nic převratného ani mimořádného. Ale váleční štváči ve vedení mocnářství donutili stařičkého císaře, aby nechal vylepit po všech kandelábrech veliké plakáty s nadpisem „Mým národům“ a vyhlášením mobilizace. A povolal do

zbraně mladé i staré bez ohledu na národnost a procenta lásky k rakouskému trůnu. Jen v Čechách obléklo vojenské mundúry na milion mužů. Císařovi generálové nařídili přepadnout Srbsko, carská armáda vpadla do Haliče a válku už nešlo ničím zastavit.

Stín budoucích hrůz se rozlil po všech českých městech i vesnicích, aby dosáhl svým drápem na každého zdravého muže od doktora po nádeníka narozené nejpozději v roce 1894, naložil je do nákladních vlaků a vyexpedoval na fronty války. Ale ani později narození neměli vyhráno, státní úředníci pečlivě hlídali seznamy a o dvanáct měsíců později už rozesílali povolávací rozkazy i pro ročník 1895… Jak to tenkrát vypadalo ve Vídni, Praze a jiných městech, o tom byly popsány celé stohy papíru, ale co v nejmenších vískách, kde jejich obyvatelé museli tvrdě pracovat na své obživě od kuropění do tmy sedm dní v týdnu a řada z nich se za celý život nepodívala ani do nejbližšího města?

Jen dvacet kilometrů na jihozápad od Prahy leží malebné městečko Mníšek pod Brdy. Před sto lety nic moc, náměstí, kostel, škola, obecní úřad a zámek Theodoricha Kasta z Ebelsbergu, vrchnosti německé. Jak také jinak. Z kopce nad lesem pozorovali své ovečky v barokním kláštěře Skalka benediktýnští mniši (čti další katoličtí vydřiduši obyčejných lidí), aby jim na jejich posvěcený chléb v bázni boží stále řádně vydělávali. Z Mníšku starou vozovou cestou přes malý lesík jen dva kilometry na východ bylo rozházeno mezi poli několik statků plus domkářských domečků, kde všichni byli příbuzní. Osada ta se jmenovala Rymáně. Tady se všichni dopodrobna znali, společně dřeli na poli a většinou se i ženili a vdávaly mezi sebou. A právě z jejich okruhu se jako z lískového ořechu vyloupne i hlavní protagonista tohoto příběhu. Jeho jméno je Jan Vlček. Narodil se v jednom statku 22. června roku 1895 a od sudiček nedostal do vínku vůbec nic dobrého. Byl to takzvaný výškrabek, třetí a poslední nevymodlené dítě. Maminka jeho porod nepřežila. Táta ztrátu neunesl, začal pít, hrát karty a během několika let svým dětem prošustroval i střechu nad hlavou. Skočil do studny, ale zabít se mu podařilo až na druhý pokus. Osiřelé děti si rozebrali sousedé a vychovávali je, jak se dalo. Od malička pracovaly na poli i u zvířat, spávaly ve chlévě nebo v přístěnkách u domů, jedly, co zbylo, a do školy v Mníšku chodily jen v zimě a ještě jenom někdy. Nejhůř na tom byl ten nejmenší, tedy Jan.

Ten se nedokázal naučit ani pořádně číst, psát a počítat, do patnácti let se mu podařilo získat nejvyšší školní vysvědčení ze čtvrté třídy, ostatní se musel v životě naučit sám. Sestra s bratrem už vylétli z náhradních hnízd a zařizovali si svá vlastní, ale když vybubnovali k velké válce, on byl teprve vyjukaný mladík, který se dostal nejdál jen do toho Mníšku jako posel s vajíčky na zámek nebo do školy a dokázal se sotva podepsat.

S prvními povolávacími rozkazy odjel ke svému pluku starší bratr František. Jan byl k odvodu povolán na počátku roku 1915, poprvé jel vlakem, poprvé uviděl velké město a jinak oblečené lidi než znal na malé vsi. Osmadvacátého února dostal razítko „Schopen". Sousedé v Rymáni jej vybavili černým kufříkem a nasedl do vlaku podruhé. Z okna kupé pozoroval ubíhající krajinu a splašené myšlenky mu letěly hlavou. Vždyť ještě nebyl nikde jinde než v Mníšku před vraty zámku s potravinami pro pány, nic nezažil, ani číst se nenaučil, žádná holka na statku s ním jako s posledním pohůnkem nic nechtěla mít a teď má rukovat do války a nechat se zastřelit? Zbytí však nebylo. V polovině března se hlásil na bráně u 102. pěšího zemědělského pluku v Benešově. Nováčky nejprve nahnali do uherské Bekéscáby, aby ztratili jakýkoliv styk s domovem. Veškeré velení a obslužné součásti pluku byly rakouské a mluvilo se jen německy. Pluk byl původně nasazen proti Srbům, ale druhý rok války musel pomáhat Němcům lepit díry v nepodařených ofenzivách v Haliči. Rakousko na tom bylo na frontách počátkem jara 1915 dost mizerně. Rusové bušili na moravská vrata a každý nový maník, který udržel pušku, byl v co nejkratší možné době na cvičišti naučen německým povelům, střelbě a hodu granátem, aby mohl být co nejdříve zařazen do marškumpanie a odeslán na frontu. Jen 102. benešovský pluk měl od začátku války ztráty na mrtvých, raněných a zajatých už 2500 vojáků! Němci připravovali i pro Austrijáky frontální útok, který měl být pro ruskou stranu katastrofou. Jediným štěstím benešovských bažantů bylo, že došlá kumpanie nováčků byla čistě česká a alespoň mezi sebou si rozuměli natolik, aby se při prvním boji nepostříleli navzájem.

Začátkem května už kopali obranné zákopy u Lvova. Před Gorlicí rakouská armáda pod německou taktovkou prolomila spojenou frontu 3. a 8. ruské armády, po čtrnácti dnech padla Halič. Posily z Benešova dorazily do zmatků všeobecného ruského ústupu, i když právě v této

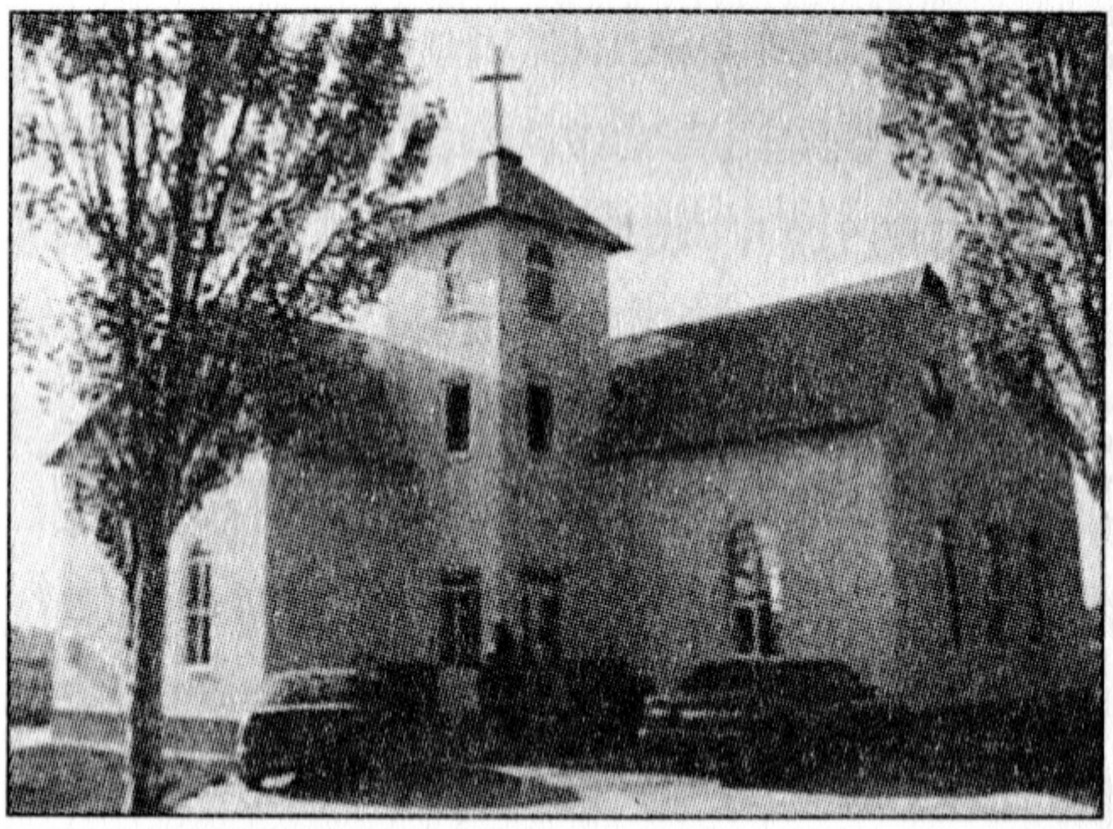

Ukrajinská Marjanovka dnes

době po dlouhém obléhání padla největší rakouská pevnost Přemyšl, jejíž obranu měli posílit. Co o tom ale mohli vědět prostí vojáci! Ty zajímala jen situace v nejbližším okolí, kde navazuje zákop souseda, kdy dostanou menáž, a když přijde rozkaz k útoku, nasadit bodák a vpřed. Chuť bojovat byla velmi malá, právě v době příchodu nováčků proběhla u 102. pluku nechutná zastrašující aféra. Pěšák František Boubelík byl na rozkaz velitele úseku pro zbabělost před nepřítelem pro výstrahu zastřelen před svou četou a jeho dva komplici byli polním soudem odsouzeni k sedmi letům těžkého žaláře. Jinak řečeno, všichni tři se právě plížili do ruského zajetí a ten Boubelík si pro jistotu na přeběhnutí linií nesl bílý prapor. Už 7. března zmizela ze zákopů 102. pluku šestičlenná předzvědná hlídka. Pokusy o útěky se množily a pro zachování spolehlivosti fronty muselo velitelství 10. pěší divize mezi české jednotky promíchat naprosto spolehlivé německé skupiny.

Když byl 102. benešovský pěší pluk 20. června spolu s pruskými pěšáky spojenými pod německým velením zvednut zároveň s desítkami dalších, vyrazila posila ze středních Čech, převážně složená z úplných nováčků, ze zakopaných pozic od Lapaivského lesního masivu na západ od Lvova do útoku. Ruští obránci vyklidili za necelé dva dny město a hromadně ustupovali na čáru Tarnopol – Dubno. Rakouské jednotky postupovaly místy velmi rychle a předzvědná skupina, do které se jen shodou okolností namotal i náš hrdina Jan Vlček, se najednou ocitla v hlubokém lese severně od Brodů zhruba osm kilometrů před hlavním vojem.

Zastavili, aby se zorientovali. Na všech stranách hluboký les, místy odhozené flinty, dva převržené trény ještě se zbytky guláše, mrtvý kůň v obrovském roji vyžraných velkých černých much a hlavně nepřirozené ticho. Čtrnáct Čechů. Nejvyšší šarži měl desátník, který točil mapou dokola, aniž by mu to bylo něco platné. Kardinální otázka zda postupovat dál vpřed nebo se ukrýt a počkat na hlavní síly pluku se během půlhodinové přestávky na oddech zodpověděla sama, když za zády zaslechli trochu hluku a dupotu a kolem nich se objevila menší jednotka – ruských vojáků. I ti byli překvapeni, ale šlo o sehrané frontové bojovníky, zařvali „ruki věrch" a bylo rozhodnuto. Nezbývalo než odhodit pušky a ty ruce opravdu zvednout. Tak se stalo, že vojín armády císaře pána Jan Vlček si ani jednou nevystřelil a jeho válka skončila. Tak si to alespoň tenkrát myslel. A autor této knihy po více než sto letech nalezl ve vojenském archivu Praha-Ruzyně v jeho osobním spise krátkou noticku: „Zajat 25. června 1915 u Lvova".

Ruský frajtr je seřadil uprostřed ruské ustupující jednotky a zrychleným pochodem dorazili do Bovdur, kde své zajatce předali strážní jednotce. To už jich byla více než stovka ze všech možných národů a ihned je hnali dál na východ od fronty. To ještě nevěděli, že po cestě se bude zajatecký průvod stále rozrůstat a jen dvakrát dostanou kus chleba se šlichtou, aby za tři dny urazili pěšky stovku kilometrů do města Dubno. Tam se ve starém klášteru připojili k dalšímu velkému houfu posbíraných zajatců a po nočním odpočinku pochodovali na nádraží. Nacpali je do připravených nákladních souprav a po dvou dnech se za nimi zavřela brána nejhoršího ruského zajateckého tábora v Kyjevě-Dárnici.

Dárnica byla sběrným táborem, v němž se stékaly proudy zajatců ze všech front, aby byly postupně tříděny do táborů po celé širé Rusi, kde si své zajetí museli tvrdě odpracovat. Bylo to strašné místo, kde si Jan Vlček myslel, že nic horšího než chlévy v Rymáni ve světě neexistuje. Leželo v ohybu Dněpru na pusté písečné pláni, sem tam nějaký keříček, jen kus borového lesa na východní straně. Téměř žádné baráky k bydlení, jen několik obrovských dřevěných stodol, v nichž bylo možné nalézt úkryt před deštěm, a do každé z nich se pro hromadné spaní vešly stovky zajatců. Páni důstojníci měli ve vyhrazeném prostoru postavené stany. Jediná zděná budova sloužila jako kuchyně a samozřejmě i pro-

Zajatecký tábor pro Austrijce

stor pro velitele tábora, stráže a administrativu. Prostor byl obehnán vysokým plotem s ostnatým drátem a hlídán ještě ostřejšími kozáky. Ráno vydávali čaj a chleba, v poledne něco jako řídkou polévku s kouskem masa nebo ryby, často jen neidentifikovatelnou kaši, večer ke chlebu pro změnu fasovali místo čaje odporné černé kafe. Tábor vedl stařičký kapitán, jako většina ruských důstojníků germanofil. Tím hůře pro Slovany, hledající u ruských bratrů azyl. Trvalo několik dní, než se jim všechny nově příchozí zajatce podařilo spočítat a zapsat, co kdo umí, aby každého mohli co nejdřív poslat na nějaké práce jako náhradu za vlastní zemljáčky, nyní vojáky na frontě. Nezbývalo, než se hlásit na polní nebo jakékoliv jiné práce, aby byla alespoň nějaká změna, a čekat na příležitost trvale z tohoto prostoru hrůzy a utrpení co nejrychleji vypadnout do snesitelnějších poměrů.

Dárnická pravidla byla sice nepsaná, ale brzy je znali všichni noví zajatci naprosto přesně: Úderem každého nového týdne, hned u pondělní snídaně čekali před velitelským postem různí naháněči a poskoci kulaků z velkých statků a na pokyn kapitána vybírali skupiny pro týdenní zemědělské práce. Zajatcům všech možných národností rakouské, uherské

i německé říše nějakou dobu trvalo, než pochopili, proč se mají řadit „po čtyrjoch“ a desetkrát za sebou, aby to kozákům vytvořilo „sórok vojenoplennych“. Kdo pomaleji chápal, že zde neplatí desítková soustava a počty do sta a že vše se počítá stále dokola do čtyřiceti, tedy nikoliv po stovkách, ale „sórokam“, najednou zjistil, že je pozdě a jen se závistivě díval, jak šťastlivci pochodují pod bodáky za bránu za prací někam do širé stepi, ale v sobotu se budou vracet odvšivení, umytí a především se značně plnějšími žaludky než smolaři, kteří se nedokázali včas zařadit. Ale ještě byla příležitost druhé kategorie, kterou si vybírali vypasení pomocníci kupců, aby měli na celý den pomocníky v kyjevských městských skladech. Třetí kategorii bylo lépe se vyhnout, tu už dozorci v táboře do čtyřstupů museli nahánět, aby s jejich pomocí obsadili směny v továrních halách ve městě na druhém břehu řeky. Náš Jan byl sice samotář, pomalý a jako „v Jiříkově vidění“, zařadit se dlouho sám nedokázal, ale měl stejně štěstí. Naháněči od statkářů dobře rozpoznali jeho dříčskou postavu, a tak druhý týden už potíže se zařazením do první skupiny neměl. Největší pořízek ihned poznal sedláckého čeledína, vybral si jej hned jako prvního a tak se stalo, že hned po prvním nudou ubíjejícím týdnu v pondělí odjížděl do vsi Michajlovky v Poltavské oblasti. Ale opět měl smůlu, protože pohůnek jej předal na práci v oblasti převážně českých usedlíků do jediného ukrajinského statku. Znamenalo to, na rozdíl od Čechů, dělat všechno jen vlastníma rukama, více dřiny a složitosti při domlouvání. Řeč ale vojenoplennyj Vlček moc nepotřeboval, z Rymáně doma byl zvyklý, že s ním třeba celý den nikdo nepromluvil.

Jejich čtyřicítku pomocných dělníků nasazovali na všechny zemědělské polní práce podle potřeby. Bylo to po všech stránkách těžší, než byl zvyklý u statkářů doma v Rymáni. Protože chyběla jakákoliv technika a vše bylo třeba dělat ručně, drábové brzy poznali, že umí všechno, rychle a dobře. Mezi slepými byl jednooký král. Celou čtyřicítku ostatních zajatců musel naučit práci s kosou, dokázal se dokonale postarat o dobytek a s volským potahem jezdil jakoby žil ve vsi odjakživa. Uměl i jiné práce, dokázal postavit zeď, spravit vrata, vyčistit studnu. A místní to zaregistrovali velice brzy. Už druhý týden se automaticky stal předákem všech ostatních, většina zajatců pocházela z měst a práci na poli nebo ve statku znali jen z povídek Karoliny Světlé. Rymánský chasník byl ve

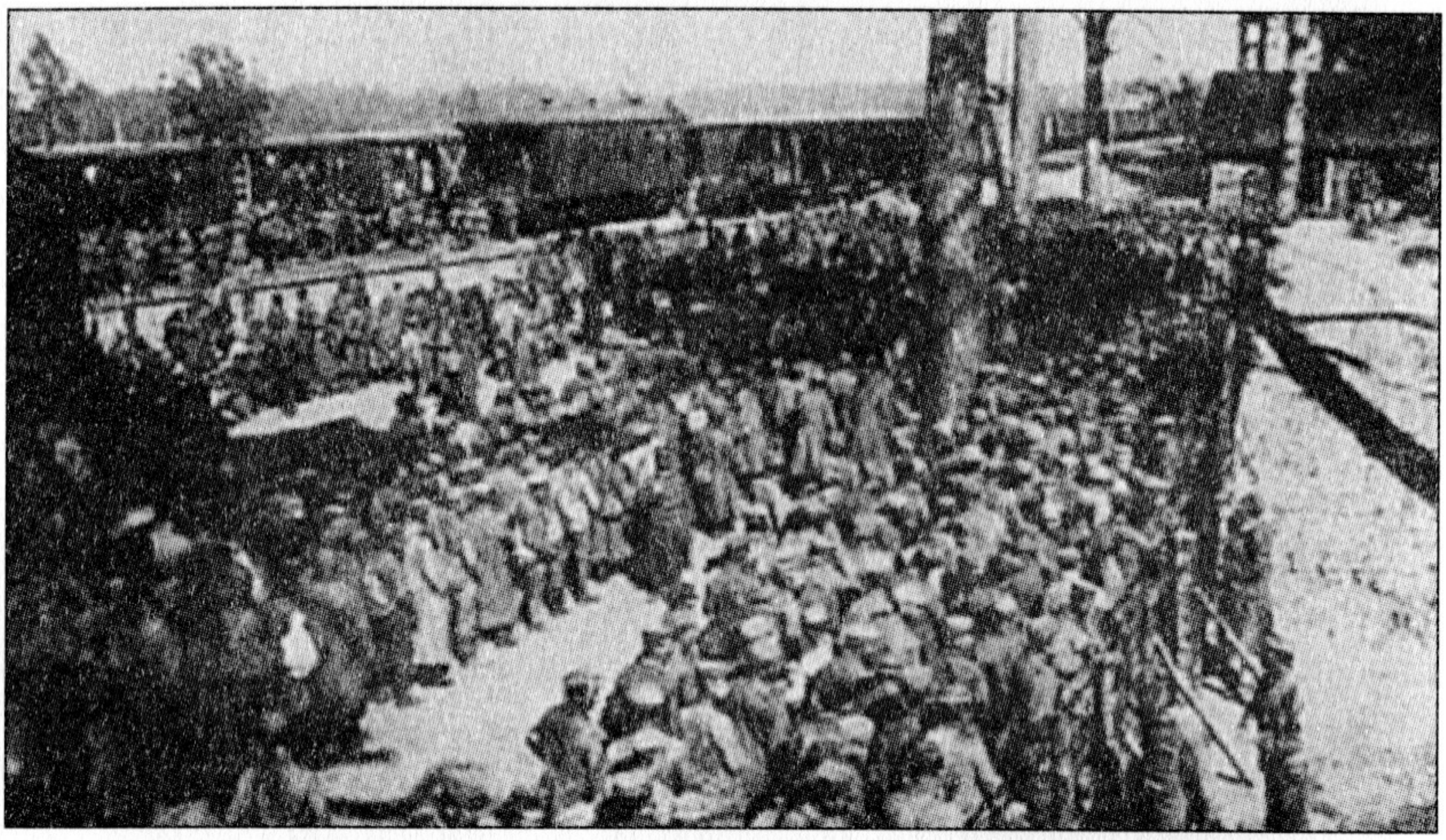

Příjezd zajatců do Dárnice

všech pracovních činnostech dokonce lepší než domácí. Téměř veškerou těžkou práci zde dělaly ženy a ty ani nedokázaly pochopit, že jim sám a bez příkazu dokáže poradit i pomoci, jak se vypořádat i s pro ně téměř neřešitelnými problémy a situacemi. Dokonce mu nedělalo problém vzít těžký ranec a někam jej přenést místo nich, což byla na Ukrajině představa naprosto neuvěřitelná! Během několika málo dní se VOLČIK stal jejich vysněným hrdinou a prakticky všechny se mu chtěly odvděčit tím, co mají chlapi nejraději, a dát mu to tak, aby na to nikdy nezapomněl. Choval se sice nevšímavě až odmítavě, o to však byl žádoucnější. Takový pořez, že děvečky hledaly jakýkoli důvod, aby se o něj mohly alespoň otřít, ale vše marně.

Jediná větší příležitost byla pozdě večer a v noci. Na tak rozlehlém hospodářství se nikdy život nezastavil. Společná večeře pro všechny, postarat se o dobytek a pak se domácí děvčata vždy scházela na kus řeči a zpěv. Mladých mužů na velkostatku mnoho nebylo, zajatci u toho samozřejmě nemohli chybět a nevyužít takové příležitosti by byl smrtelný hřích. S příchodem noci jednotlivé dvojice nenápadně mizely po chlívech a stodolách a těch, kteří chodili spát sami, tak těch moc nezůstalo. Vlček se však bál, že bude se smíchem odmítnut stejně jako doma. Žádné se nepodařilo jej ulovit. Navíc měl strach, že poprvé by mu to možná

nešlo a dostal by se do veřejné ostudy po celém statku. Raději se tiše vytratil do nějakého zapadlého koutku, kde by byl do rána před děvčaty v bezpečí. Až v pátek večer, poslední před návratem, na něj děvečky uspořádaly kolový hon.

Na rozloučení správce povolil všem „praščálnyj úžin“, což jest v překladu večeře na rozloučenou. Nechal uvařit parádní boršč, vydal pro každého kus beraního masa navíc a vyvalit soudky se silným kvasem. Objevila se harmonika, zazněly tesklivé ukrajinské „dumky“, pod kabátem jednoho kočího se jako kouzlem zjevily dvě velké láhve domácí samohonky a zábava se brzy zvrhla v něco úplně jiného. Vybraná Marusja, o hlavu menší a o polovinu širší než on, si majetnicky přitáhla našeho Volčika k sobě a už jej nepustila. Několikrát jej jako mateřským mlékem napojila z butylky a pak, už neprotestujícího, ho zatáhla do nejbližšího tmavého čeledníku. Ani se moc nebránil, když jej začala objímat, svalila ho na hromadu slámy, otevřela mu poklopec a stáhla kalhoty. Jen cítil, jak mu vzrušením stoupá krev nejen do hlavy, na správném místě tvrdne a dívka mu šeptá do ucha:

„Oj, ty málenkij vólčik, no zděs éto takój balšój rabótnik“, a dál to probíhalo, jako když poutníka zadusí lavina. Převalila se přes něj, vyhrnula sukně – jak známo, nejen v té době a jen na Ukrajině dívky „štany“ nenosily, nasedla na něj jako na hřebečka a zavedla si ho do sebe. Když začala jako divoká přirážet, spadly z něj všechny obavy a zapojil se stejně divoce a tvrdě. Po krátké chvilce přišlo obrovské vyvrcholení, otočil ji pod sebe a najednou to vše uměl, jako kdyby souložil odjakživa. V plné síle zarazil až po kořen a krouživými pohyby ji přiváděl k šílenství. Svět kolem přestal existovat, nahromaděné síly bylo tolik, že se jeden druhého nemohli nabažit. Jakmile začal trochu umdlévat, použila prsty nebo silné rty s jazykem a kolotoč začal nanovo. Dokonce je asi po hodině napadlo, že by se mohli úplně svléknout a vyzkoušet jako dráždidla i jiné části těla. Skončili až k ránu, v dřímotě se zasekli do sebe, a když si museli opět všechno ještě zopakovat, dorazili ke snídani jako poslední. Zbývala sobota, ještě jednou všechny otrocké práce a odjezd směr Dárnica. Ještě jí v koutku musel slíbit, že se v pondělí zase vrátí a tak ji rozmotá, že z ní zůstane jen obnažená dřevěná špulka.

2.

Transport do Čorného Jaru

Motto:

Ukažte mi toho duraka, který tady tvrdí,
že Lenin vymyslel gulagy.
Car už to dělal dvě stě let.

FELIX DZERŽINSKÝ

Několik tisíc českých „vojenoplennych“ (a také stovky Slováků, ti se však úředně počítali mezi Uhry) strádalo v proklínané Dárnici, která měla, jak již bylo řečeno, charakter prvního sběrného tábora, odkud se formovaly vlakové transporty do široké Rusi, na Sibiř nebo do kazašských stepí. Carská Rus po staletých zkušenostech z ovládání obrovské země a šibování nespokojenců na východ do nehostinné Sibiře připravila několik desítek velkých táborů s mnoha pobočkami od turkotatarských oblastí jižního Ruska až po Dálný východ k Tichému oceánu. Teprve zde válečné zajatce čekalo dlouhodobé využití jejich práce a schopností, aby jako nevolníci sloužili místo vlastních vojáků nasazených na fronty první světové války až do vítězného konce. Byl to svým způsobem geniální nápad. Zajatci byli většinou Evropané se značně vyšší úrovní schopností a znalostí organizace práce a dokázali okolní oblasti dostat na vyšší úroveň mnohem dříve, než by se to podařilo pověstnému těžkopádnému řízení carských činovníků za mnoho let. O tom však na počátku zajetí nikdo z „vojenoplennych“ neměl ani tušení.

Po zvednutí rukou a zahození zbraní je tedy nejprve čekal dlouhý pochod do Dárnice, kde došlo k jejich prvotnímu třídění a většinou nasazení

na polní práce v ukrajinských stepích. Následovalo třídění do národnostních skupin a transporty do základních táborů. Teprve tam se ukázalo, kdo chce pracovat a co umí, kdo se vypracuje na předáka a kdo bude jen stagnovat až do konce války. A zcela zvláštní a mimořádné v této strašné válce bylo, že totálně rozbije středoevropský systém soustátí a porobené slovanské národy se probudí do boje za svou samostatnost. Shodou okolností se stalo, že jen několik kilometrů od jejich ostnatého drátu v prvotním táboře Dárnica byl na druhém břehu Dněpru uprostřed města Kyjev vytvořen malý ostrov svobodných Čechů, kteří se hned od počátku války postavili do protirakouské fronty a jejichž cílem bylo zničení monarchie a vytvoření vlastního českého, později československého státu. Pro zajatce ovšem stejně daleko jako na druhý konec světa.

V Kyjevě byl již 28. srpna 1914 ustaven spolek Česká družina s cílem vést válečnou propagandu proti Rakousku a Německu a dát se ruské armádě k dispozici jako rozvědčíci nebo průzkumníci přímo na frontu. Byli to kovaní vlastenci. A žádného Masaryka s Benešem neznali a ani nepotřebovali, aby je probouzeli k národnímu uvědomění a boji proti habsburské monarchii. V Rusku žilo a pracovalo už od minulého století téměř sto tisíc našich občanů. Téměř všichni dlouholetí zemědělští osadníci už měli ruské občanství a přijali pravoslavnou víru a dalších několik tisíc působilo na krátkodobých obchodních, úřednických a jiných postech v posledních letech. Starousedlíci povětšinou dostali povolávací rozkazy a sloužili v carské armádě, ale Všeslovanská společnost všem umožnila vytvoření vlastní jednotky. Od počátku do ní mohli vstupovat i ostatní muži, většinou mladí, vzdělaní, členové Sokola a národovci, kteří v krátké době vytvořili podle ruských předpisů čtyři vojenské roty a chtěli bojovat. Jejich řady se dále rozrůstaly, přišla bitva u Zborova a první slavné nasazení.

Ruská generalita byla zpočátku ostře proti jejich samostatnému použití, chtěla je všechny jako „nepřátelské Austrijáky“ internovat do konce války, ale bojové výsledky ve frontovém průzkumu i úspěchy malých jednotek České družiny zapůsobily tak, že musely kapitulovat a souhlasit s náborem dalších českých bojovníků. Bylo tedy povoleno, zpočátku jen opatrně agitovat pro vstup k družiníkům i v zajateckých táborech a přeřazení tisíců Čechů z pravidelné ruské armády. Velení České druži-

ny vycvičilo desítky agitátorů, kteří se rozjeli po celé Rusi. Jejich situace však byla velmi složitá, neboť velitelé táborů i místní náčelníci bránili náboru všemi možnými způsoby. Češi jako pracovníci byli ze všech zajatců hodnoceni daleko nejlépe, rychle se naučili každou práci a často zastávali i v zajetí vyšší hospodářské funkce. Agitátorům proto bylo bráněno v činnosti. Velitelé táborů své zajatce, kteří jim také přinášeli značný bezpracný zisk od nájemců, bránili zuby nehty, před agitátory ukrývali, účelově přesunovali do jiných míst a rakouští důstojníci vedli zastrašovací seznamy vlastizrádců, kteří budou po válce doma souzeni a popraveni. Na řadu míst se agitátoři ani nedostali a nikde je nenechali agitovat moc dlouho. Přesto na Ukrajině vznikala česká dobrovolnická armáda jako základ budoucích legií.

Jan Vlček v Dárnici o těchto věcech neměl ani potuchy. Jak by také mohl! Noviny tam nechodily a on stejně neuměl číst. Natož pak v azbuce! Za krátkou dobu pobytu se ještě nestačil s nikým ani pořádně seznámit. V táboře se ve skutečnosti vyskytoval jen v nedělích a neměl ani zájem se s někým vybavovat. V duchu se upnul na týdenní pobyty na velkostatku. Ty se po posledním turnusu zkonkretizovaly do podoby živočišné a kypré děvečky, které se ve vichru divoké poslední noci ještě ani nestačil zeptat na jméno. Celý den proseděl na kamenu poblíž brány se zavřenýma očima a se svíravou rozkoší v tříslech počítal minuty dělící ho od pondělního ranního nástupu. Jeho prvotní sexuální zkušenost jej v myšlenkách stále vracela k otázce, co má dělat, když ho zase zatáhne na slámu: Má ji nejdříve převrátit na záda a teprve po divoké jízdě se jí zeptat na jméno nebo naopak? A co když jej zatlačí do tmy ještě dřív některá jiná, měl by protestovat nebo na ni hned skočit a bušit do toho hlava nehlava?

Milosrdná nevědomost věcí příštích dokázala odložit hrozné zklamání, když jej další pondělí ráno na práci nevybrali. Místo toho se dověděl, že se má spolu s téměř tisícovkou Čechů připravit na odjezd do jiného dalekého tábora v jakémsi astrachaňském kraji na březích neznámého Kaspického moře a svou divokou noční děvečku už nikdy, nikdy, nikdy neuvidí.

Na vedlejší kámen si přisedl mladík se stejným osudem.

„Co tu smutníš, kamaráde," spustil bohorovně, „vždyť to máš jedno, Marjanovka nebo Astrachaň. Jedu tam s tebou taky. Jestli tě na statku

zmermomocnila nějaká kyprá Marusja, tak pro ni nesmutni, takových utěšitelek najdeme na každé štaci pytel a některé jsou v těchto věcech přímo profesorky, to mi věř. Hlavně si dej desetkrát otčenáš, aby sis z toho vrznutí neuhnal tripla, musel bych ti to pomoci vyléčit. Buď nad věcí, v zajetí s námi můžou šoupat, jak chtějí, časem jim stejně utečeme do České družiny a obrátíme flinty proti Němčourům."

Vlček si tohoto od pohledu pěstěného mladíka všiml už na statku, kde měl obě ruce doleva a už tam si ho otipoval jako pána z města, co se neumí ani k volům postavit. Ale taky si uvědomil, že každý večer mizel s nějakou děvečkou do sena mezi prvními. Trochu jej to nadzvedlo. Co ho má takový NĚCO poučovat! A tak mu odpověděl, že nemá zájem se s nikým seznamovat, doma i ve světě byl vždycky sám a to mu stačí. Takovou odpověď mládenec nečekal. Přeřadil na slušňáka a představil se jako Rudolf Krčál, úředník po maturitě z Golčova Jeníkova. Je v Dárnici už od dobytí Tarnova v prosinci minulého roku a pro hodně Čechů vyřizuje u vedení tábora všechny možné záležitosti. Už zná i lidi z kuchyně a lapiduchy na ošetřovně. Kdyby něco potřeboval, rád mu taky pomůže. V transportu ke Kaspickému moři je ustanoven děžurným (dozorčím) jednoho vagonu a když bude chtít, vezme jej k sobě.

Vlček jen mlčky pokrčil rameny. Vždyť je to úplně jedno, pomyslel si, a na ty jeho pitomé kecy o přítulných děvkách na statku kašlu. Ta jeho byla jiná, cítila s ním. Bylo mu po ní smutno a stejně s nimi nepojede, tak ať se do něj nenaváží nebo mu ještě jednu ubalí. Stejně mu to ale nakonec nedalo a na poslední noc přestěhoval svůj raneček vedle něj do českého baráku, aby byl mezi svými a slyšel češtinu. Nový společník ho ale zaujal, protože s ním účastně promluvil jako nikdo jiný a zajímal se o něho. Myslel, že bude mít na statku spřízněnou duši a už je zase sám. V noci se najednou neudržel a jako prvnímu člověku vůbec vypověděl celý příběh svého krátkého mizerného života. Jak byl pořád jen sám, s nikým celé dny nepromluvil, rodiče nepamatuje, jen selka mu se slzičkou občas prohrábla vlasy a přilepšila kouskem buchty. Nikdy nikde ani nebyl, a kdyby nenarukoval, ani žádné město by dodnes neviděl. „Věřil bys, že jsem do školy chodil jen v zimě, když mě nebylo třeba na poli, ani číst moc neumím a psát taky ne, sotva svedu vlastní podpis, ani počítat pořádně neumím," zašeptal se zahanbením nakonec.

„To jsi tedy exot k neuvěření," kroutil hlavou maturant, „to ve dvacátým století a uprostřed civilizované Evropy snad ani není možný!" Bylo mu ho líto a hned slíbil, že jej vše v tom zajetí doučí. V tom okamžiku to myslel vážně, své slovo dodržel a nakonec jim pevné přátelství vydrželo až do konce života.

V úterý ráno se začal připravovat velký transport. Kozáci určení jako strážný doprovod vyvolávali zkomolená jména a čeští děžurní začali vybrané zajatce řadit „po četyrjoch" v deseti řadách, aby měli „sórok", základní jednotku na jeden vagon. Vojenoplenní skládali své ranečky, měnili poslední věci s ostatními a pomalu se loudali na „buzerplac" před stanoviště velitele tábora. Navečer už pochodovali na nádraží do připravených dobytčáků podle rozpisu. Ruská komandirovka byla už od zahájení provozu na železnici známá tím, že vozila carské vězně ve velkém počtu z civilizace na Sibiř a zpět a i tento transport byl připraven do posledních podrobností: Každá souprava měla dvanáct vagonů se čtyřiceti zajatci, celkem tedy 480 mužů, dva osobní vozy pro strážce transportu a jeden vagon první třídy pro velitele transportu a jeho štáb. Vězni – v našem případě váleční zajatci – spali a žili na podlaze na slámě, pro vykonání potřeby měli v jednom rohu kýbl, který se při zastávkách vyprazdňoval. Strava se vydávala jedenkrát denně. Vlak zastavil na předem určené menší, většinou seřaďovací stanici, děžurní z každého vagonu s nosiči přinesli jídlo a pití pro svých „sórok vojenoplennych", na místě stravu rozdělili a vrátili nádoby. Obvykle se stálo a čekalo čtyři až šest hodin a zajatci postupně dostali u napájecích stojanů pro lokomotivy možnost absolvovat i osobní hygienu. Před otevřením vagonů vždy nejdříve celý prostor obstoupili strážní a nikdy nebylo dovoleno otevřít více než třetinu vagonů najednou. Transporty jezdily vždy v několika soupravách po deseti minutách za sebou, vlastním pořádkem, pomalu, často na dlouhé minuty stály u návěstidel v tajze nebo v poli, a tak na místo určení často dorazily i až za několik týdnů.

Také tentokrát se v úterní noci obě soupravy po několika minutách za sebou pomalu rozjely od Kyjeva východním směrem kamsi do neznáma. Jen komandir ve velitelském vozu znal vyznačenou trasu, cílový punkt a celkovou vzdálenost, která byla více než 1500 kilometrů. Strážným bylo jedno, kudy a kam vlak jede, a zajatci, i když se se-

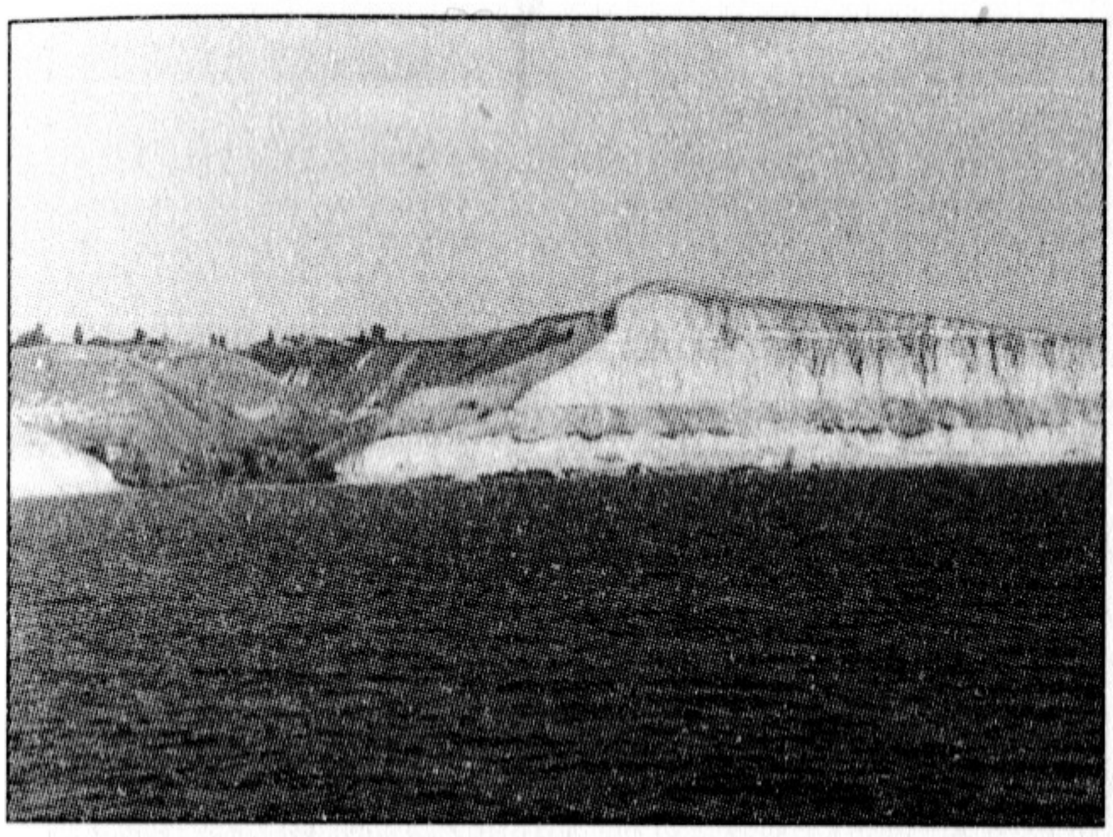

Volha na jihu k Astrachani

bevíc snažili, aby měli alespoň základní přehled, brzy ztratili jakoukoliv orientaci, protože i ty plánované zastávky byly naplánované tak, aby to byly vždy téměř bezejmenné seřaďovací a napájecí stanice hluboko ve stepi.

Popojížděli po ruských stepích téměř devět dní a nocí až ukončili vlakovou pouť v nákladním přístavu na řece Volze v Caricynu. Kdo tenkrát mohl tušit, že se později stane Stalingradem a ještě později Volgogradem, když o nějakém Stalinovi, který se zase původně jmenoval Džugašvili, také ještě nikdo tenkrát neslyšel. Zamotané, že. A pro náš transport to také tenkrát bylo zamotané, protože zajatci z prvního ešalonu pod bajonety kozáků vagon za vagonem odpochodovali do přístaviště, nalodili se do podpalubí malého parníčku, náčelník se usadil na horní palubu do kapitánské kajuty k butylce samohonky a do cílového městečka Čornyj Jar pokračovali po proudu Volhy. Druhá půlka transportu byla na tom poněkud hůř. Musela ve vagonech na slámě v přístavišti na caricynském nábřeží čekat ještě další týden, než parníček proti proudu řeky přisupí zpět a nalodí je taky. Teprve pak mohli strážní několikrát přepočítat po sórokach celé osazenstvo v novém působišti a oddechnout si, že dopravili v pořádku úplně všechny. Kdyby se totiž nedopočítali, stěhovali by se na frontu do trestního komanda.

Teprve po ukončení cesty Jeník Vlček dokázal ocenit, jak výborný návrh na seznámení měl jeho nový přítel Ruda Krčál, když se den před odjezdem z Dárnice posadil na vedlejší kámen za drátěným plotem. Sám se svou samomluvou by se už asi zbláznil. Ve vlaku se od něho dověděl úžasné věci o životě ve městě, studentských radostech i láskách, ale dostal i první lekci z dějepisu o Habsburkovi a Germánovi, husitech a Bílé Hoře. O tom všem, ale ani o národním obrození a sokolech, kteří vždy stáli v prvním šiku české řady, neměl předtím ponětí. Sám mu neměl co vyprávět, znal jen dřinu na poli a obsluhu dobytka, školu viděl jen

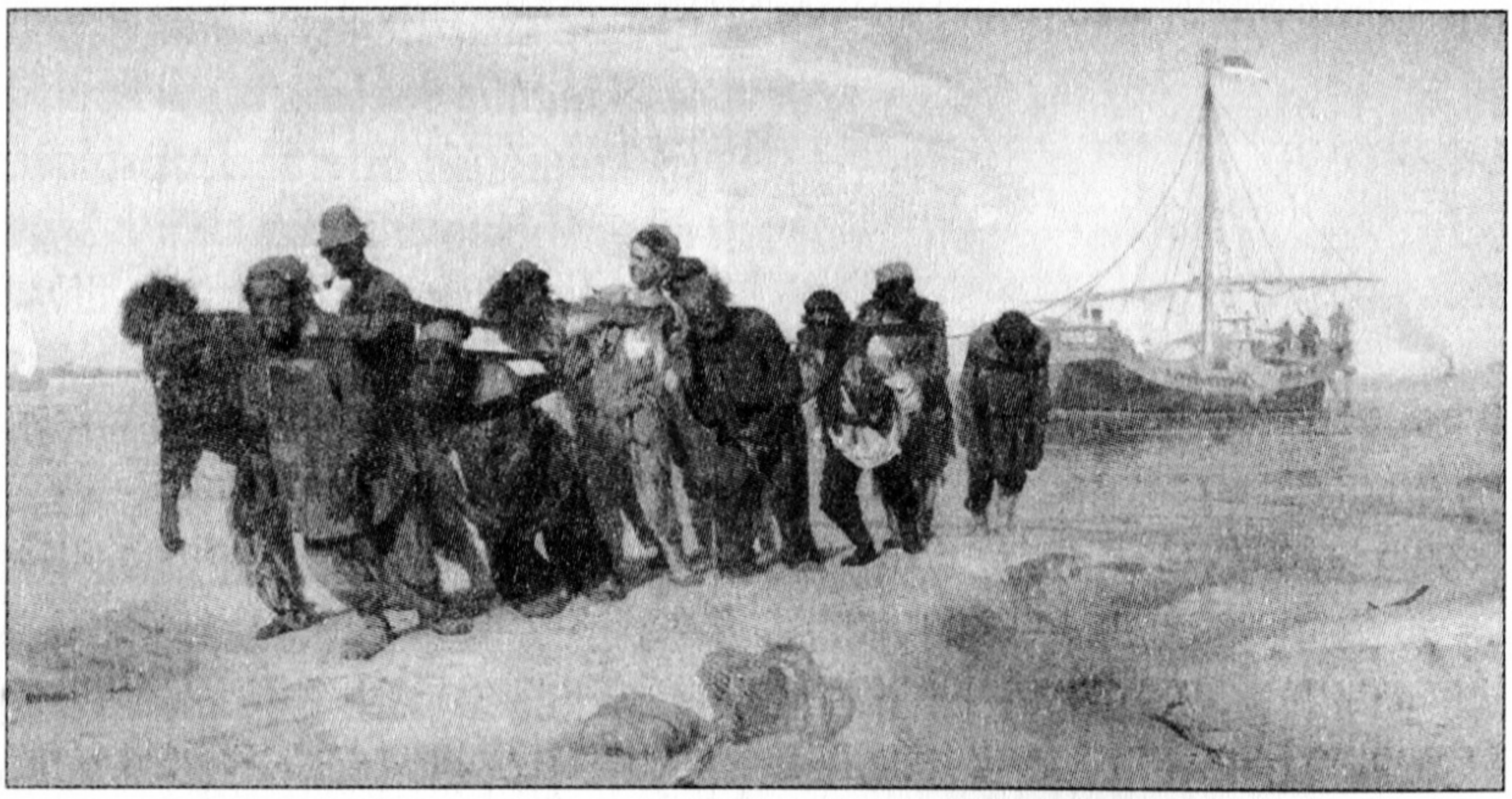

Tak táhli lodě proti proudu burlaci

v zimě a když se mu rozpadly boty, tak ani to ne. Ve škole seděl pořád v poslední lavici jedné třídy a neměl žádného kamaráda.

„Víš, já nebyl nikdy dál než v Mníšku ve škole, nebo když mne poslali s vajíčky k pánům, vlak jsem viděl jen na kolejích a auto nikdy. Do kostela jsem s domácími z Rymáně chodit nemusel, farář se na ně kvůli tomu zlobil, ale co mohl dělat? A pak jsem byl až do války jenom ten čeledín. Ani k žádné holce jsem si nic nedovolil, ani peníze jsem nikdy neměl. Vlastně jsem ani nevěděl, co bych měl dělat jiného.“ Mávnul otráveně rukou. „Ale to o tom Sokolu mě zajímá. Já si totiž nedovedu představit, že po celodenní dřině na poli, kdy mne bolelo úplně všechno, bych měl ještě chodit někam běhat nebo cvičit v tělocvičně. A mít nějaký dres? Člověče, dyť já neměl ani normální boty! To by asi u nás ve vsi nepochopil nikdo. A tys byl taky ten sokol?“ zeptal se asi dost naivně vypravěče.

„Samozřejmě, v českých městech byli všichni ze střední třídy sokolové, moji rodiče, bratři a já už od malička. Chodili jsme cvičit do české sokolovny, měli jsme svůj kroj, čapku s pérem, zpívali české písničky a učili se lásce k vlasti. Pro svobodu českého národa bychom udělali cokoliv! Až se dostaneme do České družiny, uvidíš, že sokolů tam bude nejvíc ze všech a možná, že se staneš sokolem i ty,“ dodal s pýchou v hlase.

„A jak to vůbec víš, že v Rusku taková naše organizace existuje? Kde jsi to slyšel?“

„Já? Už jsem to věděl, když jsem přišel vloni v prosinci na frontu. Všichni v Čáslavském pluku to věděli a každý se snažil přeběhnout k Rusům co nejdřív! Mně se to podařilo hned při první vojenské srážce. Zalehl jsem do zákopu, kde jsem byl na hlídce, a na ruskou hlídku zavolal, aby nestříleli, že jdu k nim! A pak jsem si v Dárnici přečetl o České družině a napsal jim dopis, aby mě vzali k sobě. Každý den jsem čekal, že se někdo objeví a hned mne vezme s sebou, ale pořád nic. Už jsem chtěl poprosit velitele tábora, aby mě na pár hodin s něčím poslal do Kyjeva, abych k nim zaskočil. Dokonce už mi to slíbil! Jenomže přišel ten blbej transport a už jsem nestačil zareagovat. Ještě že mi zůstal tady můj balíček s knížkami, aby sis taky mohl něco krásnýho přečíst – no jo, až tě v tom pořádně procvičím, uvidíš, jaká je v knihách síla. A budeme se spolu učit i rusky, když budeš chtít, a i němčinu ti natluču do palice. Nikdy totiž nevíš, kdy budeš nějaký jazyk v životě potřebovat. (Za pětadvacet let, když jsme měli místo republiky Protektorát, mu za to poděkoval – poznámka autora.) Horší ale je, že jsme museli tak narychlo do transportu a naši kyjevští agitátoři teď nevědí, kde jsme, a sami nás nenajdou. Jakmile někde zakotvíme, budu je s tebou hledat znovu a hned napíšu dopis. Ale bude to složitější a bude to i dýl trvat, prostě smůla.“

A smůla to byla velká, do Dárnice za dva dny po odjezdu transportu přišli čtyři agitátoři z České družiny s plakáty a novinami a hledali zajatce Krčála. Kdyby to stihli dříve, další osudy našich dvou nových kamarádů mohly pokračovat úplně jinde a jinak.

3.

Čornyj Jar vůbec není černý.

Nebo je?

Motto:

Občas je největším nebezpečím,
když ukážete vašemu náčelníkovi,
že vy máte pravdu.

Neznámý vězeň v gulagu

Odjezd transportu z Dárnice ke Kaspickému moři těsně před návštěvou náborářů z České družiny byl velkou smůlou, neboť co zajatec Krčál pro sebe a své přítele připravil, využili jiní a nestalo se to naposledy. Ale i ve smůle může být střípek dobrého, jak se našim zajatcům ukáže brzy po příjezdu do nového působiště. I když to zpočátku ani tak nemusí vypadat. Když parníček s „vojenoplennými Čechi" po úmorné cestě po proudu Volhy, na jejíž obou stranách byla jen pustá step, dorazil druhý den po odjezdu z Caricynu k ostrému ohybu řeky s kopcem nad začínající deltou s kouskem úrodné půdy, strážní vyhnali nedobrovolné cestující z podpalubí. Ti spatřili nevábné městečko chatrčí s jednou větší ulicí a na kopci strašidelnou pevnost jako zbytek po tři sta letech bojů carských vojsk s turkickými kmeny Zlaté hordy za ovládnutí vtoku do Kaspického moře Volhy u Astrachaně. Dodnes zde byla pohyblivá hranice Ruska i polopouště. U malých přístavních mol čekalo několik povozů s malými koníky pro odvoz zavazadel důstojníků a nezbytného nákladu spolu se stovkou místních čumilů převážně tatarského vzhledu, protože vznik zajateckého tábora je pro

místní natolik významná událost, že se může přihodit pouze jedenkrát za válku a určitě se najde příležitost k nějakému výdělku. V místě nebylo nic moc zajímavého, místní příštipkáři, malé dílničky, pekárny chleba, všude kolem městečka ohromné lány vyhlášených melounů a rybáři s ještě vyhlášenějšími jesetery a jejich kaviárem.

Parník přirazil k přístavišti a zajatci vystoupili. Velitel malé kozácké posádky a zároveň nově jmenovaný velitel tábora nechal všechny i se strážnými nastoupit do čtverce a pronesl překvapivou řeč. Mimo jiné během ní konstatoval, že je příznivcem jiných slovanských národů a od svého dědy, carského důstojníka, který bojoval u Slavkova proti Napoleonovi, slyšel hodně o kulturním národě Čechů a že Austrijce nijak nemilují. V Čorném Jaru budou mít poměrnou volnost, pracovat v zemědělství, s rybáři, v místní elektrárně, obsluhovat nakládku a vykládku v přístavu, opravovat lodě a zakládat různé dílny ve městě. Důstojníci budou bydlet nahoře v pevnosti, budou mít volný pohyb po okolí a volný vstupu do ruského důstojnického klubu. Pro vojáky jsou určena bývalá policejní a posádková kasárna, také s volnějším pohybem, jen s páskou na rukávě a zpočátku s doprovodem. Ostatně všude kolem je poušť a nikam se utéct nedá, není kam – a kdyby to někoho přesto napadlo, tak bude zavedena zpřísněná ostraha pro všechny.

Děžurní jednotlivých vagonů sestavili své ovečky po čtyřech do desetistupů a vypochodovali do města, důstojníci byli srdečně přivítáni místními oficíry a odjeli společně do pevnosti k ubytování a první pitce do klubu. Bylo to opravdu příjemné překvapení po všech útrapách v Dárnici a strastiplné cestě vlakem na slámě napříč Ukrajinou a jižním Ruskem. Za pár dnů dorazila druhá část transportu, zajatci byli rozděleni na práce a začal běžný život na předpokládaný dlouhodobý pobyt tisíce kilometrů od domova.

Změna se začala projevovat již za pár týdnů. Mužstvo se podle potřeb městečka rozdělilo do pracovních skupin a podle očekávání velitele zajatci většinou rychle měnili místní zavedené postupy práce podle evropských parametrů. Správa posádky pravidelně kontrolovala dodržování vyhlášených minimálních potravinových norem, což bylo na jeden den: 2 funty (8199 gramů) chleba, 24 zolotniků (102 gramy) krup, ¼ funtu (100 gramů) masa nebo ryby pro mužstvo, u důstojníků dvojnásobek.

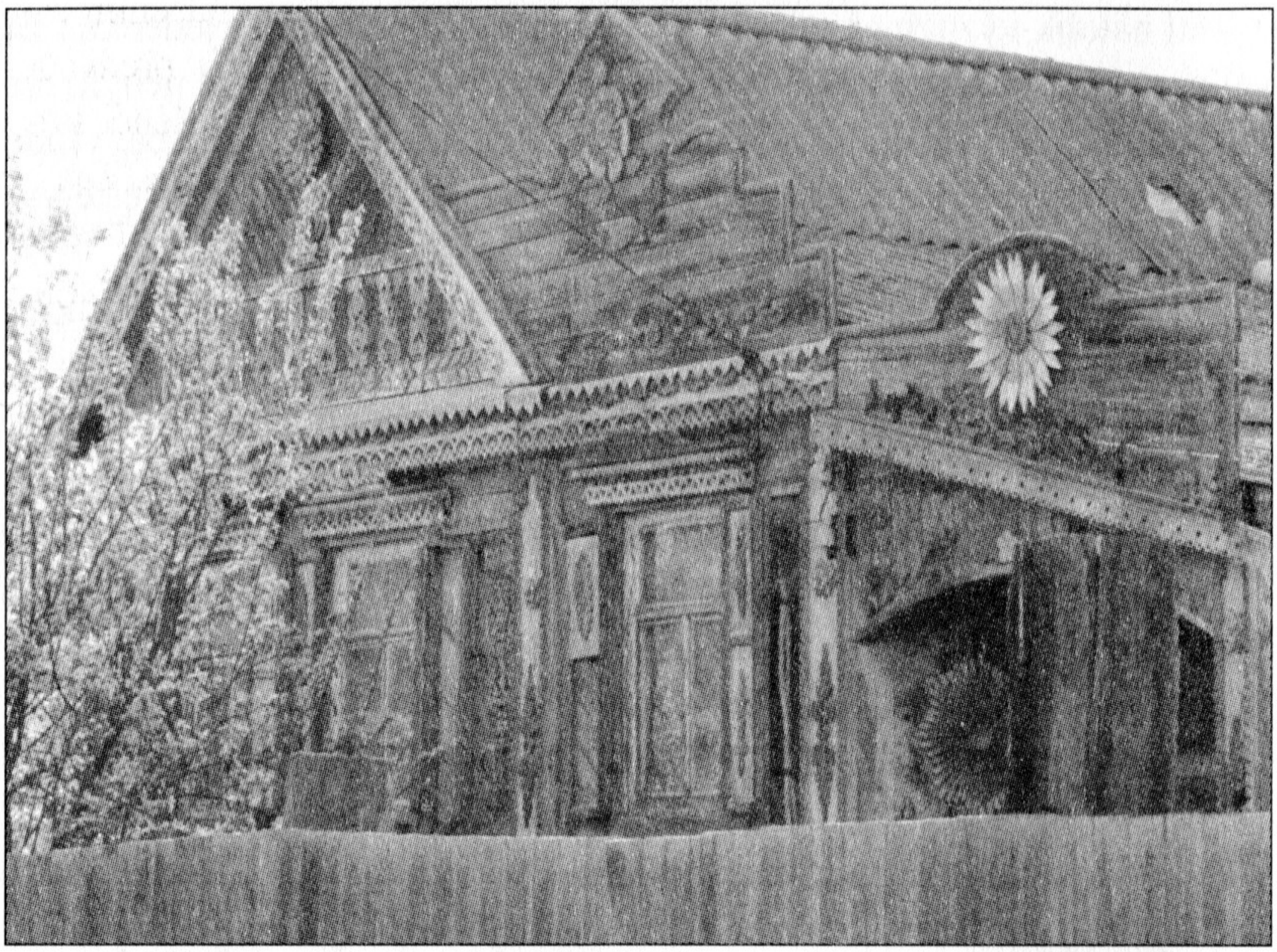

Tak bydleli důstojníci v Čorném Jaru

Tato norma platila ve všech táborech v Rusku, ale bohužel bylo běžné, že od velitele počínaje přes stráže až po kuchaře si každý něco odmáznul a výsledek byl pro strávníky velice žalostný, téměř všude byl i hlad. Zde bylo naopak běžné, že nájemci služeb svým pracovníkům ještě navíc přilepšovali, protože brzy přišli na to, že se jim to vyplatí. Na přilepšenou dostávali měsíčně 75 kopejek, důstojníci desetinásobek. I zde však nájemci za přesnou práci rádi dávali, veřejně i tajně, prémie, což se zpětně promítlo na rozvoji obchodů ve městě. Zajatci udělali mnoho osvětové a kulturní práce, založili a provozovali místní malou nemocnici, sokolskou organizaci, knihovnu, dělali přednášky ve školách, besedy a hráli divadlo. Objevilo se i něco dosud nevídaného – noviny! Brzy začaly návštěvy v rodinách, společné oslavy, vzájemný společenský život se zcela změnil. Důstojníci nemuseli a většinou také nechodili pracovat, drželi si sluhy a postupně vrůstali do místní honorace.

Jenda Vlček s Rudolfem Krčálem zapadli do nového života velmi dobře. Krčál byl hnacím motorem civilizace, založil místní knihovnu

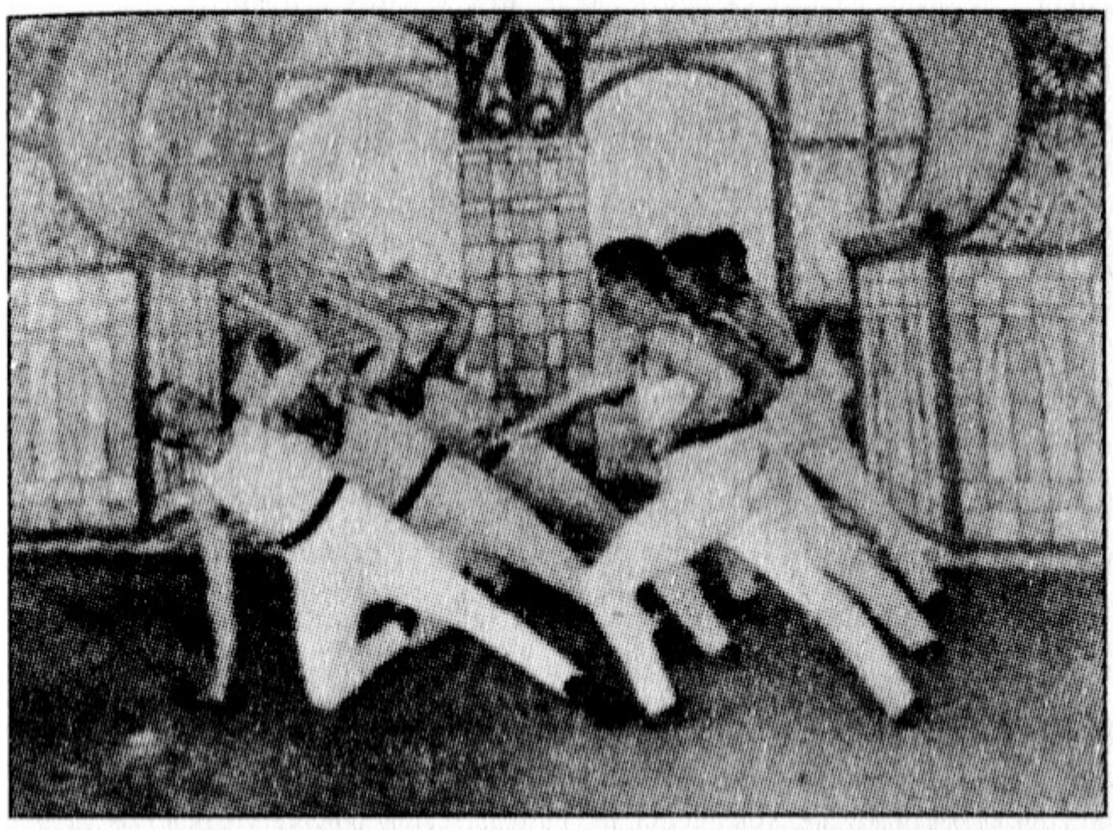

Cvičení legionářů – sokolů pro obyvatele vesnic

a Sokol, v němž s nadšením cvičil a na promenádě předváděl spolu s ostatními nadšenci svou sílu hlavně Jenda Vlček. Ten se v pracovním zařazení stal velmi brzy předákem na překladišti v přístavu a jeho nápady v organizaci práce snížily námahu dělníkům a výrazně zvýšily i obslužnost úvazišť. Stal se také váženou osobou, protože jeho nápady přinesly do kapes dělníků více peněz. Oba přátelé byli u všech změn a akcí. To všechno Vlčkovi zvedlo sebevědomí, neboť se rychle naučil i číst a psát a dosáhl víc než běžné všeobecné úrovně znalostí. Oba také mezi dalšími zajatci neúnavně, ale napůl tajně agitovali pro vstup do České družiny. Velitel posádky i tábora byl nadmíru spokojen, a proto byl překvapen, když jej společně se dvěma zajatými důstojníky požádali měsíc před koncem roku 1915 o rozhovor.

„Vaše Blahorodí, dovolujeme si požádat vás jako velitele o zaslání naší žádosti o uvolnění ze zajetí pro vstup do českého vojska v Kyjevě," začal Krčál.

Velitel byl nepříjemně překvapen. Tato žádost se mu pranic nelíbila. V městečku všechno velmi dobře fungovalo a neviděl důvod, proč by se měl on osobně podílet na tom, aby mu nejlepší pracanti odešli. Také nedovedl pochopit, že si vojáci bez svých důstojníků s něčím takovým dovolují přímo přijít za ním. Takovou nehoráznost by si v ruské armádě nikdo nedovolil! Dal to najevo i celkovým výrazem v obličeji a žádost obrátil otázkou, co se jim tady nelíbí a jestli si myslí, že by se jako zajatci měli někde do konce války lépe.

„To není o tom, že by se nám zde nelíbilo, velice si vážíme vašeho řízení města a snažíme se pracovat co nejlépe, ale jsme především čeští vlastenci a cítíme jako povinnost pomoci naší malé armádě v boji za naši svobodu," pokračoval Krčál. „Nechceme tady sedět v závětří, zatímco naši kamarádi společně s vašimi vojáky už bojují proti Ger-

mánům a Austrijcům! Chceme mít po válce vlastní stát a vládnout si sami, ale to za nás nikdo nevybojuje. Víme, že vaše vláda povolila už od prosince loňského roku nábor do České družiny. Jako vojáci jsme na frontě potřebnější než tady a chceme se této svaté války také zúčastnit!“

„Nu, co se dá dělat. Rozumím vaší žádosti a vážím si toho, že chcete za své osvobození od Germána vzít taky pušku do ruky. Napište společnou žádost, kolik vás chce odejít na frontu a já ji doporučím. Kolik vás vlastně chce odejít?“

„Zatím nás je šedesát a tady vám předávám jako zvolený zástupce jmenný seznam důstojníků i vojáků, kteří chtějí odejít. Je to poměrně málo, většina se bojí při možném zajetí, že budou jako vlastizrádci popraveni, nebo ještě nejsou k tomuto kroku připraveni.“

Velitel s překvapením pozvedl oči, vzal si dokument, přelétl očima seznam a v duchu si nespokojeně pomyslel, že na něm vidí všechny nejlepší pracanty a organizátory, sokoly, předáky, ale kupodivu jen málo důstojníků. Podal zástupcům ruku a slíbil, že příští den jejich žádost s doporučením do Kyjeva odešle. Ale povídali, že mu hráli. Po jejich odchodu z kanceláře pečlivě uložil drahocenný papír do poslední zásuvky stolu. Chápal sice vlasteneckou snahu zajatců nabídnout svou krev za osvobození své země, ale on víc potřebuje, aby mu to v Čorném Jaru šlapalo jako hodinky. A hlavně sypalo do jeho kapsy, že. Ušklíbl se a v duchu k jejich žádosti dodal:

„Do prdele pojedete, vlastenečtí páni zajatci, o to se osobně postarám!“

A tak se stalo, že na žádost českých zajatců nepřišla více než půl roku žádná odpověď.

Život u Volhy mezi Caricynem a Astrachaní i na počátku divokého roku 1917 plynul pomalu a líně jako ta široká řeka. Zde si nedělali starosti s narůstající nechutí ruské armády bojovat kdesi daleko na frontě za cara a samoděržaví, v Čorném Jaru měli stále stejného velitele a jeho kozáky. Čeští zajatci se sžili s místními natolik, že jich velká část přesídlila přímo do rodin svých spolupracovníků, většině samozřejmě vyhovoval i společenský život. V relativním klidu většina podepsaných na žádosti i pozapomněla, že by se měli hrnout zpátky na frontu a bojovat proti

Bezútěšná okolní krajina

císaři pánu a jeho rodině. Jen několik z nich se dožadovalo urgence své žádosti a velitel tábora odpovídal, že jsou jisté potíže ve velení armády a že nábor do české jednotky je pozastaven. To Rudovi Krčálovi nějak nesedělo. Poradil se s nejbližšími a zhruba po necelém roce od příjezdu poslali tajně novou žádost do Kyjeva sami. Odpověď přišla obratem:

Vážení bratři zajatci v Čorném Jaru! Nemohli jsme reagovat na Vaši žádost o vstup do Českého vojska na Rusi, protože jsme vaši dřívější žádost dosud neobdrželi. Je možné, že vaše první žádost byla zadržena ruskou byrokracií, která nemá valného zájmu, aby se naši zajatci dostali pod prapor svobodného českého vojska. Po našem slavném vítězství v bitvě u Zborova se však situace zásadně změnila a nyní musí spolupracovat. Oznamujeme vám, že nejpozději do jednoho měsíce k vám vypravíme agitátory, kteří s vámi přímo na místě sepíší přímé listiny, které vám umožní propuštění ze zajetí a převod do naší jednotky. Opis tohoto dopisu zasíláme i veliteli vašeho tábora, aby mohl včas připravit vše potřebné k odeslání všech dobrovolníků do našeho sběrného tábora u Kyjeva.

Každý si zřejmě dovede představit, jak asi na kopii tohoto dopisu reagoval velitel tábora. On, který se o své ovečky stará jako o vlastní děti, ulehčuje jim podmínky v zajetí, jak může, pozvedl úroveň života ve městě nevídaným způsobem, jemu si dovolí nějaký zajatecký pisálek

z Kyjeva poslat taký hnusný cár papíru! Nějak pozapomněl, že první dopis zadržel především z důvodu osobního prospěchu. Proč by se měl někomu zpovídat z toho, kolik rublů se mu každý měsíc sype od nájemců a majitelů pracovišť, v nichž se zajatí Češi činí? Najednou mu však došlo, že se může třeba zpovídat také z toho, proč první žádost stále leží v jeho stole! Někdo by mohl zahájit vyšetřování! Okamžitě udělal dvě důležité věci.

Zaprvé okamžitě povolal k raportu autory oné nešťastné žádosti a vysvětlil jim, že vše tenkrát řádně odeslal a že se ten jejich papír asi někde ztratil ve víru války. V každém případě je ale velice zklamán, že nepřišli nejdříve za ním, aby jim pomohl hledat nápravu, ale obešli ho a další žádost napsali a odeslali do Kyjeva bez jeho svolení. To chápe jako přímý důkaz nedůvěry v jeho osobu a porušení subordinace. Proto jim už nyní ani on nemůže důvěřovat a s okamžitou platností je odvolává ze všech řídicích i organizačních funkcí včetně spolkových zajateckých činností, do kterých se v průběhu roku vypracovali, a zařazuje je jako pomocné dělníky na překladišti v přístavu k pytlům s pšenicí. Děkuje jim za spolupráci a udělá vše pro to, aby mohli být co nejdříve odesláni mimo jeho pravomoc.

Jako druhou věc, a to okamžitě, odeslal telegram a odjel obratem do Moskvy za svým známým důstojníkem, kdysi spolužákem ve vojenské akademii a nyní vysokým důstojníkem na velitelství zajateckých táborů na Rusi. Toho s gustem požádal o zařazení čtyř vzpurných Čechů, zajatců a potížistů v jeho pravomoci, do prvního možného transportu někam na těžkou práci a do horoucích pekel. Kamarád vyhověl a do dalších čtrnácti dnů již byli odlifrováni pod ozbrojenou stráží. Jen s tím horoucím peklem to zařídit nešlo, na Čechy a Slováky už byl z Petěrburgu zvláštní ferman s určením jen do evropských gubernií. Ale co, i zde se najdou pracoviště, kde se musí tvrdě pracovat, třeba kácet dříví, kterého je na frontách tolik třeba. A když se vzpurnými zajatci přijde i „ferman“ s upozorněním na rozvratnou činnost plus rebelantství, načálstvo si s tím jistě poradí.

Do měsíce od zaslání odpovědi z Kyjeva opravdu přijeli zástupci Českého vojska do Čorného Jaru, aby v zajateckém táboře provedli nábor nových bojovníků. Získali téměř všechny, protože čeští zajatci pocho-

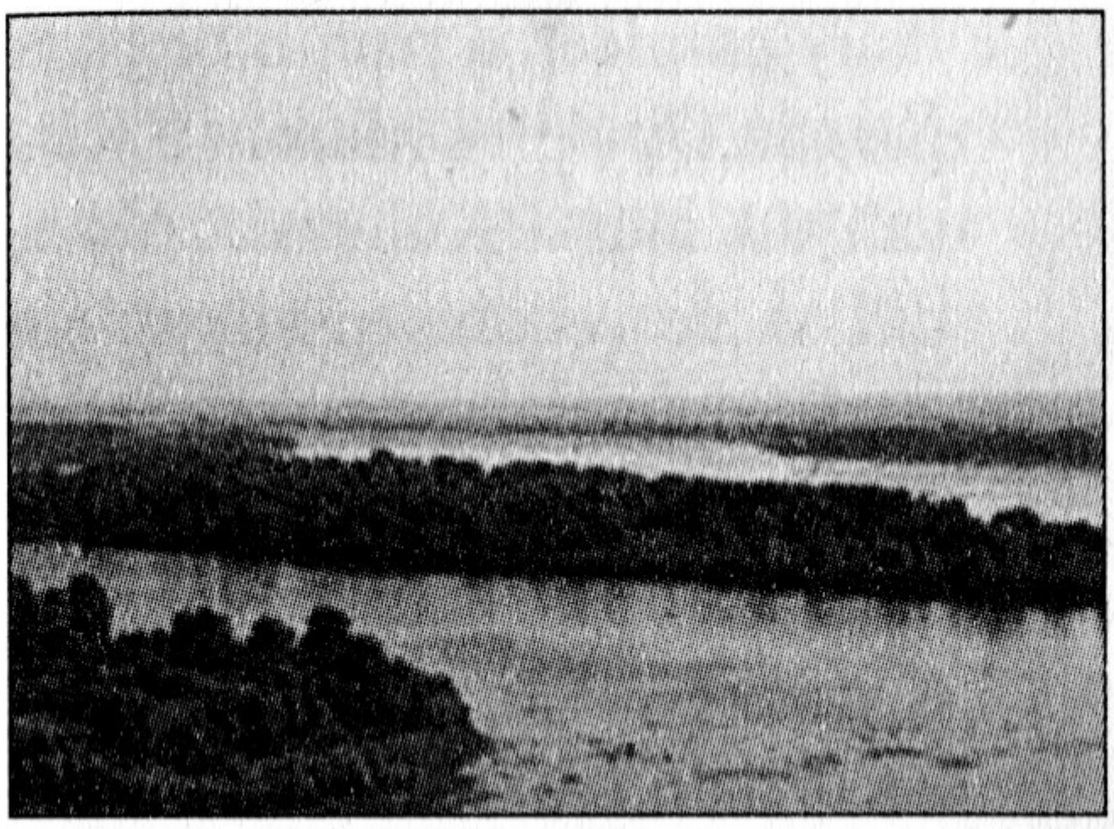

Začátek delty Volhy

pili, jaké příkoří se jejich čtyřem druhům stalo a podmínky pobytu v táboře se zhoršovaly i pro ně. I o tom po svém návratu do Kyjeva agitátoři na velení s rozhořčením poreferovali. A velící ruský generál Šokorov v Českém vojsku na Ukrajině se osobně postaral, aby se velitel-dobroděj v Čorném Jaru své obávané velké kontroly hospodaření také brzy dočkal a ve svém vlasteneckém úsilí pro zajatce skončil. Našim dvěma hrdinům a jejich druhům to však už nepomohlo. Možnost vstupu do českého vojska jim opět o vlas unikla a místo toho do čtrnácti dnů putovali do dalšího tábora.

To již léto pomalu vstupovalo do druhé poloviny a byl nejvyšší čas na přepravu parníkem po Volze, než řeka zamrzne. Kozáci je do přístavu vyprovodili s nasazenými bajonety a za velkých protestů spoluzajatců i občanů města, se kterými se za více než rok společného života spřátelili.

„Nikdy není tak zle," prohlásil tehdy neformální vůdce Ruda Krčál, „aby nemohlo být ještě hůř. Od místních jsme dostali jako dárek i kožichy na příští zimu. Jak se zdá, tak nás asi vezou bůhví ke kterým čertům. Prý poplaveme víc jak týden parníkem, vydělali jsme si dost rublů, abychom nemuseli tvrdnout v podpalubí ve smradu, uvidíme kus široké mátušky Rusi. Kam nás vezou, zatím nevíme, ale teď už o nás bráškové vědí a brzy nás najdou. Jakmile zakotvíme, hned jim pošleme do Kyjeva hlášení. Co bude dál? No, nechme se překvapit."

Na cestu je místní i bývalí spolupracovníci vybavili masovými lahůdkami a samohonkou, tak se podělili se strážnými a kozáci je nechali na pokoji. V Caricynu, kde měli první delší zastávku, nakoupili machorku a samohonku, podělili i posádku a hned měli pro sebe uzavřenou kabinu. Mohli tedy dále proti proudu řeky cestovat v relativním pohodlí jako domácí „báryni" se zastávkami na překladištích v Saratově, Samaře, Simbirsku a tatarské Kazani až do Nižního Novgorodu. Tam přestoupili na

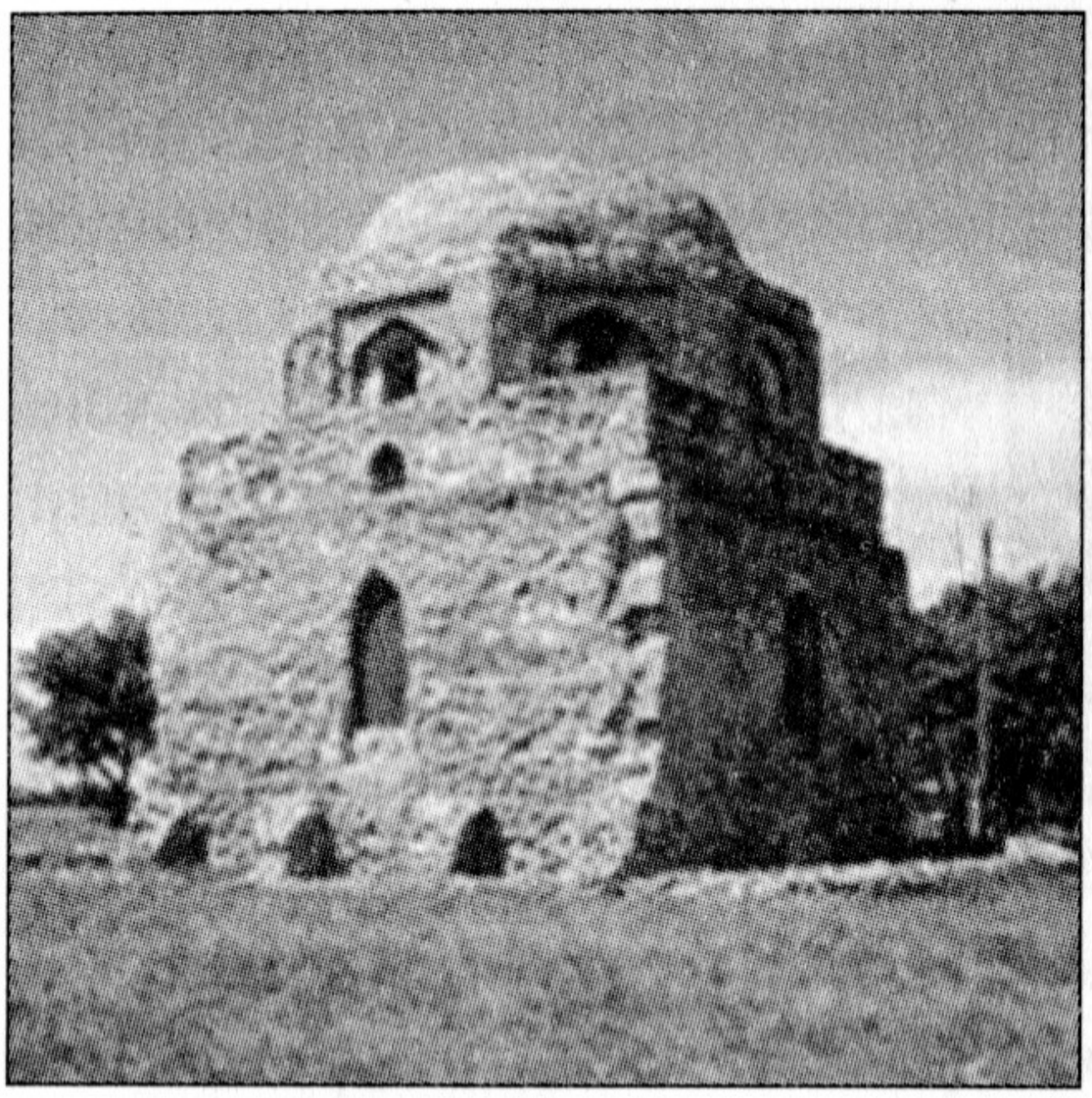

Tatarská svatyně

malý parníček a plavili se proti proudu Oky přes Murom a Rjazaň do města Kolomna. Vylodili se ve velkém městě plném věžiček s cibulemi, výstavných kamenných domů, průmyslových závodů a kladišť potravin. Kozáci opět předpisově nasadili na vintovky dlouhá bodla a jeden se vypravil přes celé město oznámit veliteli tábora příjezd čtyř austrijskich vojenoplenných. Bylo to daleko, čekali několik hodin, ale vydělaných rublů měli dost, restaurant naproti nádraží otevřeno, tak druhý strážný bajonet zase sundal a společně s nimi a za jejich peníze ochutnával dobroty, které jakživ nejedl ani nepil.

Navečer konečně dorazili do tábora. Stál pěkný kus za městem, byl obrovský a tvořila ho kupa velkých baráků a skladišť, kupodivu poloprázdných. Zajatců bylo naopak málo. Velitel trávil téměř všechen čas v osmdesát kilometrů vzdálené Moskvě a jejích nočních radovánkách. Přijal je nějaký kapitán, kterému se to nějak nezdálo, protože žádné trestanecké zajatce pod bajonety kozáků dosud neviděl. Nechal si vše od plenného Krčála podrobně vysvětlit. Tak se dozvěděl, že byli jako vzdělaní Češi umístěni mezi obyvateli města, pracovali ve vedoucích funkcích a organizovali i společenský život. Chtěli ale bojovat proti Germánovi, a proto se přihlásili do českého vojska. Jejich přihláška se však záhadně ztratila, tak po půlroce poslali novou, to už jich chtělo do vojska šedesát. Velitel tábora se ale zasekl, že přijde o nejlepší pracanty a desátky z města a že si vůbec dovolili stěžovat na načálstvo. Tak ty organizátory a buřiče vypakoval někam daleko. Tak jsou teď tady.

Kapitán se poškrábal po mohutné pleši.

„Já mám v papírech," prohlásil, „že jste velcí buřiči a mám vás poslat za trest do lesního tábora na nejtěžší práce!" Obrátil se na strážné, co o tom vědí a oni že nic. Žádná vzpoura nebyla, a když odjížděli, loučilo

se s nimi celé město i se starostou a městskou kapelou. „Co umíte a co jste dělali před válkou?“ obrátil se znovu na Krčála jako mluvčího. Tak mu to všechno vysypal a opět je potkalo další štěstí. Zástupce velitele měl rozum, samozřejmě, že to byl také správně líný důstojník, a vydal moudré rozhodnutí. Žádný les a rubání dřeva, zůstanou zde a převezmou zásobování tábora od maďarské tlupy, která mu to tady rozkrádá pod rukama. Dostali vedle kuchyňského traktu slušnou komoru k bydlení a další kapitola čekání na pozvání k bráškům mohla začít. Veliteli tábora se po návratu od moskevských děvek rozhodnutí kapitána moc nelíbilo, slíbil přece kolegovi od Astrachaně pro ty čtyři kruté zacházení v lese, ale nakonec mávl rukou, jako že netřeba se o nic starat, a byl rád, že mu zavedou v zásobování pořádek. Rublíky mu budou padat stejně, ne-li víc než od maďarských zlodějů, tak co.

Brzy se situace ve stravování zajatců zásadně zlepšila. Dostávali porce přesně podle předpisu, na své si přišlo i „načalstvo“ a přilepšení čekalo i v hlavním lesním táboře pracující většinu zajatců. Tam nedobrovolné dřevorubce dosud trápil hlad, zima a otřesná špína v provizorních dlouhých zemljankách. Polovina pravidelných přídělů hlavně masa a ryb mizela v okolních městečkách a malých vsích, kde je strážní pravidelně vyměňovali za machorku a samohonku. Zajatci fasovali téměř pořád do misek jen kaši a horkou tmavou tekutinu zvanou čaj. Stížnosti bránu hlídaného prostoru nikdy neopustily, tábor se jmenoval „Pjatikonéčnyj“ a nacházel se uprostřed obrovského lesního masivu mezi městy Kolomna – Vladimir – Murom – Rjazaň – Kolomna, u velkého jezera Bakešejevo v Krševském pralese na prostoru 20 krát 20 kilometrů. Možnost jeho samovolného opuštění byla iluzorní, což se týkalo nejen útěku, ale i stížnosti nebo jakéhokoliv dopisu. Velitel hlavního tábora v Kolomně se spokojil s pravidelným desátkem v rublech. Po nafasování od Krčála mizel směr moskevské bordely a celá správa padla na ustaraného kapitána. Naše čtveřice se uhnízdila dobře, Krčál jako šéf proviantťák, dva důstojníci jako účetní a nákupčí, Vlček měl dopravu a rozdělování tovaru. Jako pomoc postupně z lesa vyreklamovali až dvacet Čechů a tajně připravili seznam odhadem další stovky našich zajatců-dřevorubců. Do týdne po příjezdu už měl Krčál sepsanou novou žádost a Vlček ji odeslal ke kyjevským bráškům přímo poštovním vozem ve vlaku do Moskvy.

A tak se stalo, že k překvapení ustaraného velitele se s prvními mrazy objevila v jeho svatyni neohlášená trojice řízných důstojníků v ruských uniformách s červeno-bílými páskami a divnými nášivkami a suše mu oznámila, že podle rozhodnutí Kerenského vlády zde bude dělat nábor do českého vojska. „A nejen tady, ale i mezi rubači dřeva v lese," usmál se jejich vůdce.

„Ligúška v molokú," vypadlo spolu s jadrnou nadávkou z velitele a na jeho pleši vyrazily velké kapky potu.

„Jo," zasmál se český poručík, „trefil jste to dobře, vy říkáte žába v mlíku a my zase liška v kurníku, ale přísloví je to stejný. Hned po příjezdu k vám poslal vojenoplennyj Krčál zprávu do Kyjeva, že už jsou tady. Tak jsme si pro ně přijeli a odvezeme všechny čtyři s sebou. S vaším souhlasem uděláme teď nábor u Čechů a Slováků, to jsou také Slované, ale v maďarských mundúrech. A pro ty, kteří se k nám přihlásí, bychom si přijeli po Novém roce. Víte, my opravdu bojujeme za svou zemi a proti Germánovi, tak potřebujeme další vojáky a důstojníky. Vám tady jenom kácejí stromy," zakončil svou řeč a přátelsky napřáhnul pravici.

Nakonec se domluvili a společně, za asistence Krčála s Vlčkem, dali dohromady na dvě stovky českých dřevorubců, i když bylo jasné, že by se upsali i čertu, jen aby vypadli z toho pralesa. Už v přátelském duchu dobře pojedli a ještě více popili a jako bratři se rozloučili. Než se podařilo majorovi najít v brlozích Moskvy svého šéfa a ten vystřízlivěl, aby pochopil, jak se mu scvrkla jeho dojná rublová kráva, byli už náboráři českého vojska ve vlaku směr Kyjev. Jen žádného Slováka se ulovit nepodařilo, maďarští důstojníci je pevně drželi ve svém středu a na nějaké klábosení s Čehúny je prostě nepustili.

4.

Jak to vlastně začalo

Motto:

V životě vojáka je vždy
něco draží́ho než život.
Jest to čest.
Život může být ztracen, ale čest,
ta nesmí být ztracena nikdy!

Z přísahy v České družině.

Pro další pokračování našeho příběhu se ukazuje jako potřebné zrekapitulovat si guláš, který nejvyšší evropští válečníci navařili a obyčejní človíčkové všech zemí do něj spadli. Národy v Evropě si v létě 1914 naivně myslely, že žijí v hlubokém míru, ale jejich vůdci už nějakou dobu brousili nože a čekali, kdo začne jako první. Jeden den zastřelili Ferdinanda, pak se čtrnáct dnů nic nedělo a najednou se všichni probudili a začali jásat, že si půjdou po krku. Všichni se hrnuli do války, všichni věděli, že vyhrají a že do Vánoc budou i s kořistí doma. Rodiny vyprovázely s jásotem a muzikou své otce, syny a bratry do vyzdobených vagonů. A všichni se těšili, jak to těm druhým natřou a pak se budou mít lépe. A ti, kteří ten oheň zapálili? V roce 1990 ministr zahraničí Spolkové republiky Německo pan Genscher přiznal našemu novému prezidentovi Havlovi, že rozbitím Jugoslávie se Němci konečně dočkali odplaty za rozpoutání první světové války Srby, náš „mírotvorce“ zatleskal, vymyslel odporný název „humanitární bombardování“ a jásal, jak znovu padají bomby na Bělehrad, Niš a další bezbranná města. Jak snadno a rychle

se třaskavá historie může opakovat a nastrčená figura proti vůli celého národa může beztrestně znovu řinčet a terorizovat cizí zemi ve jménu pochybných ideálů do zbraně! Ale vraťme se zpět do léta 1914.

Když se po celé Evropě rozhořely plameny první světové války, měli naši oba budoucí legionáři úplně jiné starosti. Ruda Krčál skončil studium na gymnáziu v Čáslavi a začal zařezávat jako začínající úředníček v Golčově Jeníkově. O válce samozřejmě věděl, jako sokolovi mu bylo stejně jako celé rodině jasné, co má dělat, když bude povolán do boje za císaře pána a jeho rodinu. Honzík Vlček nevěděl nic. V Rymáni povolali do zbraně několik mladých rolníků, ale on byl ještě více než půl roku v blažené nevědomosti, že by se té rvačky měl také účastnit. Ale český, později československý odboj začal prakticky ihned. V Paříži české spolky Sokol a sociálně demokratická Rovnost už při vyhlášení vídeňské mobilizace společně vytáhly k Rakousko-Uherskému vyslanectví, strhly z něj černožlutý prapor a jejich zástupci na schůzi v srpnu rozhodli jednomyslně, že dobrovolně vstoupí do francouzského vojska. Ještě v srpnu pak utvořili v Cizinecké legii českou rotu Nazdar. Bili se na Sommě, Aisně, v Champagni, u Arrasu a v Alsasku i před Verdunem. Ve Francii také od počátku sídlilo vedení národního odboje, které pod Masarykovým vedením řídil Edvard Beneš. Pikantní bylo ovšem to, že proti našim bojovníkům-legionářům ve Francii nestála rakouská, ale německá armáda, která vlastně ani nebyla naším oficiálním protivníkem a žádní čeští vojáci v ní nebojovali. V roce 1917 posílili český sbor krajané z Rumunska a rota, kterou přivezl z Ruska po moři Otakar Husák. Přicházeli američtí krajani a naši dobrovolníci ze Srbska. V roce 1917 francouzský prezident vydal dekret o zřízení samostatné československé armády. Ale o tom později, rozhodující muzika pro nás hrála daleko odtud v tehdejším carském Rusku.

Už na začátku tohoto vyprávění bylo řečeno, že v tehdejším carském Rusku žilo a pracovalo mnohem větší množství Čechů a Slováků než kdekoliv jinde ve světě, že zde dlouhodobě žilo a aklimatizovalo se snad až ke stovce tisíc našich krajanů, kteří převážně hospodařili na ukrajinské černozemi jako statkáři, mlynáři, pekaři, pivovarníci. Konstatovali jsme, že většinou přijali ruské občanství i s pravoslavnou vírou a napůl se již cítili jako Rusové. Ovšem s velkou převahou zkušeností nad rus-

kými mužiky v hospodaření a řemeslech. Zakládali celé vesnice a dařilo se jim velice dobře. Také ihned po vypuknutí války rukovali do ruských pluků. Dále tam působilo i mnoho vzdělaných mladých lidí, manažerů nebo jak se dříve říkalo různých obchodních zástupců a reprezentantů našich firem i samostatných továrníků ve všech možných oborech z posledních předválečných let. To bylo jiný kafe – převážně sokolové a uvědomělí Slované, kteří hledali své místo na slunci v nějaké formě samostatného státu, a bylo jich asi dvacet tisícovek. Proto také téměř žádný z nich neuposlechl rozkazu k návratu domů a nástupu do rakouského vojska, ale ihned hledal cestičky k zapojení do revolty v Rusku. Po vyhlášení války spontánně založili Českou družinu – dokonce nezávisle na sobě téměř zároveň v Petrohradě, Moskvě a Kyjevě a nějakou dobu poté spolu zdravě i nezdravě soupeřili, kdo toto hnutí vlastně má řídit. Zvítězil Kyjev, a největší zásluhu na tom měla skutečnost, že zde byli nejlépe organizovaní už před válkou a jen v praxi navázali na to, co předtím o svobodě a samostatnosti jen proklamovali.

Žádné překvapení, že právě v Kyjevě vznikla a ihned byla povolena samostatná česká jednotka, a to 28. srpna 1914. Byla to velká sláva. Česká dámská komunita krajanek z Moskvy vyrobila a ozdobila těžký hedvábný prapor. Děvčata se dokonce již čtyři roky před vyhlášením vlastního státu trefila do červené, modré a bílé symboliky! Prapor k vysvěcení nesl sedmdesátiletý synovec českého básníka a vlastence Adolfa Heyduka, který léta působil jako agronom na Kavkaze. Zakladatelem byl Ladislav Tuček, který dokázal za měsíc vycvičit a poslat jako první výzvědnou skupinu na haličskou frontu čítající na 700 dobrovolníků. Dobrovolníci byli dobrovolníky v pravém slova smyslu, žádná armáda svázaná kázeňskými řády. Jen v boji se řídila ruskými pravidly. Všichni přihlášení včetně důstojníků byli zpočátku přijímáni jako prostí vojáci a budoucí hodnost si museli získat v boji. Osvědčilo se to, i když některým bývalým důstojníkům rakouským se to zpočátku moc nelíbilo. Ruská vláda povolila převedení části staroruských usedlíků a prvních dobrovolných zběhů z rakouské armády v rajonu třetí ruské armády u Tarnova. Generalita v hlavním stanu, bohužel převětšině germanofilsky založená, však nabírání zajatců-zrádců vlastní austrijské monarchie do české jednotky nepřála a prakticky jej rychle zastavila. Přesto se během

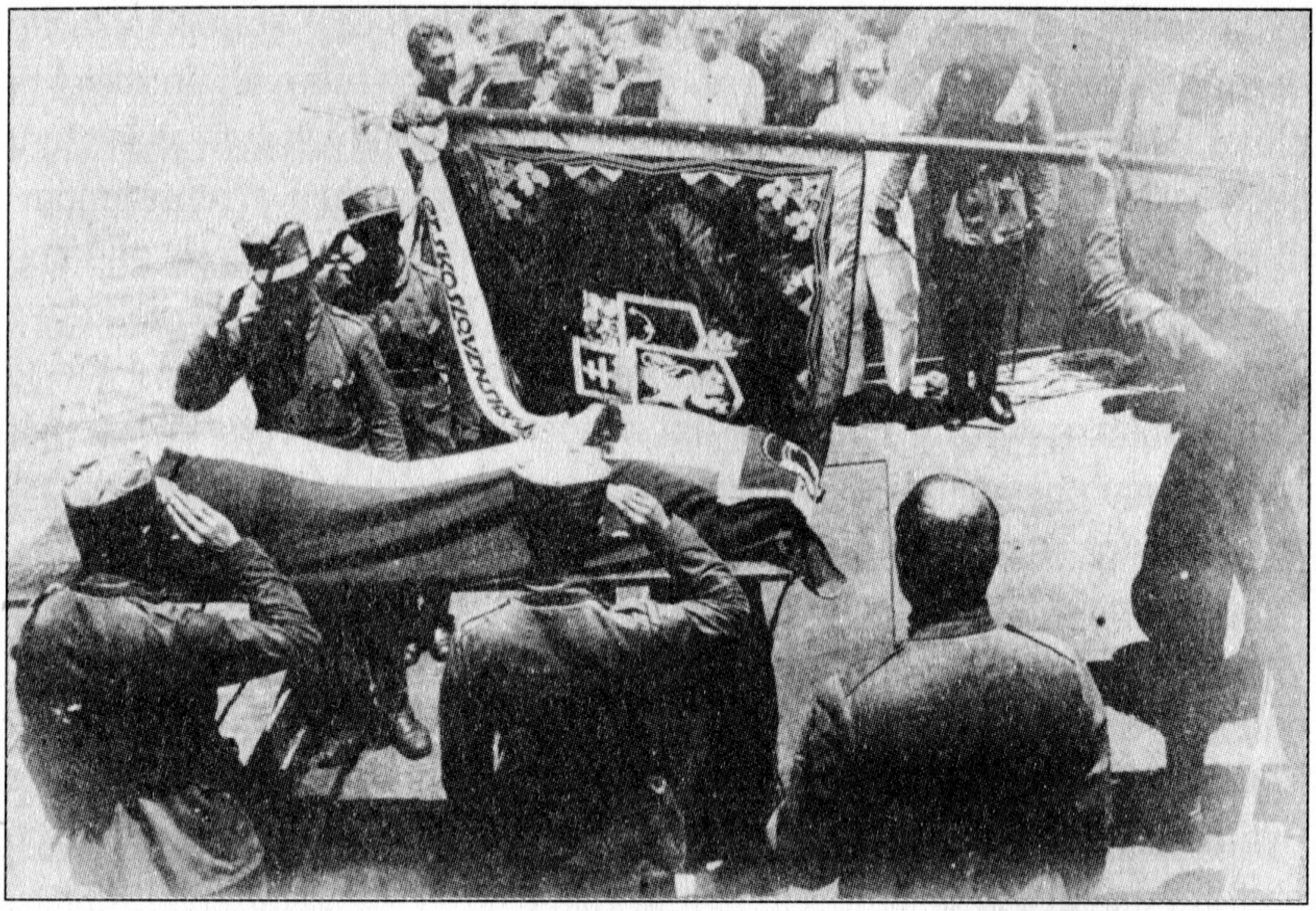

Svěcení praporu

roku 1915 podařilo zvýšit počet pluků na dva, později tři plus záložní prapor pod velením ruského plukovníka Trojanova. Prorazit bariéru sabotujících byrokratů nepomohlo ani dvojnásobné přijetí našich družiníků u samotného cara, příznivý vliv se rozplynul v nekonečném bludišti pověstné ruské byrokracie a přes velký zájem zajatců se nepodařilo tento odpor zlomit. Až nepochopitelné, že armádní vedení nemělo zájem o doplnění svých armád kvalitními zahraničními vojáky ovládajícími technické obory, jazyky, lékařské i jiné vědy. Báli se snad v mužické armádě, v níž 65 procent vojáčků neumělo číst ani psát, nějaké konkurence? Mezi důstojníky zcela jistě.

Nedobrý vliv na tuto neutěšenou situaci měly neustálé pokračující spory o vedení mezi buňkami Družiny v Petrohradě a Kyjevě. V patnáctém roce dokonce hrozilo rozdělení České družiny na dva proti sobě stojící tábory a tak také vypadalo i uveřejňování článků v časopisech obou spolků. Způsobovalo to zmatky v rozhodování, zajatci byli někdy natolik zmateni, že se vážně rozhodovali, zda do legie vstoupit, nebo raději zůstat v táboře. Pořádek nakonec musela udělat až nejvyšší hlava odboje

z Paříže, jenže to už bylo dost pozdě. A nelze zapomínat, že na vstup do legie měla významný vliv především u ženatých s rodinami a dětmi doma i skutečnost, že se báli, tedy kdyby to Rakousko nedej Bože nakonec vyhrálo, zda by ještě někdy uviděli své rodiny. Vedení Národní rady v Paříži tyto skutečnosti hrubě podcenilo.

Jistě by vše vypadalo jinak, kdyby Masaryk s Benešem věnovali od začátku České družině takovou pozornost, jakou si vzhledem k možnému počtu budoucích legionářů zasluhovala. Teprve v šestnáctém roce poslala pařížská Národní rada našeho odboje rovnocenné zplnomocněnce do Kyjeva, kteří zde ale nadělali více škody než užitku. Do vojenské otázky zasahoval už předtím naprosto neprofesionálně a diktátorsky bývalý poslanec Dürich svým jednoznačným příklonem k carskému Rusku. Spolu s Karlem Kramářem byl toho názoru, že osvobozená země se má stát českým královstvím pod vládou člena carské rodiny velkoknížete Nikolaje Nikolajeviče. I kvůli tomu musel až z Paříže přijet tehdy major Štefánik, aby uvedl věci na pravou míru. I jeho rozhodnutí však často nebyla šťastná, když byl přesvědčen, že svým nařízením udělá z dobrovolců, aniž by se jich zeptal, řádnou a poslušnou armádu. To vše mělo přímo katastrofální důsledky na nábor nových bojovníků a stovky našich zajatců z táborů vstupovaly raději do srbské brigády formované v Oděse na boj proti Bulharsku. Poslanec Dürich musel být s velkým humbukem odvolán a od té doby se traduje i daleko do nové republiky velké osobní nepřátelství vůdce české Maffie Kramáře s celou hradní kamarilou prezidenta Masaryka až do jeho smrti. A je zřejmé, že ani Štefánik by toho ke zlepšení nepříjemné situace mnoho neudělal nebýt totálního rozkladu ruské armády a únorové abdikace cara v roce 1917.

Kerenského režim toho už pro zlepšení situace na frontách mnoho nedokázal. Ruští vojáci vlivem bolševické agitace odhazovali zbraně a jednoduše odcházeli domů, důstojníci byli bezmocní. V této situaci konečně přijel do Ruska i profesor Masaryk, aby provedl reorganizaci vojenského velení naší legie a zajistil přímé nasazení naší brigády za Brusilovy ofenzivy v bitvě u Zborova. Druhý červenec 1917 se stal dnem našeho ohromujícího vítězství, kdy 3500 nedostatečně vyzbrojených a na samostatný bojový výstup téměř nepřipravených dobrovolců dokázalo rozbít dvě linie rakouského opevnění a slavně zvítězit. Probudil se i předseda

nové ruské vlády Kerenský, který dva dny poté osobně navštívil zborovské vítěze a vysekl jim hlubokou poklonu. Okamžitě nařídil hromadnou agitaci a přesun dobrovolníků ze zajateckých táborů do Družiny.

Na nějaké významnější změny však již bylo pozdě. Ano, přímým důsledkem Zborova bylo, že ruská vláda povolila neomezený urychlený nábor do naší jednotky ve všech zajateckých táborech a ta se velmi brzy rozrostla na divizi, ale na okamžité zapojení velké armády v době celkového zmaru bylo už opravdu pozdě, velmi pozdě. Ze stávajících našich jednotek se kolem Žitomiru stala první divize. V hlubokém zámezí německé fronty od Kyjeva směrem k ruské hranici začala výstavba a secvičování dalších našich pluků jako druhé divize. Její první pluk později dostal jméno Mistra Jana Husa, druhý Jiřího z Poděbrad, třetí Jana Žižky, čtvrtý Prokopa Velikého. Zformovaná dělostřelecká brigáda obdržela také Žižkovo jméno. Tuto záložní druhou divizi formoval generál Červinka a během několika měsíců vznikl celý armádní sbor pod ruským velitelem generálem Šokorovem. Lze si představit, jak by situace vypadala a jak velkou a vycvičenou armádu bychom už měli, kdyby neomylný pan profesor Masaryk přijel udělat pořádek do Ruska nejméně o rok dříve a přesvědčil předsedu prozatímní vlády Kerenského k souhlasu s hromadným náborem také o ten rok dříve? Tenkrát pronesl památnou větu o stejném přísloví v češtině i ruštině budoucí nejvyšší velitel a tehdy jeden z vítězů naší první bitvy Rudola Gajda: „Zmrzlému už ani nejdražší kožich nepomůže“.

Fronta s Německem i Rakousko-Uherskem na Ukrajině spěla ke svému nezadržitelnému pádu. Ofenziva Kerenskému totálně ztroskotala a Němci toho využili k dalšímu snadnému postupu do nitra země. Prakticky jen nová československá armáda, pár elitních junkerských pluků, některá kozácká seskupení a kupodivu i elitní ženské jednotky zadržovaly jejich tlak od Tarnopolu na východ. Všichni ostatní zahazovali, zakopávali nebo prodávali zbraně od bajonetu až po obrněná auta a letadla a houfně utíkali domů. Němci se místy zastavili až 130 kilometrů dále směrem ke Kyjevu a prakticky zazimovali.

Této nečekané přestávky využili velitelé naší armády k plánovanému půlročnímu oddechu a k rozšíření a secvičení dalších svazků. Korunu ústupovým ruským zmatkům pak nasadila bolševická Říjnová revoluce

v listopadu, která ihned po svém vítězství zahájila s Němci jednání o separátním míru. V této době již naši hrdinové Vlček s Krčálem a jejich druzi v zajetí dorazili s doprovodem stráží do nového, podstatně tvrdšího tábora. Tady je naše administrativa konečně dostihla a tak to tam neměli už nadlouho, jen na pár měsíců. Stovky dalších krajanů však dál kácely stromy v pobočném táboře hluboko v lesích. Mimo velká města, kde končila civilizace, prakticky vůbec nikdo nevěděl, kdo vlastně v Rusku momentálně vládne a že se proti Germánovi formuje nějaká česká armáda. Nikdo tedy nemohli ani tušit, že kyjevská Česká družina nabobtnala na více než pětatřicetitisícový sbor, ale že se také dostala do slepé uličky. Další pobyt na území Ruska byl najednou z mezinárodního hlediska nemožný, pro české a slovenské dobrovolce, austrijácké velezrádce, navíc smrtelně nebezpečný.

Masaryk jako nejvyšší vůdce protirakouského odboje horečně hledá nějakou formu odchodu a dosud nepropuštění zajatci jsou v dalším nebezpečí, že se z táborů do konce války už ani nedostanou. Aby nějakým způsobem zachránil náš armádní sbor a zajatce, kteří se do něj nyní ve velkém počtu začali hlásit a tím se vyvázali ze zajateckých táborů, vyhlásil tedy v souladu s francouzským prezidentem naše vojsko v Rusku za součást československé zahraniční armády se sídlem ve Francii a požádal bolševickou vládu o pomoc při jejím odsunu. Nikdo si však nedokázal představit, jakým způsobem to bude možné realizovat. A teprve nyní (v tomto víru nikým nečekaných souvislostí) dostali konečně povolení ke vstupu do našeho vojska i mladí Češi Jan Vlček s Rudolfem Krčálem plus jejich další druzi z tábora, aby nastoupili pětidenní cestu do ukrajinského města Borispol, kde se formovaly nové pluky československého vojska.

Vojenská situace v Rusku se stávala stále zmatenější a neurovnanější. Rozhořela se občanská válka mezi sověty a ukrajinskou vládou. Ta na většině svého území v boji s rudými zpočátku vítězila, ale pro jistotu požádala o separátní mír s Němci. První část naší armády se podařilo severní cestou přes ruský Archangelsk dostat anglickými loděmi kolem Norska do Francie, cesta však trvala čtyři měsíce, protože transporty přes zimu uvázly kdesi na Pečoře a další pokračování bylo nemožné. Na jihu byl zase nedostatek vlaků. Aby se armáda mohla začít přesouvat

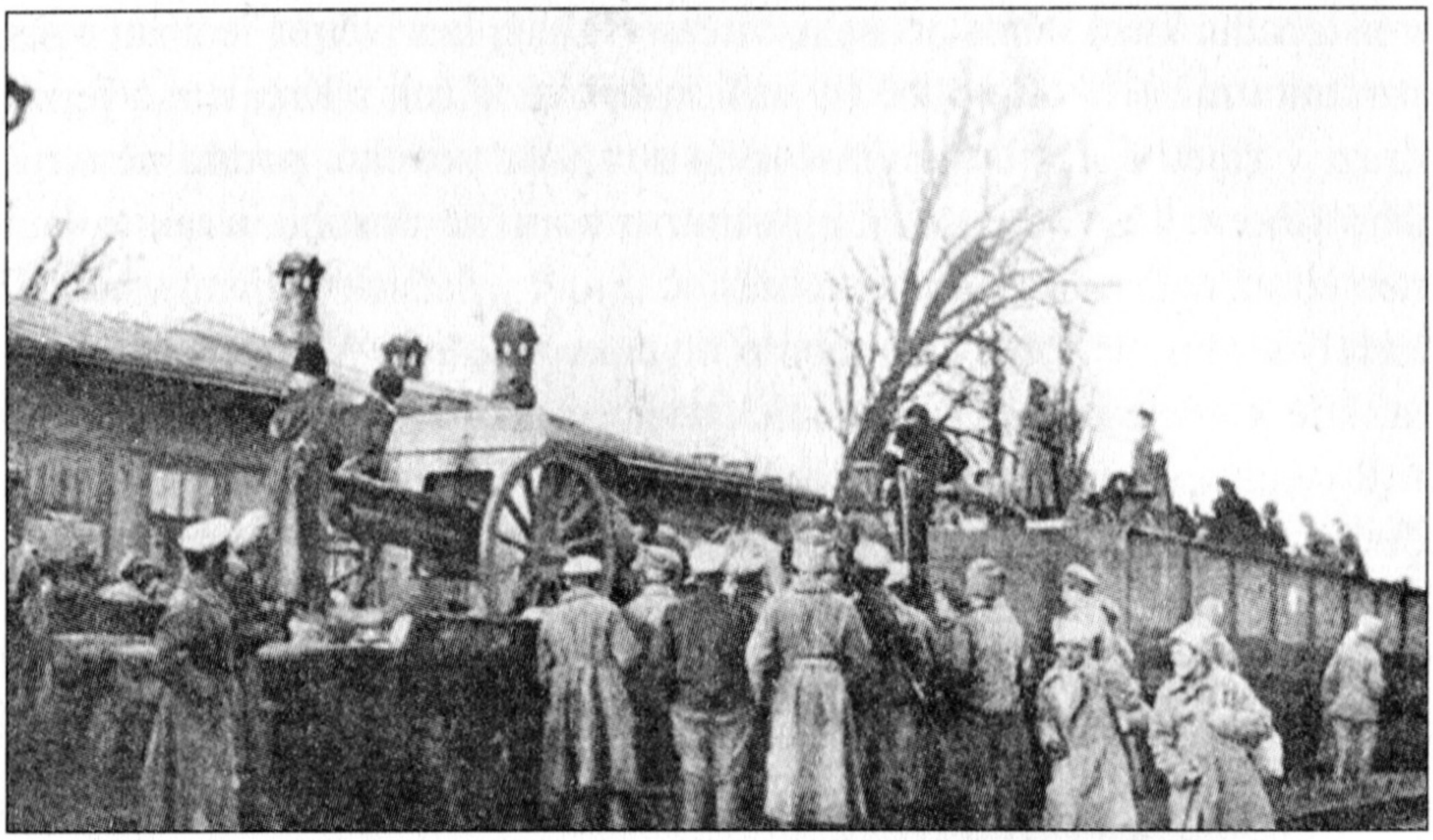

Obrněný vlak

po transsibiřské magistrále k Tichému oceánu, chyběla navíc součinnost s roztříštěnou a dezorientovanou správou na dvanáct tisíc kilometrů roztažené železnici. Váhy vojenského štěstí se začaly klonit na bolševickou stranu a ukrajinská vláda v boji proti nim dokonce povolala na pomoc německou armádu. Ta výhodné situace s radostí využila a vypochodovala směrem na Kyjev. A protože nikdy není tak zle, aby nemohlo být ještě hůř, nová bolševická vláda v Rusku podepsala s Němci separátní dohodu, jejíž součástí bylo zastavení transportů Čechoslováků na východ do Vladivostoku, aby se nedostali z ruské pasti a nemohli se ani mořskou cestou kolem světa zapojit do pokračující válečné rvačky ve Francii. Německý císař Trockého přímo žádal, až nařizoval transporty stovek tisíc zajatců z táborů na francouzská jatka, ale to měli být jen germánští bojovníci, Maďaři a Rakušáci, a vlaky je měly po magistrále vozit opačným směrem.

Situace se pro naši armádu změnila až tak nepříznivě, že jí najednou hrozila jak na Ukrajině, tak v Povolží smrtelná past. Stála od Kyjeva na západ k Žitomiru, záložní vojsko od levého břehu Dněpru k ruské hranici, velitelství a Odbočka Národní rady v Kyjevě. Použitelná železnice a volné vlaky k evakuaci byly nejblíž na východní polovině země za řekou Dněprem kolem Bachmače. Nezbývalo nic jiného než pěší a volský

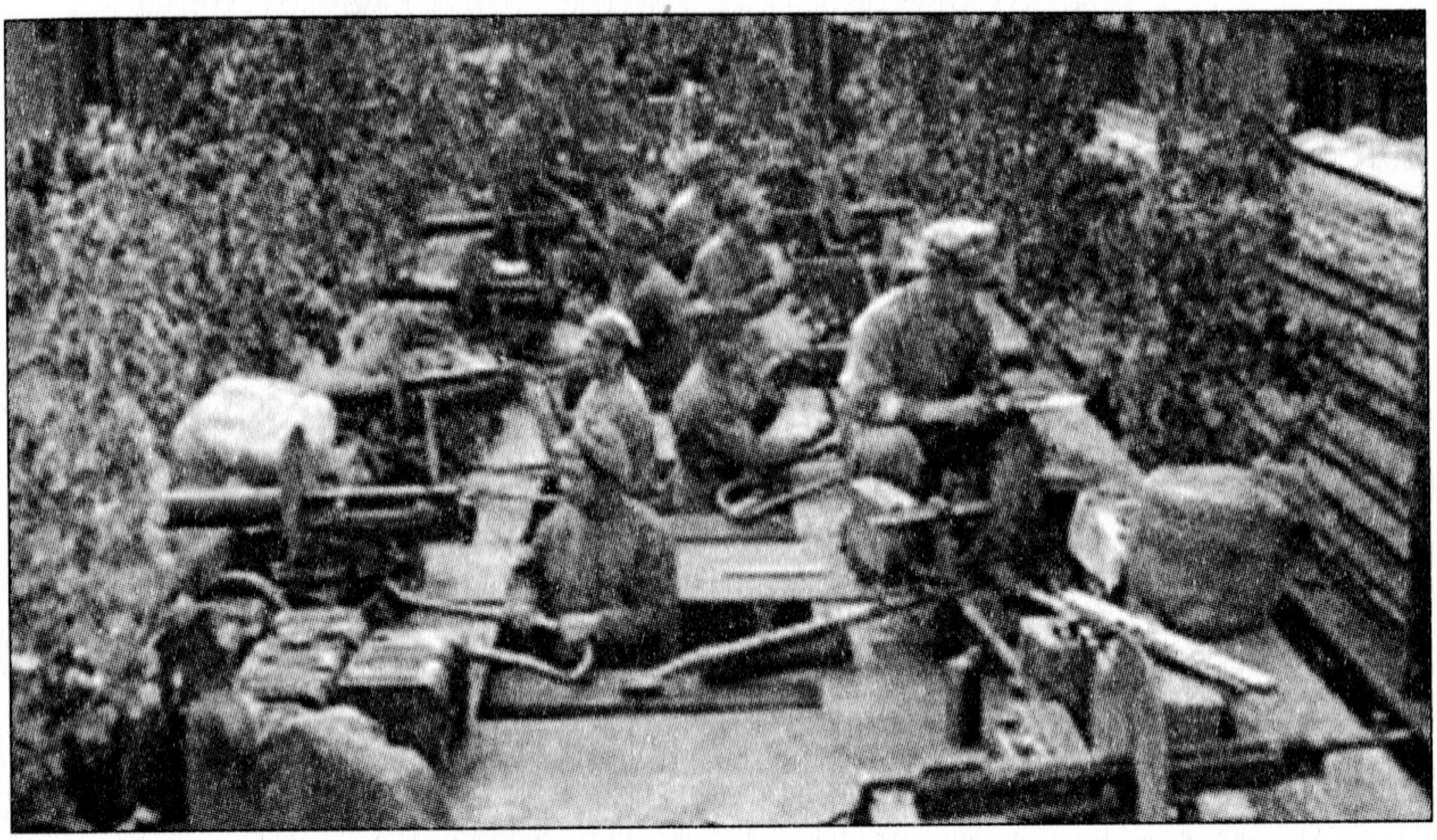

Přesun baterie

přesun bojovníků a techniky na vzdálenost stovek kilometrů. A to hezky rychle a bez váhání, neboť Němce měli za patami a ti by při dostižení s našimi dobrovolci jednali jako s austrijskými velezrádci. Bylo celkem jasné, jaký osud by mohli očekávat. Ačkoliv se nabízela ještě jedna pomocná ruka – přejít komplexně na stranu bolševiků. Kolem našich jednotek stále kroužili jejich verbíři, především Češi a Slováci. Ovšem bez velkého úspěchu. Je tedy jednoznačné, že zbýval jen a jedině pěší přesun za Dněpr. Je přímo neuvěřitelné, že všechny jednotky se dokázaly od postupujících Němců odpoutat a spořádaně ustoupit. Celá první divize přešla na druhý břeh řeky přímo v Kyjevě, a to organizovaně v několika dnech kolem 22. února 1918, i když její zadní voje už musely o most s Němci bojovat. A za Dněprem předvoj naší armády formoval bataliony, sháněl a rekvíroval vlakové soupravy a otvíral cestu legii přes celý světadíl až do vysněného Vladivostoku, kterou celý svět později s uznáním pojmenoval Sibiřskou anabází. Ale to se již dokázali aktivně zapojit i naši dva hrdinové, kterým se do legie až na Ukrajinu podařilo přejít opravdu až na poslední chvíli a to jen proto, aby po pár týdnech klidu byli naloženi do těplušek a cestovali zase zpět na východ. Rozdíl byl ale v tom, že nyní už byli mezi svými, měli zbraň a dokázali se bránit.

5.

Inventura

Motto:

Zlo bude trumfovat vždy jen tehdy,
když ho necháme.

EDMUND BURKE

Čtenář již ví, že vše začalo v Kyjevě dne 28. srpna 1914, prakticky ihned po zahájení války. Do hlavního města carské Ukrajiny se z celého Ruska sjelo na sedm stovek dobrovolníků, kteří vytvořili Českou družinu, přísahali na hedvábný prapor a jako starodružiníci se rozjeli k jednotkám. V roce 1915 bylo odhadem v celém Rusku asi 180 000 českých a slovenských zajatců. A v tomto roce družina už měla dva prapory. V lednu 1916 z ní byl střelecký pluk, na jaře druhý a pak následovala střelecká brigáda. Po bitvě u Zborova se rychle zformoval 3. pluk Jana Žižky z Trocnova, 6. září 1917 pak 4. pluk Prokopa Velikého a vše se spojilo do první střelecké divize – Husitské. To již bylo v Rusku na čtvrt milionu našich zajatců a po intenzivním náboru mohl generál Červinka skládat z desítek tisíc přihlášených už vojsko: V Borispolu vytvořil z nováčků 5. Pražský střelecký pluk T. G. Masaryka, v Baryšovce 6. Hanácký střelecký pluk a ještě přibyly 7. Tatranský střelecký pluk a 8. Slezský pluk. Byly vytvořeny dvě samostatné inženýrské roty a dvě dělostřelecké brigády. Najednou tu byla nová II. střelecká divize a přišel čas zformovat samostatný československý armádní sbor složený ze dvou divizí a záložní brigády. Ten byl slavnostně vyhlášen 9. října 1917 a za jeho velite-

le byl jmenován ruský generál Vladimír Nikolajevič Šokorov. Pro sbor byly dále zformovány dva záložní pluky II. střelecké divize – první se secvičoval v Bobrujsku a druhý v Borispolu na východní Ukrajině. Tak nám na pravém břehu Dněpru kousek od Kyjeva a zároveň i od obludné Dárnice dne 26. listopadu 1917 vyrostl ve světle dějin pod původním názvem 2. záložní pluk II. střelecké divize, který se měl stát po celou dobu ruské anabáze domovem i pro zajatce Vlčka s Krčálem, kterým se o dva měsíce později konečně podařilo k našim jednotkám ze Sibiře dorazit.

Nový pluk se skládal ze čtyř praporů po třech rotách a jeho velitelem byl jmenován ruský plukovník Mikulinskij, jeho pobočníkem poručík Chalupa. Pluk měl i svou hospodářskou část a nemocnici, zásobovací oddíl, tzv. nestrojovou rotu (pomocnou s řemeslníky a opraváři) a písárnu. Při formování všech nových jednotek platila zásada, že velet vyšším jednotkám až po pluky budou zkušení ruští důstojníci a k sobě budou mít zpočátku český protějšek, většinou bez vojenského vzdělání a bojových zkušeností, který po zapracování velitelskou funkci přebere. Na funkci velitelů praporů a rot již byli jen naši nižší důstojníci, pro první prapor podkapitán Weiner a první rotu poručík Křička. V první pěší rotě se měli nacházet střelci Vlček a Krčál, kteří se budou s červenou nití protahovat celou sibiřskou epopejí. Většina nováčků považovala vstup do českého vojska za vysvobození ze zajateckého pekla. Ne každý měl takové štěstí jako Krčál s Vlčkem, řada jich dřela v dolech nebo hutích za mizerné stravy a hrůzné zdravotní péče. Někteří vůbec nepředpokládali, že v rozkladu Ruska po sedmnáctém roce se na žádnou frontu do konce války dostanou. Teprve potom byla řádka opravdových vlastenců. Složení se postupně měnilo ostrým výcvikem, výchovou a stmelením kolektivu, až se z nich najednou stala jednotná armáda dobrovolců, zdaleka nejlepší, co tam v tom čase bylo k vidění. Složitější to bylo s důstojníky. Zpočátku jako za Družiny vstupovali všichni s přesvědčením a jako vojíni, hodnost si musel každý vybojovat. Teprve později si zajatí elitní „čeští Rakušáci“ kladli za podmínku vstupu zachování jejich hodnosti. Takové mužstvo nazývalo „podmínkáři“ a ti se museli hodně snažit, aby se dostali na stejnou úroveň jako první družiníci. Ale vše chtělo svůj čas.

Naši dva zajatci, již konečně jako svobodní dobrovolci přišli od Moskvy do Borispolu počátkem měsíce února 1919. Dali jim pár dnů na

rozkoukání, a že bylo na co. O městě Borispol se ve starém odrbaném kalendáři píše: Leží v Poltavské gubernii na dráze Moskva – Kyjev – Voroněž 36 verst východně Kyjeva. Obyvatelstvo městečka jest většinou židovské a čítá 11 000 hlav. Krčál prohlásil, že to není městečko, ale jen větší špinavá díra, kam hodíš šutr, trefíš jevrejce na cestě do obchodu něco prošmelit a s málokterým se můžeš domluvit. Má jen jednu větší obchodní ulici, pravoslavný kostel a synagogu, je vybaveno palírnami, čajovnami a nádražím. Nechybí ani několik nezbytných bordelů. Palírny nestačí samohonku ani pálit, kurvičky nestačí ani uléhat a vstávat, protože na jeho jižním konci jen verstu vzdáleném od kostela se rozkládá jako houba vojenský tábor, který tvoří třicet velkých zemljanek a baráků. Má standardní velikost necelého půl kilometru na délku krát sto metrů na šířku. Uprostřed vede obslužná cesta a podél ní bylo po každé straně do země zakopaných patnáct dlouhých zemljanek a obytných baráků. Zemljanky byly veliké, ale nad zem se zvedala jen přízemní okna a střecha. Do každé zemljanky se vešly do paland nad sebou tři řady postelí pro sto až dvě stě mužů, palandy uprostřed byly jednopostelové. V zemljankách stálo několik kamen k vytápění, malý prostor pro osobní věci a volný čas. Celková úroveň bydlení byla horší než špatná, nedalo se pořádně větrat ani pod postelemi uklízet, bylo stále šero a obyvatele trápily vši a jiná havěť, které bylo tolik, že málem hýbala i palandami. V přední části tábora stálo několik obslužných baráků, velitelství, kuchyně a velká plocha určená pro nástupy a pořadová cvičiště. Celý prostor byl oplocený a od strážnice hlídaný.

Pro důstojníky museli místní obyvatelé uvolnit ubytování v domech ve městě. Nedělali to s velkou ochotou, to je třeba zdůraznit. Teprve v průběhu dalších týdnů, kdy bez problémů přebírala politickou moc sovětská vláda, se situace změnila. Movitější majitelé ze strachu z rabování a násilí začali přímo nadbíhat našim ubytovatelům, protože ubytovaný československý důstojník byl zárukou jejich bezpečí. A nejvíce se mohli přímo přetrhnout movití židé se svými patrovými kamennými domy. Tradovalo se, že jejich nabídky byly včetně vlastních dcerek a měly proto u po sexu vyhladovělých mladých šviháků s důstojnickými nášivkami nejvyšší kurz. Jak vysoko od starostí s bydlením byli naši obyčejní bráškové, kterým musely stačit ony výše popisované palandy

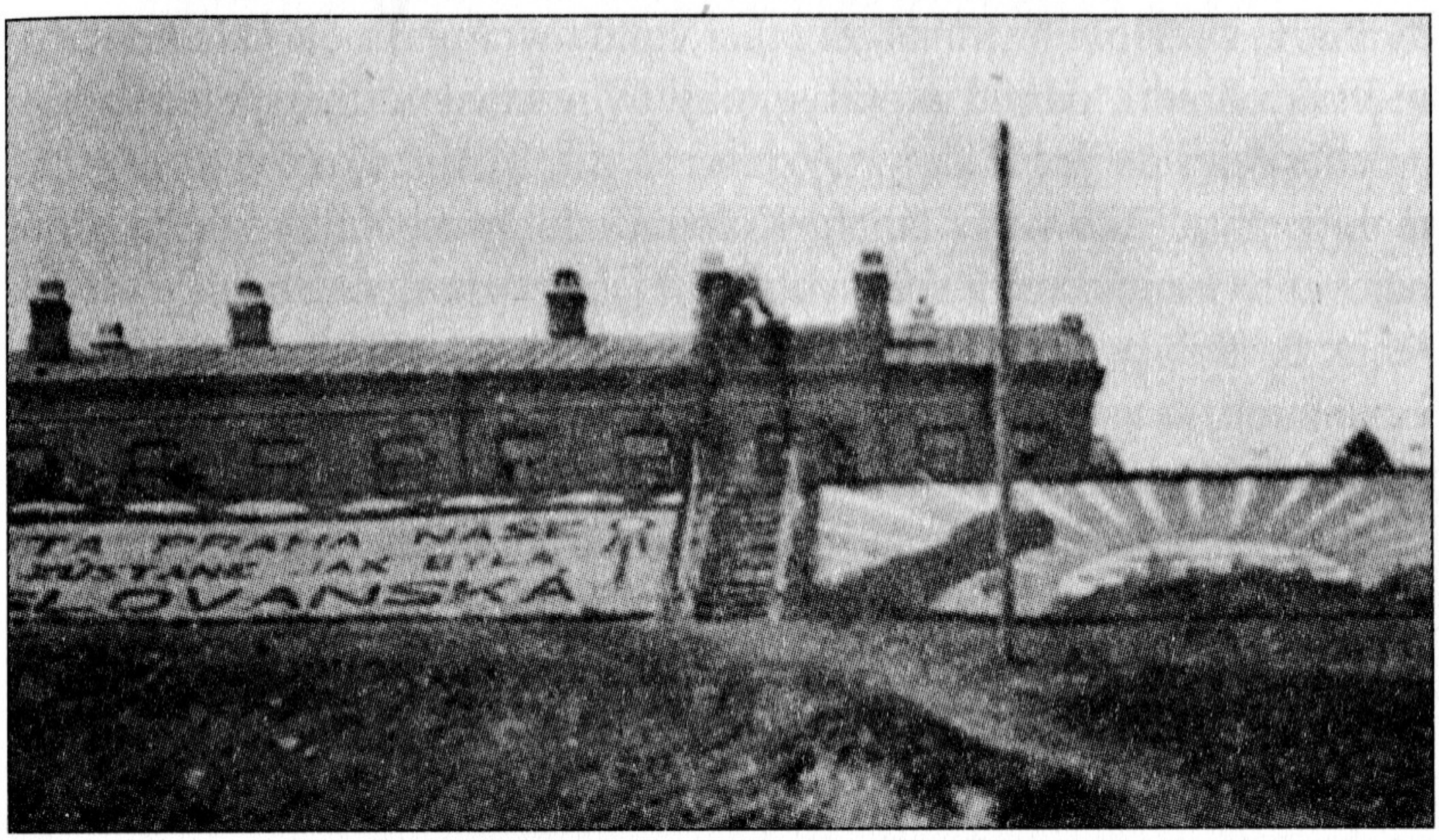

Borispol, 1. tábor legie na Ukrajině

v dlouhých zemljankách… A kde máme Vlčka s Krčálem? Ti především tvrdě cvičili a připravovali se na budoucí boje. Jejich zdánlivou výhodou proti ostatním však bylo, že na rozdíl od původních starodružiníků byli všichni vycvičení už rakouskou infanterií se zkušenostmi na frontě. Jen povely se museli naučit v ruštině a počítat po čtyřiceti jakbysmet. A také se naučit střílet, protože rakouská armáda je nahnala na frontu moc rychle po odvodu, a jak již víme, proti Rusům si před zajetím nevystřelili ani jednou. Jeden ani druhý.

Do takových poměrů tedy přijeli. V přijímacím řízení na velitelství je velitel roty poručík Křička posadil ke stolu a přečetl vojenskou přísahu dobrovolnické armády. „Svým podpisem se stáváte všem družiníkům rovnoprávnými členy České družiny, která se pomalu mění v lidovou armádu. Jsme bráškové, a tudíž se oslovujeme slovem bratře. Jsme armáda svobodná, každá rota má svůj komitét a zmocněnce, o všech důležitých věcech rozhoduje sjezd volených zástupců. Jako dobrovolníci se upisujete na dobu do osvobození naší vlasti od habsburské monarchie a vytvoření vlastního státu. Jestli s tím souhlasíte, řekněte, souhlasím a pak to tady dole napište a podepište.“

Po podpisu podal každému zvlášť ruku a poblahopřál k nástupu do družiny svobodných českých občanů. Prohlédl jejich dokumenty a ma-

turantovi Krčálovi hned nabídl práci v plukovní písárně a skladu. Krčál se však ohradil, odmítl a přál si, aby byli zařazeni oba společně jako prostí střelci do jedné čety. „V písárně a s lepším živobytím jsem se mohl zašívat jako šéf v táboře Kolomná do konce války, ale já přijel bojovat s Germánem za naši svobodu," ještě rozhorleně dodal.

„A co dobrovolník Vlček," ptal se velitel roty Křička. „Mám tady v papírech, že jste téměř negramotný, neumíte pořádně ani číst a psát, kde jste to žil, člověče, že se neumíte ani pořádně podepsat?"

„To bylo před tím, než mne odvedli, pane poručíku. Ani do školy jsem jako sirotek nechodil a jen sloužil u sedláků, ani mluvit jsem pořádně neuměl. Všechno mne naučil za dva roky společného života tady kamarád Ruda, takže vy už mne můžete zkoušet i ze slavné historie českého národa," zasmál se Vlček. „Taky jsem v Kolomné nedřel někde na poli nebo v lese, za pomoci bratříka Krčála jsem se vypracoval na šéfa zásobování a chci taky bojovat! A oba jsme sokolové, perfektní v prostných i silových sportech, měli jsme buňku v táboře a na naše cvičení chodilo celé město, hlavně holky. Tady vám to taky rozhýbeme," dodal ještě s pýchou v hlase, jak mu kamarád pomohl stát se plnoprávným člověkem.

Vyfasovali výstroj, pušku a jako jedni z posledních přírůstků místa na zadních palandách v horním patře vedle sebe. Při střelbě se museli hodně zdokonalit, smáli se, že si na frontě za císaře pána ani jednou nevystřelili a tak se teď budou muset na Germána lépe připravit. Ale jinak jich tu bylo všude hned plno. Okamžitě začali se Sokolem, prostnými a zápasem. Tady vynikal hlavně Vlček. Krčál rozhýbal soutěž o nejlepší výzdobu kolem zemljanky, začal s divadlem a přednáškami z naší historie. Páni důstojníci se chytili na kurz francouzštiny a znovu jej přemlouvali, aby přešel do písárny. Spolubojovníci ale nejvíc ocenili organizaci večerů se zpěvem, hudbou a tancem pro místní obyvatele, vlastně obyvatelky. Mladé ženy, hlavně „válečné vdovy" s muži kdesi po frontách války, přijaly tuto kulturu přímo s nadšením. I ony měly co nabídnout, melodické ukrajinské dumky a hlavně tajná a veřejná pokračování kurzů ve dvojicích v poloze ležmo na téma náhradní manželé a využití všech poloh.

„Ještě pořád smutníš za tou Marusjou z Marjanovky, nebo jsi spokojen se zdejším velkým výběrem? Tanečky ti jdou docela dobře, jak jsem

si všiml, taky se vždycky vytrácíš s nějakým úlovkem mezi prvními“ pošťuchoval spolubojovníka Vlčka organizátor všech akcí Krčál. Ten jen mlčel a spokojeně se usmíval. Spokojeni byli téměř všichni, jen dva bráškové, bývalí duchovní a několik „věrných až za hrob“ obraceli oči vzhůru a lomili rukama. A plukovní lékař, ten každé ráno, když se blížil k ošetřovně a viděl tu frontu různě se škrábajících nočních hrdinů, viděl už v duchu následující devastující prohlídky intimních partií. Někdy až každý druhý TO chytil a pořád bylo co léčit. Velmi vyhraněný projev proti nevázanému sexu měl tehdy i jeden z našich nejvýznamnějších legionářů, budoucí generál Otakar Husák. V knize vzpomínek „Jdi“ je tak silné odsouzení, že alespoň několik vět stojí za uveřejnění:

„Český voják onemocněvší pohlavní chorobou jest skvrnou čistého našeho štítu. Provinilec nesmí být více naším bratrem. Své zásluhy poplival! Nesmí nikoho z řad našich uraziti nazváním bratře a nikdo nesmí oslovením provinilce tímto slůvkem znesvětiti cenu drahého nám bratrství! Vinu svou vykoupiti může jen stonásobnou prací…

(Kráceno)

Co k tomu dodat, bratře generále? Kolik by nám zůstalo bojeschopných bratříků, obzvlášť ve výcvikových základnách nebo odpočinkových zónách? A co páni důstojníci? Bylo by vynikající mít takovou rytířskou armádu podle Vašich představ, ale jak pozorný čtenář uvidí dále, našim bojovníkům scházely často i jiné rytířské zásady, nejen převrátit na záda, co se dá a kdekoliv je to možné. Byli to prostě vojáci jako všude jinde, jen s ušlechtilými zásadami boje za osvobození národa nebo to dokonce „podepsali“ jen proto, aby se dostali z ponižujících podmínek zajateckého tábora mezi vlastní krajany. A ještě poznámka – ve zdravotních záznamech obou našich hrdinů v oné době nemá ani jeden z nich záznam tohoto druhu…

Dny však byly především všední, s plným cvičákem a poctivou přípravou na budoucí boje. Dobrovolci museli snášet hlavně problémy v zásobování, neboť chyběla především chlebová mouka. Aby vojáci měli alespoň něco, důstojníci se rozhodli vzdát se své dávky a kupovali si za žold ve městě chléb od židů. Převládala nechutná černá kaše a velitel pluku musel po dohodě s místní správou dne 9. února vyhlásit rekvizici mouky u místních překupníků. Stížnosti a nářek židů nebyly vyslyšeny

a mužstvo mělo alespoň na pár dnů zase čerstvý chléb. Obdobně mizerná byla situace v zásobování palivy, které nakonec proviantní museli zajistit až v Kyjevě. Noví odvedenci zpočátke také neměli dostatek zimních plášťů, proto museli cvičit venku na směny.

Také politická situace nebyla nejlepší. Do oblasti ze severu pronikala bez většího odporu Ukrajinců bolševická vojska pod vedením plukovníka Muravjeva. Oba záložní pluky měly zatím štěstí, jejich velitelé s ním na jednání v osadě Jagotín uzavřeli ozbrojenou neutralitu. Od počátku února obsadila Rudá armáda Borispol, byly zavedeny společné hlídky ve městě i na nádraží. Sověti věděli, že se Češi připravují k odchodu, a tak je zbytečně mimo požadavků o některé zbraně a výstroj neobtěžovali. S rudými však také přicházeli čeští rudoarmějci, kteří vyvolávali rozmíšky, organizovali zabírání potřebných věcí pro svou gardu a pilně agitovali pro Rudou armádu. Bylo celkem 13 příběhu zběhnutí dobrovolců z pluku k rudým, ale v únoru přibylo k druhému pluku na 600 nových bývalých zajatců, kteří přijeli z táborů.

Největším nebezpečím, které se znovu vynořilo v plné šíři, bylo povolání německé armády potápějící se ukrajinskou vládou do celé Ukrajiny na obranu před bolševiky. Našemu velení bylo jasné, že ani široký Dněpr tohoto velmi silného protivníka nezastaví, že německé i rakouské oddíly nyní mají direktivu dostihnout a zničit především náš sbor. Jednak měli za úkol znemožnit náš přesun na francouzskou frontu a druhým, ještě důležitějším úkolem bylo uvolnit cestu ze sibiřských zajateckých táborů pro statisíce vycvičených Němců a Maďarů k jejich urychlenému doplnění francouzské fronty. Tu pevně držela naše legie. Kdyby se jim uzávěr podařilo prorazit, téměř jistě by válka skončila porážkou Dohody a nastal by konec našim nadějím na samostatnost. Jak by to dopadlo s osobní svobodou „austrijáckých vlastizrádců“, to dávali najevo zcela nepokrytě. Zbývalo tedy jediné – sbohem zdejší děvčata, urychlené železniční transporty směrem na východ a zajištění bezpečného odjezdu i pro první divizi, která se ještě zcela neevakuovala na levou stranu Dněpru. Pro druhý záložní pluk II. divize zabezpečili železniční plánovači odjezd z nádraží Borispol v sobotu dne 2. března 1918 v poledních hodinách. Všechna krátkodobá vojenská manželství i ještě kratší souložní záskoky museli chlapci s děvčaty ukončit za pláče a nářků (na ženské

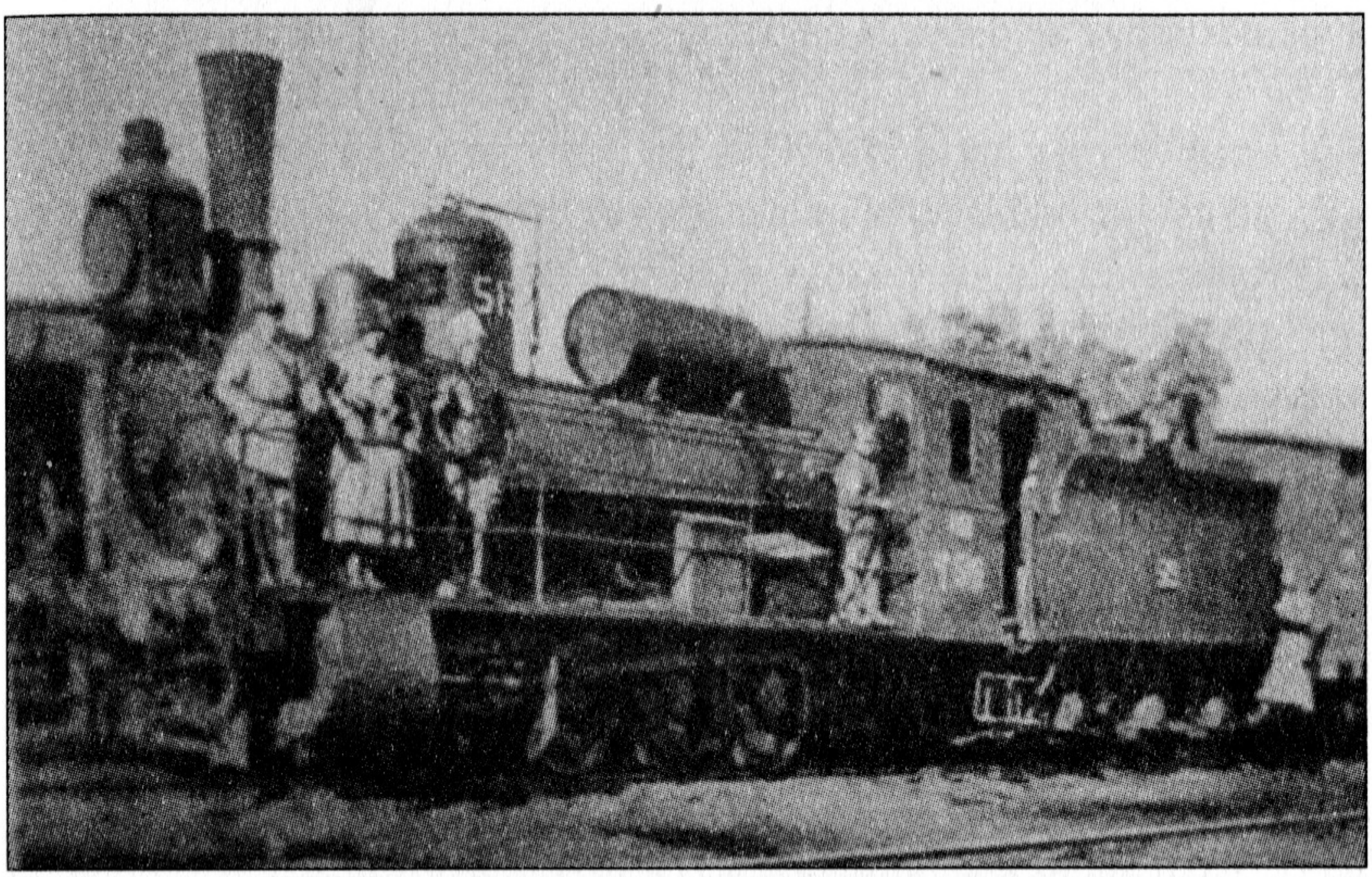

Odjezd z Borispolu

straně) již ve čtvrtek v noci, stejně tak různé „praščálnyje úžiny“ (večeře na rozloučenou) důstojníků s váženými místními rodinami – a většinou při této příležitosti… Nezastírám, že oba naši hrdinové neměli v tuto noc v rukou andělská křídla, dobře věděli, že se do Borispolu už nikdy nevrátí. Páteční večer velitelství zorganizovalo na rozloučenou důstojnou akademii s místní honorací, občany a občankami, pak pohotovost a v sobotu v 10.15 hodin, utajeně o dvě hodiny dříve než bylo veřejně vyhlášeno, dva ešelony s plukem zmizely v oblaku dýmu ze špatného uhlí pod komíny lokomotiv. Ukrajinská eskapáda skončila. Před plukem byla nadějná trasa až do Vladivostoku, která se podle plánu měla uskutečnit bez bojů a větších problémů.

6.

Druhý záložní pluk do Vladivostoku a čeljabinská vzpoura

Motto:

Nemáme ve zvyku se řídit evangeliem:
Když vás někdo uhodí, nastavte mu druhou tvář.
Teď prokážeme, že kdo nás uhodí,
nakopneme mu hlavu!

GENERÁL SUVOROV

Začátek posledního roku velké války byl ve znamení snahy s co nejmenší ztrátou kytičky dopravit sedmdesát tisíc československých legionářů napříč celou Sibiří k Tichému oceánu, ve Vladivostoku je nalodit na americké lodi a během pár měsíců dopravit na francouzskou frontu, aby mohli svou čerstvou silou při velkém vyčerpání obou stran významně zasáhnout do rvačky za konečné vítězství Dohody. V době, kdy v ruské zemi přestávala platit jakákoliv pravidla, úkol grandiózní a velice těžko splnitelný. Jednotky II. divize díky svému příznivému ležení za levým břehem Dněpru měly dost času, aby sehnaly, zabavily nebo jinak zabezpečily pro ustupující první divizi od Žitomiru ke Kyjevu dostatek vlakových souprav, lokomotiv, paliva a zbraní, aby se mohly s úspěchem odpoutat od dotírajících Němců napříč Ukrajinou a od podpisu brestského míru i od severu. Teprve pak se měly postarat o totéž samy pro sebe. Samozřejmé prvenství měla evakuace celého velitelství a Odbočky Národní rady na Rusi z Kyjeva co nejdále od Němců do nitra Sibiře.

Pro výchozí bránu do Povolží a sibiřského Ruska byla vybrána uzlová stanice Bachmač.

Záložní jednotky, jak již víme, odjížděly jako první a my budeme dále sledovat až do samého konce cestu druhého střeleckého záložního pluku, který zahájil svou anabázi do Vladivostoku v sobotu 2. března 1918. Anabáze to byla dvojitá, jak se pozorný čtenář později dočte, do Vladivostoku, pak zpět do srdce Sibiře a nakonec znovu do Vladivostoku. A proč právě desátý střelecký pluk? Tam se totiž v těplušce první čety první roty prvního praporu ubytovali na téměř tři roky dva nerozluční přátelé a červená nit našeho příběhu dobrovolci a bratříci Jan Vlček a Rudolf Krčál. Krčál jako velitel družstva a Vlček co by jeho první střelec. Oba jako velitelská stráž byli ubytováni hned v čele vlaku. Cestou byli přibíráni další noví dobrovolci a po dvou dnech v Poltavě již bylo nových odvedenců tolik, že musel být sestaven třetí ešelon. Pluk jede po jednotlivých ešelonech za sebou v desetiminutových intervalech. Tratě jsou plně v rukou naší armády, ucelené skupiny po několika dlouhých zastávkách na bezejmenných stanicích a traťových seřadištích zakotvily 13. března na tři dny v nákladním nádraží na okraji města Charkov. První delší zastávka byla vynucena ucpáním tratě v obou směrech před městem Penzou, která se za pár měsíců měla stát heroickým místem, když vinou rudých komisařů skončila idyla volného průjezdu celého vojska a bylo třeba si další postup vynucovat násilím.

Ale nad dalším postupem se začala stahovat černá mračna už od začátku. Dobrá zpráva byla, že všechny poslední voje se po tuhých bojích u Bachmače dokázaly odpoutat od nepřítele a vyjet ve stopách II. divize tak, že ve spárech Němců nezůstal ani jediný voják a ani kolo. Ta špatná signalizovala, že jednotky Rudé armády dostávají tajné rozkazy, aby pohyb ešelonů na východ brzdily, roztahovaly jednotlivé vlaky do šíře a postupně je zastavovaly. Dokonalým pomocníkem jim byly menší jednotky českých rudoarmějců, jak uvidíme záhy. Že by Němci po podpisu mírové dohody měli takové páky na lidového komisaře vojenství Trockého, aby zabránili Československé armádě posílit jednotky Dohody na frontě ve Francii? Prý Rada lidových komisařů donutila Odbočku Československé národní rady v Moskvě k souhlasu, že odevzdá na vybraných stanicích všechny zbraně a nepotřebné zásoby pro cestu ma-

Odevzdávání zbraní komisařům v Penze

gistrálou a ponechá si k vlastní ochraně a strážní službě na každý vlak pouze 168 pušek a jeden kulomet. Sověti získali jako prémii i letadla, obrněné automobily i děla. Ano, tak dobře se naši legionáři už vybavili hlavně zbraněmi, které na útěku Ukrajinou odhazovaly ruští vojáci. V té době ještě naši vyjednavači věřili, že podpis i na ruské straně je zárukou dohody. Posuďte sami.

Po jednání zástupců Odbočky Československé národní rady v Moskvě s nejvyšším komisařem Rudé armády Lvem Trockým zaslal její plnomocník ve štábu korpusu Maxa všem jednotkám sboru tento telegram:

Včera obdrželi jsme zprávu, že nám dovolena byla cesta svobodná bez překážek na Vladivostok. Vrchní velitel Antonov vychází nám ve všem vstříc a dal příkaz, aby nám všemožně pomáhali v rychlém pohybu našich ešelonů v naznačeném směru na Penzu a dále na Samaru.

Aby odevzdávání výzbroje nevyzývalo zbytečných pochybností, prohlašuji, že převoz všeho nákladu a zbytečné výzbroje strašně znesnadní naši cestu a bude vyžadovat velký počet zbytečných vagonů. Mimo to při příjezdu do Francie dostaneme od spojenců novou výzbroj, jakou užívají jejich vojska.

Z uvedených příčin vydal jsem v souhlase s ČNR příkaz odevzdati část výzbroje, abychom ulehčili svůj pohyb. Sovětská vojska přijímají výzbroj, kterou jim odevzdáváme jako dar revoluční armády. Proto vyzývám všechny bratry z našeho vojska, aby při odevzdání této výzbroje zachovali úplný klid a projevovali bratrskou zdvořilost a povinnou úctu k osobám, které budou výzbroj přijímat.

14. 3. 1918

Velitel čs. armádního sboru generálmajor Šokorov,
plnomocník NR ve štábu korpusu p. Maxa

Dne 23. března přišel do Balašova, kde v ten den stál ešelon velitele 10. pluku tento telegram:

Telegram z 19. března č. 92.

Naši druhové z Československého armádního sboru, kteří chrabře bojovali u Žitomíra kryjíce Kyjev, a pod Hrebjonkou i Bachmačem, hájíce cestu k Poltavě a Charkovu, odcházejí nyní z území Ukrajiny a odevzdávají nám část výzhroje. Revoluční vojska nezapomenou bratrské pomoci, kterou československý armádní sbor prokázal v boji pracujícího lidu Ukrajiny s bandami loupeživého imperialismu. Výzbroj, odevzdanou Čechoslováky, přijímají revoluční vojska jako bratrský dar.

Vrchní velitel sovětských vojsk Jihoruských republik
Antonov - Osvějenko

Věřit? Nevěřit?

Naši dobrovolci měli už brzy poznat, že se opravdu jedná o nordickou lest, nadiktovanou při tajném ujednání německých císařských vyjednavačů s bolševickým ministrem války Trockým v Brestu. Stačilo jim k tomu jen pár kilometrů trati, než museli zastavit všechny ešelony ve stanici Penza. Čtvrtý duben byl rozhodujícím dnem, kdy se stala právě Penza prubířským kamenem všech dobrých i špatných úmyslů sovětské strany. Zde se celý proud ešelonů směrem na východ úplně zastavil.

Velitelé byli dopředu upozorněni, že ešelony čeká silná agitace českých komunistů, ale na tak masivní nápor připraveni nebyli. Jen kousek od Penzy směrem k řece Volze byl velký zajatecký tábor. Sběrným punktem našich náborářů a agitátorů byly k pluku získány další dvě stovky bývalých zajatců a českým komunistům se podařilo odlákat 24 našich dobrovolců do Rudé gardy. Měli ve městě jednotku o osmdesáti mužích. A právě zde se bratříci setkali poprvé s mimořádně silnou nepřátelskou agitací českých komunistů i pokusy o přímý střet. Byla to komunistická bojůvka, která se pokusila u dvou vagonů skrytě násilím otevřít vchod k výstrojnímu skladu. Byli překvapeni šesti muži strážní hlídky z 1. roty, kteří velké krádeži z výstrojního skladu pluku zabránili. Došlo i na zbraně. Velitel hlídky Krčál se střelcem Vlčkem později veliteli líčili, jak si v té potyčce také konečně poprvé vystřelili – bohužel ale na vojáky stejné krve a jazyka. Byli to nepřátelé jako každý jiný voják druhé strany bez rozdílu a že jde o Čechy zjistili, až když jeden vykřikl pár jadrných slov. Přesně je možné i citovat, „… že mi nějakej kokot prostřelil ruku."

„Ten kokot jsem byl já," hlásil s úsměvem dobrovolec Vlček a s pýchou předváděl pražského socana jménem František Zpěváček z Karlína k výslechu. Zpovědníkem byl poručík Malák, velitel druhé roty, mladý všehoznalý důstojníček, který toho moc nevyzvěděl a brzy jen na podpis, že už proti bratříkům nebude pracovat, Zpěváčka pustil zpět do města, aby si jej ti jeho ošetřili sami. To vzbudilo mezi mužstvem vášnivý odpor, ale internacionalista ze Žižkova už byl bohužel pryč.

„Až příště někoho vybereme, vyslechneme jej sami a dozvíme se všechno," uzavřel zbytečně promarněnou příležitost Krčál.

„A to myslíš jak, po dobrém nebo po zlém?" nedal se Jeník Vlček.

„No, začneme po dobrém, ale když pojede němohru, můžeš použít útrpného práva. Oni by se s náma taky nemazlili. Tak vydrž, určitě se brzy svého jazyka dočkáš."

Dočkal se už druhý den.

Od rána kolem našich vlaků kroužili místní čeští komunisté, kteří neúnavně lákali k přeběhnutí k Rudým. Po včerejším propuštění svého člena Zpěváčka dostali odvahu, že se jim ani dnes nic nestane. Snažili se diskutovat, rozhazovali letáky, rozdávali své noviny „Průkopník" a do-

konce dokázali přesvědčit tři maníky z jejich ešelonu, aby k nim přeběhli. Bráškové se rozčilovali:

„Asi se nechali utáhnout na vařené nudli, že mají u bolševiků proti našim čtyrnásobný žold!“

Zatím ještě nedošlo na zbraně, byla jen snaha to českým rudochům rozmluvit, ale ve dvou případech se vyznamenal především dobrou prací pěstmi střelec Vlček. V rozkaze, kde bylo vyhlášeno jmenování velitele prvního praporu štábního kapitána Weinera novým zástupcem velitele pluku a novým velitelem podkapitán Antonín Baďura byli pochvalně jmenováni oba dobrovolci.

„Vždyť to nic nebylo, hlavně ti letákoví plašani byli průhlední jako dvojitej špígl,“ hájil se skromně Vlček. „Podívejte se na ty jejich letáky, blbost z nich přímo čiší. Je to asi stejně neosobní na všechny vlaky všude okolo, na to se přece nemůže nechat nikdo nalákat. Když jsem za vagóny držel jednoho pod krkem a zabarvil mu to voko, tak se přiznal, že jim to píše jeden náš bývalý spisovatel, hrdina od Zborova, taky přeběhl od nás a jmenuje se Hašek. Znáte ho?“

„Neznám a je mi to fuk. Ale dej to sem, ten blábol si přečtu.“ Velitel praporu uťal diskuzi a začal číst:

Bratři Češi!

Nebyli jsme vysláni z Moskvy, abychom rozbíjeli vaše řady. Chceme vás jen upozornit, jaké nebezpečí na vás číhá ve Francii.

Nejste v armádě demokratické, ale buržoazní, vedou vás lžidemokrati jako Maxa. Vedou vás bývalí rakouští důstojníci, kteří vstoupili do vojska proto, aby dostali třpytivé, zlaté pohony.

Důstojníci a vaši vůdci vás zradí – čekají vás šibenice!

U nás jest čistě demokratická armáda – nemáme sluhů – nemáme vozů pro důstojníky lepších a oddělených!

Povinností pravého sociálního demokrata jest zůstati v Rusku, které jest zemí svobody. Zde jest ta pravá demokracie – nikoliv ve Francii.

Sociální demokraté nechť nechodí do Francie a zůstanou v Rusku, přihlásí se u svých bratrů, demokratů – internacionalistů!

Jen kdyby tušit mohl, že ten neznámý spisovatel Hašek bude jejich pluku křížit cestu jako rudý komisař až po konečný odjezd do Vladivostoku k parníku, nechal by jej určitě odchytit už v Penze. Ale to by potom asi nenapsal Švejka, že. Ani velitele města Bugulmy, tam se čtenář dočte velmi přesně, jak to s tou válkou a revolucí v Rusku myslel doopravdy.

Celková situace v Penze nebyla pro naše ešelony vůbec příznivá. Velící komisař sovětů Kurajev napnul gumu do krajnosti a vymyslel si ještě daleko tvrdší podmínky pro odevzdávání výzbroje a výstroje než nařizovala Rada lidových komisařů. Pro kontrolu odevzdávaných zbraní Kurajev vytvořil komisi složenou z českých rudoarmějců, kteří byli velmi nekompromisní. Ale i při těch prohlídkách se vyskytly výjimky a nebezpečné situace. První dny tuto komisi řídil internacionalista Brabec. Toho se podařilo rychle někomu z Odbočky podplatit, aby legionářům nechal více zbraní, než bylo povoleno a při prohlídkách ešelonů často „neviděl“. Brzy ale byl soukmenovci odhalen a Kurajev jej nechal zastřelit. Nekompromisní situace. Od našeho 2. pluku už musel volat velitel do Moskvy Maxovi, že chce ten jejich komisař ještě víc, než bylo dohodnuto a brání odjezdu. Maxa orodoval u Stalina a lidový komisař ústřední vlády si nemohl dovolit předčasné prozrazení pravých záměrů. Telegramem proto nařídil Kurajevovi vyhodit své komisaře, kteří bránili plnění dohody schválené v Moskvě a nechat ešelony okamžitě pokračovat v cestě. I tak bylo stejně vidět, že jde opět o lest, protože prakticky do hola odzbrojené vlaky byly k další cestě odesílány tak, aby mezi nimi byly až stokilometrové mezery a v případě jakékoliv srážky si navzájem nemohly pomáhat. Tak byly pro samostatnou jízdu rozděleny i ešelony druhého záložního pluku do tří souprav číslo 16, 17 a 18.

Krčál s Vlčkem dostali své trvalé místo až do konečného nástupu na parník ve Vladivostoku v první rotě prvního praporu pod velením podkapitána Weinera jako jeho specialisté na mimořádné úkoly a 8. dubna spolu s druhým praporem konečně opustili Penzu. Bohužel ale došlo k roztržení společného putování celého pluku Sibiří. Třetí prapor se rudým podařilo organizačně oddělit a setkal se se svým mateřským štábem až po roce. Dne 13. dubna ešelony 16 a 17 projely Syzraní, po mostě cara Alexandra přes majestátní Volhu a 15. dubna byly opět zastaveny v Samaře s vyděračským požadavkem odevzdat další zbraně. Velitel dostal

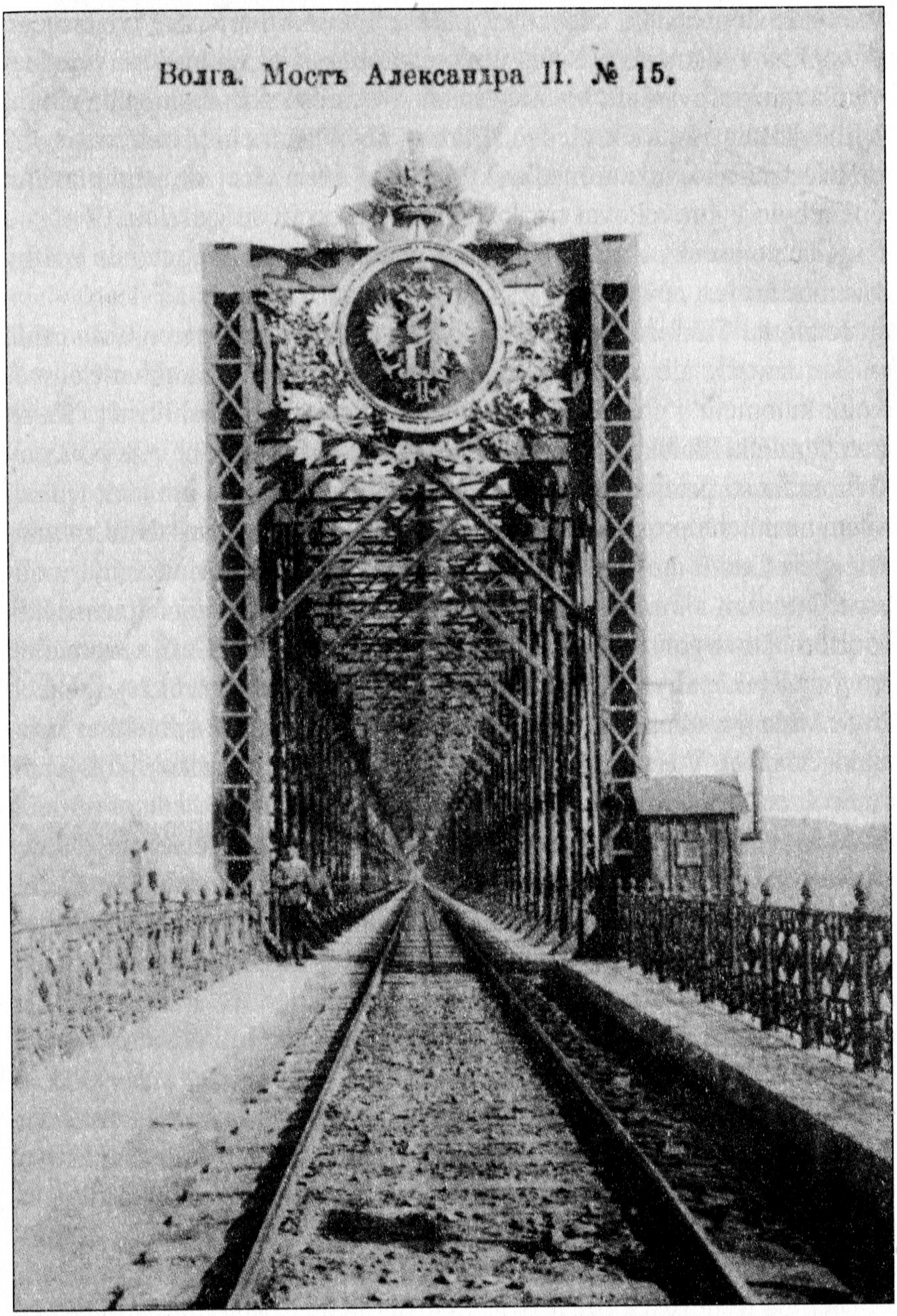

Most cara Alexandra měly třikrát v moci legie a Rudá armáda

na výběr dobrovolné odevzdání pušek nebo násilné úplné odzbrojení. A opět za vydatného přispění českých komunistů. Po prvním vyjednávání a telegrafování do Moskvy štábní Weiner se skřípěním zubů navrhl vydat dalších 55 pušek a jeden kulomet, aby vlak mohl pokračovat v jízdě. Nestačilo to, místní maďarský komisař chtěl více, ale jeho hlavním cílem bylo vyprovokovat srážky a úplné odzbrojit celý ešelon.

„Chcete všecky zbraně? Tak si pro ně přijďte do vagonů, ale zpátky vás moc živých nevyleze!“

Jednotka Maďarů, bohužel i Čechů, nastoupila na peron a namířila pušky. Jakmile ale uviděli naježené vagony s bodáky na hlavních a několik kulometů, i přes dvojnásobnou přesilu se rychle stáhli zpět. Nastal pat. Poručík Malák, český komisař na bolševické straně, již poučený o proradnosti protivníka na straně druhé, oba se dvěma poradci, jednali všem na očích uprostřed nástupiště. Ironií bylo, že jednání dvou znepřátelených Čechů muselo být vedeno německy, aby ten Maďar byl v obraze. Mezitím ale u posledních vagonů na opačné straně nádraží začala mezihra. Do vagonu vklouzli dva internacionalisté, oba Češi, s hromadou novin a letáků, aby začali agitaci. Předpokládali, že v prvních vagonech bude vedení a úderníci, na konci vlaku pak ti nejméně spolehliví nebo úplní nováčci. V tom měli pravdu, ti nováčci je sice vyslechli a k jejich překvapení s nimi docela přátelsky i diskutovali, ale najednou po nich skočili, svázali je i s roubíky a zahrabali pod hromadu šatstva.

Na peroně zatím skončilo jednání tak, že ešelon odevzdal jen o něco méně, co původně chtěl maďarský komisař a vlak mohl odejet dál na východ.

Všeobecné konstatování legionářů:

„Ještě že jsme si nějakou stovku pušek poschovávali pro strejčka Příhodu!“

Při první zastávce kdesi na seřadišti převedli nečekané zajatce do velitelského kupé a velitel Weiner je se smíchem předal Krčálově družstvu: „Měli jste v Penze připomínky, že jsme zajatce pořádně nevytěžili a poručík ho pustil zpět do města. Tak teď ukažte, co dokážete, času máte dost.“

Měli na to prakticky celý den. Tvrdšího z nich, který jen kroutil hlavou, že nic neví, i když mu s ní kroutili taky a zkoušeli, kolik toho vydr-

ží, na první zastávce předali do dalšího vagonu na hlídání, občas nějakou schytal, ale jinak už ho nechali na pokoji.

„Tenhle se zdá posranější," mínil velitel čety Svršil.

„Jo, na tom si zkusíme, kolik vydrží, když tak věří své agitaci. A když málo, tak ho za jízdy vykopneme v tajze z vlaku," zahrál si na zlého muže Vlček a zajatec se počůral.

Byl to původně učitel z jedné vísky u Prostějova. Narukoval v prvních dnech patnáctého roku a za pár měsíců v Haliči, ani přesně neví kde, všecko okolo bylo rozryté, zákopy a děla zničené, jeho jednotku kozáci na koních úplně převálcovali šavlemi. Zůstalo jich jen pár, co stihli vyhodit ruce nad hlavu.

„Do zajetí jsem pochodoval o chlebu a špatným kafi až kus za Rovno pěšky deset dní a zajetí bylo tak hrozný, že si to nikdo nedovede ani představit. Odvezli nás za Charkov do tábora, který byl zamořen skvrnitým tyfem, půlka z nás tam zůstala ve veliké jámě navždy. My ostatní, co to přežili, jsme pak byli posláni do dalšího obrovského tábora u Krivého Rogu, kde nás spalo skoro tisíc v jedné obrovské hale, a já musel chodit dřít do koksovny. O žrádle ani nemluvím, určitě by to ani pes nežral. Víc jak rok jsem tam byl! A teď si představte, že jednou do tábora přišel jeden takový růžolící, vypasený, v pěkné uniformě a rozdával přihlášky do Rudé gardy. Že už nikdo nebojuje, car je kdesi zavřený a v Rusku je revoluce. Jestli se chceme přidat. Já nezaváhal, okamžitě to podepsal a za pár dní si pro mne přijeli. V Moskvě nás bylo takových jako já padesát, vyškolili nás jako agitátory a poslali na frontu přemlouvat vojáky, aby zahodili flinty a šli domů. A oni to udělali! Pak vybrali všechny Čechy, udělali z nás jednotku a dověděli jsme se, že na Ukrajinu přišla česká kontrarevoluční jednotka zadusit dělnicko-rolnickou revoluci, to jste jako byli vy. Vyškolili nás za agitátory. Já a ještě sedm dalších jsme měli nějakou školu, tak hlavně píšeme letáky a noviny, plánujeme nějaké akce a řídíme skupinu, která vám to hází mezi vagony. Nejvíc je ale úderníků, co na vás útočí."

„A proč jsi nešel raději k nám? My přece nejsme žádní kontrarevolucionáři, ale československá armáda, bojujem za samostatnou republiku a do války mezi Rusi se vůbec nepletem. Dyť seš učitel, tak víš, co jsou Germáni za hajzly a že máme to, no, národní obrození za svou svobodu, ne?" ozval se jeden z bratříků.

„Kdybyste přišli to tábora dřív, šel bych hned s Vámi a teď bych u vás rád zůstal. Prosím vás, nechte mne tady.“

Bylo hotovo. Na další zastávce v malé staničce, kde byl jen dřevěný přednosta (poznámka, to je jen dřevěný kůl s informační cedulí) vyhodili toho vzpurného, ať jde po kolejích, až najde své povedené kamarády. Druhého, ptáčka zpěváčka, předali dopředu veliteli praporu, aby se tam vyzpovídal ze všeho, co jejich úderka ví. A jak to dopadlo? Jako v pohádce. Bývalý učitel vysypal o své jednotce čítající padesát lidí vše, co věděl i domýšlel se. Byl to cenný informátor i z hlediska moskevského ústředí, sypal jména, místa, výsledky a nakonec si podal přihlášku jako dobrovolec do našeho vojska. Zůstal u pluku a domů přijel s několika řády. O jeho první štaci u rudých se nikdo nedověděl, mezi bratříky by si to vyžíral alespoň půl roku.

Našim bratříkům v těpluškách to ale stejně nedalo a museli přemýšlet, kde se najednou vzalo tolik Čechů na druhé straně barikády, kteří otravují vzduch na každé větší stanici, a co vlastně proti nim mají? Vždyť bratříci chtějí osvobodit svou zemi z rakouského područí, to je jim při všech těch řečech o bratrství všech dělníků na celém světě šumafuk? Proto byl ve velitelském voze zpracován informační materiál a velitel I. praporu pověřil podřízené prodiskutovat jeho obsah se všemi osádkami. Času na diskuzi měli při té dlouhé jízdě dost. Poručík Malák tak opět musel zaperlit u první čety dobrovolců, kteří mu tak zazlívali propuštění letákonoše v Penze. Dívali by se asi jinak, kdyby jim mohl prozradit, že už v Kyjevě proti nim pracoval zpravodajsky a věděl víc, než leckterý velitel pluku.

„Všecko jsou to zfanatizovaní socani,“ začal svou přednášku. „Každý z vás se s někým takovým setkal už i před válkou, možná že bývalí socani sedí i tady mezi vámi. Už před válkou dávali přednost boji za práva dělníků před našim bojem za samostatný stát, ale až ve válce se to dostalo za hranu. My taky nejsme proti zlepšení postavení pracujících lidí, ale napřed musíme vybojovat samostatný stát a teprve pak jej můžeme vylepšovat. Oni by chtěli tu spravedlnost pro všecky hned a nějaký národní státy jsou podružné. Kdoví co na nás ještě vymyslí s tou jejich revolucí. Je to jasný?“

„Je,“ pronesl nejvzdělanější z posádky, bývalý sokol Krčál. Ale mužstvu nejvíc vrtá hlavou, kde se jich tady všude najednou tolik vzalo?“

„Jednoduše, když císař Franc Josef vytáhl proti carovi, všichni našinci v Rusku nešli do České družiny. Bylo tady taky dost našich dělníků za živobytím a ti od začátku sympatizovali s ruskými revolucionáři. Byli i v jejich dělnických organizacích, a když svalili cara a vojáci utíkali z fronty, tak byli na jejich straně. A jak naši vlastenci utvořili Českou družinu, tak oni si ustavili své socialistické vedení taky. Dokonce na začátku udělali jako přes kopírák stejnou chybu jako družiníci, měli dvě ústředí a přes své časopisy špinili jeden druhého, ale to znáte ze zajetí, že. A když to potom tady vyhráli bolševici, ustavili v Moskvě přímo svou stranu v Rusku, začali tvořit i vojenské oddíly a bránit revoluci."

„A proč se tak najednou vysadili zrovna na nás," zeptal se naivně jeden z brášků.

„Na začátku jsme dokonce spolupracovali, to když jsme ustupovali před Němci. Nejdřív s ostatními rudými nad Ukrajinci dobyli Kyjev a jejich velitel, nějaký Čech Friedrich, se stal velitelem celého města. My jsme pak společně s nimi bránili ústup všech před Němci na známém mostě na dárnickou stranu. Oni měli v mezinárodní jednotce asi sto pěšáků a ještě další velký železniční oddíl. Celému tomu rudému vojsku velel taky Čech, bývalý rakouský poručík František Kaplan. Ten byl napřed u nás v České družině a pak zběhl k rudým. Společně s našimi brášky přešli jako poslední na druhou stranu Dněpru, ale tím to bohužel skončilo. Náš zájem byl v té době jen co nejrychlejší odjezd všeho vojska směr Tichý oceán a jejich zájmem bylo utvořit frontu proti Němcům a bílým gardám. Tam jsme se rozkmotřili a oni pak do našich posádek v Borispolu a dalších měst kolem Poltavy začali masivně posílat své vojáky jako agitátory, aby vás přetahovali do rudého vojska. Zpočátku měli dost úspěch, získali několik stovek našich, nalákali je na lepší podmínky, žold padesát rublů, nové oblečení a dobrou stravu. Jen si vzpomeňte, jak bídně jsme na začátku na tom byli! Tak to začalo, ten Kaplan se stal v Poltavě rudým komisařem a posílal ty své štěnice pít krev všude, kde naše vlaky zastavily," poručík se rozohnil tak, že ho museli uklidňovat pořádným lokem kafe, aby mohl pokračovat, „ale chystali se na nás už i v Moskvě v jejich ústředí. Tam to vede bývalý sociálně demokratický fanatik jménem Mum, zakládá dokonce Českou komunistickou stranu na Rusi, ale to už víte. Pár jejich pisálků vytvořilo noviny jménem 'Průkopník', které se staly základním kamenem

argumentů pro agitaci. Hlavním cílem byl informační útok na jednotku, která se měla přesunout do Francie přes Murmansk. Psali, že si nemohou vzít odpovědnost a bojí se o české hochy, které kapitalisté posílají jako dobytek na válečná jatka do Francie. Ten jejich 'Průkopník' si dokonce dovolil tvrdit, že je to jen lest, že mají být pouze vyvezeni do Murmanska a tam vytvořit základ anglického expedičního sboru pro pochod na Moskvu! Taková podlost, nařknout nejvyšší generály Dohody plánem boje za cizí zájmy! Takže jim radí, že by měli zůstat tady a bojovat s nimi pro vítězství spravedlivé bolševické revoluce. Její velitel kapitán Husák měl co dělat, aby brášky udržel pohromadě."

Zde ovšem musím bratra poručíka zastavit a přivést věci na pravou míru, neboť proti jeho výkladu se musím jako autor důrazně ohradit. Angličané totiž skutečně tajně plánovali otevření severní fronty, z níž chtěli jediným velkým útokem dobýt Moskvu! A nejen Britové, ale všichni! Tajná direktiva byla přijata na zasedání Nejvyšší válečné rady zemí Dohody v Abbevile v dubnu. Bylo dohodnuto, že Čechoslováci v počtu 20 000 až 30 000 vojáků vytvoří základní sílu expediční armády, která bude doplněna o ruské bílé oddíly v síle do 10 000 vojáků a 5000 Britů, kteří ihned vyjedou ze Skotska na křižníku *Olympia*. To se také stalo. Křižník 24. května opravdu v Murmansku zakotvil i s expedičními vojáky Dohody a moderní výzbrojí pro dalších 20 000 mužů. Výsadku velel anglický generál F. C. Poole, který se měl stát vrchním velitelem všech spojeneckých útočných sil. Velice se divil, když ve městě nenašel ani ruskou bílou armádu, ale ani Čechoslováky. Stěžoval si na poradce velení Dohody v teplíčku u Vladivostoku a začal poprask. Francouzský major Guinet si dovolil napadnout našeho nejvyššího velitele generála Syrového, jak si Češi mohli dovolit nerespektovat uzavřené dohody o severní frontě a jak si nějaký Husárek dovoluje trvat na odjezdu do Anglie. V té době ale už na Sibiři vypukla protibolševická vzpoura a žádnou další jednotku Češi do Murmanska britskému generálovi neposlali. Naše první a jediná jednotka s nikým nekomunikovala a podle původní dohody putovala dál na francouzskou frontu, aby si ještě do konce války v tamní československé legii zabojovala. Zbývá odpovědět na otázku, KDO a KDY dal souhlas vrchním velitelům Dohody, že dostanou jako kanonenfutr na murmanské dobrodružství pod své velení minimálně

Delegace vlády RČS ve Vladivostoku, poslanec Krejčí

20 000 našich legionářů. Jen generál to být nemohl, zbývají tedy jen tři vrcholoví šéfové a největší podezření padá na Štefánika. Další otázka je, kdo a jak to mohl prásknout Trockému a on dále českým komunistům. A třetí otázka, jestli o tom mohl vědět poručík Malák a zapírat to v oné těplušce. Buďme spravedliví, také asi o té pasti nevěděl a ani jeho nadřízení v ešelonech. Vždyť všichni byli velice nepříjemně překvapeni, když o půl roku později vydal Masaryk onen krutý rozkaz, který na Sibiři obrátil všechny naše ešelony s brášky zpět a nahnal je do cizí války jako surovinu do ruského mlýnku na maso. Ale vraťme se raději do vytopené těplušky a nechejme poručíka Maláka pokračovat:

„No a všude, kde byli rozmístěni komunisté z Moskvy, dělali nalejvací kurzy a vyrobyli stovky agitátorů, které pak rozposílali po trati tam, kudy jedou naše vlaky. Není jich zdaleka tolik jako nás, ale střetáváme se s nimi i v táborech, kde českým a slovenským zajatcům nabízejí modré z nebe. Dost jich taky hlavně na výhody, peníze a slušný jídlo skočilo. Musíme čekat, že budou po cestě všude, většinou to jsou pouze zblblí kluci, s nimiž lze mluvit. Ale vedou je vždycky rudí fanatici, ti jsou hlavně v sovětech po nádražích a takoví vás klidně nechají i zastřelit.“

„Nejsme blbí, já jsem byl ještě chudší než ti jejich proletáři, ale vím, že nejcennější je svoboda. Pořádek si budeme dělat, až zvítězíme a vrátíme se do země, která bude naše. Jak tě ale, bratře poručíku, poslouchám, tak když oni se po válce vrátí taky domů a budou chtít dělat tu svou revoluci, tak to teda může být pěkný maglajs!“ nasadil korunu všemu, jak už bylo zvykem v četě, střelec Jenda Vlček a poručík mohl agitovat zase o těplušku dál.

Mezitím ešelon supěl dál směrem k Uralu a Sibiři. Dne 17. dubna ešelony projely Ufou a z povolžských plání přes Zlatoust na pomyslnou asijskou hranici. Devatenáctého dubna byla kratičká zastávka v Čeljabinsku. Zde měli z pekla štěstí, že byla tak kratičká. Odjeli totiž těsně před tím, než zde zpupný Maďar z vlaku jedoucího opačným směrem trefil našeho brášku železem do hlavy a zabil ho. Vypukla vzpoura, naši obsadili nádraží a za pár dnů vzali útokem celou magistrálu. Za Čeljabinskem byl zpočátku klid, ešelon projel 20. dubna Petropavlovsk, další den největší sibiřské město Omsk, pak Novo-Nikolajevsk, Tajgu a 24. dubna zastavil v Krasnojarsku. Koho by napadlo, že se sem brzy celý pluk již pod jiným jménem vrátí, obsadí město a široké okolí a zamrzne na hodně dlouhou dobu až do konce anabáze. Tentokrát jen doplnil uhlí, načepoval vodu a po pár hodinách vyrazil dál hlubokou Sibiří k východu.

Ve vojenském řízení transportů to však plánovali jinak. Dne 26. dubna přijel ešelon číslo 16 do Nižně-Udinska, kde dostali rozkaz soupravu odstavit a plánovanou delší zastávku využít pro odpočinek mužstva. Na seřaďovacím nádraží vlak nuceně stál celý jeden měsíc. Prapor zde žil běžným posádkovým životem, cvičil, pro obyvatele města pořádal sokolskou akademii, koncert pěveckého sboru, objevila se i přítulná sibiřská děvčata. Co Vlček v prostných odcvičil, to Krčál odzpíval a po nocích s místními vílami odpracovali společně. Vlak zatím stál a čekal na další ešelony, které se prodíraly obdobnými lapáliemi za ním. Nebylo však mnoho šancí, že by se průjezd za Čeljabinsk nebo i dále ještě někomu podařil.

V té době snad bylo ještě možné sibiřskou vzpouru celého našeho vojska zastavit. Že se tak nestalo, mělo řadu důvodů.

Především na bolševické věrchušce mezi lidovými komisaři v Moskvě levá ruka nevěděla, co dělá pravá. Byly z ní odesílány i telegramy

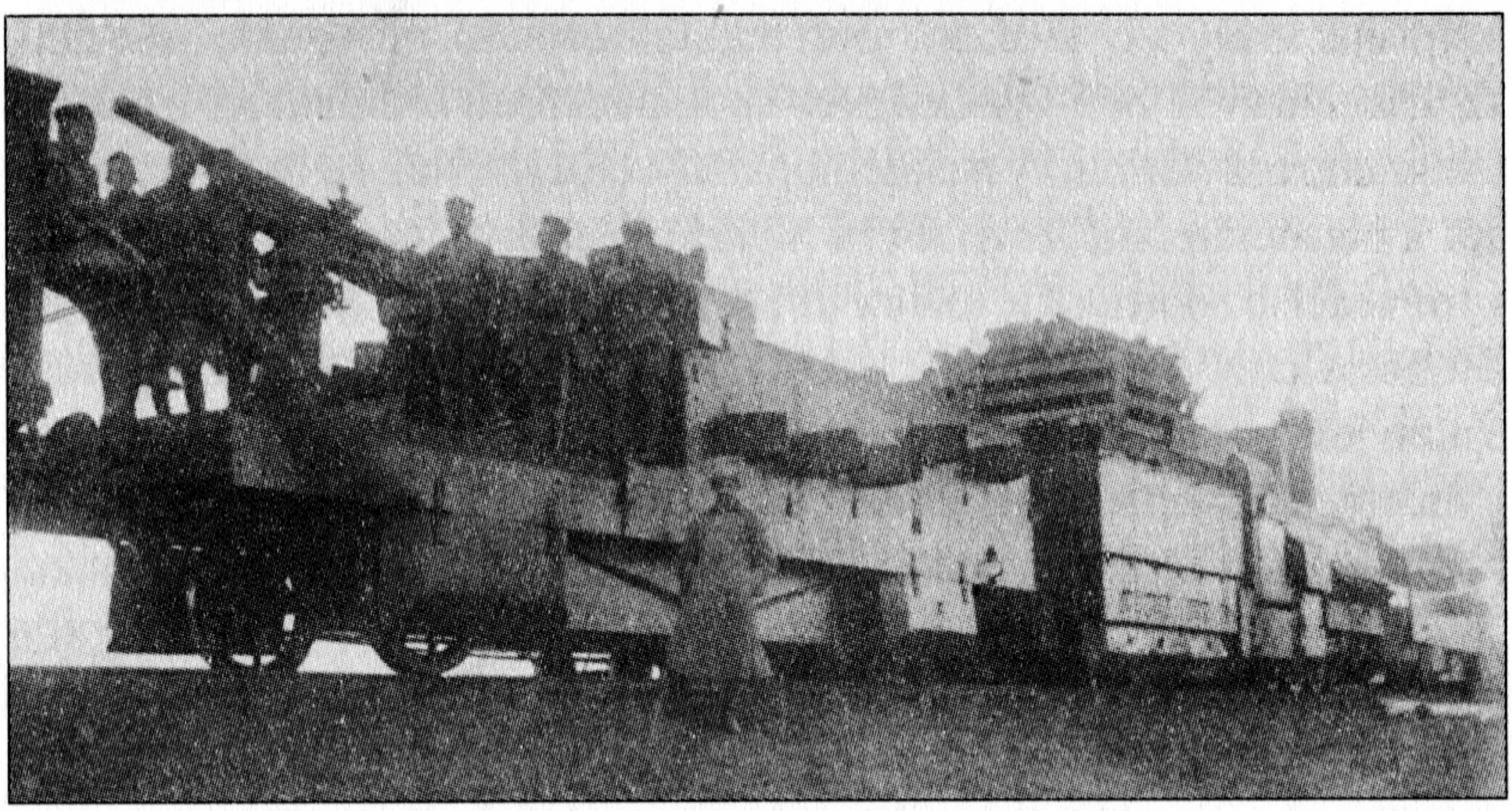

Obrněný vlak Orlík

komisařům na trati a zmatek střídal zmatek. Na mimořádné schůzi vlády vyčítal Lenin Trockému brutální postup proti našim ešelonům a to, že se „... nesnažil vyřešit konflikt smírem, ale nařídil sovětům odzbrojit Čechoslováky za každou cenu.“ Trocký připomněl závaznou dohodu s Němci, a Lenin jej poučil, že „vše se dalo vyřešit důslednou agitací s mladými nezkušenými českými vojáky, které jejich buržoazní velitelé lstí a podvodem zatáhli do zbytečných bojů. Stačilo přece izolovat jejich kontrarevoluční důstojnický sbor.“ Na tento argument se ani Stalin nezmohl na odpověď. Trocký potvrdil nejvyšším komisařům platnost svého tajného telegramu do Penzy a 25. května 1918 jej poslal všem sovětům na trati až po Omsk:

Všechny sověty jsou povinny a plně odpovědny za to, že Čechoslováci budou ihned odzbrojeni. Každý Čechoslovák, který bude přistižen na železnici ozbrojený, budiž zastřelený na místě, každý ešelon, v němž se ukáže byť jen jeden ozbrojenec, budiž vyveden z vagonů a zavřen do zajateckého tábora.

Bylo nyní možné najít ještě nějaké schůdné východisko pro dohodu naší Odbočky? Vedoucí Maxa a Čermák se o to přesto pokusili. Trocký je však nechal zatknout se zdůvodněním, že jsou považováni za rukojmí

sovětské vlády do té doby, než budou sovětům odevzdány všechny zbraně. Zároveň byli vyzváni, aby spolupodepsali ultimativní Trockého telegram, což učinili. A naši legionářští velitelé? Než se mohli rozhoupat k nějakému činu, rozhodl za ně celovojenský sjezd, který jim všem vypověděl poslušnost a rozhodl se vyřešit situaci po svém. Sjezd vydal heslo DO VLADIVOSTOKU VLASTNÍM POŘÁDKEM a pověřil triumvirát polních velitelů Gajda, Vojcechovský a Čeček, aby jednotným velením zajistili spojení všech roztroušených jednotek a dopravili i cestou násilného vynucení průjezdu všechny ešelony do Vladivostoku. Tak dostala Sibiřská Odbočka Národní rady, velitelství naší armády, ale i Trocký a spol. telegram, ve kterém stálo:

Sjezd zvolil výkonný výbor pro vedení transportů.
Nevydávejte rozkazy, nebude jich dbáno.

Předseda sjezdu Zmrhal,
předseda výkonného výboru Pavlů

To byl definitivní konec jakéhokoli možného smíru, tři – podle naší generality a hlavně francouzských generálů nezkušení a hazardérští důstojníci, schopni velet tak od roty po pluk – polní velitelé jmenovaní sjezdem začali čistit magistrálu od západu na východ a nebýt Štefánikovy inspekce a Masarykova rozkazu, byli by do posledního muže nejpozději do půl roku ve vladivostockém přístavu. Momentálně byly ešelony stále ještě roztroušeny od Povolží po Dálný východ a cestu se znovu vybojovanými zbraněmi si víceméně musel vybojovat každý sám.

I náš doplňovací pluk byl roztržený na třech místech. Víme, že jeho hlavní část už byla za Sibiří v Nižně-Udinsku. A kdepak máme jeho dvě další části?

Ešelonu číslo 17 s třetím praporem velel nový velitel podkapitán Koptík. Vyjel 8. března 1918 z Poltavy nově nařízenou trasou přes Bělgorod do Kurska, kam dorazil 15. března a po malé přestávce pokračoval na Voroněž. První stopku dostal ve stanici Rtiščevo, dokud vedení se skřípěním zubů neodsouhlasilo plánované odevzdávání zbraní. Opět se rozjeli 25. března, ale mohli pokračovat pouze před Penzu. Následovalo vyjednávání, průtahy a čekání další týden. Ešelon převzal nový velitel poru-

čík Malák. Podařil se ale majstrštyk – odevzdali totiž jen staré vintovky a kořist od Žitomiru poschovávali v důmyslných úkrytech pod vagony. Na seřadišti před Penzou byli nuceni stát až do 13. dubna, štáb pluku jim poslal nového velitele podkapitána Koptíka a přidal část II. praporu s telegrafní rotou. A pak už hladce projeli přes Ufu, Čeljabinsk, Omsk, Krasnojarsk a Kansk až do malé stanice Iljanská. To už bylo 27. dubna a zastávka zde byla přibližně měsíční. Velitel zorganizoval pravidelný výcvik hlavně novým dobrovolcům, činili se sokolové a divadelníci, armáda opět pořádala různé akce pro obyvatelstvo, dva dny dokonce hasili velký požár, který zničil celou čtvrť městečka Iljanská a v této zapadlé části Sibiře zůstali až do 25. května.

Ešelon číslo 18 psal zpočátku podobnou historii. Pod velením podkapitána Poláka, velitele IV. praporu, dostal povolení k odjezdu z Penzy po velmi důkladném odzbrojení 14. dubna a jeho trasa probíhala bez rušivých elementů po trase Syzraň, přes Volhu, Samara, Ufa. Zde při jednodenní zastávce dostává vlak další vagon a s ním nových 25 bývalých zajatců a přes asijskou hranici pokračuje na Čeljabinsk a Petropavlovsk s týdenní zastávkou v Novo-Nikolajevsku do Krasnojarska, kde definitivně uvázl na celý měsíc stejně jako ešelony číslo 16 a 17.

Situace na sibiřských tratích se neustále přiostřovala. Bylo vidět, že místní sověty mají tajné instrukce, jak naše vojsko rozdrobovat na co nejmenší části, zastavovat ešalony co nejdále od sebe a pokud to bude možné, připravit je o všechny zbraně na ochranu jednotlivých vlaků. Všude navíc velmi intenzivně působili bolševičtí agitátoři, bohužel většinou opět z řad bývalých českých zajatců, s úkolem rozvracet morálku mužstva a získávat dobrovolce k přechodu do řad Rudé armády. Často se stávalo, že tito agitátoři měli v těchto orgánech i vůdčí postavení, dokonce na několika nádražích seděli přímo jako komisaři s podporou maďarských bodáků! Na druhé straně to ale sovětské úřady neměly tak jednoduché s místními obyvateli, protože naše armáda se chovala zcela jinak, než bylo v těch krajích zvykem. Vše, oč požádali zásobovači, bylo včas a řádně zaplaceno. Vojáci se chovali korektně a slušně, jakékoliv excesy ve stanicích byly veřejně a nekompromisně trestány. I sexuální hry s místními dívkami vykonávali naši chlapci jen tehdy, když i ony chtěly, a prý chtěly pořád, alespoň tak jest to po-

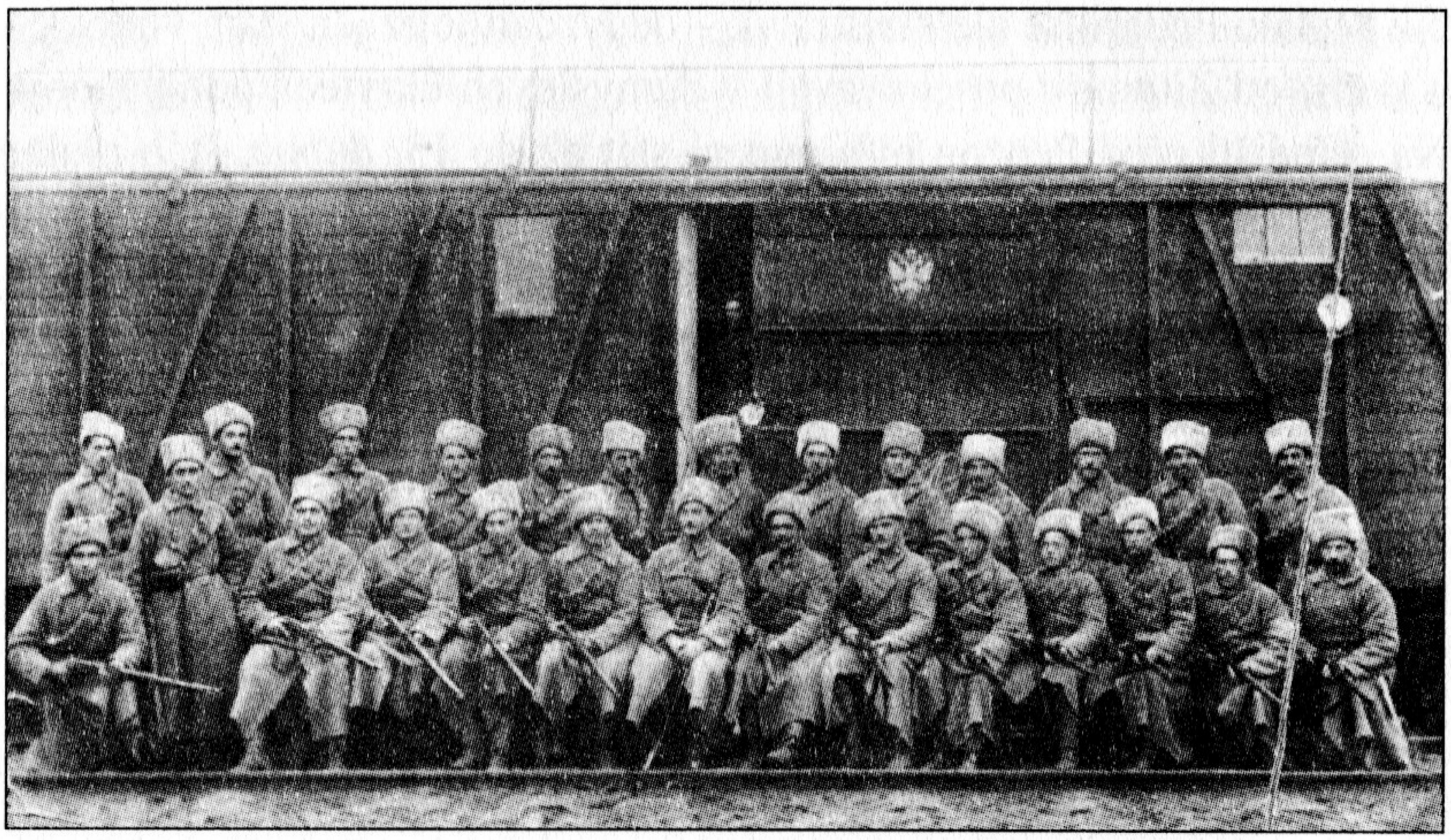

Československí úderníci na Povolží

dáno v ústním projevu mnoha přímých cvičenců z naší strany. Všude docházelo ke sbratření, pořádaly se společné akce, zábavy, divadla, sokolská vystoupení a podobně. Ke sbratření ale bohužel docházelo jen mezi prostými bratříky a obyvateli, na linii politických dohod to bylo horší. Velení československé armády i Odbočky Národní rady se snažilo stále o smířlivé jednání a neustálé ústupky, ale polní velitelé a postupně i obyčejní vojáci už začínali mít provokací místních úřadů plné zuby a brzy řeknou své dost. Bylo jasné, že napjatá situace dovede obě strany v nejbližší době k výbuchu. Cítila to tak i druhá strana, proto Moskva poslala dispozice, aby uvolnila místním jednotkám ruce, nebránit našim vlakům, které jsou již hluboko v Sibiři, aby se urychleně dostaly k Tichému oceánu, ale tu většinu ještě na branách Sibiře postupně zadržet a eliminovat. Druhý záložní pluk měl tedy výhodu, že mohl pokračovat dál.

Ešelon číslo 16 vyjel 21. května 1918 na příkaz vojenských úřadů tak rychle, že nemohlo být zorganizováno ani rozloučení s obyvateli města a někteří dobrovolci jej dokonce museli postupně dojíždět jinými vlaky. Za dva dny byl v Irkutsku, objel okolo Bajkalu, 26. května byl v Čitě a další den opustil ruské území a přes Mandžusko přejel do Chabarovska, kde odbočil k jihu. Pátého června dobrovolci u stanice Ugolnaja

poprvé uviděli moře a ještě týž den ukončili svou pouť u nárazníků konečné stanice Vladivostok.

Ešelon číslo 17 měl vyjet z Iljanské 23. května, obyvatelstvo však odjezdu zabránilo, aby se mohlo s našimi vojáky rozloučit. Byl uspořádán mohutný večer na rozloučenou, muzika, cvičení sokolů, slzavé údolí dívek i ostatních, protože cítili, že přicházejí mnohem horší časy. Loučil se i místní sovět a jednotka Rudé armády. Výjezd se opozdil o dva dny. Transport projížděl východní Sibiří hladce až do stanice Čeremchová, kde mu byla další cesta znemožněna dělníky z uhelných dolů. Ti žádali vydat zbraně, domácí lidé se poschovávali a očekávali pogromy s násilím. Podkapitán Koptík z vlastní iniciativy nařídil, aby hrála plukovní hudba, nechal uvařit pro všechny guláš, pro děti hrálo loutkové divadlo a došlo k všeobecnému sbratření. Místní sovět se zesměšnil v propagandě proti zlým Čechům a měl pak velkou práci, aby československý transport na druhý den dokázal poslat dál…

Dne 28. května byl ešelon zastaven ve stanici Polovina delegací z Irkutska, která žádala podepsat dokument, že armáda nebude nic proti sovětům podnikat a že bude mít zajištěnou přímou cestu až do Vladivostoku. Vzápětí přijel kurýr od našeho 7. pluku s rozkazem kapitána Gajdy, který nařizoval všem vlakům na cestě obsadit význačnější stanice a uvolnit magistrálu vlastními silami. Trockému v Moskvě asi nedošlo, jak dalekosáhlé následky bude ten jeho podraz mít – jeden den neutrální Čechy s cílem co nejrychleji dostat do Vladivostoku, druhý den ozbrojené nepřátelství a celou magistrálu v jejich rukou! A v té Polovině bratříci dvou pluků museli hrát o hodně.

Druhý pluk zde dostal úkol projet do stanice Innokenťjevská před Irkutskem a vzít si tam zpátky vagony se zbraněmi, které naše ešelony musely předtím odevzdat. Situace se zásadně změnila i pro naše ešelony, místnímu sovětu nic nepodepsali a náš ešelon odjel z Poloniny směr Irkutsk i přes odpor náčelníka bolševické posádky (pistole u hlavy). Jeden pluk projel dál hladce, ale druhý musel použít násilí. Opět to byli čeští agitátoři v sovětu, kteří dali echo, protože po příjezdu do cíle byl již očekáván zakopanými jednotkami internacionalistů (tentokrát to byli bývalí němečtí zajatci) z bolševické armády. Vše se podařilo nakonec na sovětu dojednat bez násilí, zbraně přešly opět zpět do držení brat-

říků a vlak byl k jejich ulehčení dobrovolně a hlavně urychleně vypraven dál. Ešelon s našimi hrdiny projel 2. června Čitou a po severní trati podél mandžuských hranic dosáhl 11. června 1918 Vladivostoku. Zde byl se slávou očekáván již ubytovaným prvním praporem v městských kasárnách. Tak druhý záložní pluk, tedy jeho tři prapory a velitelství, dojel dvěma ešelony do Vladivostoku s velkým předstihem a teoreticky si už mohl hledat parník na cestu přes oceán. Ale bohužel jen teoreticky, ešelonu číslo 18. se IV. praporem a dalšími jednotkami se už nedočkali. Ten totiž zůstal viset v Nižně-Udinsku jako část nově vzniklé východní skupiny vzbouřeného kapitána Gajdy a do Vladivostoku nikdy nedojel. Ucho džbánu se konečně utrhlo.

Naše dvě části opravdu měly na Čeljabinsk velké štěstí, že jím projely o jediný den dříve, než se to všechno zastavilo. Existuje několik verzí, jak to tenkrát bylo, ale myslím, že o průběhu čeljabinského incidentu máme svědectví z první ruky od jednoho z hlavních iniciátorů Radola Gajdy, který svou kariérou během tří let vyskočil až na nejvyššího vojenského velitele Sibiře, doma do velení celé armády, a protože se nehodil do krámu Masarykovi a nejvíc hlavně Benešovi, strhli mu nárameníky a udělali z něj fašistu. Ten v dobách své největší slávy vzpomínal v roce 1920, kdo byl viníkem konce neutrality a začátku bojů. Věděl to nejlépe ze všech. Vystoupení v Čeljabinsku využil spolu s Vojcechovským a Čečkem k důstojnické vzpouře proti neodbornému velení z Národní rady ve Francii i nadřízeným velitelům.

Nejdříve telegramy. Dne 16. března 1918 posílá vrchní velitel jižní rudé armády Antonov-Ovsejenko instrukci všem svým jednotkám, aby prokázali čest bratrským Čechoslovákům, odevzdávané zbraně přijali jako bratrský dar a umožnili jim hladkou cestu přes Sibiř. O deset dní později, tedy 26. března, nařizuje všem orgánům sovětské moci zajistit bezodkladný pohyb všech československých ešelonů do Vladivostoku rozkazem Rady lidových komisařů sám Josef Stalin. Místní orgány za vydatné pomoci českých rudoarmějců však těchto telegramů a dohod naší Odbočky se sovětskou vládou nedbaly a vyhrocovaly situaci na ostří nože. Náš korpus byl roztažen na délku 7000 kilometrů v mnoha skupinkách a jeho postup byl prakticky zastaven. Sovětská vláda navíc

znovu požádala o změnu transportu na severní cestu do Murmanska. To bylo prakticky neproveditelné a Odbočkou Národní rady v Rusku striktně odmítnuto. A shodou okolností byl na 17. května svolán do Čeljabinska sjezd volených delegátů našeho vojska na Rusi a na místním nádraží stály ešelony třetího a části šestého pluku.

Situace dozrála. Den před zahájením jednání v Čeljabinsku projížděl směrem na západ vlak Němců a Maďarů, vracejících se ze zajetí domů, ale spíše na západní frontu. Vykřikovali hanlivá hesla na dobrovolce, nějaký z Maďarů se úspěšně trefil kusem železa do hlavy jednoho z našich a těžce jej poranil. Naši jej vytáhli z vlaku a na místě zlynčovali. Čeljabinský sovět – v němž bylo i několik Maďarů – požádal o vyslechnutí svědků, aby mohl záležitost sám vyšetřit. Když se dostavili, okamžitě je uvěznili. Pluk poslal další delegaci s požadavkem na jejich propuštění, ale byla také uvězněna. Obě strany mobilizovaly všechny síly k útoku. Podplukovník Vojcechovskij (tenkrát se ještě jako Rus psal s j na konci) poslal pro své muže ozbrojenou jednotku. Osvobodil zajatce, zajal komisaře a ovládl celé město. Naše ztráty činili dva mrtvé, ale sovětská moc byla zlomena. Naše pluky získaly jako kořist dělostřeleckou baterii a 2800 pušek. Druhý den byla podepsána dohoda o smíru, vrácena část kořisti a komisaři se zavázali nebránit dalšímu průjezdu kolon směrem na východ.

Jenže obratem byla zachycena jejich depeše sovětům do Jekatěrinburku a Tjumeně se žádostí o silnou vojenskou pomoc proti vzbouřeným Čechoslovákům a další depeše z Moskvy nařizující zastavit naše vlaky za každou cenu, odzbrojit a každého, kdo se postaví na odpor – zastřelit. Podepsán komisař Aralov. V Moskvě byla delegace Odbočky uvězněna a sjezd delegátů v Čeljabinsku odmítl dále smlouvat a prosit a vzal věci do vlastních rukou. Ustavil komitét po čtyřech delegátech členů Národní rady a vojáků, který odepřel poslušnost jiným rozkazům velení armády i Odbočky Národní rady, a nařídil vybojovat si postup do Vladivostoku „vlastním pořádkem". Poslední kapku zla dolil nejvyšší vojenský lidový komisař Lev Trocký tajným rozkazem všem sovětům k okamžitému úplnému odzbrojení našeho vojska, jakýkoliv odpor okamžitě trestat zastřelením na místě. Ani jeden vagon se nesmí pohybovat dále na východ, do jejich týlu vysíláme spolehlivá vojska k jejich rozehnání do táborů nebo

přechodu do Rudé armády. Československý sbor budiž ihned rozpuštěn a z něho vytvořeny pracovní oddíly.

Sjezd volených delegátů vypověděl definitivně poslušnost velení československých vojsk na Rusi i odbočce Národní rady a po telegramu Trockého rozhodl vynutit si cestu pro všechny ešelony násilím, brzy okřídleným souslovím „vlastním pořádkem". Pokusy Odbočky Národní rady o jednání u Trockého v Moskvě byly striktně odmítnuty. Dne 25. května byly napadeny dva naše vlaky v Marianovce, 26. dělostřelecký vlak v Irkutsku a 27. vlak ve Zlatoustu. Výkonný výbor sjezdu rozdělil magistrálu na tři úseky podřízené polním velitelům: Nejvíce ohrožený západní voj v Povolží byl svěřen poručíku Čečkovi, střední část až po Omsk dostal podplukovník Vojcechovskij a východní předvoj do Irkutsku dostal kapitán Gajda. Ešelony přešly do aktivní obrany a obsazovaly stanice i města na trati, aby si vynutili spojení všech částí. Dne 9. června se podařilo zřídit trvalé spojení Gajdy s Vojcechovským, pádem Krasnojarska byla obsazena celá střední Sibiř a 6. července Čečkovy oddíly dostihly zadní voj Vojcechovského. Spojení bylo dosaženo za cenu krutých bojů, ale obsazena byla prakticky všechna města podél magistrály a přesun k Vladivostoku mohl nerušeně pokračovat.

Gajda, Paměti (kráceno a upraveno autorem)

Třetí ešelon druhého záložního pluku tedy uvázl v půli cesty a do Vladivostoku se vůbec neprobojoval. Jeho velitel, srdnatý a nebojácný podkapitán Polák, byl vlastně prvním velitelem praporu 2. záložního pluku, který zkřížil meče s rudým nepřítelem, který ho měl podle rozkazu Trockého zastavit a zničit. Svým ostrým vystoupením zastrašil sovět v Kamsku tak, že jeho ešelon pustil dál, ale v Nižně-Udinsku se mu to už nepodařilo. Tady narazil na sovět v rukách maďarských komisařů z tábora, kteří chtěli vydat úplně všechny zbraně. Že se nedal a vydalo to za první velkou bitvu, o tom si počtete v další kapitole. Jen závěr, že nakonec do toho Vladivostoku za dalšími částmi pluku nedojel a zůstal na další rok pod velením odvážného Gajdy. Tak se zapojil do boje o dost více než hlavní část pluku.

Celý vojenský svět upadl do neuvěřitelného pozdvižení, jak se mohlo kolem padesátky tisíc českých špatně vyzbrojených Goliášů a bez po-

mazaných generálů s radily všeznalých štábů Dohody postavit na odpor bezbřehému milionovému obrovi a držet ho pod krkem uvázanou sibiřskou magistrálou? To se nebojí, že je rozmáčkne jako mouchu? A co náš nejvyšší vojenský štáb na Sibiři i ve Francii? Ani ti nedokázali pochopit, proč lidoví komisaři v Moskvě nedělají všechno pro to, aby se té masy ozbrojených Čechoslováků nezbavili co nejdříve a vylifrovali je z Ruska! Kdo tenkrát věděl, jak ponižující byly podmínky Brest-Litevské smlouvy a co musel Trocký slíbit německé generalitě. Prostě, čí chleba jíš, toho píseň zpívej. Kvadraturu kruhu bude muset vyřešit Československá armáda na Rusi. Jak?

No, uvidíme.

7.

Vítězný boj o Vladivostok a návrat na Sibiř

Motto:

Běžný zdravý rozum není zas až tak běžný

VOLTAIRE

Pozorný čtenář již zaregistroval, že dva ešelony s prvním až třetím praporem, velitelstvím a zabezpečovacími službami přijely a usadily se už od počátku června ve vladivostockých kasárnách. Velitelství postupně dále doplňovalo stávající prapory novými dobrovolci a vojáky od jiných jednotek na plný stav polního pluku. Na odstavných kolejích nákladiště Pěrvaja Rječka pod kopcem naproti městu stály původní vlaky, nedaleko měli ubikace muži a velitelství. Každé dopoledne velitel nařídil bojová cvičení, taktické peší pochody i přesuny na ruský ostrov k čínské hranici. I. prapor držel strážní službu u skladišť zbraní a výstroje. Dobrovolci jako všude cvičili v Sokole, nacvičovali různá představení pro občany, hudba dávala promenádní koncerty, akce přitahovaly slečny i momentálně volné sexuchtivé dámy jako můry ke světlu. Sestaveno bylo i fotbalové mužstvo a hned byly zahájeny turnaje za účasti jednotek posádky a námořnictva spojeneckých misí, kopaná zaujala i Japonce. Oproti cestě Sibiří mohlo vedení výrazně vylepšit stravu, protože byly k sehnání čerstvé potraviny, mléčné výrobky i zelenina. V hlášení pro vyšší štáby se pravidelně opakovalo, že morálka mužstva je vysoká. Jen na drahotu ve městě mizerný žold prostě nestačil. Jako balzám na duši působil mí-

rový klid a procházky po vojenském městě hlavně jako naháňky v revíru žádaných osob druhého pohlaví. Zde ovšem vítězili důstojníci s vyšším žoldem a lepšími nášivkami na uniformách, ale takový už je vojenský život.

Klid byl však jen zdánlivý. K velícímu ruskému generálovi naší východní části Ditterichsovi se sbíhaly nitky znepokojujících zpravodajských zpráv, naznačujících tajné přípravy místního sovětu a sovětských jednotek ve městě a okolí na ozbrojené vystoupení proti našim jednotkám. Čeští internacionalisté spolu s Němci a především Maďary z táborů v tom bohužel hráli první housle. Ze skladů tajně vyváželi zbraně a střelivo, zesilovali rudé oddíly německými a maďarskými zajatci, provokací přibývalo. Kurýři vozili ze Sibiře znepokojivé zprávy i o těžkých bojích po celé magistrále. A místní podle instrukcí Trockého brousili nože k útoku na naše tři ubytované pluky ve městě a jejich likvidaci. Ditterichsův štáb však váhal zakročit. Daleko od povolžsko-sibiřské fronty, která vypověděla poslušnost odbočce Národní rady, odmítla bolševickým sovětům odevzdat zbraně a spoléhat se na jejich milost, že je za to propustí na východ k moři, uvažuje jinak než Čeček s Gajdou – Ditterichs je zkrátka stále stoprocentně věrný pouze lidem z Odbočky Národní rady. Jeho nečinnost vzbuzovala velmi negativní emoce u dobrovolců od Penzy až po Čitu, nejvíc u kapitána Gajdy. Teprve na hrozby odvolání vlastními vojáky rozhodl - váhavě - na místní sovětskou vládu zaútočit jako první a vydal ultimátum k odzbrojení sovětské posádky. Delegace byla se smíchem na vysokou, několikanásobnou rudou přesilu s vycepovanou německou gardou ze zajatců přivezených tajně od Jenisseje, odmítnuta a tak naši zahájili 10. června překvapivý útok. 7. střelecký pluk odzbrojil dělostřelecká postavení a kasárna, 8. pluk neutralizoval sibiřskou flotilu, 5. pluk obsazoval Vojennyj gorodok a na druhý záložní zbyl úkol nejtěžší, obsadit výšiny u Pervoj Rječky proti městu, velitelství rudých a uzavřít možným posilám přístup do oblasti od severu.

Přestože byly ruské a internacionální oddíly podle početních tabulek opravdu ve velké přesile a na rozdíl od našich dobrovolců po zuby ozbrojeny i těžkými zbraněmi, obrana města se jim sesypala jako domek z karet. Kapitán Weiner se skrytě přesunul se dvěma prapory a útokem dobyl hlavní kasárna, třetí prapor bez jediného výstřelu obsadil zbýva-

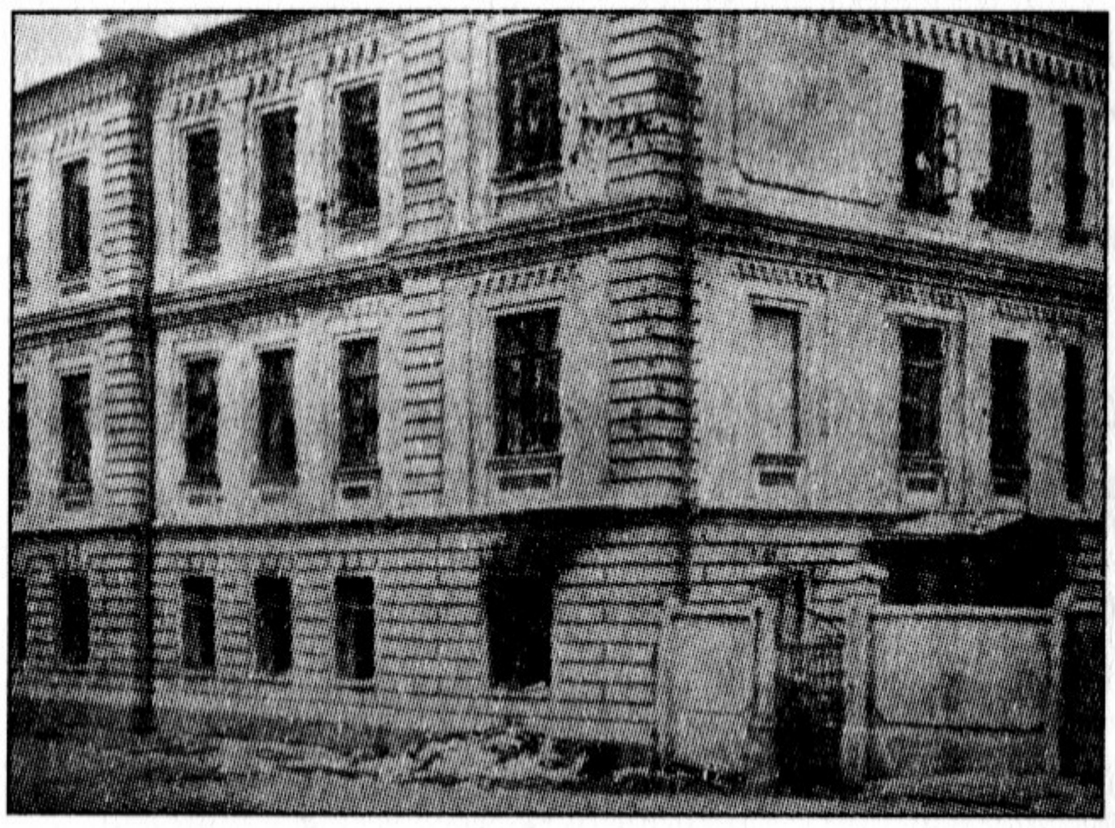

Dobyté velitelství Rudých gard ve Vladivostoku naší legií

jící prostory. Dobrovolci na výšinách ve vojenských objektech přerušili telegrafní a telefonní spojení s městem, posádka složila zbraně a byla internována. Hned v první hodině bylo dosaženo strategického vítězství obsazením kasárenského komplexu a tím uzavřeny zátky před proniknutím rudých do města směrem od pevniny. Bez výstřelu také získali všechny sklady výzbroje a výstroje. Spojenecké jednotky ve městě do boje nezasáhly vyjma anglických a japonských křižníků, které odzbrojily ruskou námořní eskadru a znemožnily jí odplutí. Jen štáb pevnosti se vzdát odmítl. Sestával hlavně z Němců, Maďarů, ale i českých rudých gardistů, a pevnost musela být dobývána místnost po místnosti. Kus vojenské práce udělalo úderné družstvo svobodníka Krčála. Střelec Vlček ještě se dvěma úderníky se granáty probourali přímo k centru štábu a v boji muže proti muži na bodáky se prorvali až k hlavní budově, kde dalšími granáty práci dokončili. Vlček vrhl granáty oknem a vyřadil přízemí tiskárny, vzniklý požár proletěl jako ohnivý vír až do nejvyšších pater a maďarsko-německá ochranka hlavního štábu složila zbraně. Moc živých ale nezůstalo. Druhý den z toho byla pochvala za statečnost, druhá pecka pro desátníka Krčála a poděkování celému prvnímu družstvu. Jen nabídky ke vstupu do školy důstojníků Krčál trvale odmítal.

K boji o štáb pevnosti, který byl pro dosažení vítězství nad sověty ve Vladivostoku rozhodující, nalézá autor zajímavé svědectví u badatele Dalibora Váchy, který ve své knize *Horké léto 1918* popisuje citovanou událost takto:

„O dobytí vladivostocké pevnosti se zasloužil dle vzpomínek Vitalie Vaise zejména jeden, pro nás nyní bezejmenný voják. V rozhodující chvíli se zvedá jeden dobrovolec. V ruce drží velikou bombu zastaralého ruského typu. Nedbá vražedné palby z oken obklíčeného štábu a jde rovnou k zamřížovanému oknu podsklepené místnosti, kde je litografické

oddělení štábu s velkými zásobami papírového materiálu. Vrhá bombu dovnitř. Ta exploduje a způsobuje požár. V okamžiku naplňuje se celá budova hustým dýmem, který donucuje posádku, aby se vzdala.“

Vyprávění o dobytí hlavního štábu pevnosti jsem slyšel z úst potomka legionáře Vlčka mnohem dříve, než vyšla kniha badatele Váchy. Není tedy důvod tomuto svědectví nevěřit. Inu, i takové historky provázejí historická svědectví. Bezejmenný voják se ve skutečnosti jmenoval Jan Vlček.

Bylo to úžasné vítězství, které brzy obletělo celý svět. Celkem 14 000 dobrovolců armády, která ještě neměla ani svůj stát, zvítězilo nad více než dvojnásobně silným protivníkem a rychlým úderem obsadilo největší námořní základnu, přístav, vojenskou pevnost a největší město na východě Ruska! Nikdy v historii druhý podobný případ nenajdete a naší armádě ke konci druhé světové války se dostalo jen pochybné cti s mnohem větší silou podobný přístav ve Francii až do konečného vítězství pouze celý rok obléhat.

Ale ještě to nebylo konečné vítězství. Od severu spěchaly rudé jednotky na pomoc Vladivostoku. Bylo třeba je zastavit a konečně vyrazit na pomoc bojujícím jednotkám zpět na Sibiř. Dne 29. června opět první prapor druhého záložního pěšího pluku s našimi bojovníky v první četě svedl krátkou šarvátku a obsadil stanici Okeanskaja a o den později i strategicky důležitou stanici Ugolnaja. Čtyřicet mužů s poručíkem Hejmou a Krčálovým úderným družstvem zamezilo obklíčením a zničením čety německých sapérů vyhození strategického tunelu a následujícího vysokého náspu. Těch pár zbývajících ženijních odborníků přivedli k veliteli II. praporu a ejhle, byli mezi nimi čtyři němečtí inženýři, kteří přiznali, že podminovali téměř všechny tunely. U výslechu zpupně dodali, že jako zajatci pouze přijali práci od místní posádky na zaminování a po nějakých Češích jim nic není Tak dostali zkrácené řízení. Krčál s Vlčkem a pěti dalšími si tak místo kulky u zdi tunelu přidali v rozkaze další pochvalu.

Prvního července se konečně rozhýbal také váhající generál Ditterichs a zahájil spanilou jízdu tří pluků vstříc skupině kapitána Gajdy, aby se osobně zapojil do pranice. Dva dny probíhaly krvavé boje u stanice Nikolsk-Ussurijskij, než se podařilo silnou a opět o německé a hlavně

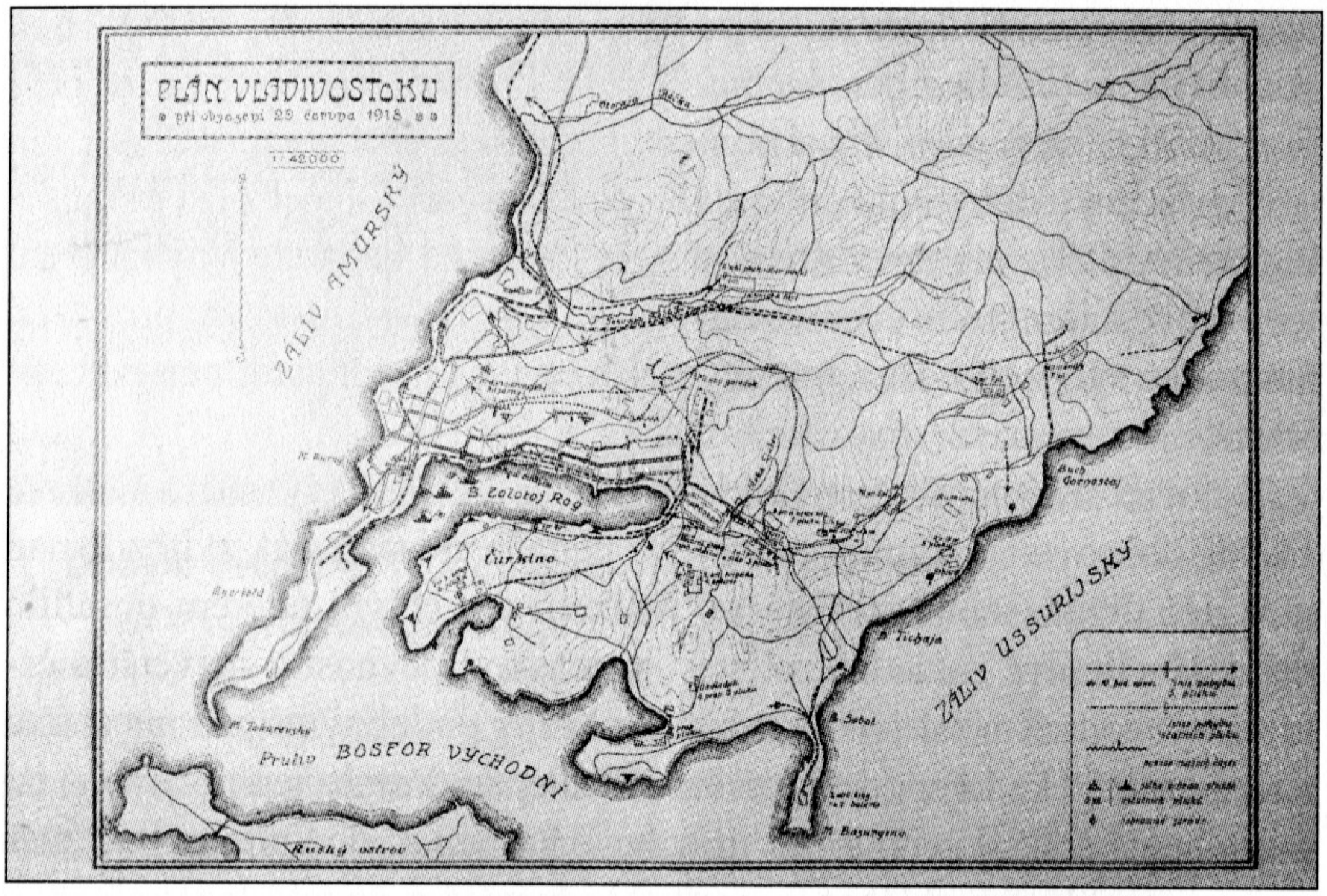

Vladivostok před ovládnutím naší legií

maďarské bývalé zajatce doplněnou zálohu rudých rozprášit, stanici obsadit a pokračovat v cestě. Kapitán Gajda byl z trojice velitelů bojujících podle pravidel „vlastního pořádku“ početně nejslabší a jeho úkol nejtěžší. Prokázal však vysoké bojové umění a nejvyšší osobní odvahu, když se v čele svých útočných jednotek dokázal prorvat nejdelším dílem magistrály. Obsadil Irkutsk, Verchně-Udinsk i Čitu, v důležitých seřadištích nahrazoval převážně maďarské posádky. Rudou internacionální bajkalskou armádu prakticky úplně zničil. Boje probíhaly celé léto a teprve 31. srpna se podařilo obě skupiny za injekce japonských jednotek spojit. Vítězství, nad kterým svět zatajil dech.

Druhý záložní pluk se toho neúčastnil, zůstal posádkovou službou ve Vladivostoku. Osvědčená četa s družstvem Krčála několikrát likvidovala záškodnická centra na Ruském ostrově a Slavjance, ale i v blízkém okolí vojenského města. Vladivostok zůstal pevně v rukou československé posádky a toto vítězství nepochybně výrazně urychlilo naše mezinárodní uznání na druhém konci světa. To, že francouzská vláda 29. června 1918 veřejně uznala naše práva na samostatný stát a ostatní spojenci se rychle přidávali, je toho nejlepším důkazem. Náš druhý

Velitel pluku Baďura

záložní pěší pluk byl slavnostně přejmenován na 10. střelecký pluk Karla Havlíčka Borovského. Byla z toho ale dost ostuda, protože štábní krysy zapoměli, že už jeden Borovského pluk na Povolží mají. Tak nasadili písařům psí hlavu a pluku přidělili černou psí hlavu chodskou a čestný název Jana Sladkého Koziny. Tak mohli konečně být spokojeni všichni a zase si vyhrnout rukávy do boje.

Začleněním do základní bojové sestavy také přestal být nově přeorganizovaný 10. pluk výcvikovým a záložním. Velitelem zůstal podkapitán Antonín Baďura. Jeho tři prapory byly sloučeny do dvou, přičemž I. prapor byl silnější a okamžitě plně připravený do boje. Velitelem první roty se stává poručík Bohuslav Malák. Následovala velká sláva, hostina, cvičení a zábava, plukovní kapela neustále vyhrávala na promenádách města. Střelec Jan Vlček a desátník Rudolf Krčál byli vyznamenáni spojeneckou medajlí za vítězství nad Vladivostokem. Byli na to hrdí a prohlašovali, že je to medajle za vykouření Germánů ze štábní věže. Teď spokojeně čekali na ukončení jejich spanilé jízdy Sibiří a na převezení a pokračování války ve Francii.

Voják však ví, že na vojně a ve válce není nikdy nic definitivní a nic se nemá předpokládat ani očekávat, že.

A kde se nám ztratil třetí ešelon číslo 18, který do Vladivostoku vůbec nedojel? I to víme, jeho jízda skončila rezolutním zastavením postupu podle rozkazu Trockého v Nižně-Udinsku koncem května 1918. Snaha o jeho úplné odzbrojení byla velitelem IV. praporu podkapitánem Polákem rázně odmítnuta, a když se situace přisunutím dalších jednotek interbrigadistů na pomoc místní posádce dále zostřila, zaútočil jako první sám. V noci na 29. květen neočekávaně napadl opět mnohem silnější posádku a během několika hodin bylo nádraží i s přilehlým městem naše.

Byl to nekrvavý převrat, místní dělnicko-rolnická vláda byla zatčena. Podkapitán Polák obsadil i zajatecký tábor, čímž znemožnil další nábor do rudých gard. Mezi sověty rozmístěnými po trati dále na východ nastal zmatek, létaly telegramy, ale zaútočit se neodvážili. Na druhé straně Polákova síla nebyla velká, jen 25 důstojníků a 450 mužů plus intendantská rota v síle 35 mužů. Padlo tedy rozhodnutí pouze bránit pozici.

Aby si vytvořil zázemí, podkapitán Polák sestavil provizorní obrněný vlak a s vítanou pomocí ruského protisovětského oddílu setníka Trofimova poslal poručíka Veselého s 10. rotou devadesát kilometrů na východ s úkolem obsadit stanici Budagovo. Narazili však na velmi silného protivníka a byli nuceni ustoupit na bližší seřadiště a zde drželi pozici. V noci 21. června byli překvapeni dalšími oddíly posílenými Maďary z táborů a v krvavé bitce, během níž místní železniční záškodníci vypustili vodu a znemožnili odjezd, museli zanechat vlaky na seřadišti a ustoupit podél trati zpět pěšky. Na místě zanechali 10 mrtvých. Nápor rudých pokračoval na Nižně-Udinsk. Místní domobrana si vzala na starost ochranu městských úřadů a institucí, Polák vrhnul vše k zastavení útočníků. Od dobytého Krasnojarsku včas ještě přispěchal podplukovník Ušakov a 25. června už na místním nádraží stálo 16 našich vlaků. Přijel i kapitán Gajda a dokončil spojení obou skupin.

Spojené jednotky bolševiků se pokusily v noci ještě o jeden velký obchvatný úder proti městu. Proti Gajdovi vyrazila pravidelná armáda vedená rudým generálem Němcem Taubem. Strhla se veliká bitva. Internacionalisté s obrněnými auty a dělostřelectvem chtěli osvobodit zajatecký tábor a získat další vojáky, ale zastavil je zcela vyčerpaný IV. prapor. Za útoku Gajdy a Ušakova z obou stran nepřítel s velkými ztrátami ustoupil a postupně byl zatlačen směrem k Irkutsku. Získaná vojenská kořist byla veliká, na bojišti zůstala i velice potřebná děla. IV. prapor vykonával ještě týden strážní službu a pak se přesunul ke Krasnojarsku k odpočinku, kde zůstal až do konce září.

Od pluku byla původně odloučena 8. rota, která byla v květnu nasazena na pomoc Gajdově posádce ve stanici Kurgan. Také zde se místní sovět pokusil naše dobrovolce zcela odzbrojit. Dopadlo to stejně jako v Nižním Udinsku, 1. června přešli naši dobrovolci do útoku, osvobodili stanici, zajatecké tábory, město, průmyslové závody i úřady. Tvrdý

Těpluška mužstva, byt pro družstvo na tři roky

boj byl sveden o věznici, v níž sovět dokonce rozdal zbraně i trestancům a všichni se bránili téměř do posledního muže. Naše jednotka pak vykonávala i zde strážní službu a k praporu se vrátila až začátkem října.

Celková situace na magistrále se nyní vyvíjela poněkud jinak, než jak si to politické vedení Odbočky Národní rady se svým poraženeckým jednáním v době čeljabinského incidentu představovalo. Delegáti sjezdu a jimi pověření mladí velitelé Čeček, Vojcechovský a Gajda v Čeljabinsku při vyhlášení vzpurného hesla „Do Vladivostoku vlastním pořádkem" dokázali v praxi údernost husitského hesla „Nepřátel se nelekejte, na množství nehleďte". Nebylo snad bitky nebo nájezdu, kde by nebojovali proti vícenásobné přesile. Téměř vždy jen útočili a přesto jejich počet mrtvých a raněných býval více než desetinásobně nižší než u protivníka. Z bitek nikdy neutíkali, a když ustoupili, tak jen proto, aby se přeskupili k novému útoku. Československé pluky pod velením této trojice neohrožených mladých důstojníků během krátké doby dokázaly i bez rad moudrých štábů ovládnout magistrálu, a to nejen tratě a nádraží, ale i města a široká okolí s celou infrastrukturou. Národní radě v daleké Paříži tak naprosto nečekaně spadla do klína oblast od Povolží až po Vladivostok, všude vznikal nový vládní a mocenský systém na podkladě bývalého ústavodárného shromáždění, který se opíral o bodá-

ky našich dobrovolců a urychleně začal vytvářet vlastní bojové formace. Teoreticky by naši mladí velitelé nyní do dvou měsíců dokázali dopravit celé vojsko do Vladivostoku k lodím, ale v Paříži se probudili a rozhodli jinak. Masaryk se už necítil vázán proklamovanou neutralitou československého vojska, byla to sovětská vláda, která zrádně nařídila naše odzbrojení a likvidaci. Společně s vrchními veliteli Dohody rozhodl o zapojení sibiřské armády do struktury vojsk Dohody a svým rozkazem obrátil všechny vlaky zpět na západ do otevřené války za osvobození Ruska od bolševiků. Počty? Asi milion proti padesátce tisíc…

Čečkova skupina se otočila zpět na Povolží, přes most cara Alexandra přešla znovu Volhu a v krátké době osvobodila Penzu, Samaru, Buzuluk a Ufu, později dobyla za pomoci upravených parníků i Kazaň. Vojcechovský dobyl Čeljabinsk, Zlatoust, Omsk, Petropavlovsk a při spanilé jízdě na sever Jekatěrinburg a Tjumeň. Gajda pak obsadil vše na východ od Omska k Tichému oceánu, tedy Krasnojarsk, Nižně-Udinsk, Irkutsk, bajkalskou jižní dráhu, Čitu a celou amurskou dráhu. Vladivostok s okolím držel Ditterichs. Ve městech zůstaly naše posádky a vlaky Gajdovy i Vojcechovského uháněly zpět na pomoc Čečkovi za Volhu. Tak se stalo, že armáda státu, který ještě ani neexistoval, dobyla za pár měsíců tak VELKÁ STRATEGICKÁ ÚZEMÍ, jaká nikdo nečekal. Dá se říci, že obdobný příklad tak ohromujícího vítězství v historii civilizace snad ani neexistuje.

Na osvobozených územích vznikaly okamžitě nové demokratické vlády a tvořily se i spojenecké armády. Za pomoci našich vojenských a finančních manažerů se rychle obnovovala předchozí infrastruktura, vznikaly nové továrny a potřebný průmysl, naši finanční důstojníci vytvořili zvláštní úřad a začali vyrábět i obchodovat, rychle navazovali kontakty i v mezinárodním obchodě. Osvobozené území začalo pod naší správou prosperovat a normálně žít, naši finančníci „dělali slušné peníze“ a legie přestala být závislá na milodarech z dohodových států.

Na mezinárodním poli nám to velice pomohlo jako významný argument v politických šarvátkách. Horší ovšem bylo, že nejvyšší štáby cizích armád – hlavně francouzské – se probudily, poslaly na Sibiř styčné důstojníky a začaly našim mladým bojovým důstojníkům nařizovat, jak se má dělat válka. Na štěstí nemohli zakázat jmenování nového mladého

Školení bráškůpřed pohlavními chorobami

generála Jana Syrového vrchním velitelem našich vojsk na Rusi. Generály byli taktéž jmenováni velitel západní povolžské fronty Čeček a východní skupiny Gajda, později i Vojcechovský. Rekordní skok provedl Gajda, z kapitána na generála za měsíc a do sedmadvaceti let života! Jen za osvobození magistrály, vysoce odborné vedení v osvobozování celých oblastí a geniální rozhodování si to určitě zasloužil. A všichni naši velitelé i dobrovolci byli toho názoru, že francouzští poradci s sebou měli místo generálů raději vzít nějaké pluky, aby našim mohli názorně ukázat, jak mají bojovat.

Zbývá jen dodat, jaké byly další osudy rozhodující části již nově pojmenovaného 10. střeleckého pluku. Postupně byl odeslán do Charbinu a zařazen do východosibiřské skupiny. Po dvoutýdenním odpočinku nastoupil ve čtyřech ešelonech podle Masarykova rozkazu k cestě na západ až 3. října 1918 zakotvil v Jekatěrinburgu. Dostal týden na odpočinek a pak už zbývala jen cesta do oblasti nejprudších bojů, tedy téměř na Povolží. Naši bráškové, dobrovolci, kteří se v dobré víře a vlastenectví zavázali prosekat do Francie na druhou frontu za osvobození své země, byli najednou, aniž by se jich někdo na něco zeptal, v prvním sledu válečníků v úplně jiné válce. A to ještě nemohli ani tušit, že žádný druhý sled nebude a zůstanou v novém dobrodružství úplně sami. Vlastně sami ne, za zadkem měli francouzské poradce. Ty ale naštěstí neposlouchali, protože chtěli bitvy vyhrávat.

8.

Dobrovolci Vlček s Krčálem na Šamarské frontě

Motto:

Ještě jedno takové vítězství
a jsme definitivně ztraceni.

PYRRHOS

Výborný začátek útoku na všech frontách, obsazení rozsáhlých území Dálného východu, Sibiře a evropského Povolží, to vše se dalo klasifikovat jako vojenský zázrak. Jenže žádná sebevětší armáda – a tou naše jednotky nikdy být nemohly – nemůže žít jen útokem. I vítězící voják musí mít možnost na vystřídání a odpočinek. To měl zabezpečit onen slibovaný druhý sled, ale ten se vytvářel zatraceně pomalu. Proto k zalepení děr muselo velitelství našeho armádního sboru vystřídat bojující pluky zálohami vytvořenými za účelem ochrany zázemí a vycvičení nové sibiřské armády. Tak musel být urychleně povolán i nově zformovaný 10. střelecký pěší pluk s našimi známými dobrovolci Krčálem a Vlčkem, aby se přesunul z místa nového určení v Jekatěrinburgu k permskému frontu. Pohledem na mapu by pozorný čtenář zjistil, že vyčerpaný první sled byl již za zenitem získaného území a začal pomalu ustupovat z Povolží za Ural.

Byl nejvyšší čas, že vlaky vezly na bojiště čerstvou krev k vystřídání. Situace západní skupiny našich vojsk už vůbec nebyla růžová. Bojujícím dobrovolcům byla stále slibována spojenecká pomoc bodáků

z Francie a Británie, především však od čerstvě postavených jednotek nové sibiřské vlády. Ty ale vznikaly příliš pomalu, neměly dostatek času na secvičení, málo zkušeností v bojích a hlavně se jim moc bojovat nechtělo a jejich morálka byla velmi nízká. Pomoc od spojenců, tedy zemí Dohody, do Ruska přicházela velmi pomalu a více v množství rad než ve skutečnosti. Velení československého vojska se muselo spolehnout zese jednou samo na sebe. Proto vyvolal velkou radost příjezd nových pluků z Vladivostoku do oblasti bojů. Na jejich podporu byly přesunuty i dva prapory 10. střeleckého pluku, které vyrazily ve dvou ešelonech z Jekatěrinburgu 9. října a za dva dny se hlásily na štábu divize permského frontu v zapadlé stanici Šamara. Zde 1. a 2. rota dostaly rozkaz, aby přesedly do vlaku 6. střeleckého Hanáckého pluku a ten je odvezl přímo do oblasti přímých bojů s názvem „Rozjezd 61“. Vlastní popis prvního boje lze najít ve vojenském archivu Praha-Ruzyně v kronice 10. pěšího pluku:

Oddíl čítající šest rot a 50 kozáckých jezdců vede major Váňa z 6. pluku. Rychle se vydává na usilovný pochod hustým lesem a po několika hodinách zastavuje proti osadě Usť-Krjuki, kde stojí v obranných zákopech řady rudých. Ihned jdou přímo do neúspěšného útoku čtyři roty 6. pluku a zakopávají se. 1. a 2. rota 10. pluku zůstávají s kozáky v záloze. Ráno doráží kulometná posila. Naše roty obcházejí s cílem obklíčení rudých od vsi Kaněvky, ukořistili jsme nepřátelský oboz s velkou zásobou potravin, zbraní a nábojů a se štěstím zajali i velitele praporu bolševického pluku. Ten po několika výhrůžkách předává celkem ochotně čerstvé informace a s kozáky jdeme do útoku i my. Během hodiny prolamujeme nepřátelskou obranu, nepřítel bezhlavě prchá, zanechává na místě kulomet a desítky pušek. Následuje pronásledování do vsi Kaněvky. Máme jednoho mrtvého a dva raněné, nepřítel ztratil desítky mužů. Na výšinách za vsí držíme noční odpočinek a montujeme kulometná postavení.

Třináctého října naše řady doplňují 3. a 4. rota našeho pluku a další tři roty 6. pluku. Následuje dvoudenní tvrdý boj o stanici Kordon, náš prapor s kozáky jako úderný hrot v čele. Nepřítel drží pevně zákopy u trati, kozáci vyrazili předčasně z lesa a pokazili moment překvapení. Nepříteli přijel na pomoc obrněný vlak a tomu se podařilo zastavit náš

postup. V krvavé šarvátce jsme ztratili 7 mrtvých a 28 raněných. Místy přecházíme do obrany. Protiútok rudých neohroženě zastavují čtyři muži úderného prvního družstva z první čety vedené desátníkem Krčálem. Střelec Vlček neohroženě likviduje zakopanou obsluhu samostřílu Lewis a obrací jej proti útočícím vlnám nepřítele. Kosí jednu za druhou a vždy je zažene zpět až do zákopů u náspu. Přesné zásahy donutily odjet i obrněný vlak., ale další útoky rudých pokračují. První rota přešla do aktivní obrany a musela se urputně bránit až do noci. Poté se nepřítel musel stáhnout za koleje. Bitva nás stála 7 mrtvých a 28 raněných, které jsme mohli transportovat přes les až v noci. Poměrně těžce raněn byl při odrážení druhého útoku i velitel družstva a obsluhy Lewisu Krčál, který chtěl jen ošetřit a zůstat s druhy v poli. Teprve pod rouškou tmy dorazily posily druhého půlpraporu s menáží a byli odneseni ranění. Velení úderné skupiny s Lewisem převzal střelec Vlček, který byl jedním z nejrozhodnějších útočníků i druhý den, kdy jsme obranu prolomili, ale za obrněný vlak jsme se bez těžkých zbraní nedostali. Nemohli jsme tedy zatím splnit úkol proniknout přes koleje a trať přerušit.

Původní plán nástupu na Kordon musel být změněn. Generál Gajda zaútočil osmým střeleckým plukem z druhé strany lesního masivu a teprve potom nepřítel svou pozici vzdal. Železnice byla opět naše. První prapor byl vystřídán do bojové zálohy na rozjezdu číslo 60, kde vykonával strážní službu tří polních stráží do 18. října a pak ještě další týden v osadě Vydrjanky. Štáb divize však velmi účinně využil vytěžení námi zajatých bolševiků u Kordonu praporčíkem Holcem při dalších bojích. Z bojového postavení jsme odjížděli s pocitem dobře splněného úkolu. Konečně se máme přesunout na delší zimní odpočinek, určená stanice se jmenuje Išima a vůbec se nezlobíme, že je od západní fronty hodně daleko.

Výňatek ze zažloutlého deníku jasně ukazuje, že naše jednotky stály nyní před zcela jiným nepřítelem než na počátku bojů. Byl velmi dobře vyzbrojen, přečísloval nás minimálně dvojnásobným počtem mužů a palebnou silou. Chyběla mu však nejen potřebná vycvičenost nahnaných nováčků a dostatek zkušeností z bojů, ale z morálního hlediska se mimo Maďary a Němce nemohl našim dobrovolcům rovnat.

Ešelony s vyčerpanými dobrovolci 10. střeleckého pluku se konečně rozjely zpět do hloubi Sibiře k vytouženému odpočinku. Jejich tře-

Velit. čsl. posádky
17. září 1919
Č.j.: 349
Krasnojarsk.

Důvěrné.

Z rozkazu náč. štábu vaším oběžníkem telegramu č. 21778 Gorkého, vydaného Lavičkou ze 4/7.: „Воскресение закрепляет выполнение от пресс-бюро Вр. правительства лектор Зандер. Отправляется в Иркутское получение всех читаемых лекций специально по нашей просьбе основанной телеграмме Керенского. Благоволите принять меры для организации лекций и подыскать потребное число образованных достойных доверия сознательных и желающих и способных вести противо-большевицкую пропаганду. Зандер своими лекциями дает нам необходимые материалы. Обеспечьте принимаются меры организации постоянного кадра надежных русских пропагандистов правопорядка с большевиками."

V důsledku toho nařizuji oznámiti mně vždy 3 dni z každé části několik důstojníků a střelců, kteří by v případě návštěvy lektora Zander súčastnili se čtení lekcií.

Podepsal: Velitel čsl. posádky, major Palacký.
Souhlasí: Pobočník velitele čsl. posádky, praporčík: Řeřicha

Hlášení a svodka zpravodajců o situaci

Na frontě nálada výborná, na železnici zdaleka zdraví kroužní nepřátelé, a nemohou se nikde odhodlat. Mezi námi a nepřátelským rot je nálada skvělá, služba konají vždy přesně. Pravidelné zprávy nebyly zaslány pro nedostatek času. Výzvědná služba je na frontě a poměry naše vždy v pořádku. Nyní bude zasílat zprávy každé v pořádku. —

Velitel pluku
11/6-15 kap. Krčálek

tí prapor opět bojoval samostatně pod cizím velením, ale měl být také vystřídán a konečně odeslán za svým mateřským korpusem. Lazaretní vlak odvezl všechny těžce raněné do nemocnice v Jekatěrinburgu, který byl dobyt 26. července, bohužel o týden později, než v něm komando místního sovětu povraždilo celou carskou rodinu. Do lazaretu byl s trojnásobným zraněním odvezen i Ruda Krčál a doprovázel jej jeho nejvěrnější druh Jeník Vlček. Když Krčála z větší částí pochodu k trati přinesl na zádech a předal zdravotníkům, nezdál se jim Vlček zcela v pořádku,

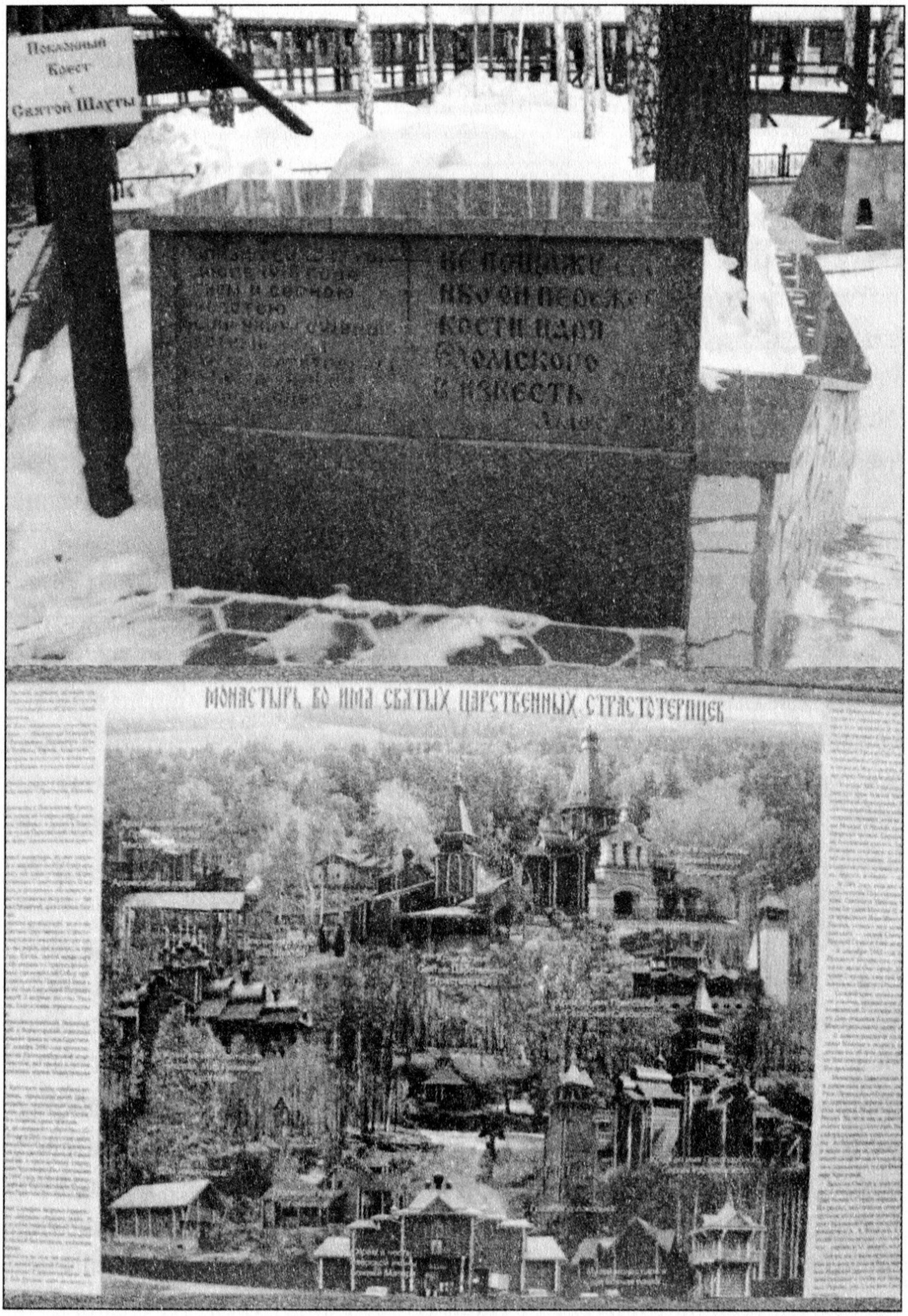

Důlní šachta – hrob cara dnes

Dům vraždy carské rodiny dnes

motal se a napůl ztrácel vědomí. Tak si jej vzali do parády a zjistili otřes mozku a do nemocnice odjeli oba. V Jekatěrinburgu strávili více než měsíc, poslední týden měli povolené i vycházky. Brouzdali starobylým největším městem v bráně Sibiře a poklonili se i pomníčku, který postavili legionáři ve sklepě obchodníka Ipatěva, kde došlo k carovraždě. A další měsíc jim trvala dobrodružná cesta Sibiří, než zase našli náruč své domovské jednotky a důvěrné těplušky. To už ale vypadal týl uprostřed Sibiře jinak, 3. září 1918 se ve stanici Olovnaja na Dálném východě setkaly korpusy Gajdovy armády s jednotkami spojenců z Vladivostoku. Na pár měsícův došlo k výraznému uklidnění v jednotkách a jiskry doutnající vzpoury byly na nějakou dobu zažehnány.

Třetí prapor 10. střeleckého pluku poslal generál Gajda na povolžskou frontu 9. září. Dva vlaky odjely neprodleně z Krasnojarska a druhý den přibraly v Ačinsku 11. odloučenou rotu poručíka Eliáše, která zde konala strážní službu, a připojili jejich třináct vagonů s četou služeb. Na pomoc urychleně odjížděli k simbirské frontě, kde stáli jejich druzi momentálně v obraně proti mnohem silnějšímu rudému vojsku. Vlaky projížděly Omskem, kde nyní bylo sídlo nové protibolševické vlády, a dále do Čeljabinsku, kde si zřídil stan vrchní velitel Československého vojska na Rusi generál Syrový. K němu se sbíhaly i všechny spřátelené korpusy Poláků, Rumunů a Srbů. Ešelony pokračovaly dál do Zlatoustu, Ufy a stanice Čišmy. Zde následovalo dovybavení výstrojí a dozbrojení těžkou výzbrojí, kulometný oddíl 1. praporu dostal čtyři kulomety Lewis, každá rota polní kuchyni a dvě muniční dvoukolky. Transport pak pokračoval přes Bugulmu do staničky Berjandino, kde vojáci opustili své vagony. V dálce byla slyšet kanonáda a posilám zbývalo ještě urazit pěším pochodem asi 14 kilometrů do míst, kde se bojovalo.

Naše armáda spolu s oddíly nové sibiřské vlády na tom nebyla vůbec dobře. Právě po krvavých bojích s převážně německými krasnoarmějci

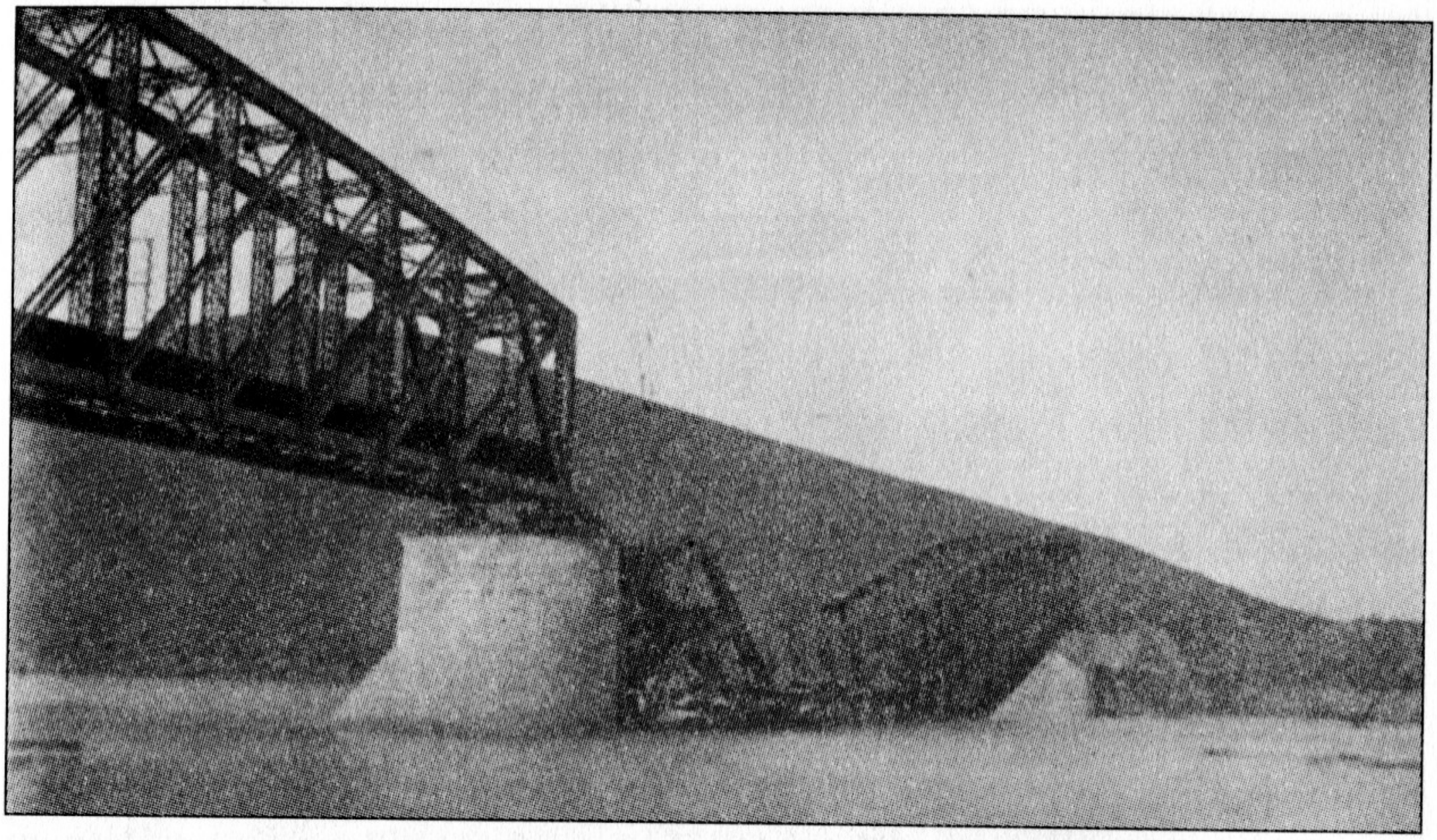

Most u Simbirska se podařilo vyhodit do vzduchu

opouštěla Simbirsk a ustupovala na čáru vesnic Kalmajir – Čeldarky. Praporu byla přiřazena baterie polních děl a srbsko-česká jízda. Brzy ráno 21. září začala velká bitva a opět můžeme citovat z kroniky 10. pluku:

Bolševici byli odraženi na hromadném nástupu kulometným oddílem a dělostřeleckou palbou obráceni na útěk. V čele postupovala 12. rota s poručíkem Veselým, které ale způsobila těžké ztráty křížová palba těžkých kulometů s maďarskou osádkou, padlo 13 a raněno bylo 22 našich bojovníků. Opět jsme ale dokázali zlomit jejich obranu a obrátit je na hromadný útěk k řece Volze za ves Petrovce. Získali jsme velké množství zbraní, střeliva i výstroje. Po malé noční přestávce na jídlo a oddych dokončili jsme dílo úplné porážky zbytku nepřítele, který se spěšně přeplavoval zpět na pravý břeh Volhy. Útokem jsme vzali ozbrojený zajatecký tábor a vyhnali obránce od železničního mostu přímo naproti městu Simbirsk. Levý břeh naše jednotky zcela vyčistily.

Dne 25. září se podařilo bolševikům opět přejít Volhu na levý břeh a prorazit slabou obranou spřátelených jednotek nové sibiřské armády pod velením plukovníka Kapella. Nepřítel pronikl ihned hluboko do týlu našich vojsk a hrozilo obklíčení. Před naším ústupem bylo však nutno zničit železniční most. To se podařilo v poslední chvíli družstvu z roty

poručíka Veselého, kteří na jedné straně kosili kulomety nastupující jednotky nepřítele ze Simbirska na mostní konstrukci. Již v blízkosti prvních bodáků asi 50 metrů vyhodili do vzduchu první levý oblouk a jeho postup zastavili. Poté naše jednotky zahájily spořádaný ústup, aby se vyhnuly zcela jistému obklíčení a zničení.

Celoarmádní ústup pokračoval i 27. září. Technická rota na trati s obrněným vlakem likvidovala mosty a železniční náspy, nepřítel nás nyní ohrožoval ze tří stran. Náš III. prapor obdržel nejtěžší úkol, dne 28. září vybudovat, obsadit a jeden den držet ochranný punkt u železniční stanice Melekes a zdržet postupující bolševiky jako poslední voj. 29. září měl být vystřídán 4. střeleckým plukem. Jenže se stalo něco dosud nevídaného – 4. pluk, silně vyčerpaný předcházejícím bojem, odmítl rozkaz a místo na pozice nastupoval do vlaků a dožadoval se odjezdu do zázemí. Tím vzniklo nebezpečí, že v tom zůstaneme sami. Přesto jsme pozice neopustili a vyčkali náhradního vystřídání ruským korpusem.

Nikdo si asi nedovede představit, jak složitá situace při ústupu ve stanici Melekes jako posledním železničním bodu, odkud mohla ještě evakuace probíhat, nastala a jak chladnou hlavu zachovali dobrovolci III. praporu. Velkým nebezpečím pro budoucí boje se však ukázalo, že existuje silná nedůvěra ve schopnosti nové sibiřské armády a nechuť bojovat ve společných operacích pod vedením starých carských důstojníků. Navíc přišli delegáti III. praporu 10. pluku ztotožněni s názorem velitele kapitána Moravce s dalším požadavkem – nechtějí nadále sloužit jako záplaty pro jiné jednotky a žádají, aby byli konečně přiřazeni ke svému veliteli a pluku, kam patří. Třetí prapor opustil stanici Melekes večer 30. září po spořádaném předání obranných postavení ruskému korpusu a přesunul se zhruba o 50 kilometrů na východ, aby další týden budoval a polními strážemi ochránil nový obranný punkt kolem stanice Jakušky ke střežení mostů a tratí. Prvního října vydal nový ruský vrchní velitel veškeré vojenské moci v Rusku generál Boldyrev (ve skutečnosti jen Sibiře, na jiných částech Ruska byli a ještě v této válce budou další kandidáti na takový titul; na řadu brzy přijde i náš generál Gajda. Poznámka autora), kterému podléhají všechny ruské síly, naše armáda, jednotky Poláků, Rumunů i Srbů a pokud by Francouzi konečně splnili svůj spojenecký závazek,

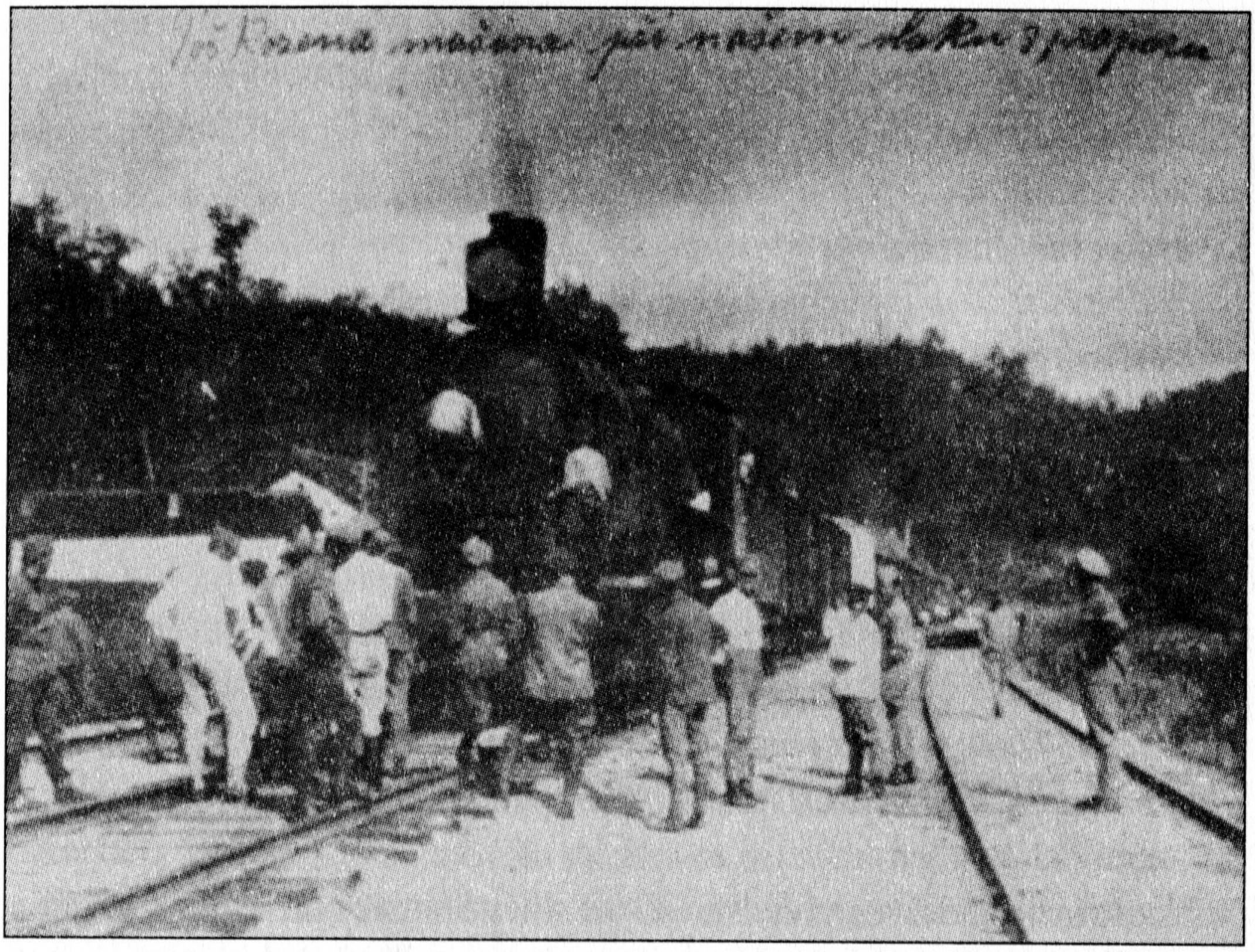

Poškozená lokomotiva v bitvě na Šamaře

tak i jednotky západní Evropy, USA a Japonska, tedy tento nový velitel v Omsku, svůj první rozkaz. Apeluje na všechny ke zvýšení bojového úsilí a ujišťuje, že společně všichni zvítězí. Bla, bla, bla…

Ústup spojeneckých vojsk po prohraném boji o Simbirsk ale dále pokračoval. Třetí prapor byl 9. října přesunut dále na východ k Bugulmě a zaujal obranu kolem myslivny u Soldatské Pismjanky. Jeho sousedem byly ruské dobrovolnické oddíly z Bugulmy. A situace od stanice Mekeles se opakovala:

Ochranu převzala 11. rota poručíka Eliáše doplněná na pravém křídle ráno nastoupivší 10. rotou s poručíkem Svobodou. Po špatných zkušenostech vyslali naši dobrovolci nejdřív k Rusům ležícím nalevo hlídku desátníka Tomka a ten na jejich postu už narazil na postupující jednotky rudé armády. Bugulmovci jednoduše utekli, aniž by cokoliv oznámili a naše roty byly z jejich strany najednou v obklíčení. Jen zázrakem došla zpráva k záloze podkapitána Poláka, který neprodleně vyrazil se

zbytkem 8., 11. a kulometné roty k silnému útoku, srazil zpět a zcela rozprášil nepřítele. Přitom zahnal zpět do linie i utíkající vojáky z Bugulmy. Boj byl velmi krutý, byl při něm těžce zraněn i velitel praporu poručík Veselý a padla dvacítka našich. Při útoku podkapitána Poláka se dali rudí na panický útěk, padly jich celé řady a fronta se zastavila. Těžce zraněn byl i podkapitán Polák a jeho zástupce podporučík Kramář zajat a ubit. Kvůli ustrašeným Rusům jsme museli ustoupit až k Bugulmě.

Byly to velmi těžké a krvavé boje, po nichž byl III. prapor konečně vystřídán a poslán do strategické zálohy do Ufy. A 10. listopadu se na stanici Dema konečně setkal se svou základní částí a pluk byl od odjezdu z Borispolu na Ukrajině konečně opět celý pohromadě. Došlo k jeho nové organizaci takto: I. prapor velitel kapitán Weiner, II. prapor velitel poručík Křička, III. prapor velitel poručík Veselý. Každý prapor měl nyní tři pěší a jednu kulometnou rotu. K očekávanému delšímu oddychu a secvičení ale nedošlo, protože pluk byl opět nasazen do bojů s úkolem zpevnit šamarskou frontu. Třetí prapor se vrátil k Bugulmě, oba zbývající posílily hlavní frontu.

První prapor vstoupil do bojů za stanicí Prijutovo. První a 2. rota pronikly rychlým pochodem přes dvě osady a prales ke vsi Michajlovce, kde se nepříteli bránil náš 11. pluk. Společným úsilím se jim podařilo rozbít pokus nepřítele o obklíčení. Protivník se následně dal na útěk po celé linii hluboko za pozice, které měl I. prapor dosáhnout. Zimní poměry s vysokým sněhem a prudkými mrazy pak další ofenzivní akce znemožnily a po zajištění levého křídla se prapor mohl vrátit k mateřskému pluku. Bojové pozice držely obě části do 14. prosince.

Staženy byly vlastně všechny pluky, Sibiř ovládla královna zima a ve světě skončila první světová válka drtivou porážkou Německa a Rakousko-Uherska. Bratříci si čím dále tím více začali uvědomovat, že naše jednotky vlastně na té magistrále už nemají co pohledávat, že nastal nejvyšší čas rozklížené Rusko opustit a vrátit se neprodleně domů. Jenže všechno bylo opět jinak. Ešelony s pluky zajely do připravených oddychových míst lízat si rány a střežit zázemí magistrály, aby byla až do Vladivostoku i v zimě průjezdná pro naše vojsko. Ve vojenském deníku 10. pluku jsou výrazně označeny tři věty:

Autor s ruským novinářem klade věnec
na památník mrtvých legionářů v Jekatěrinburgu

Místo ležení snad na celou zimu pro odloučenou část 10. pluku je stanice Išima, kde k radostnému překvapení všech už čeká základní korpus pluku a už nám vybral i připravil ubytování. Tak bude konečně celý pluk zase spolu. Doma už máme republiku, válka skončila, i my budeme slavit a už se nemůžeme dočkat závěrečné cesty do Vladivostoku a na oceánský parník!

Jak již bylo řečeno, voják ve válce nemá nikdy nic předpokládat, pro-
tože všechno je vždycky jinak.

9.

První vzpoura v Krasnojarsku

Motto:

Hltáme plnými doušky lež,
jež nám lichotí,
jež jest hořká

DENIS DIDEROT

A z toho vyplývá:
Dejte nám nářadí
a my tu práci doděláme!

ROBESPIERRE

Československé vojsko nebylo zdaleka tak jednotné, jak to na povrchu vypadalo. Stále panovala roztržka mezi mladými důstojníky, kteří odmítli poslouchat Odbočku Národní rady a nejen vyhlásili, ale i dokázali spojit všechny roztrhané části do ucelené šňůry od Povolží až po Vladivostok, a nejvyšším velením na opačné straně světa, které i v daleké Francii ví všechno nejlíp, jen o sibiřských větrech při jednáních toho moc neví. Čtvrtého července 1918 Odbočka Národní rady v Rusku změnila dosavadní hlavní cíl sibiřské anabáze přístav Vladivostok za „bratrský boj vedoucí k osvobození Ruska". Proto bylo ve vojsku rozhodnuto svolat opět sjezd.

Sjezd delegátů byl svolán do Omska původně již na 23. červenec. Potvrdil správnost hesla „vlastním pořádkem", potvrdil nahrazení opatrnických ruských důstojníků ve velení všech jednotek nejschopnější-

mi českými dobrovolci třeba i bez vojenského vzdělání a doplnil nové členy Odbočky z řad vojáků. A aby ukázal štábům ve Francii, kdo je tady pánem, delegáti odsouhlasili přetvoření nejvyššího orgánu po dobu války na revoluční vládu v Rusku pod velením starodružiníka Bohdana Pavlů s vojskovým velitelem Medkem. Vrchním velitelem celého vojska se stal generál Syrový, první až třetí divizi dostali pod svá křídla plukovníci Voženílek, Krejčí a Prchala. Ke zvýšení disciplíny ale také sjezd schválil instalaci polních soudů a změny ve struktuře svazků. Bylo na čase, náborem z táborů se totiž zvýšil počet dobrovolců o 15 000, dalších pět přibývalo postupně, jak se jim dařilo přijet z dalších táborů. Dodnes také není moc známo, že v osvobozených oblastech byla vždy okamžitě vyhlášena mobilizace všech českých a slovenských zajatců a že ti, kteří odmítli dobrovolně vstoupit do legie, byli odvedeni i násilím do pracovních jednotek na ženijní práce kolem tratí. Bylo jich přes pět tisíc a stejný počet dalších raději utekl do lesů a po odjezdu našich emisarů se vrátil do táborů, aby tam vyčkali konec války. Ale byli i takoví filutové, kteří podepsali přihlášku do československého vojska až koncem roku 1919! Potom nepřekvapí, že se z nich po návratu do vlasti rekrutovali ti nejbojovnější a nejrevolučnější legionáři v bojích o trafiky. Tak dobrovolníků i v létě 1918 stále přibývalo a bylo možné vytvořit další čtyři plné pluky. Armádní sbor na počátku roku 1919 tak mohl zformovat svoji třetí záložní divizi.

Ano, během krátké doby byla v rukou po překvapivém útoku naší armády prakticky celá Sibiř. Obsazení měst a rozsáhlých oblastí však bylo často danajským darem, rozvrácené hospodářství, nefungující služby, zastavená těžba uhlí a provoz továren, nefungující doprava, banky, zásobování, nulový kulturní život. Jak již bylo konstatováno, vše se muselo znovu rozhýbat a zorganizovat vlastní činností. A stal se zázrak, naše legie vytvořily prosperující stát ve státě, dokonce i se zahraničním obchodem a vlastní Legiobankou, která se stala asi nejsilnějším finančním ústavem v tehdejším Rusku!

Naše velení očekávalo vždy po osvobození města či gubernie, že ruská strana neprodleně zahájí stavbu nové protibolševické armády a postaví ji do první řady společných sil. Zde však naši plánovači uvěřili ruským chimérám, neboť to nejdůležitější se bohužel nestalo. Vždy po

osvobození města z ruské strany následovalo především bouřlivé oslavování československých vítězů, ale bojovat se jim moc nechtělo. Nejdříve byly téměř okamžitě vytvořeny všeliké štáby a různá velitelství, to zvládli bývalí důstojníci carské armády ihned a výtečně. Do první linie ale dokázali nahnat vždy jen nějaký batalion nevycvičených nováčků, kteří se po prvním výstřelu rozutekli. Zářným příkladem byla Kazaň, kam vyrazil na divoký rejd ruský velitel našeho 1. pluku Stěpanov se svým zástupcem Švecem bez dohody s ostatními, dokonce si vytvořili i vlastní volžskou říční flotilu a překvapivým útokem město 6. srpna dobyli. Získali obrovskou kořist ze skladů a jako třešničku na dortu i arský zlatý poklad, ale ani po měsíci slávy žádné spojenecké jednotky mimo štábů nevznikly a tak se museli opět stáhnout na jih k magistrále. A potom se museli stáhnout i z Povolží. Bolševici na tuto frontu stáhli z celé Rusi vše, co měli, mobilizací dokázali vydupat z mužiků další vojáky i hrubým násilím. Zde a nyní se vlastně začala tvořit budoucí milionová regulérní Rudá armáda s neomezenými rezervami nových vojáků, které v našem vojsku nebylo kde brát. Naši náboráři pomáhali v zajateckých táborech vytvářet jen malé jednotky z polských, srbských a rumunských zajatců, ale to byly jen kapky pro potřebné moře čerstvé krve. Slibované spojenecké oddíly na vystřídání našich nepřijížděly a dobrovolci v první linii se začali bouřit. I svému nejoblíbenějšímu veliteli Švecovi v Povolží odmítli splnit rozkaz k novému útoku a on se zastřelil. Věděl, že jeho dobrovolci mají planých slibů dost, nechtějí sami vykrvácet jako hlavní nárazník soustředěného rudého tlaku a hrozilo jejich samovolné opouštění fronty. Než takovou ostudu, raději si vzal život. Tři dny před 28. říjnem a vyhlášením republiky!

Do této neutěšené situace přijeli z Paříže generálové Milan Rostislav Štefánik a Maurice Janin, aby vše mezi mužstvem rozvařili ještě víc. Štefánik byl z vojína za tři roky francouzským generálem a nyní i ministr vojenství čerstvě narozené Republiky Československé a Francouz Janin jako Dohodou jmenovaný vrchní velitel všech spojeneckých protibolševických vojsk na Sibiři, tedy hlavně těch našich, že. Štefánik svým nařízením číslo 238 okamžitě zrušil systém volených zástupců v jednotkách i jejich připravovaný sjezd. Vzápětí nařídil velitelům všech stupňů, aby nařídili všem svobodným dobrovolcům, že se na jeho rozkaz převtělují

v poslušné vojáky Dohody, tedy pro ně cizí spojenecké armády. Janin chtěl co nejdříve vyrazit v čele spojenců proti Rudým a stát se vítězem v celém Rusku. Už se viděl, jak na Bílém koni zvoní podkovami po Rudém náměstí v Moskvě.

Realita však byla úplně jiná. Pro dobrovolníky českého vojska bylo dobojováno a bráškové předpokládali, že je Štefánik konečně odveze domů, když už máme tu svobodnou republiku. Zatím sice dosáhli jen kompromisu, že se naše pluky v první řadě stáhnou ze všech front do zámezí sibiřské magistrály, kde se proti nám rozhořívala partyzánská válka, a do rozhodnutí věcí příštích budou udržovat trať v provozu až do Vladivostoku připravenou pro evakuaci Československé armády. A když to náš novopečený ministr vojenství viděl, zbaběle prohlásil v nejvyšším velení u generála Syrového, že „Štefánikův rozkaz" mají velitelé zatím „studovat" a zavádět postupně až po jeho opětovném odjezdu z Vladivostoku domů. Pak Štefánik odjel a Janin zůstal, aby našim dobrovolcům v dalším roce nadělal další problémy. A aby to bylo ještě složitější, admirál Kolčak v Omsku provedl převrat, Prozatímní vládu neboli direktorium nechal kozáky postřílet nebo nahnat pod led zamrzlé řeky a začal vládnout jako diktátor. Se souhlasem našeho velení přestoupil do jeho služeb na omezenou dobu náš nejúspěšnější polní velitel, nyní již generál Gajda. Tomu jako nejvyššímu Kolčakovu veliteli měl být ještě nadřazen onen francouzský generál Janin. Povídali, že mu hráli, jak praví jedna česká písnička. Gajda si poroučet od nikoho nenechal. Tenkrát to vyhrál, schody pomsty mu za to namydlil intrikán Beneš až po návratu domů a nakonec skončil ve spravedlivé republice jako vojín, poslední kmán a fašista. I vyznamenání britského království a sladké Francie musel odevzdat! Jediným pevným bodem pro desetitisíce našich dobrovolců v bojových liniích tak tenkrát byl rozkaz o stažení pluků do týlu železničních stanic po celé Sibiři, aby si mohli konečně trochu oddychnout. A Vladivostok? Na ten mohli úplně zapomenout.

On ten náš česko-francouzský rychlokvašený generál, který nikdy na žádné frontě nebojoval a jen ve volném čase létal jako pilot, takový necitelný rozkaz, který rozvrátil bezchybný chod jednotek, neudělal jen jednou a jen v Rusku. Provedl to také našim zajatcům v Itálii, kteří si sami bez zvláštního přispění Národní rady vybudovali desetitisícové

Krasnojarsk

vojsko řízené českými sokoly. I těm všechno rozmetal podle svého jako krabičku sirek. Nech si o tom, pozorný čtenáři, něco povědět.

V Itálii, která jak víme, bojovala s Rakouskem na Piavě, měli taky české a slovenské zajatce po táborech a ti se také chtěli za každou cenu dostat do rvačky na straně Dohody. Italští generálové byli nejen velice špatní, ale především hromadně zaujatí proti chuti hlavně sokolských Čechů jít do boje ve vlastní jednotce. Pod heslem „jednou zrádce – vždycky zrádce“ povolili pouze nábor jednotlivců jako průzkumníků k vlastním jednotkám. Teprve když naši zvědové-škůdci měli za rakouskou frontou takové výsledky, že to už nešlo pominout, postupně povolovali. Postavili tábor za městem Santa Maria Caputi Verete jen z našich zajatců, kam se ani Slováci nemohli pro odpor Maďarů dostat. Dali jim lepší stravu a oblečení a pražský sokol Jan Čapek tu založil Český dobrovolnický sbor. Za pár měsíců už měl 1500 dobrovolníků organizovaných podle sokolského vzoru se sokolskými náčelníky, kteří uskutečnili pro obyvatelstvo nevídané cvičení a po jedné z prohraných italských bitev požádali Beneše ve Francii, aby jim zařídil také jejich válku, protože jednotliví průzkumníci nebo malé skupinky toho moc nedokážou.

Po bitvě v horách na Doss Altu, kde se naši oproti italské armádě velice vyznamenali, generál Graziani konečně nařídil dát dohromady

WIEC INF
ТЕАТР
ОРІАНТ
ТЕАТР
МОДЕРН
ЛѢТНІЙ ТЕАТР
Иллюзіонъ
В ГОРОДСКОМЪ САДУ.
ГОРОДСКОЙ САД
Пристань-Харбин.
28/15 ав

ПЕРЕД БОЕМ.

СТ. МАНЬЧЖУРІЯ, 19, VIII. Главныя совѣтско-нѣмецкія силы отошли к станціи Маіевской, гдѣ сосредоточена вся их артилерія и пулеметы. Дозоры же их и разъѣзды достигают ст. Маньчжурія.

Подтверждается, что в отрядах красноармейцев преобладают мадьяры и нѣмцы; они же преобладают в командном составѣ в штабѣ.

Русскіе развѣдочные разъѣзды особаго маньчжурскаго отряда атамана Семенова находятся уже на фронтѣ, но воздерживаются от преждевремени. вооруженнаго соприкосновенія с противникомъ.

Открытіе военных дѣйствій зависит от накопленія союзных и чехо-словацких войск.

Главныя русскія силы находятся на ст. Наган, чехо-словаков—в Бухэду.

Японскій штаб прибыл в Хайлар. (Соб. кор. «В. М.»).

ПОЛОЖЕНІЕ НА ЖЕЛѢЗНОЙ ДОРОГѢ.

СТ. МАНЬЧЖУРІЯ, 19, VIII. Служащіе службы тяги Забайкальской ж. д. частью бѣжали, частью же уведены в Забайкалье, в тыл красноармейцев. Бросили службу и скрылись нѣкоторые служащіе тяги Кит. В. ж. д. Подвижной состав остался в цѣлости. (Соб. кор. «Вѣстн. Маньчж.»).

СТ. МАНЬЧЖУРІЯ, 20, VIII. Большевиками сдѣлан налет на разъѣзд 86. Увозу служащих и аппаратов помѣшали китайцы. Ожидавшееся во вторник прибытіе японцев не состоялось. (Соб. кор. «В. М.»).

В ЗАБАЙКАЛЬѢ.

Корр. «Осака Майницы» телеграфирует, что большевиками разрушен большой тоннель восточнѣе ст. Слюдянка. В настоящее время тоннель исправляется чехо-словацкими войсками.

Чехо-словацкія войска, находящіеся на юго-восточном берегу Байкала, в окрестности ст. Мысовой, 4 августа, прибыли на ст. [illegible] Селенгинск.

Oznámení o českém divadle v Krasnojarsku a část letáku pro obyvatele

všechny české průzkumníky a vytvořit z nich vlastní legionářský 39. pluk. Mezitím je v onom zajateckém táboře už z 11 200 českých a 10 299 slovenských vojáků začleněno v Čapkově dobrovolnickém sboru. Trvalo to dlouho, ale v květnu 1918 je konečně naše dobrovolnická divize na frontě. Pozdě, ale přece. A kde máme toho Štefánika? Už o půl roku dříve ho k nim na Čapkovu prosbu poslal sokolský náčelník Beneš, aby těch deset tisíc připravených a vycvičených mužů zformovaných do úderných jednotek začlenil do italské armády. Přijel, zrušil Čapkovou vzornou sokolskou organizaci, dal všem útvarům italské velitele a toho dalšího půl roku se pod velením generála Grazianiho znovu připravovali k bojovému vystoupení. Do první bitvy jde z protestu ten, kdo to všechno stvořil, tedy Jan Čapek, jako obyčejný vojín a v té bitvě také padne. Dnes o něm sotva někdo ví. Na jeho rodném domku v Praze-Michli zůstala jen omšelá pamětní deska, na které jest psáno, že se zde narodil zakladatel a první velitel italské legie.

Ale vraťme se zpátky k sibiřské realitě. Desátý střelecký pluk se poprvé od odjezdu z Borispolu celý sjel do oddychového prostoru ve stanici Išim, aby si také konečně vylízal bojové šrámy a dokončil novou organizaci. Po příjezdu jednotlivých ešelonů měli ubytovatelé jako nejdůležitější úkol přestěhovat čety a roty do města, aby si dobrovolci mohli zase

jednou vychutnat postel na pevné zemi mimo těplušku. Ale ještě než se stačili pořádně rozkoukat, přišel rozkaz podepsaný prezidentem nové republiky T. G. Masarykem. Blahopřání k vítězství a vyhlášení republiky a poděkování za vše, co jako husitští bojovníci pro toto vítězství učinili. Jen konec tohoto rozkazu mrazil: „Na vás, bratři v Rusku, spočívá těžší úloha než doma, neboť se nemůžete vrátit domů tak brzy, jak byste si přáli. Nicméně touto obětí posílíte pozici našeho národa na mírové konferenci. Na vás se nezapomíná. My zde považujeme vaši věc za zabezpečenou v tom smyslu, že vám spojenci v Rusku pomohou. Vytrvejte do konce! Na zdar! T. G. Masaryk.“ Že by prezident nevěděl, jak taková „pomoc“ spojenců vypadá doopravdy?

Město Išim bylo v západní Sibiři zhruba uprostřed mezi správními středisky Tobolsk a Tjumeň, ke každému však přes tajgu hodně daleko. Průmysl veskrze žádný, těžba dříví, vydělávání kůží, nějaké to zemědělství a rybolov. Navíc zde byly velké sklady potravin a základní zpracování masa, ryb a pekárenské výroby. Moc prostoru k ubytování vojska nemělo. Tenkrát to byly tři spojené osady na řece Išima s počtem do 15 000 obyvatel, vše ze dřeva a hlíny, bláto, kamenný pouze kostel, nádraží a tři správní domy. Navíc byl v blízkosti velký zajatecký tábor, ze kterého Čechy hned stěhovali k 10. pluku. Popravdě řečeno, bylo jich hodně, kteří z odvodu do československé armády vůbec neměli radost, ve městě měli výsadní postavení jako specialisté, bydleli v domech s místními a před verbíři jich hezká řádka utekla do tajgy. Slováci byli důsledně řazeni mezi Maďary a nebylo jednoduché je z jejich společnosti dostat. Proto to s ubytováním celého pluku nebylo jednoduché, do domů se s bídou vešel I. a III. prapor, II. prapor, velitelství a pomocné části se musely nastěhovat na „Prevoschoditělnyj punkt“, což byly prostory skladů potravin a obslužné výroby. A stovku násilím naverbovaných zajatců, kteří už byli pevnou součástí místní „věrchušky“, museli městu vrátit, aby se naráz nezhroutil celý chod místního hospodářství a služeb.

Velitelem pluku byl potvrzen major Baďura, ale pro střelce Jana Vlčka a jeho velitele družstva Rudolfa Krčála bylo důležité, že velitelem jejich prvního praporu je kapitán Weiner a 1. roty poručík Malák. Kdyby se desátník Krčál tak zuřivě nebránil, byl by již praporčíkem a velel jejich četě. Pluk v Išimi odpočíval dva měsíce, denně se dopoledne cvičilo

a odpoledne byly organizovány společné zábavy, Sokol, zpívání a divadlo, ve volnu dobrovolci navazovali kontakty s opačným pohlavím a vše ostatní, jak je u vojáků zvykem. V lednu 1919 přijel pluk navštívit generál Štefánik, byl však tak nemocný, že nemohl ani vystoupit z vlaku a u lůžka přijal pouze velitelskou delegaci. Odmítl však vidět volené zástupce, což úroveň nálady moc nepozvedlo. Kde jsou ty doby, kdy napůl negramotný odvedenec Jeník Vlček nevěděl nic moc o válečném mlýnku, do kterého nechtěně spadl. Po odjezdu vlaku se Štefánikem dlouho přemýšlel a pak v kruhu spolubojovníků položil otázku, na kterou mu nikdo ani jeho guru Rudla Krčál nedokázal odpovědět:

„Proti sovětům vystoupili jsme v roce 1918 pouze v sebeobraně, cestu na východ jsme si prorazili, máme svou republiku – proč tedy máme ještě dál podporovat reakční vládu Kolčaka, proti které jsou už snad všichni Rusové, když uložený cíl jsme splnili?“

Jako rána do hlavy všem dobrovolcům přichází Štefánikův rozkaz o novém rozčlenění armády: Tři střelecké divize, každá čtyři střelecké pluky plus pluk lehkého dělostřelectva, těžký dělostřelecký divizion, muniční dělostřelecký divizion, technickou rotu, divizní nemocnicí a divizní zvěrolékařskou nemocnicí a intendaturu. Desátý střelecký pluk je zařazen do nově vytvořené třetí střelecké divize pod velení podplukovníka Lva Prchaly a dostal nový, definitivní titul Jana Sladkého Koziny. Štefánik potvrdil nový název pro všechny naše vojenské jednotky v Rusku – „Československé vojsko na Rusi“. A ta rána do hlavy? Štefánik nenechal nikoho na pochybách, že všemi prostředky dosáhne toho, aby zmizely jakékoliv volené orgány, zástupci a sjezdy a svobodní dobrovolci se co nejdříve změnili v masu nemyslících poslušných vojáků. Mlýnek na maso.

Prvního února přišel rozkaz k přemístění pluku dál na východ k Irkutsku s úkolem zabezpečení týlu operujících vojsk na frontě s bolševiky. Pluk dostal za úkol ochranu magistrály kolem Krasnojarsku, který plnil až do konce anabáze. Nikdo nepředpokládal, že Kolčakova diktatura vzbudí mezi obyvatelstvem Sibiře tak rozhodný odpor, že z míst odpočinku pro naše legionáře se znovu stanou regulérní bojiště. A nikdo nedokázal nejvyššímu velení rozumně vysvětlit, že bojovat a vítězit mohou pouze s revolučním dobrovolnickým vojskem a jestli násilím zruší stávající volní

Pomník padlých u Krasnojarsku

organizaci, mohou se dočkat neposlušnosti, nespolehlivosti, ba i vzpoury, což může být konec s celým Československým vojskem na Rusi. Nebo vysvětlit dokázal, ale hluchým něco vysvětlovat…

Desátý střelecký pluk Jana Sladkého Koziny se přesunul všemi ešelony k městu Krasnojarsk. Štáb, jeho týlové a hospodářské jednotky, rozvědka a celý II. prapor byly rozmístěny ve městě, I. prapor na stanicích Kemčug a Černorečenskoje, III. prapor v Ačinsku. Město v roce 1919 už bylo na sibiřské poměry hodně velké – 45 000 obyvatel (dnes je větší než Praha!), leží na Jeniseji uprostřed Sibiře, stovky kilometrů na západ je Novosibirsk a na východ Irkutsk. Už tenkrát to bylo hlavní město gubernie s mnoha chrámy a Svatotrojickou katedrálou, se zděným centrem obklopeným masou dřevěných domků nalepených bez ladu a skladu, s blízkým městem – satelitem Ačinskem, strojírenskými a potravinářskými továrnami, železničními dílnami a závody na zpracování surovin, nedalekými doly na zlato a uhlí. Kolem města byl prstenec zajateckých táborů se stejnými problémy a výsledkem jako v Išimi. Důstojníci byli umístěni po bytech v centru města, mužstvo ve společných prostorách. V Ačinsku to bylo obdobné, zato na stanicích nevyhovující. V tajze se objevil nový živočišný druh, jistý počet uprchlých, násilím zverbovaných Čechů z legie. Co by se asi stalo, kdyby se v tom čase vyrojili kolem bratříků se svými sliby naši čeští komunističtí agitátoři? Ty z lesa by získali určitě.

Úkolem pluku a ve větším rozsahu celé III. divize bylo zadržovat partyzánské jednotky, které ve stále větším měřítku napadaly Kolčakovy pluky, ale i železnici a stanice na trati, a zajistit bezpečnou průchodnost pro transporty i dopravu zboží napříč Sibiří. A jak již bylo řečeno, situace se stávala stále složitější. Partyzáni drobnějšími nájezdy ohrožovali menší jednotky, trať a její zařízení v blízkosti ubytování I. praporu u městečka Ačinsk. K trvalému hlídání základny byla určena 1. rota, která vždy po třech dnech obměňovala především strategické hlídky u dlouhého jenisejského mostu, na náspech a přes propusti magistrály. Občas podnikala i razie do okolních vsí, kde prakticky přezimovaly tlupy partyzánského velitele Štětinkina. Poručík Malák podává majoru Wiesnerovi hlášení o jednom z nájezdů na osadu:

Dvanáctého února 1919 brzy ráno spatřila druhá četa 1. roty z úkrytu za náspem na zástavě asi 3 kilometry od jenisejského mostu husí pochod hlubokým sněhem směrem k osadě Islambachtino přibližně padesáti mužů. Ozbrojeni byli převážně staršími vintovkami, ale měli dva kulomety a evidentně z nějakého lesního úkrytu nesli balíky se střelivem. Byly vidět i krabice s výbušninou, jistě připravené na ničení trati. Velitel čety Křístek okamžitě poslal pro posilu do Ačinska kozáckého zvěda. Během několika hodin se vrátila jízdní hlídka se dvěma saněmi plnými bratříků z první čety, vedenými zatímním velitelem Krčálem. Protože kozáci přivezli i třetí sáně s vlastními vojáky, na nichž bylo ještě volné místo, přidalo se z druhé čety ještě deset bratříků a sáně vyjely po stopách ve sněhu na trestnou výpravu. Velel desátník Krčál. Pěší bojovníky stíhali k osadě Islambachtino, obydlené hlavně Burjaty.

Osadu obklíčili a zemljanky postupně prohledali, nikoho však neobjevili. Až po důrazné hrozbě přísnými vojenskými tresty ukázal místní stařešina na jejich větší tábor vybudovaný v hlubokém sněhu v prolákline se zamrzlým jezírkem. Krčál tábor obklíčil a přepadl útokem na bodáky. Hlídky stačily vystřelit na poplach, ale bandité nebyli připraveni a bránili se urputně vesměs noži a bajonety. Měli i několik útočných psů, které museli bratříci zastřelit. Boj byl krvavý, došlo i na střelbu. Jejich velitelská skupina, umístěná v odlehlejším sněhovém úkrytu, se pokusila

Č. k. a Ť.
O. velitelského sboru
Divize Sibiřského sboru

16 května 1918
544
Krasnojarsk

K. Zavírá do studeného zpis.
Zařadí do rot.
Nadesílány nedjdk. rot.
Velitel Čes
17. VIII. 917.

Veliteli pluku

Hlášení.

Níže uvedené vojíny x. s., kteří odepřeli uposlechnouti posledního vojenského rozkazu daného k vystoupení z ešelonu za účelem očistění rajonu Kansk Sviščevo od bolševíků zbavují x. o. a prosím o převedení jich k řadové službě.

1	1 roty	voj. x. o.	54572	Míček Karel	
2	-"-	-"-	54554	Kašpar Václav	
3	-"-	-"-	54567	Kalar Tomáš	
4	2 roty	-"-	52991	Čadra Rudolf	evakuován
5	-"-	-"-	52197	Mařík Jan	evakuován
6	-"-	-"-	52979	Levinger Masc	
7.	-"-	-"-	52975	Kučera Václav	evakuován
8	-"-	-"-	52961	Valeš Karel	
9	3 roty	-"-	32983	Frýdl Josef	
10	-"-	-"-	54637	Karas Petr	

Hlášení o vzpouře mužstva

vojska na linii. Vésti v součas-
ci všechny popularní bolševické
pracovníky a agitátory, kteří
nám budou nebezpečný.

Čís 02600/h.

Nadporučík 3.
major Kvapil.

o útěk a bránila se noži i střelbou, byla však zneškodněna do posledního muže družstvem střelce Vlčka.

Nepřítel měl několik mrtvých, dvě desítky zraněných a mrtvý zůstal i velitel se čtyřčlenným štábem. Všichni byli naloženi na saně a dopraveni na štáb praporu. Tábor byl zařízen na zimní přezimování, hlídka získala mnoho zbraní a více než 200 kilogramů výbušnin. Prvním výslechem desátník Krčál zjistil, že se připravovali vyhodit dlouhý jenisejský most, což by magistrálu zastavilo na několik týdnů. Navrhuji proto všechny účastníky trestného komanda ocenit.

Velitel pluku tento samostatný přepad vysoce ocenil v rozkaze a první družstvo vedené střelcem Janem Vlčkem i velitele celého útoku desátníka Rudolfa Krčála navrhl na divizi k ocenění medailí za statečnost. Přivezení zajatí partyzáni včetně svých raněných bojovníků byli v Krasnojarsku veřejně popraveni.

V úseku 10. pluku byly ale největším problémem silné vojenské jednotky bolševického partyzána Kravčenka, používající osvědčenou taktiku zaútoč na nejméně chráněném místě – znič – stáhni se hluboko do tajgy. Kravčenko byl výborný polní carský velitel a měl své základny jižně od Krasnojarska na řece Maň. Jeho útoky již zabíraly šířku přes 200 kilometrů magistrály a byly stále odvážnější. Velitelství sboru proto rozhodlo zničit je otevřeným nájezdem.

Plukovník Prchala nařídil, aby trestnou výpravu provedl jeden prapor 5. střeleckého pluku. Jenže kolem 10. března měly pluky podle rozkazu generála Štefánika okamžitě zrušit volená plukovní zastupitelstva a rotní důvěrnické sbory. Trval na tom především francouzský generál Janin, pro kterého tyto výbory byly nebezpečné bolševické podhoubí a vůbec jej nezajímalo, že naše legie vznikly jako dobrovolné sdružení svobodných občanů s cílem vybojovat naší zemi samostatnost. Do řádných vojenských jednotek se všemi povinnostmi by měli vojáci vstupovat pouze dobrovolně. Ne že by do nich téměř všichni nevstoupili, ale chtělo to zcela jiný přístup jednání. A proto se dobrovolci postavili na odpor. Z 10. střeleckého pluku byl odeslán Bohdanu Pavlů jako politickému plnomocníkovi Československého vojska na Rusi tento dopis (zkrácené znění):

My, podepsaní dobrovolci 10. pluku znepokojeni zrušením demokratických zřízení v našem vojsku a naplněni obavami, že tímto způsobem budou v budoucnu řešeny i jiné otázky prohlašujeme, že rozhodovat o záležitostech celého vojska mohou jedině jeho zástupci na sněmu. Nelze proto ignorovat mínění dobrovolců a zabraňovat, aby byla projevena vůle dobrovolců na Rusi, kteří mají vynikající zásluhy o osvobození národa a ve prospěch vlasti nesou tíhu dlouhodobého pobytu v cizině

Proto žádáme: Budiž svolán sjezd volených zástupců vojska, který by v souhlasu s naší vládou v Čechách učinil opatření, která by vedla k ozdravění vnitřních poměrů a vyjasnění dnešní situace, která jest den ode dne napjatější a temnější. Buďtež u našeho pluku uvedeny v život instituce stanovené vojenským sjezdem, jichž jsme se domáhali v dobách, kdy u jiných pluků bez překážek zdárně působily. Změna nebo zrušení řádů a rezolucí schválených prvním vojenským sjezdem budiž vyhrazeno sjezdu delegátů.

Očekáváme splnění našich požadavků v pevné důvěře..., že při řešení bude směrodatným duch našeho nejvyššího vůdce T. G. Masaryka...

Podpisy

Pátý střelecký pluk odmítl splnit rozkaz. Třetí prapor 10. pluku také. Jako další byl vyzván I. prapor, v němž sloužili i dobrovolci Krčál a Vlček, kteří už jistě dostatečně prokázali svou odvahu a rozhodnost při plnění úkolů. I zde se stali automaticky mluvčími mužstva praporu. S návrhy bratříků, střelců a poddůstojníků přišli za svým velitelem. Diskuze byla několikahodinová a s velitelem praporu kapitánem Weinerem byli stále ve slepé uličce. Desátník, nyní už zástupce velitele první čety Krčál nakonec přišel s návrhem písemné dohody:

Prapor splní rozkaz bojového vystoupení pod podmínkou, že po návratu velitelé praporu a pluku zaručí dobrovolcům, že nebudou bránit zvoleným delegátům v účasti na sjezdu a nebudou vystupovat na velení pluku proti oprávněným požadavkům volených důvěrníků a všech svých střelců. Dobrovolci při splnění těchto podmínek až do rozhodnutí sjezdu splní bez váhání všechny rozkazy svých velitelů, nepůjdou-li proti této dohodě.

Major Weiner si nechal odsouhlasit svůj podpis velitelem pluku a ešelon neprodleně odjel splnit rozkaz. I tak odejelo jen 83 % střelců, zbytek odmítl splnit rozkaz. Jednotka byla doplněna kompletní první kulometnou rotou na plné stavy. Bojovat s partyzány odjeli i střelec Vlček a zástupce velitele čety Krčál. Stejně jim ale vrtalo hlavou, zda jejich odpor a vyjednávání nebude mít pro ně po návratu nějakou nepříjemnou dohru. „Proč bychom se, sakra, měli bát," ukončil debatu Vlček. „Kdybys nevymyslel řešení v tom cáru papíru, měli by na štábu průser naši důstojníci. Tys je vlastně zachránil! Rozdupeme partyzány, vrátíme se v pořádku na baráky a budeme všichni, i páni důstojníci za geroje, uvidíš!"

Krčál mu dával za pravdu, ale přesto si myslel něco jiného. Postavit se důstojníkům byla ve válce vždycky vzpoura, a to nemůže v armádě projít jen tak. Zbytečně však cokoli předjímat, zvítězíme, vrátíme se a uvidíme. Nakonec, už máme po válce a pojedeme domů, tak co se nám může stát, ne?

Odtažitým pohledem shora celá situace vypadala zcela jinak. Tato mimořádná událost měla být vážným varováním pro velitelské štáby všech stupňů a jednotek. Volené orgány dobrovolců, fungující po celou dobu existence dobrovolnické armády, již rozhodly o svolání sjezdu a drtivá většina dobrovolců stála za nimi. Jejich zástupci jednoznačně stanovili, že budou všemi prostředky a za každou cenu bránit práva, která jim byla dána do vínku v okamžiku vstupu do našeho vojska. Ještě stále byl čas k přehodnocení Štefánikova rozkazu. Jen by se velitelé museli stát alespoň na chvíli zase „dobrovolci" a neztratit zdravý rozum. Zvítězila však pýcha a nadřazenost nad masou těch, které se zavázali dopravit ve zdraví po skončení války domů.

Důstojníci přitom nebyli bez informací, od praporů výše měli v každém oddílu nějaké oko nebo ucho a nejčerstvější zprávy od vlastních výzvědných důstojníků. Podporučík Helštýn z 10. pluku v dubnu 1919 podal svému veliteli například podobná negativní varovná hlášení:

- *V těpluškách probíhá velmi čilá agitace a probírá se nespokojenost se zrušením komitétů, téměř nikdo nesouhlasí s tímto rozkazem.*
- *Sjezd musí býti pro nápravu nepořádků u intendantů, aby se vyřešilo také rozkrádání amerických dárků.*

- *U bráškù je absolutní nedůvěra k zástupci Odbočky Bohdanu Pavlů, neinformovanost o dění doma a o tom, jestli Praha ví pravdu o naší situaci, bráškové by měli vyslati vlastní delegaci přímo k Masarykovi a požádati o zákrok.*
- *Ukončiti protěžování neschopných c. a k. důstojníků, kteří přišli teprve nyní ze zajateckých táborů, mnohdy z donucení. Jsou případy nových důstojníků, kteří před rokem agitovali v táborech proti našemu vojsku.*
- *Roty píšou společné rezoluce podepsané všemi bráškami, rozumnější hlasy jsou potlačovány, udržeti masy stranou od živlů jest nemožné.*
- *Nespokojenost mužstva, že opouštíme pozice, které jsme pracně vybojovali, a rudým necháváme na pospas místní lidi, kteří s námi bojovali.*

Někdy ale má Helštýn i trochu jiné zprávy, ze kterých až mrazí:

- *Důstojníci se přestali chovat jako bráškové, neposlouchají jejich návrhy a mají tendenci jen poroučeti a přezírati.*
- *Důstojníci žijí jako kasta mimo, dojíždí bydleti v Krasnojarsku a nemají snahu řešiti nepořádky v bydlení a stravování mužstva, mají zájem jen o večery v klubu, kasinu a děvky.*
- *Nálada v pluku jest stále dobrá, ale mužstvo už nepůjde proti rudým, když nebudeme sami napadeni. Je nedůvěra, že noví důstojníci neobstojí v těžké situaci a roty mají své vlastní bráška, které jsou schopny poslouchati.*
- *Přezírání a neposlušnost vůči bývalým rakouským oficírům jest nutno urychleně řešiti.*

A pak že na velitelství pluku nemají dost informací. Vždy měli a mají, jenže by si měli přestat hrát na pštrosy a strkat hlavu do písku. I příští výprava proti rudým partyzánům ukáže, že ještě není vše ztraceno.

Zatím.

10.

Boj na Manské frontě a druhá vzpoura

Motto:

Cílem války není padnout za vlast,
ale přimět ty druhé parchanty,
aby padli za tu svou.

GENERÁL G. C. PATTON

Trestné expedice proti bolševické divizi Kravčenkových partyzánů o síle 7000 povstalců se ujal osobně sám horkokrevný velitel třetí střelecké divize naší armády podplukovník Lev Prchala. Kravčenko, bývalý carský praporčík, měl k dispozici pět střeleckých pluků, pluk jízdy a navíc všechny mužiky od železnice na jih až po čínské hranice. Prchala měl jeden vládní ruský pluk nevalné úrovně, naše tři neúplné střelecké pluky a malý italský expediční oddíl (asi na okrasu a pozorování). Jeho hlavní úderná skupina postupovala čelně na Kravčenkovy opevněné osady, levý rychlý proud tvořený skupinou vládní armády a pravý rychlý proud našeho 9. pluku měly usilovnými pochody proniknout neobydleným pralesem co nejdále na jih do týlu nepřítele a posléze jej vzít do kleští a zabránit mu v ústupu.

Koncert začal 15. května, kdy bylo čelním útokem obsazeno městečko Ribinskoje poblíž magistrály a o den později po úporném boji opevněná vesnice Perejaslavskoje. Během dalších dvou dnů v bojích různé intenzity v naprosto neznámém terénu bez map a základní orientace Prchala postupně dobyl devět dalších vesnic, které někdy i jen náhodou objevil

podél nezřetelných cest. Každou osadu musel dobývat, neboť mužici viděli v naší armádě Kolčakovy pochopy a urputně se bránili. Stále postupoval zarostlou tajgou na jih směrem k čínské hranici. V pralese většinou na partyzány ani nenarazili. Jeho týl zajišťoval ve vsi Perejaslavskoje první prapor 10. pluku pod velením čerstvě jmenovaného majora Weinera. Ten byl ale v trvalé permanenci, protože ho neustále ohrožovaly přepady z hustého pralesa bez jakýchkoliv cest od západní strany menší, ale velmi dobře vyzbrojené bojůvky čítající 20 až 30 střelců, vždy nejméně s jedním kulometem a velkým množstvím granátů. Bojůvky vyběhly vždy někde z prostoru, zaútočily na jeden, dva domy nebo jiné středisko dobrovolců, vždy se snažily zmocnit – vždy neúspěšně – nějakého zajatce a po přepadu opět rychle zmizely v pralese. Partyzáni hodně stříleli z pušek a kulometů, házeli granáty, křičeli hurá, ale moc jim to nešlo, jejich nevycvičenost byla očividná. Jen třikrát bylo vidět, že je mezi nimi tvrdé vojenské jádro, došlo i na bodáky a naši střelci museli mírně ustoupit, ale vždy během několika hodin získali pozice zpět. Tento souboj trval čtyři dny a noci, byl vyčerpávající a neumožnil zajišťovacímu praporu ani chvíli k odpočinku.

V armádním archivu v Ruzyni je uloženo několik návrhů na ocenění střelců, kteří se nejvíc vyznamenali v přímém boji. Citujeme úmyslně opět hodnocení Jana Vlčka z první čety, které bylo, jak se čtenář dočte později, zamítnuto ze zcela jiných důvodů k vyznamenání válečným křížem. Velitel čety popisuje boj takto:

Druhý večer za soumraku zaútočily dvě bolševické skupiny dohromady čítající asi 40 osob na vysunutý osamělý dům vzdálený asi 80 metrů od houštiny, kde se ukrývali. Ihned jsme poznali, že proti nám nastupuje vycvičená ostrá vojenská jednotka. Mimo strojních pušek měla každá skupina také anglický kulomet a přibila jím mé muže nejprve k zemi. Teprve na vzdálenost asi 20 metrů se zvedl za svým kulometem střelec Vlček, za stálého kropení obou stran je donutil opět zalehnout a postupně se odplížit asi 10 metrů zpět k lesu. Najednou znovu vyskočili, hodili před naší pozici granáty a vyrazili na bodáky vpřed. Moji střelci zaváhali a začali ustupovat. V pozici zůstal jedině střelec Vlček. Přesnou mírou kropil pás před jejich postupem a bolševici se museli opět stáhnout. V nejtěžším momentu zahlédl menší skupinku, která se opatrně kradla do našeho levého boku

se záměrem napadnut nás zezadu. I tuto celou svým kulometem zničil do posledního muže. Tak donutil k ústupu zbytek ostatních a zažehnal vážné nebezpečí obklíčení a zničení celé naší první čety.

Boje na Manské frontě byly velmi složité. Neexistovaly žádné mapy, mimo osady žádná fronta ani nepřítel, jednotky postupovaly se zvědy v čele a ti posílali po každém kilometru zvěstového zpět k veliteli s minimálním zákresem terénu, aby určil další směr. Krajina byla velmi nepříznivá, husté neprostupné lesy bez žádných cest ani pěšin. Nepřítel místní podmínky naopak dobře znal, v hornaté krajině plné úzkých a klikatých strží brzdil postup nepředvídanými léčkami a nastraženými pastmi. Na hlavní bojové linii řízeně ustupoval, několikrát se v připravených pastích zastavil a provedl klamné výpady. Asi po deseti kilometrech se pak v předem připravené pozici zasekl a obrannou linii houževnatě bránil po několik dnů. Pak se v noci se znalostí terénu rychle nepředvídaně odpoutal a přešel na druhou stranu řeky Man.

Levé a pravé křídlo postupovalo ještě pomaleji než ustupující. Křídlo s nezkušenými nováčky Kolčakovy sibiřské armády v hlubokých lesích bez známek života beznadějně zabloudilo a dezorientovaný carský major musel po týdnu s ostudou zavelet k návratu k železnici. Naše křídlo bylo úspěšnější, narazilo však na oázy obydlených osad, čímž byly jeho pozice i zámysl prozrazeny partyzánům. Ti se vždy dokázali včas vyhnout jakémukoliv styku s nepřítelem a původně obkličovací jednotky nakonec dorazily k řece s prázdnýma rukama. Téměř si ani mimo zvěře neměli na koho vystřelit. Původní plán operace proti Kravčenkově divizi se tudíž nezdařil. Jeho jednotky ustoupily spořádaně až k čínské hranici a nemohly být vážněji zasaženy. Dobrým výsledkem bylo jen to, že s Kolčakovci později uzavřeli příměří. Mimo akce malých skupinek útočících sporadicky z hloubi pralesa se již na železnici žádný větší nájezd nekonal. Na našem úseku magistrály nastal prakticky klid na řadu dalších měsíců a vyčleněné jednotky k trestní výpravě se vrátily ke svým mateřským plukům. Ešelony prvního praporu 10. pluku se vracely na své základny v Krasnojarsku ještě koncem měsíce května.

Jak Krčál předpovídal, bojovníky prvního praporu čekalo velice nepříjemné překvapení. V jejich nepřítomnosti byl velitel pluku odvolán

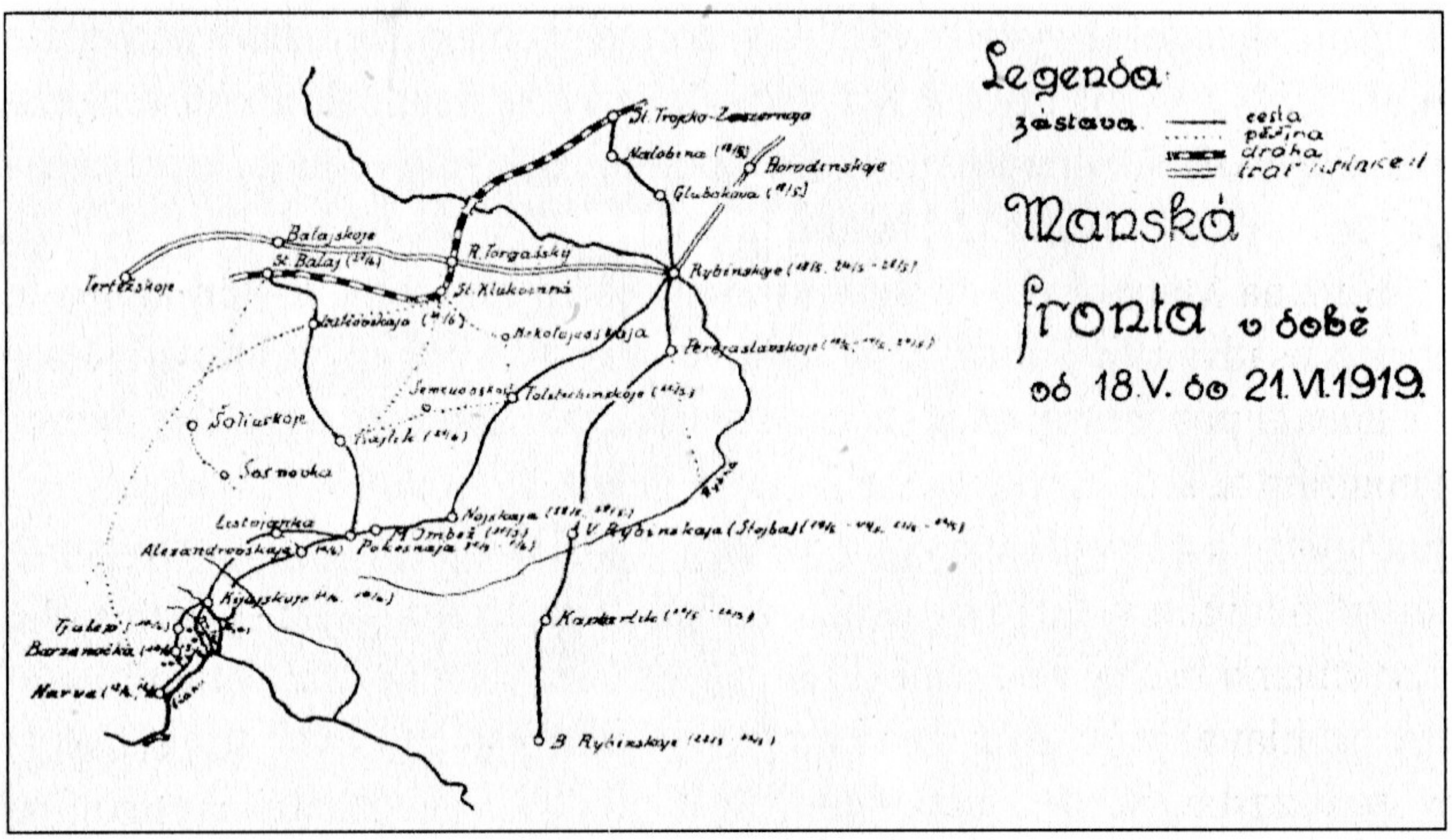

Mapa Manské fronty

na hlavní štáb a na jeho místo povolán podplukovník Číla. To by nebylo pro prosté střelce nic tak zásadního, protože nevěděli, že mezitím sborový štáb nařídil, aby po návratu nový velitel pluku exemplárně potrestal podněcovatele začínající vzpoury před odjezdem na Manskou frontu. Že ten k pluku přijel až o čtrnáct dnů později a rozlité mléko musel vytírat jeho zástupce, to také o čemsi svědčí. O ničem nevěděl ani velitel prvního praporu, který byl se svými dobrovolci v boji a měl si to také slíznout po velitelské linii.

Ihned po návratu do Krasnojarska musel nechat major Weiner na rozkaz zastupujícího velitele pluku nastoupit všechny své muže z praporu a přečetl jim vyjádření velitele sboru k ujednání, jež společně jejich zástupci podepsali se svým velením před odchodem na Manskou frontu. Podplukovník Prchala jim stroze oznámil, že všechny tři sbory jsou dnes s konečnou platností pevnou součástí nové Československé armády a ta vojsk Dohody. Musí se proto řídit jejími řády a rozkazy. Nařízením generála Štefánika byly s konečnou platností bez výjimky zrušeny všechny volené komitéty v jednotkách, sjezdy a také Odbočka Národní rady se stala pouze výkonným orgánem naší vlády v Rusku. Svolaný sjezd do Irkutsku na polovinu června byl zakázán. Od této chvíle už nejste dobrovolci, ale vojáci pravidelné armády. A nyní zvýšil major Weiner hlas

a přímo divadelně vykřikoval: „Uvědomte si chlapi, že odteď podléháte mobilizaci a všem vojenským zákonům a že za neuposlechnutí rozkazu ponesete následky podle rozhodnutí polních divizních soudů, které zahajují svou činnost. A soudit budou přísně!“

Dál číst nemohl pro hlasité projevy nesouhlasu, obviňování i sprosté výkřiky o zradě a o tom, že do takové armády by nikdy dobrovolně nevstupovali a necedili za ni svou krev. Chceme domů, křičeli dříve dobrovolci a nyní, tedy už podle Štefánikova glejtu, řádní vojíni a poddůstojníci pravidelné armády. Jejich zástupce desátník Krčál mával podepsaným dokumentem, bez kterého by nebojovali ani v posledním rejdu na jenisejské partyzány. Všichni se začali tlačit na velitelský hlouček praporu a pluku, hrozit pěstí a vyhrožovat, že si vezmou násilím ešelony, zvolí nové důstojníky a sami vyrazí bez nepotřebných štábů do Vladivostoku. „Podvod na nás, zrada, lháři, jste jako rakouští oficíři a ne důstojníci revoluční armády, už vám nevěříme, nebudeme dělat pucfleky francouzským panákům a nenecháme se honit proti Rusům, máte utrum, bojujte si sami…!“

Horké hlavy mezi nimi se pokoušely uklidnit signatáři ani ne dva týdny staré dohody. S mávajícím papírem v ruce si Rudolf Krčál sjednal ticho a začal to velitelům nebojácně servírovat.

„Jste bezpáteřní hajzlové, páni oficíři od praporu až po velení pluku, věděli jste předem, že tu dohodu nemůžete splnit a přesto jste to podepsali, jen abyste nás fintou nahnali s vintovkama do vlaku zase bojovat s bolševikem a udělali si čárku na divizi, jak jste dobří! A my vám jako ovce zase naletěli! Ale to už se víckrát nestane! Nebudeme vám odpírat poslušnost, to ne, abyste nás nemohli nechat zavřít, své povinnosti si budeme v garnizonu plnit, ale chceme domů a hned! Už nikdy nepůjdeme na Rusa, zbraně použijeme i pod vaším velením, ale jenom na prosekání cesty k moři! Proti Rusáčkům nic nemáme, je to jejich válka, a když chcete, tak si s tím malým francouzským generálkem běžte rozbíjet držky sami! Svou krev už v cizí válce cedit nebudeme! My končíme a sjezd v Irkutsku si stejně svoláme, i kdybyste se z toho třeba podělali!“ (To ‘podělali’ řekl samozřejmě jinak.)

Následoval bouřlivý souhlas ze stovek hrdel, jen velitelé se krčili v koutku. Jen velitel pluku po chvíli vykřikl, že nejednají jako ukáznění vojáci, ale hejno ustrašených bab, které se bojí, aby se jim v poslední

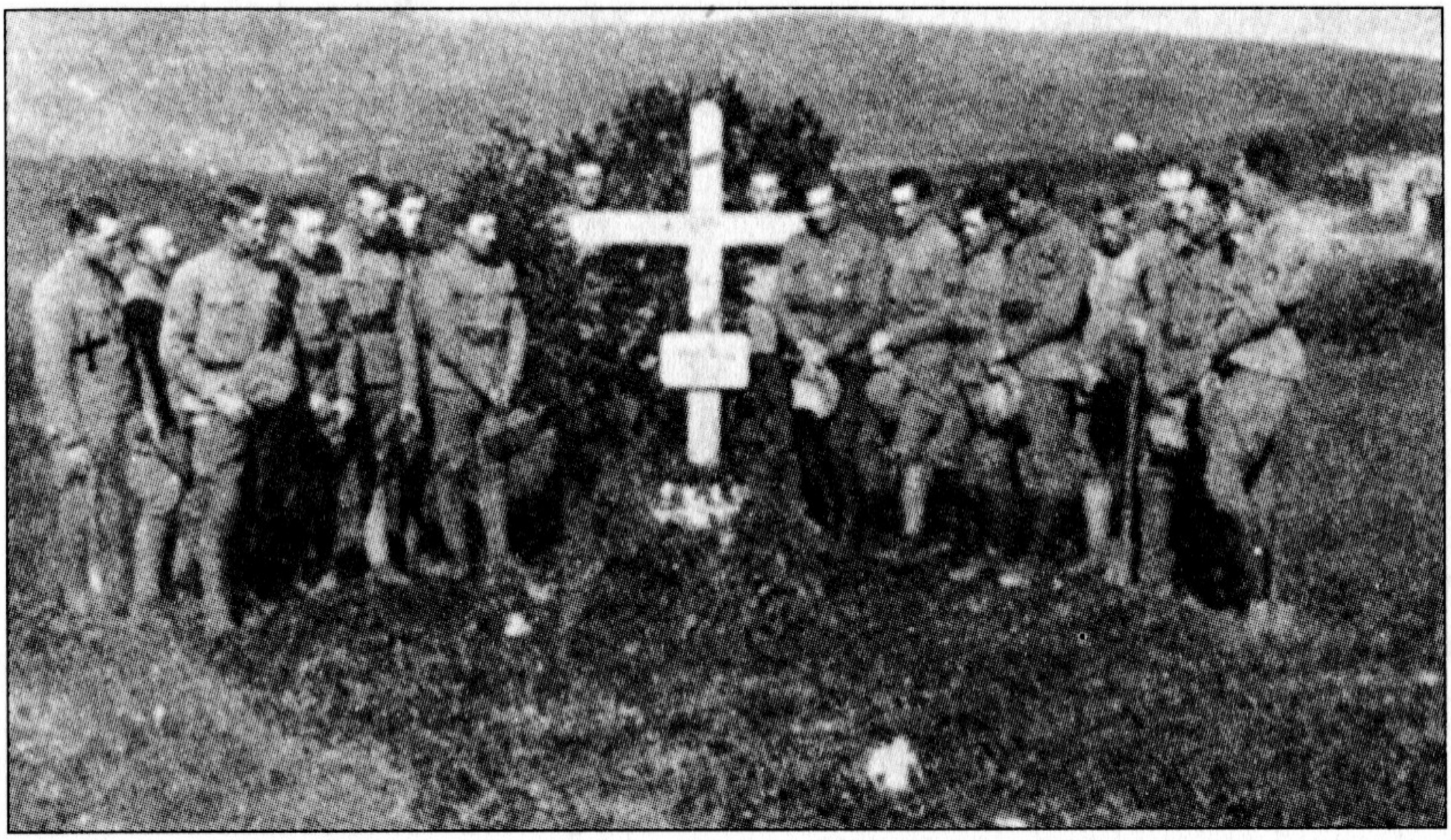

Pohřeb zastřeleného bráška - dobrovolce

chvíli před odjezdem domů ještě náhodou něco nestalo. A že kdo nebude poslouchat, bude mít na krku kárné řízení a soud!

„Tak to teda budeme všichni, jen si to zkuste a uvidíte, panáci zatracení, zasloužili byste si vyhnat do tajgy a bojovat se záškodníky jako já! Ale nebojte se, však my do toho Vladivostoku můžeme dojet opravdu i bez vás, ať svět uvidí, co jste za kreatury a zrádce vlastního mančaftu," začal vykřikovat nebojácný válečník, ale rváč za pravdu v každé situaci střelec Jenda Vlček. To už si i Krčál uvědomil, že dnešek nemusí skončit dobře. Snažil se uklidnit bouřlivou situaci a hrozivé sevření kolem důstojníků uvolnit. Rozum na štěstí dostali i jiní, vzájemně se kupili do hloučků a okázale nevšímavě umožnili velitelskému sboru opustit kolbiště se vztyčenou hlavou.

Tři dny se zdánlivě nic nedělo. Denní program, výcvik, společná zaměstnání, strážní služby a práce, volný čas, vše probíhalo jako by nějaká mimořádná situace nikdy nenastala. Nikdo se ke vzbouření za podlou zradu velitelů nechtěl hlásit, ani debatní skupinky moc nebyly. Jen Krčál v kruhu svých věrných prohlásil, že mu to připadá jako ticho před bouří. Měl pravdu. Čtvrtý den byli největší křiklouni a jejich uznávaní vůdcové – však velitelé a hlavně zpravodajci si dobře zapamatovali, kteří to jsou – postupně vyvoláváni na štáb, bylo vyšetřování, protokoly a soud. S přís-

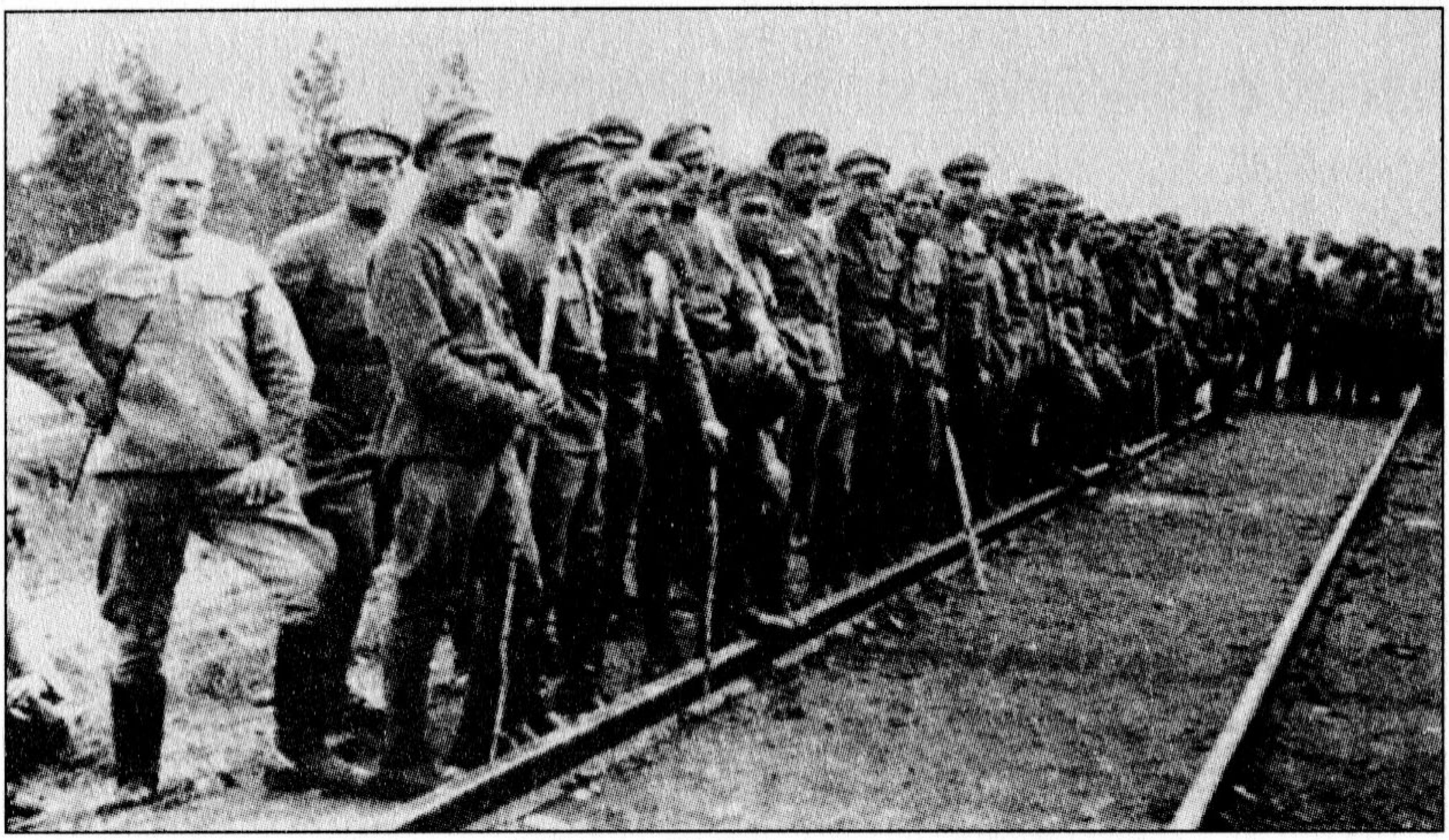

Pracovní četa zajatců opravuje trať po diverzi

ným potrestáním bylo třeba spěchat, protože nepovolený sjezd měl být svolán do Irkutska už 8. června, tedy o čtyři dny později, a velitelství vojska na Rusi se rozhodlo utnout bouřliváky v každém pluku okamžitě a jednou provždy tak, aby se už neopovážili protestovat nebo dokonce bouřit.

„Vybrat alespoň tři největší podněcovatele vzpoury a vyhodit je okamžitě z armády, vyhodit, vyhodit! Poslat je okamžitě domů a tam je na hodně dlouho zavřít!“ Tak vykřikoval velitel sboru instrukce k soudcům, chystajícím se na inkviziční řízení do pluku.

Tenkrát měl chladnou hlavu jen generál Gajda a velitelství armády velmi důrazně varoval, že pokud se nedokáží s dobrovolci, kteří trvají na svých právech, s nimiž vstupovali do našeho vojska, dohodnout po dobrém, hrozí jim revolta celé armády a snad i otevřený boj končící rozvrácením jednotek legie. Jen ať si vzpomenou, že před dvěma lety byli všichni na lodi své vzpoury proti Rakousku ve stejném podpalubí a jejich vysoké hodnosti jim dnes nedávají právo šlapat po svých bývalých spolubojovnících! Ostatně i generál Štefánik při své inspekci u vojska na Sibiři vydal dispozice, aby se jeho rozkaz o zrušení plukovních komitétů a zákazu sjezdu začal uplatňovat až po jeho odjezdu z Ruska. Asi jako kdysi římský správce v Palestině jménem Pilát Pontský. Tolik tedy Gajda, tehdy nejúspěšnější a nejuznávanější velitel spojeneckých vojsk na Sibiři. Ale jako

by házel hrách na stěnu. Rozkaz zněl: Zničit odpor ihned, všemi prostředky a hlavní buřiče na místě okamžitě vyhodit z armády!

Soud tedy začal. Jako prvního zločince si předsedající major z divize předvolal nepsaného vůdce vzpoury a signatáře dohody s velitelem praporu Rudolfa Krčála. Hydru bylo třeba useknout od hlavy. Další divizní důstojník jako žalobce mu přečetl seznam trestných činů, kterých se dopustil: Odepřel bojovat proti bolševickým bandám ohrožujícím železnici a kladl velitelům zvláštní podmínky, za kterých tak učiní. Urážel nadřízené důstojníky a hrubě se k nim choval. Odmítl poslouchat rozkazy nadřízených a dovolil si je veřejně kritizovat. Zvlášť zavrženíhodné je, že naváděl ke vzpouře jiné a navrhoval k hromadnému neuposlechnutí rozkazu jako poddůstojník a čekatel na důstojnický kurz, který by měl ostatní usměrňovat. Je neoficiálním mluvčím nespokojenců a donutil velitele praporu, aby podepsal ponižující dokument, bez kterého by jednotka nenastoupila k bojům na Manské frontě. Autor této knihy podotýká, že uvedené body obžaloby a průběh soudu v případu Krčála i dalších si mohl přečíst osobně v protokolech soudu, uložených ve vojenském archivu Praha-Ruzyně a nestačil se divit.

Velitel praporu se ale k překvapení ostatních důstojníků soudu za svého poddůstojníka neohroženě postavil. Předložil návrhy na udělení Čs. revoluční medaile, Spojenecké medaile, Čs. válečného kříže, přečetl bojová hodnocení a posudky k návrhům na vyznamenání. Uvedl, že byl při ústupu v západní Sibiři trojnásobně raněn a léčil se měsíc v jekatěrinburgském lazaretu. Je to vzdělaný poddůstojník, uznávaný neformální vůdce mužstva a již dvakrát byl navržen do důstojnické školy, žádá však po dobu bojů zůstat se svou četou. Je spolehlivý a nebojácný voják, na kterého bylo vždy maximální spolehnutí, a dobrovolci jdou bez váhání vždy za ním i do pekla. Pro odjezd proti partyzánům navrhnul veliteli praporu jedinou možnou cestu ke zvednutí mužstva. V mimořádné situaci po návratu, kterou de facto vyvolal netaktní a provokativní rozkaz podplukovníka Prchaly strhnul ostatní nakonec k uklidnění výbušnosti. Navrhuje proto, aby mu bylo pouze pozastaveno udělení vyznamenání, zrušeno navržení do důstojnické školy a odebrána hodnost. Dokumenty by měly být předány domů a soud může přijmout závěry až po návratu do republiky. „Ještě nejsme doma, páni důstojníci, i do Vladivostoku máme

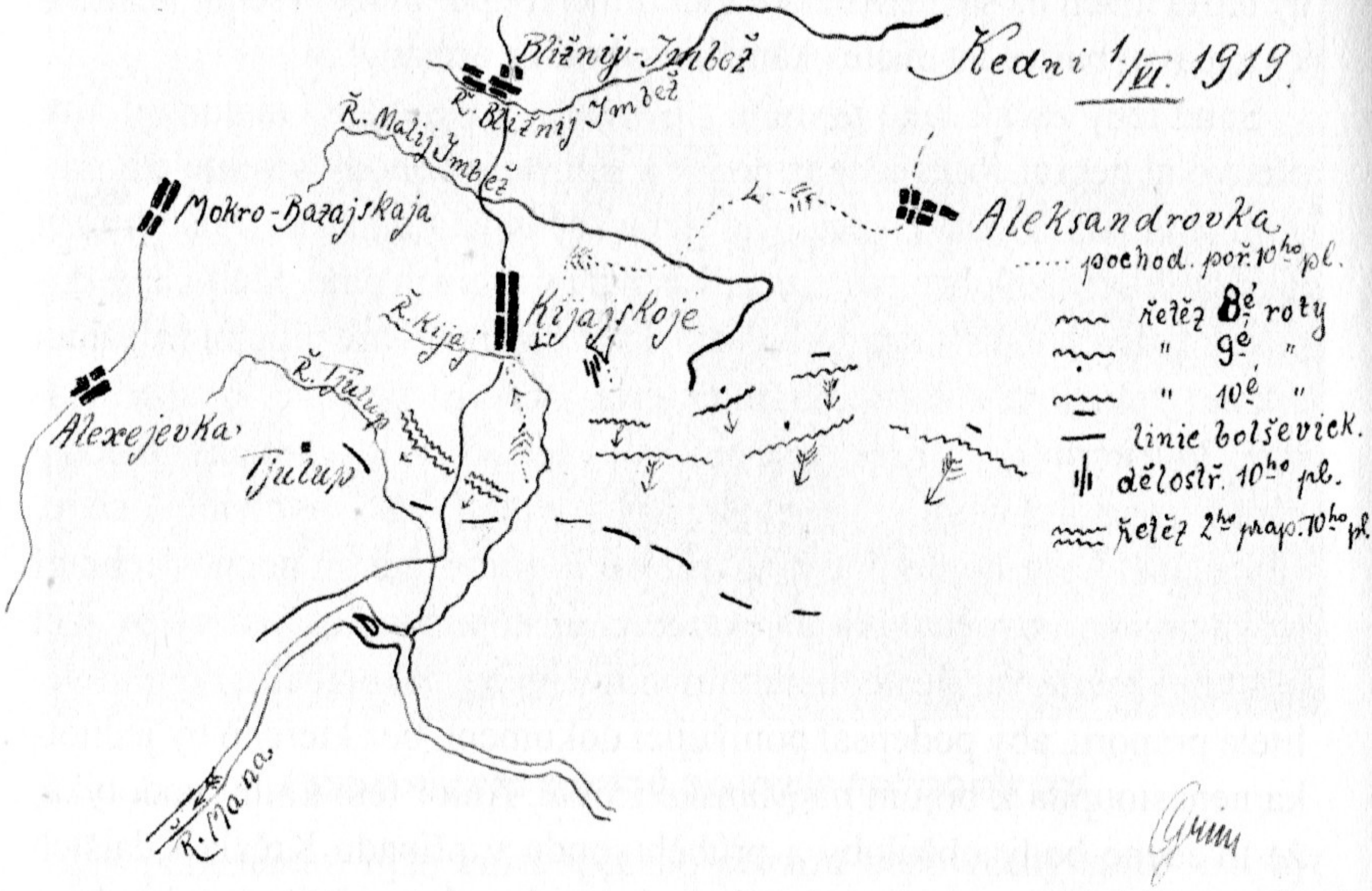

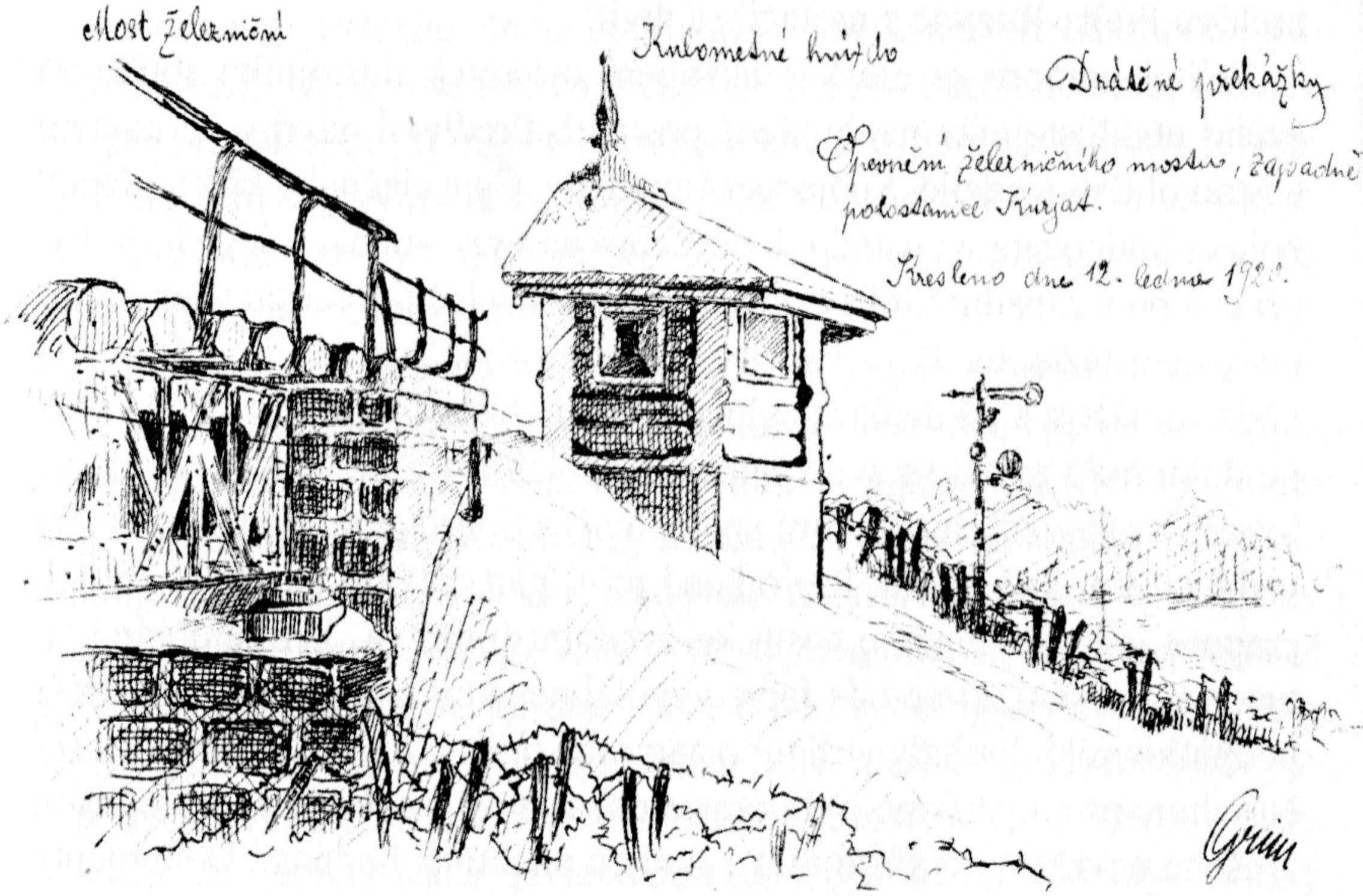

Mapa bojů a nákres před útokem na Manu

ještě přes půl Sibiře. Nikdo neví, jak se může situace vyvinout a nejlepší bojovníky budeme možná ještě moc potřebovat," dodal prorocky.

U střelce Jana Vlčka byla situace obdobná: Trestný čin urážka nadřízeného důstojníka. Hrubé chování k představeným. Důsledné neuposlechnutí rozkazu. Vlček je impulzivní bojovník s nadměrnou silou a v boji dokáže strhnout ostatní do útoku nebo se srdnatě bránit a neustoupit. U Manu prakticky zachránil celou četu před totálním zničením. Přišel k jednotce jako téměř negramotný, Krčál jej naučil číst a psát a dnes je z něj uvědomělý bojovník za práva českého národa. Seznam návrhů na vyznamenání, na Válečný kříž, pochval a hodnocení v rozkazech, ten je také zcela výmluvný. Již dvakrát svou odvahou v téměř beznadějné situace dokázal zvednout četu do útoku a zvítězit. I zde jako jeho velitel navrhuje zatím jen pozdržet udělení vyznamenání záslužným křížem a posečkat se závěry soudu až po návratu do vlasti. A u ostatních „vzbouřenců", což vlastně žádní vzbouřenci ani nebyli, navrhuje obdobný postup. Žádá soud, aby přihlédl k tomu, že způsob, jakým generál Štefánik nařídil okamžitě a násilím změnit svobodné dobrovolníky v masu nemyslících vojáků schopných jen vykonávat rozkazy, nebyl nejtaktičtější, bouřila se proti tomu i Odbočka Národní rady a řada důstojníků. Byla to jejich práva a najednou šmahem přišli o své volené komitéty, aniž by se jim někdo snažil vysvětlit proč a nařídit zrušení sjezdu, který si odsouhlasili jako svobodní dobrovolci. Kdo by se nebránil? „Jsou to všichni výborní vojáci, mnohokrát to dokázali v boji, a jak to vypadá, asi jsme opravdu s válečnictvím ještě neskončili a možná je ještě budeme moc potřebovat i s flintami, abychom se do toho Vladivostoku všichni ve zdraví dostali," dodal na závěr major Weiner.

Štábní důstojníci zůstali zaraženi. Nic takového nečekali. Weiner je pořádně zaskočil. V plánu byly drakonické tresty a vyloučení desítky nejbojovnějších z armády. Nakonec ale viděli, že návrh velení pluku je opravdu nejlepším, byť prozatímním řešením, ale trvali na větě, která jim všem musí být připsána do „Poslužného spisku" (později se tento základní dokument o veškeré činnosti vojáka jmenoval až do dnešní doby v armádě Kmenový list vojáka) následující větu:

Odepřel bojovat proti bolševickým hordám ohrožujícím železnici na Manské frontě – Krasnojarsk 15. května 1919.

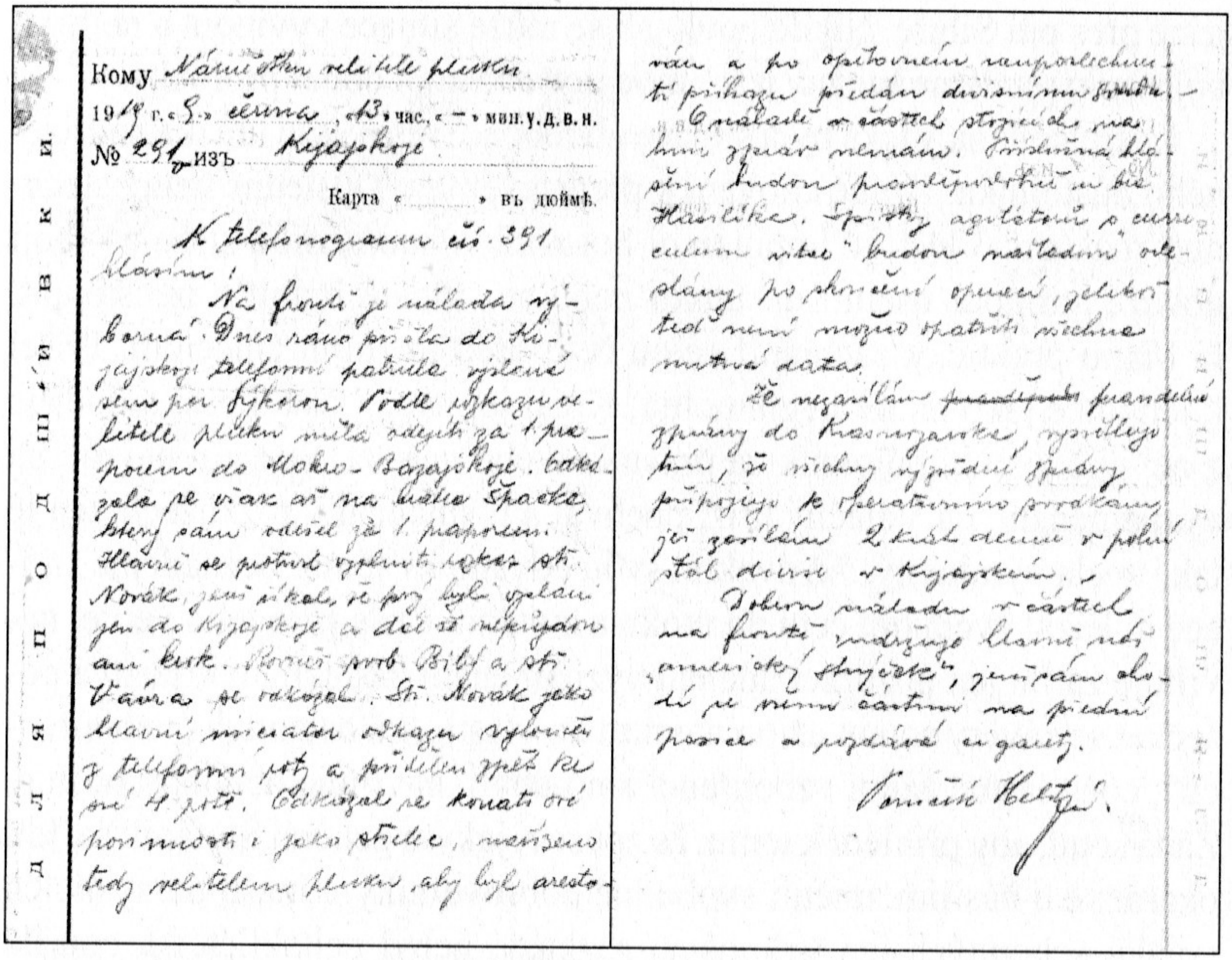
Д Л Я П О Д Ш И В К И.

Кому Náměstku velitele pluku

1919 г. «8» června, «13» час. «—» мин. у. Д. В. Н.

№ 291/v из Kijajevoje

Карта «...» въ люймѣ.

K telefonogramu čís. 391

Hlásím:

Na frontě je nálada vzbouřená. Dnes ráno přišla do kijajevské telefonní ústředny výzva ze sboru pěšího pluku 1. praporu. Hlásil se poručík vykřikl jakýsi čtvrtý Novák, jenž řekl, že prý byli vyzváni do Kijajevoje a dál se nepřipadne ani kuk. Poručík prob. Bibl a čtvrtý Vávra se radovali. Čtvrtý Novák jako hlavní mluvčí sdělil výzvu z telefonní ústředny a přidělen před ně 4 pluk. Odkázal se konati ono pozdní i jako střelec, měřeno tedy velitelem pluku, aby byl aresto-

ván a po opětovném zaprotestování přidán divizním soudům. Ohrožuje se vůči stojícím na bázi zrádce národa. Pozdní hlásí hodou pronásledování na ulici. Spatřil agitátorů o cizí cizím vlivu" hodou nařízení odevzdány po skončení oficírů, jednotlivé mužstvo opatřit všechna možná data.

Že nezaměstnán [illegible] zprávy do Krasnojarska, vyslovuje přání, že všechny zjištění úřady připojuje k operativnímu protokolu. Je zaměstnán 2 tisíc denně v poli stál divizi v Kijajevoje.

Dobrou náladu v částech na frontě vedoucího hlavní nádraží, jenž jsem obdržel se mnou částmi na přední pozice a vydávání zajatců.

Jaroslav Hašek.

Hlášení nebo udání na divizi o vzpouře

A teď si poněkud dovolíme předběhnout čas a přečteme si zápis z listopadu 1932 v Brně.

Vymazáno, listopad 1933. A k tomu původní dodatek: *Protokoly s průvodními dokumenty postoupeny služební poštou vojenskému prokurátorovi v Brně ke konečnému verdiktu po návratu vojska do republiky. Krasnojarsk červen 1919.*

Na závěr doporučili každého střelce a poddůstojníka zvlášť vyzpovídat, aby měl velitel jistotu, do čeho mu ještě jeho vojáci budou ochotni jít. A tak se vymyslely „Podpisové archy velitelství pluku o smýšlení vojáků“. Každá četa a skupina nastoupila pěkně po sobě před velitelem pluku a praporu. Voják byl každý sám jeden po druhém posazen na tvrdou židli v plukovní kanceláři a písař mu předložil veliký arch papíru. Vodorovně byla jednotlivá jména střelců i poddůstojníků a ve svislých kolonkách měli dobrovolci zapsat ke svému řádku odpovědi ANO nebo NE na pět otázek:

1. Uznáváš vládu republiky s prezidentem Masarykem v čele a podřizuješ se jí absolutní poslušností?
2. Uznáváš vládu s předsedou Malypetrem v čele?
3. Zavazuješ se plnit beze zbytku její nařízení pro vojska na Rusi?
4. Uznáváš právoplatné rozkazy ministra Štefánika o zrušení rotních komitétů a volených orgánů u vojska na Rusi?
5. Budeš plnit všechny příkazy vládních zmocněnců na Rusi?

Voják měl podle svého vědomí a svědomí vypsat do jednotlivých kolonek buď ANO, nebo NE a poslat dalšího. Nakonec byly na štábu odpovědi sčítány a archy vyhodnoceny. A jak to v součtu pluku dopadlo? Na otázku číslo 1 odpovědělo 100 % slovem ANO. Na otázku 2 bylo 96 % odpovědí ANO, stejně jako otázka č. 3. Na otázky 4 a 5 se drtivá většina nespokojila jen se slovem NE. Našlo se mnoho odpovědí doplněných komentáři, některými i velice málo slušnými. Na otázku číslo 4 odpovědělo ANO necelých 45 % respondentů a odpovědí ANO na tu pátou otázku nebylo ani 10 %. I tyto archy s odpověďmi jsou uloženy v ruzyňském armádním archivu a kdokoliv nad nimi může jen kroutit hlavou…

Velení pluku projednalo na štábním zasedání vyhodnocené odpovědi a dospělo k závěru, že musí své mužstvo po stránce bojové pohotovosti a použitelnosti po zbytek sibiřské anabáze rozdělit do několika skupin: Téměř všichni splní jakýkoli rozkaz na případné uvolnění zatarasené cesty směrem k Vladivostoku. O tři čtvrtiny vojáků se mohou opřít při akviziční činnosti, shánění a nákupu zásob pro pluk po vesnicích. Polovinu lze použít na střežení mostů, viaduktů, rozjezdů a tunelů, ale jen po cestě směrem k Vladivostoku. Pro případný nájezd i jen pár verst zpět na západ se může spolehnout jen na jednoho z deseti vojáků, ze kterých bude třeba vytvořit speciální údernou jednotku. Vojáci byli rozděleni do příslušných skupin a velitelé až po roty a čety poučeni, koho povolat v případě potřeby k nástupu do bojového ešelonu a koho ne. Jen tak bude možné ve zbývajícím čase přežít pobyt na Sibiři bez mimořádných událostí a neuposlechnutí rozkazu. Do kterého chlívku byli jednotliví vojáci zařazeni, to se stalo jedním z nejstřeženějších tajemství a nedověděli se to ani po návratu do republiky. Smutný výsledek, co?

Pozornému čtenáři se nabízí otázka, jak asi hlasovali naši dva hrdinové Vlček a Krčál. Jistě jste si odpověděli správně.

11.

Irkutská tragédie

Motto:

Věřit, že ostatní jsou zlí, je hřích.
Ale jen zřídka je to chyba.

H. L. MENCLIEN

Jediný jeden den stačil proběhnout napříč Krasnojarskem a už mnoho věcí opět vypadalo jinak. V ležení 1. praporu a jeho první roty v městečku Kremčug provedl osobně a sám velitel první roty poručík Malák mimořádnou kontrolu ubikací mužstva roty. Vyslechl si několik stížností na stravu plus ubytování po devadesáti mužích v jednom skladu a pochválil vzornou údržbu zbraní. Přitom nenápadně vyzval svého největšího buřiče a zároveň jednoho z nejstatečnějších střelců v rotě Jana Vlčka k neformální procházce. Cestou ještě z první čety přibrali střelce Roberta Kolbasu se suspendovaným četařem a střelcem, podle nových předpisů vlastně vojínem Rudolfem Krčálem a rázovali si to za klábosení o ničem k březovému hájku. Tam jako by čirou náhodou narazili na velitele praporu majora Weinera. Ten oběma střelcům první roty potřásl rukou a usmál se na ně.

„Já vím, chlapci," řekl, „máte velké výhrady, že jsme na vás zavolali divizní soud, ale snažte se pochopit, že jste vojáci ve válce. Kdyby ten soud nebyl s vámi, tak jsme k němu určitě šli my a bylo by to mnohem horší. Jen se vše zaprotokolovalo a závěr bude až po našem návratu domů, jestli se to vůbec někdy, aby nebyla ostuda celé legie, nespláchne do kanálu. Taky vím, že jsme vás jako bratříky měli vyzvat, abyste do

nové armády dobrovolně vstoupili. Ve Francii však rozhodli jinak a na nás je, abychom splnili rozkaz. Tak si to všecko zatlučte do palice a přestaňte nám už stěžovat život.“ Zasmál se a mávl rukou. „Teď už na tom nesejde, musíme ale společně najít rozumnou cestu, aby už žádná další ostudná revolta nebyla. My s poručíkem dobře víme, že se tady Vlček s Kolbasou z rozhodnutí rotního komitétu tajně vypravují do Irkutska podpořit sjezd a že ty, Krčále, to máš před námi utajit. Taky máme své informace, tak už to tajit nemusíš. Ať brášci jedou, my to jako nevíme a také chceme vědět, jak to celé se sjezdem nakonec dopadne. Jenom se nenechte nějakou šťárou před Irkutskem chytit, to bych vás už musel nechat zavřít doopravdy. A až se vrátíte, hned se mi tady přes poručíka hlaste, je to jasné?“

Trojka dobrovolců byla zaskočena, jak na jejich tajné přípravy velitelé přišli, ale práskači jsou vždy a všude, a tak byli jen rádi, jak se k tomu jako důstojníci teoreticky z druhé strany barikády postavili. Krčál dostal instrukce, aby je řádně vybavil stravou a penězi, Weiner otevřel portmonku, aby nějaký rublík na přilepšenou přidal. Oba velitelé jim pak popřáli šťastný návrat. Stejně to byla pro ty dva vyslance povzbuzující zpráva, že mají v rotě i na praporu podporu. O den později se ztratili jako pára nad hrncem. Na rotním raportu je nahlásil zástupce velitele čety degradovaný střelec Krčál jako nemocné s podezřením na nějakou nakažlivou chorobu a odeslal k prapornímu lékaři zdravotnímu poručíku Brodovi. Od jeho dvou lapiduchů měli předem v dokladech oštemplováno „preventivní prohlídka v nemocnici Irkutsk, nutné“ a tajně nastoupili do osobního vlaku. Byla to svízelná cesta, vlaky pro cestující jezdily jen občas a až do Irkutsku téměř vůbec, staré vozy byly převážně zemljáčky nacvaknuté až po střechu, psi a nějaká ovečka samozřejmost, smrad jako ve chlívě. Do lepší třídy pro armádu si troufnout nemohli. S blížícím se Irkutskem stejně přibývalo i vojenských kontrol, které chytaly delegáty sjezdu. Kdo měl smůlu, toho vracely s poznámkou do knížky zpět ke svým jednotkám.

Smůla se bohužel nevyhnula ani jim. Ve stanici Poloniny čekalo komando prvního pluku naší armády, všemi ostatními obávaní, proklínaní a kovaní vojáci, protože jejich pluk byl věrnou zálohou nejvyššího velení. Hlídali všechny vlaky od Krasnojarska a zatáhli šňůru i kolem tohoto

vlaku, aby provedli důkladnou šťáru. Chytili desítku řádných delegátů z rotních komitétů jednotek ze západní Sibiře, ale i několik českých zajatců, kterým se nechtělo zpět do armády, násilím byli mobilizováni do pracovních jednotek a využili první příležitosti, aby se mohli někde zašít a přečkat do konce války. Ti všichni byli zatčeni a pod eskortou posláni zpět k potrestání. Sítem úplně neprošli ani bráškové Vlček s Kolbasou. Měli sice hodnověrné dokumenty, ale ostří hoši z patrol velitelství jim stejně nedůvěřovali. I když jim nic dokázat nemohli, poslali je pro jistotu také zpět s tím, že mají do nemocnice vyjet, až se situace uklidní. Alespoň že nejeli pod stráží s nasazenými bajonety jako delegáti sjezdu a dezertéři, i když museli do Kremčugu tak jako tak.

První pokus se tedy nezdařil. Museli nasednout do vlaku opačným směrem, vrátit se a nechat si od lapiduchů z ošetřovny vyrazit další otisk, že prohlídka v Irkutsku je nutná. Kolbasa už raději zůstal na rotě a papíry roztrhal, ale Vlček to jako starý vlk nevzdal. Ještě týž den v dalším vlaku vyrazil na druhý pokus. Ale už byl mnohem opatrnější. Ve stanici Poloniny využil nočního šera, vyskočil na opačnou stranu, přečkal šťáru na okraji lesa a při odjezdu k Irkutsku naskočil na poslední chvíli a byl, jak se říká, „v cajku“. Na radu železničářů také nedojel až na irkutské hlavní nádraží, ale vystoupil ve stanici Inokenťjevská, plné našich vojenských ešelonů. Zde si první pluk kontrolovat české vojáky z jiných jednotek nedovolil, proto se bez obtíží rychle zamíchal mezi revolučně naladěné brášky 9. roty 4. pluku a byl v bezpečí, mezi svými.

Irkutsk byl v těch dnech svým významem více českým než ruským městem. Sídlily zde některé naše vojenské a správní orgány, civilní orgány, ředitelství výrobních organizací a podniků pod naší správou, které nám – vlastně novým uniformovaným bafuňářům – vydělávaly slušné peníze, noviny a společenské organizace vzdálené republiky. A to hlavní, právě zde měl také začít sjezd delegátů rotních komitétů ze všech našich jednotek. V městských kasárnách měl hlavní štáb první gardový pluk nejvyššího velitelství, který měl sjezd v nejhorším případě zarazit, násilně rozpustit a delegáty arestovat. Na kolejích patrolovala řada ešelonů bratříků-dobrovolců, kteří chtěli sjezdové delegáty bránit. Situace byla vysoce výbušná, všichni měli nabité zbraně a hrozil přímý střet s nedozírnými následky. Pozorovatel Vlček byl jako v Jiříkově vidění, revoluč-

Legionář František Prudil

ně naladění bráškové ze 4. pluku jej ukryli před hlídkami vládních úderníků mezi sebe ke stravě, noclehu v těplušce a vyčkával s nimi příštích událostí, o kterých měl referovat po návratu do Krasnojarska. Už to nebyl ten vyjukaný kluk z chléva v Rymáni, ale vycvičený tvrdý bojovník za práva všech obyčejných bratříků v legii. Nechejme však raději promluvit několikeré zažloutlé svědectví přímých dokumentů těch dnů, jak je osobně prožívali vojáci obou znesvářených stran:

František Prudil, střelec 4. pluku, už více jak dva roky ostřílený dobrovolec naší ruské legie:

Asi od 6. června zakotvily ešelony našeho pluku přibližně sedm verst před Irkutskem ve stanici Jinokentěvská. Byl zde taky ešelon třetí baterky, inženýrská rota, autorota a třetí prapor 3. pluku. Dne 10. června došla k našemu uchu smutná zpráva, že poslance, delegáty naše, kteří šli k vládě žádat, aby jim povolili sjezd a s nimi vyjednávali, dal politický plnomocník Bohdan Pavlů ihned po jejich příchodu zavřít do Invalidovny v Irkutsku a první pluk, jenž zde byl v kasárnách, měl u nich stráž, hlídat je jak nějaký zločince. Podvodným způsobem je do Invalidovny dostali, bylo jich 49. Zavření ale nedopustili naši hoši, invalidé, kteří čekali na odjezd domů. První pluk musel odejít a oni je vzali sami pod svou ochranu. Ale na druhý den je ti hejsci z prvního zavřeli znovu.

Na druhý den po zavření delegátů se náš prapor 4. pluku rozhodl, že si pro delegáty-poslance pojedeme a vysvobodíme je, když za nimi stojíme. Ale dostali jsme rozkaz, že máme všichni odjet několik verst dozadu. Usnesli jsme se, že se nikam nehneme, právě naopak. Vzbouření mezi námi všemi, co jsme stáli v Jinokentěvské, a že půjdeme na ně.

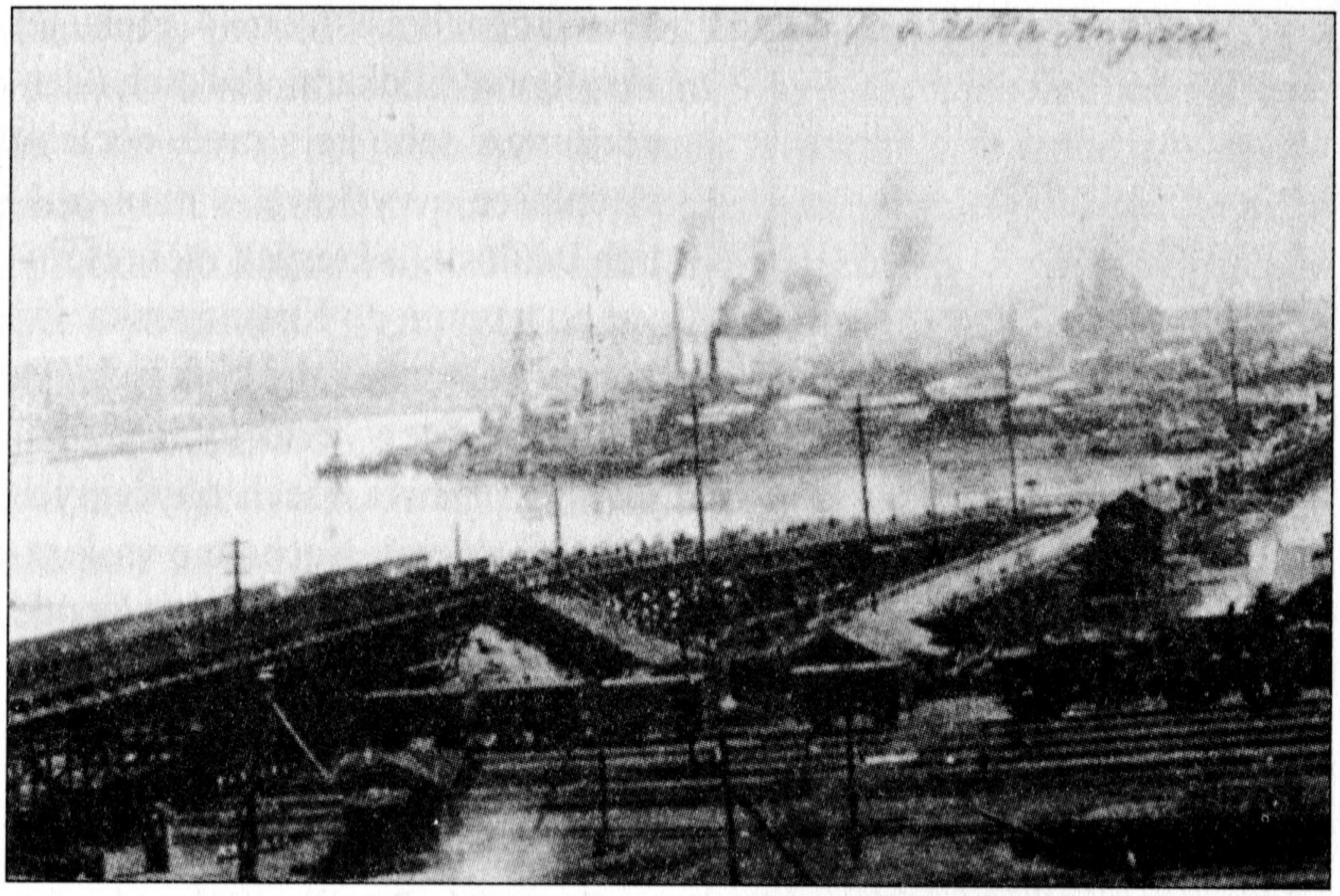

Irkutsk

Jedenáctého června šlo nás několik hochů za náčelníkem stanice s prosbou, aby nám dal parovod. Nechtěl, ale musel dát násilně alespoň šibovačku. Inženýrská rota obsadila celé nádraží, telefon, telegraf, aby naši páni nemohli dostávat zprávy. Baterka byla připravena, aby zasáhla, kdyby došlo na nejhorší. A jeli jsme, tři roty, pro delegáty. Na stanici v Irkutsku vyskočili jsme dvě ozbrojené roty z vagonů, jedenáctá zůstala v ešelonu, chránit náš domov a nádraží. Za stanicí nás čekala rota Slováků od 7. tatranského pluku a kulometná rota. Náš jeden ruský delegát, plukovní plnomocník ještě se dvěma, kteří nebyli zavření, to vše vedli. Ruský lid nás vítal, že nejsme se svou vládou spokojeni, naši důstojníci ve městě udiveni, ověnčené granáty, nasazené štyky, bodla, kam jdeme.

Před Invalidovnou jsme se zastavili. Bratr Abeles ihned k majoru Obrátilíkovi, byl komandant města a náš velitel v 17. roce z Ukrajiny.

Bratře majore, jménem Československého vojska na Rusi tě žádám, abys propustil sjezdový delegáty, který jsou tady zavření, internováni. On že nemůže – tak my si je bereme sami. Ohlásil to ihned telefonem vládě Pavlovi a Medkovi, delegáty jsme si vzali. Ti nám děkovali se slzami v očích, a že neustanou pracovat na započatém díle, jen aby sjezd

byl uskutečněn. To se vracíme zpět s nimi do ešelonu. Cestou zpátky jsme byli na všecko připraveni a čekali jsme, že se něco strhne, nějaké nedorozumění, vystoupení proti nám od prvního pluku. Ale, díky Bohu, k tomu nedošlo. Kdyby jenom jeden výstřel vyšel od prvního pluku, byl by převrat v celé sibiřské armádě, k bratrovraždě aby nedošlo jak k bitvě u Lipan. Naše vláda nás nazvala bolševiky! Nás, bratříky, co prolili proti nim tolik krve! Ti lanťáci, co přijeli z Francie a poroučejí, ti si ani nevystřeli a prý – bolševici!

Ale co z toho! Patnáctého nebo 16. června nechali si zase Pavlů s Medkem zavolat naše delegáty, a že budou vyjednávat. Slíbili jim, že naše vojsko urychleně odjede do neutrálního pásma k odprávce domů a delegáty nechají na svobodě. Čestný slovo neplatilo ani den a večer nechal je zavřít opět. To jsme my ale už odjeli na stanici Baterejnaja hlídat sklady se strašnou spoustou munice a vše se dozvěděli až později. Za tři dny k nám přijel ten prcek francouzský generál Janin s naším plukovníkem Kroutilem. Janin k nám mluvil, co jsme to vyvedli proti naší vládě na Rusi, že nechceme poslouchat a co všechno. Za to že musíme být potrestaný, jsme choří a nemocní, musíme na oddych. Musíme podepsat bezpodmínečnou poslušnost nebo nás musí odzbrojit, složit všechny zbraně.

To píchli do živého! My, Češi, dobrovolníci, kteří jsme přísahali tatíčkovi Masarykovi, máme nyní takovým, nechci jmenovat, co podepisovat?! Ihned jsme rozďáblení skočili do vagonů a všechno vyházeli ven, tady to máte! Janin a Kroutil jen kroutili hlavou, důstojníci všichni ticho, kam jste nás se svou politikou dostali! Dva roky prosycená ruskaja zemlja naší krví a teď chodíme s hůlkami kolem vagonů a není to k pláči?

(Z deníků legionáře Františka Prudila a knihy Legionářská odysea, *kráceno.)*

Jen na dokreslení. Těch vzbouřenců bylo pěkných pár tisíc. Odvezli je přednostně za Vladivostok na Ruský ostrov k čínské hranici do staré vojenské pevnosti Gornostaj a tam je nechali tvrdnout dalšího půl roku, aby odjeli domů až mezi posledními. Doma je sice už nevítaly družičky, ale žádný soud národa, kterým nejvyšší důstojníci vzbouřence strašili, se nekonal a nikdo se o jejich vzpouře nikdy ani nezmínil. Střelec Prudil

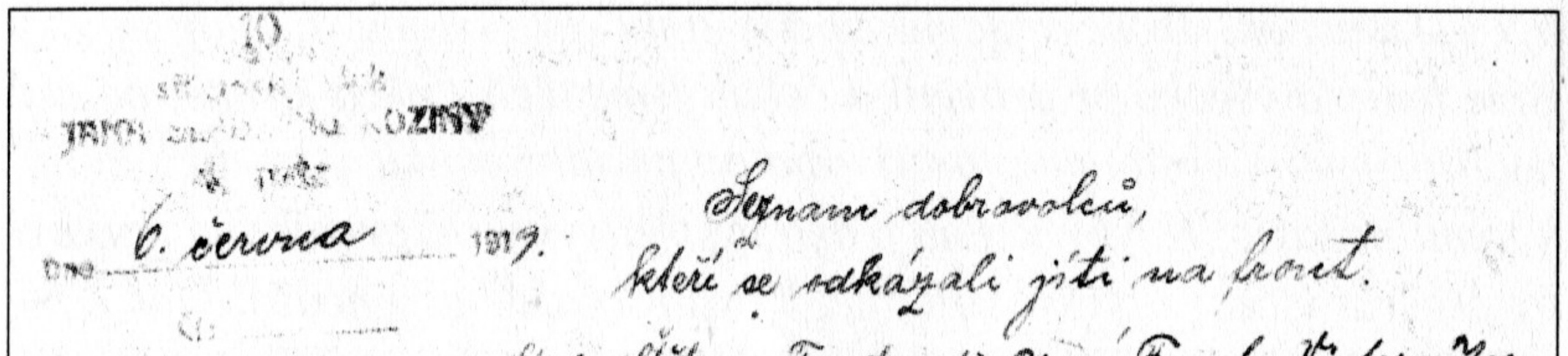
6. června 1917.

Seznam dobrovolců,
kteří se odkázali jíti na front.

Stříl. Štětina Fraut., stř. Nový Franl., Vrátera Jos.,
Komůrka Fraut, Kašpar Josef, Dvořáček Jos.,
Peterka Františ., Prudil František, Spser Josef,
Hegar Rudolf, Šmahel Jan, Hajman Ferd.,
Adamec Jaroslav, Novák Františ., Šauer Fraut.
desát. Kvoreláška Josef, svob. Hlaváček Josef,
svob. Václavek Antonín, svob. Vrpšín Antonín,
střelec Kohout Josef, stř. Novak Rajmund,
Vašek Rudolf, Šuchman Václav, Nový Václav,

Legionář Prudil odmítl bojovat

dostal jako trafiku místo pošťáka na Vysočině a až do roku 1947 šlapal v horku i hlubokém sněhu cestičky k zapadlým chaloupkám. Pamětní legionářský odznak jako jeden z prvních bojovníků na Ukrajině dostal poštou až v roce 1938.

Pozornému čtenáři jsme také nabídli svědectví z druhé strany barikády. Zde jest. Podplukovník Žák z velitelství úderného praporu sepsal o nechutné aféře, která ohrozila celistvost naší armády tyto řádky:

Když se po rozpadu carské armády v roce 1917 zakládaly naše dobrovolnické jednotky, měly roty, prapory a pluky své komitéty, do nichž si delegáty volilo mužstvo. Tehdy to mělo smysl, byli jsme revoluční armáda. Po vyhlášení republiky jsme se stali součástí Československé armády a každý zdravý občan byl povinen do ní vstoupit a poslouchat rozkazy představitele vlády. V Rusku to byl v té době Bohdan Pavlů. Když zde byl na návštěvě generál Štefánik, ministr vojenství, komitéty rozkazem zrušil. To se však bráškům-delegátům nelíbilo, protože tím pozbyli svou moc. Někteří z nich, snad většina, začali štvát proti vládě, svolali do Jekatěrinburgu sjezd. Tam se však neusnesli k závěru a svolali pokračování do Irkutska.

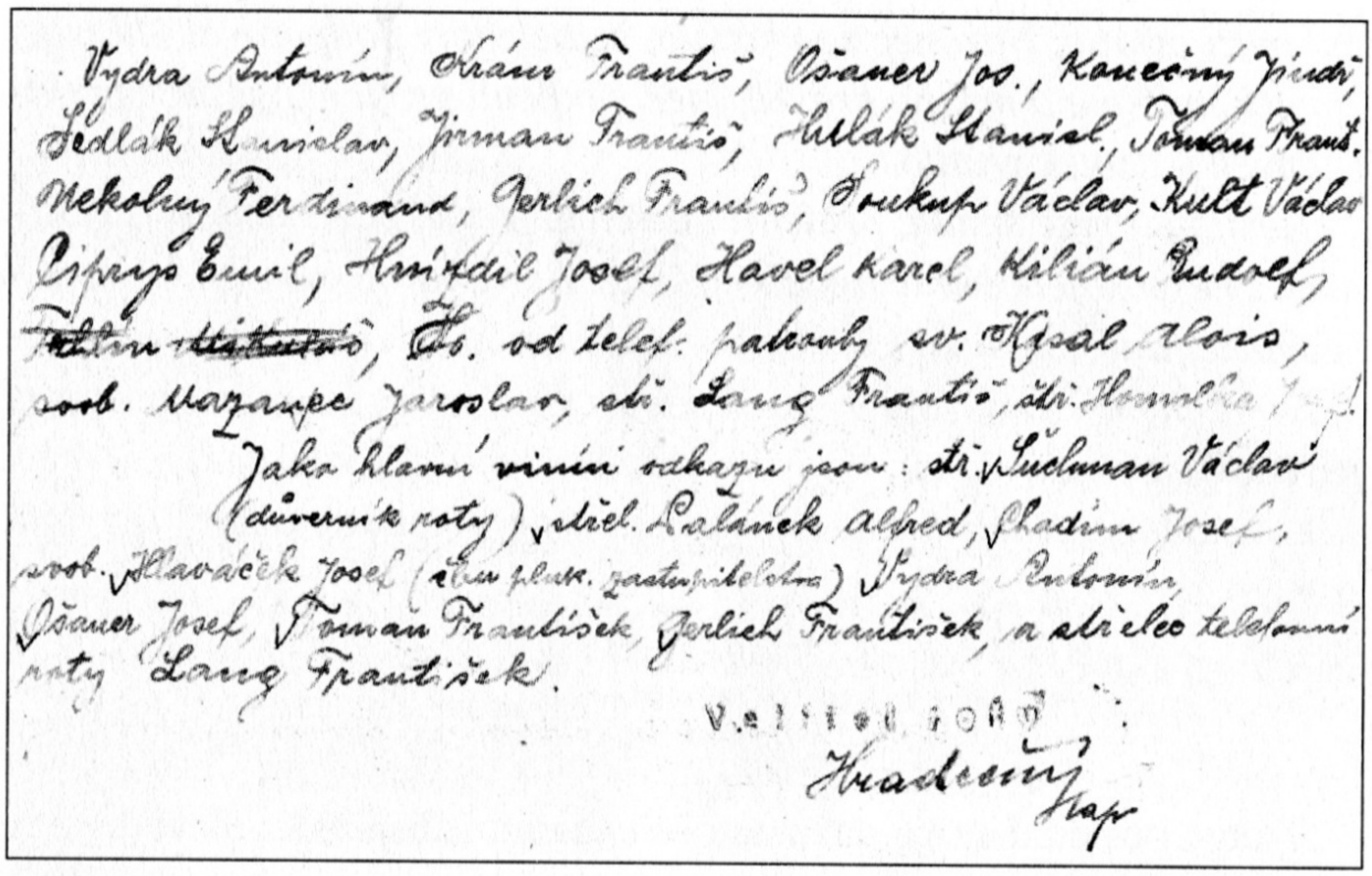

Výdra Antonín, Kráu František, Ošaner Jos., Kaucký Jindř, Sedlák Stanislav, Jirman František, Hulák Stanisl., Tomsa Franš. Nekoluy Ferdinand, Perlich František, Soukup Václav, Kult Václav Cipryš Emil, Hnízdil Josef, Havel Karel, Kilián Rudolf, Fišer [illegible], Šo. od želez. patrouly sv. Kosal Alois, svob. Mazanec Jaroslav, stř. Lauc František, stř. Hromádka Josef

Jako hlavní viníci odkazu jsou: stř. Suchman Václav (důvěrník roty) stř. Salánek Alfred, Sladin Josef, svob. Hlaváček Josef (čtu plnk. zastupitelstva) Výdra Antonín, Ošaner Josef, Tomsa František, Perlich František, a střelec telefonní roty Lauc František.

V Irkutsku 1918

Hradecký
kap

Udání o útočnících v Irkutsku

Tak delegáti bez povolení svých velitelů opustili útvary a odjeli do Irkutska. Generál Syrový, vrchní velitel naší armády na Rusi, je nechal zatknout a internovat. Toho využili nezodpovědní, vesměs levicově zaměření agitátoři a u některých jednotek vyvolali vzpouru. Několik rot svévolně opustilo svěřené úseky magistrály, přijely do Irkutska a internované delegáty osvobodily.

Situace se vyhrotila tím, že agitátoři se snažili strhnout mužstvo na svou stranu a poštvat ho proti důstojníkům. Šířili nesmyslná prohlášení, že nikdo není povinen chodit na výpravy proti rudým partyzánům, že vznikem republiky se z dobrovolníků stali občané a nemusí poslouchat takové rozkazy. Nechápal jsem, kdo může věřit takovému žvanění, byl jsem přesvědčen, že z agitátorů mluví uražená ješitnost nebo bolševické rubly. Nyní prý povstalci v Irkutsku zatýkají a vězní naše důstojníky! Doma se naši bijí s Maďary o Slovensko a my se tady možná popereme mezi sebou!

Za dva dny jsme se dozvěděli radostnou zprávu. Delegáti a revoltující oddíly byli v Irkutsku věrnými jednotkami zatčeni, tři hlavní organizátoři generálem Syrovým vyloučeni z našeho vojska a komitéty definitivně zrušeny. Z nespokojenců byly vytvořeny zvláštní oddíly, aby nešířili

jed mezi ostatní. Nakonec se ukázalo, že delegáty podporoval jen malý zlomek mužstva a mnoho bráškú, kteří podlehli propagandě, se brzy do řádných jednotek vrátilo.

Neminula mne smůla, přidělili mi velení jedné z takových rot, složených z nespokojenců. Na opuštěné stanici Barjanovce jsem s nimi strávil sedmnáct dnů. Spolehnout jsem se mohl jen na svého pomocníka Slováka Michala Pátku. Musel jsem použít všechno svoje řečnické umění psychologa-amatéra, aby nedošlo k další vzpouře, tentokrát proti mně. Těch sedmnáct dnů bylo snad nejdelších v mé vojenské službě, ale zvládl jsem to.

(Z deníku příslušníka úderného praporu Čs. vojska na Rusi v knize Viktoria, *kráceno.)*

Třetí a poslední slovo dává autor nejtalentovanějšímu vojevůdci z té doby, generálu Radolu Gajdovi:

Celá ta vzpoura byla naprosto zbytečná. Velitelé rozkopávali a prolamovali dveře, které byly otevřené. Naši bráškové, zocelení od prvních bojů proti Germánovi u Bachmače a násilném prosekání cesty od Povolží až do Vladivostoku a po skončení války z rozkazu Masaryka zpátky na bolševika, tito dobrovolci si zasloužili mnohem více úcty, než se jim dostalo. Nejvyšší velitelé našeho vojska, kteří ještě v půlce války byli stejní obyčejní střelci a bráši jako oni, najednou měli generálské a plukovnické epolety a zapomněli, z jakého hnízda vyletěli, že stále velí armádě dobrovolníků. I oni se po patnáctém roce zavazovali bojovat za osvobození od Rakouska a vytvoření nového vlastního státu. I oni byli bráškové a očekávali, že po vítězné válce pojedou urychleně domů, že se doma bojuje o Slovensko a pohraničí a jejich místo je tam. Místo toho přišel strohý rozkaz k obrácení pochodu zpět do nitra Ruska a válka s bolševikem jako spojenecká Dohodová armáda. Krváceti uprostřed Sibiře, sami, ze spojenců přijeli na pomoc jenom radilové, generálové z Francie a ani domácí Rusové se nepřidali. Bylo to tak těžké, svolati své brášky a pravdivě je požádati, aby si sami navrhli přerod v pravidelnou armádu? V listopadu generál Štefánik přijel do Vladivostoku a vůbec nebyl v obraze, jak na tom naše hnutí je, s francouzským generálem přivezli

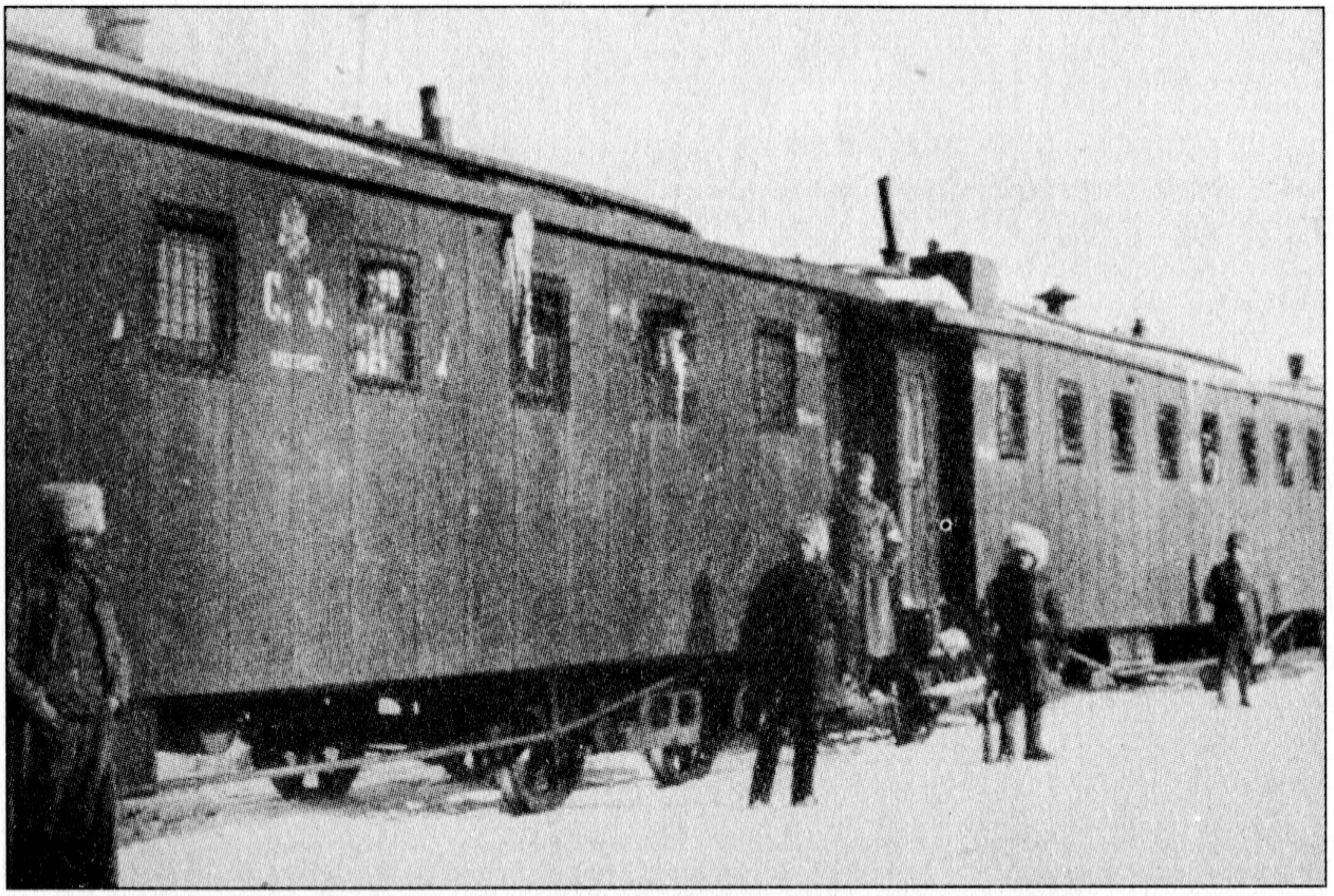

Převoz vězňů vzbouřenců do Vladivostoku

plány na osvobození Povolží a triumfální pouť ke Krymu. Byl zaražen, našed v našem vojsku české generály. Ale proč mu tito vysocí rádcové nenavrhli, aby on sám svolal sněm a ten by současné rozmíšky sám zlikvidoval? Přesvědčiv se na vlastní oči o nemožnosti pohnouti vojsko k tomu, aby opět činně zasáhlo do boje a vida že se minul účelem své cesty, rozhodl se raději pro rychlý návrat do vlasti. Ani s velícím generálem Syrovým, kterého nutil, aby se stal opět plukovníkem, se nerozloučil. Mohl úpadek ducha armády šmahem změniti v další rozmach. Ne, on nechal palčivou otázku sněmu nerozhodnutou. Až po jeho odjezdu mohl býti uveřejněn příkaz, jímž se zrušovaly komitéty a sněm. Spíše uškodil, než prospěl, neboť vření mezi vojskem ještě vzrostlo a agitátoři zacházeli tak daleko, že obviňovali velitelství z mystifikace, jako by ten příkaz byl podvržen a nepocházel od něho. Zvolení delegáti se cítili zrazeni a chtěli pak stůj co stůj rokovati.

Z knihy Gajda: Moje paměti, *kráceno, a z knihy* Vítěz, který prohrál.*)*

Vpravo vrchní velitel Syrový, vlevo pověřenec Pavlů

Pozorný čtenář nechť si vybere, na kterou stranu se váha spravedlnosti v této temné historii jinak slavného putování ruských legií vychyluje. Autor má již mnoho let jasno a není divu, že kniha *Legionářská odysea*, sepsaná podle deníkových vzpomínek střelce Františka Prudila, vyšla již ve třech vydáních u nás a v jednom v Rusku. Mezi brášky dobrovolci-vojáky Československého vojska na Rusi nevonělo moc příjemné ovzduší, a to hlavně ve směru mužstvo vyšší velitelé a naopak. Bylo nutné urychleně najít způsob, jak převekslovat myšlení bráška – vojínů a poddůstojníků směrem k nalezení hlavního viníka celé mizérie. Složitá otázka.

Na velitelství Československé armády na Rusi u generála Syrového byli také velmi dobře informováni, jak nebezpečně výbušná situace v plucích mezi základními kolektivy brášků panuje a čím to při dalších nařízených protisovětských výpadech smrdí. Z Francie jim k rozladění u mužstva přiložili polínko ve formě nepodařeného rozkazu o zrušení samospráv a sjezdů, aktivech demokracie, na kterých bráškové od vstupu do legie tak lpěli. A teď měli po omském pokusu a vzbouření několika pluků po nezdařeném irkutském sjezdu ještě navíc nekompromisní zákaz generála Štefánika. A obavy, co všechno se může stát, když si velitelé nedají tu práci, aby zašli do každé čety a osádky a každému střelci vše osobně vysvětlí. Vždyť začínali také jako bráškové, byli jako oni! Jenže to nešlo. Štefánik jasně prohlásil, že už nejsou dobrovolníci, ale řádná armáda v rámci Dohody, jejich nejvyšším velitelem je francouzský generál Janin a s vojáky se nediskutuje, těm se dávají rozkazy. Navíc, abychom byli úplně přesní, dost velitelů už zapomnělo, jak začínali, někteří bývalí rakouští oficíři přišli až nedávno a ti svým vojákům nerozuměli vůbec, tak co s tím?

Se zajímavým nápadem přišel plukovník Čeček. „Proč nevyužít zkušeností rudých Čechů a neudělat něco pro propagandu jako oni, když jsou v tom dobří? Co vlastně naši bratříci o nich vědí? Jen to, že nás po celou dobu anabáze nepředstavitelně otravovali, i v bojích byli spolu s Němci a Maďaři nejtvrdším protivníkem, ale co o nich vlastně víme? My velitelé něco jo, ale mužstvo? To leda tak nějaký útržek, když uloví jazyka a lámou jej, aby něco prozradil o své jednotce. A to je vše. Kde se vůbec vzali, že jsme je měli neustále za prdelí a občas k nim dokonce i nějaký chlapík od nás utekl, toť záhada. Máme jich přece dost, co k nám přeběhli, pár jich bylo i dost vysoko a musí toho hodně vědět. Ať naši chytří politici z Odbočky vytvoří spolu s nimi nějaké úderky a rozjedou se po plucích, do každého praporu, roty a třeba ještě níž a povídají těm našim střelcům, co jsou ti rudí Češi zač. Kdyby to aspoň trochu pomohlo, stálo by to za to.“

Návrh byl generalitou přijat. Služebním postupem byli na sborech vytipováni vhodní bývalí bolševičtí bojovníci a agitátoři, kteří přeběhli od rudých k nám a už mají naši důvěru, náš zpravodajský důstojník jako velitel a celou organizaci hodili na krk Odbočce. Do týdne byli ve většině pluků, kde už měli připravené přednášky na praporech. Při

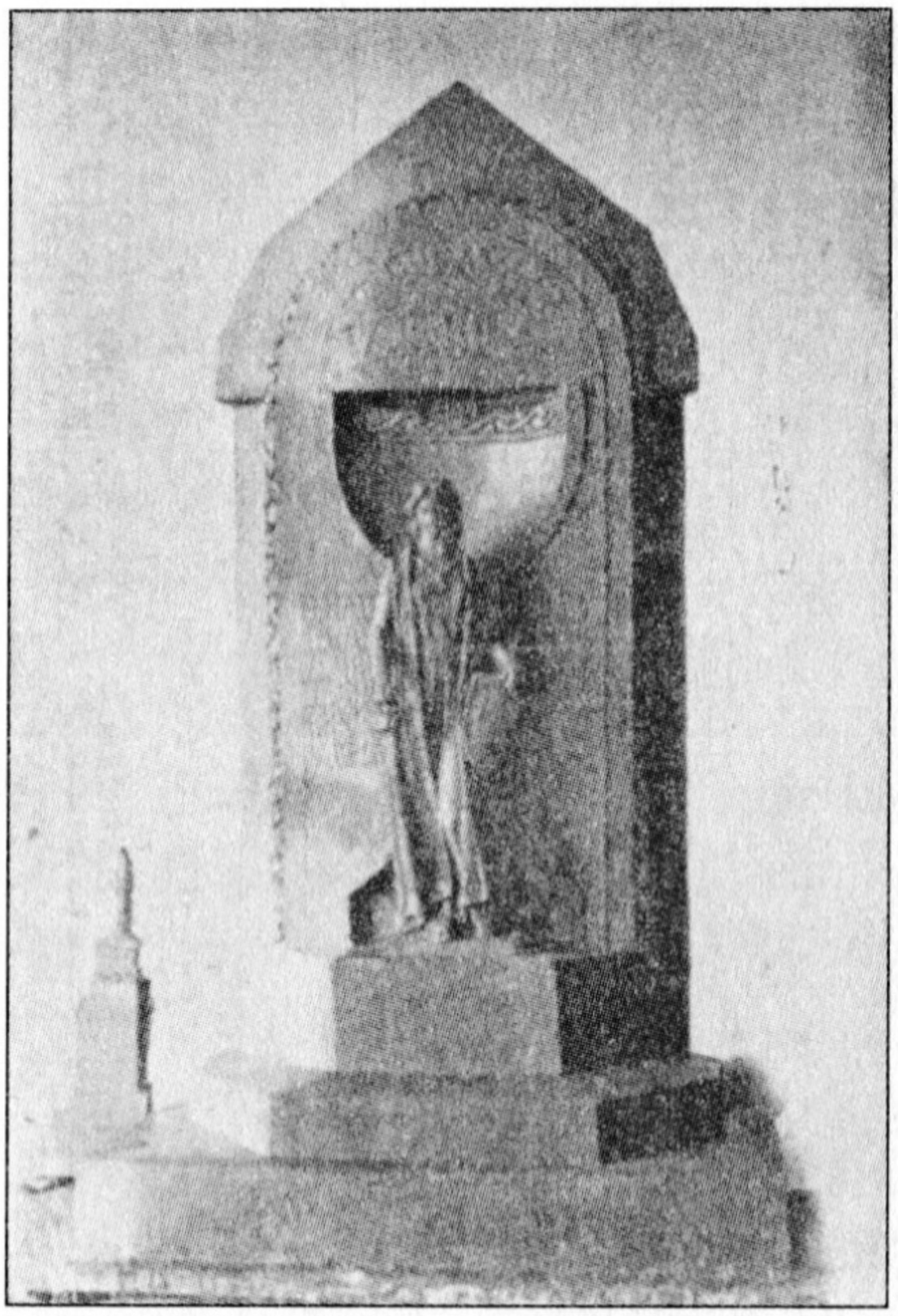

Pomníček padlého, Irkutsk

bádání ve vojenském archivu Praha-Ruzyně lze nalézt osnovu jedné z nich. Už na papíře je vidět, že přijeli brilantně připraveni. Můžeme si tedy přiblížit, jak to asi vypadalo ve skutečnosti. Za příklad si samozřejmě vezmeme 10. pluk, tam to velitel vzal velmi vážně a rozhodl, že propagandistická úderka u I. praporu vzhledem k nedávnému odmítnutí boje navštíví každou rotu.

Jsme tedy nedaleko Krasnojarska v městečku Kremčug v jídelně 1. roty I. praporu, kde se také cvičí prostná, hraje divadlo, zpívá pěvecký sbor a vojáci mají kantýnu se zbožím z YMCA Made in USA, karty, noviny, knihy a další vymoženosti. Za stolem na stupínku sedí velitel praporu major Wiesner, velitel roty poručík Malák, zpravodajec podporučík Helštýn, nějaký obrýlený tělnatý civilista z Odbočky a dva nejmenovaní poddůstojníci v našich uniformách. Obličeji směrem k nim sedí i stojí několik stovek bratříků ošlehaných sibiřskými větry po několika letech války, ale také obrněných hradbou někdy trpkých zkušeností z několika chatrčí, které na ně nasadili za anabáze jejich velitelé. Jsou zvědaví, co s takovým humbukem na ně dnes vymysleli. Že by jim chtěli slavnostně oznámit datum, kdy už konečně pojednou domů? To sotva. Má prý to být celé o našich rudoarmějcích v Rusku. Rudolf Krčál tiše prohodil ke svému příteli Vlčkovi: „O těch rudých víme jenom to, co jsme si sami zjistili, když jsme lovili jazyky, vzpomínáš? Že to jsou zrádci, kteří klidně vytáhli na své bratry bojující za osvobození své země zbraně? Tak to jsme opravdu zvědaví, co z nich vypadne!“

Vojenský seminář může začít.

12.

Za oponou českých bolševických jednotek

Motto:

V šíleném světě jsou příčetní jen šílenci.

Akira Kurosawa

Ratejna byla plná do posledního místečka. Už víme, že bratříci měli o informace o svém většinou dost nenáviděném protivníkovi velký zájem. Chtěli hlavně vědět, proč se jiná skupina Čechů dostala do tak rozvratnické bolševické party. U předsednického stolu vstal politik, sál se okamžitě uklidnil.

„Kolegové bratříci," začal, „dovolte mi, abych vás všechny jménem sibiřské Odbočky Národní rady pozdravil a poděkoval, že jste nás dnes přišli vyslechnout a podiskutovat si. Naši zpravodajci i díky vaším informacím poskládali během dvou let bojů mozaiku, ze které dnes máme uspokojivý obrázek o českých rudých gardistech, kteří po celou dobu anabáze stojí bohužel proti nám jako protivníci. Referát o tom, kde se vzali a co je jejich cílem vám přednese zpravodajský důstojník vašeho pluku bratr podporučík Helštýn a svými poznatky ho doplní dva jejich bývalí členové, kteří prohlédli lživou propagandu a přeběhli k nám."

Podporučík Helštýn začal poněkud kostrbatě, poprvé stál před tak velkým shromážděním. Protože však hodně z bratříků osobně znal, brzy ztratil trému a jeho projev nabyl na zajímavosti.

Samara před válkou

„Začátky našich zbolševizovaných Čechů v Rusku jsou stejné jako ty naše. Češi v Rusku. My jsme měli základ z lidí, kteří zde před válkou pracovali a hlavně podnikali v různých oborech, měli svá hospodářství na Ukrajině nebo působili jako učitelé a poradci. Ti vytvořili Českou družinu. Druhá skupina se rekrutovala z jiných českých lidí, kteří odešli do Ruska před bídou a většinou pracovali v továrnách ve velkých městech jako dělníci a mistři nebo nějak soukromničili jako živnostníci. To byli často doma za Rakouska členové nebo souputníci sociální demokracie a ti si tady ustavili ruskou pobočku socialistů. Za války postupně vznikalo hodně zajateckých táborů, ve kterých je i dnes kolem půl milionu Čechů a Slováků. Slováci jsou ale pořád pod Maďarama a mají složitější se k nám hlásit. Pravda je, že když se začalo nabírat v táborech, prvně šli do našeho vojska hlavně sokolové, inteligence, střední třída a mnoho jich nebylo. Možná jeden z patnácti. Hodně obyčejných vojínů toho o boji za novou republiku moc nevědělo, ty jsme museli přesvědčovat, ale to někteří z vás poznali na sobě. Pak se v šestnáctým roce Rusům zhroutila fronta, zemljáčci začali utíkat domů a v sedmnáctém vypukly ty dvě revoluce. Aby bolševici přežili, museli s Německem uzavřít potupný mír

a zavázat se, že všechny německé a rakousko-uherské zajatce propustí, aby jimi Němci mohli posílit francouzskou frontu. To ostatní už znáte na vlastní kůži, jak jsme se museli narychlo stahovat z Ukrajiny."

„Naše situace byla trochu jiná. My jsme byli jako čeští sociální demokrati vedeni Bohumírem Šmeralem za zachování Rakouska, a tak jsme zpočátku seděli v táborech v klidu," začal svou řeč vytáhlý postarší inteligent s cvikrem, „ale jako socialisti ze všech ostatních zemí jsme chtěli bránit ruskou revoluci a hodně nás proto přešlo do rudých gard. Vůbec to nebylo jednotně organizovaný, zpočátku v nich byli vojáci všech možných národností, jen ti domácí moc ne. Proto dodnes najdete Čechy v různých bojových jednotkách sovětů od jižního Ruska přes Povolží a Kavkaz, Turkestán a Sibiř až po ten Vladivostok. Všechno se změnilo až po příchodu Aloise Muny, bývalého krejčího z Prostějova. On byl už před válkou velkým funkcionářem v sociální demokracii na tom Kladně a v Rusku hned začal dávat naši partaj dohromady. Začal v Kyjevě a brzy přešel do Moskvy. Já už pod ním dělal před válkou v Kladně časopis *Průkopník svobody* a tady mne hned vytáhl do Moskvy, abych mu dělal časopis *Pochodeň* a potom šéfoval agitačním družstvům. Tak jsem školil buňky, které jsme pak posílali na jednotlivé ešelony nebo čekali na vlaky po nádražích.

Jo Muna, to byl v Rusku silný a zapálený bolševik, už ne známý socan. Ten dokázal přesvědčit každého o své pravdě! Už od začátku roku 1917 to táhnul s bolševiky a chtěl v Moskvě postavit bolševickou stranu. Znal se i s Leninem, který mu pomohl sehnat do houfu všechny naše příznivce, a Muna se stal šéfem Československé revoluční rady dělníků a vojáků a to změnil na sjezdu na Komunistickou stranu československou na Rusi. Ale já už u toho nebyl. Poslal mne na Penzu jako šéfa agitátorů a já viděl, jaký podrazy udělal Lenin s Trockým proti naší legii, jak to na nás hráli, že nám pomůžou co nejrychleji projet na východ a přitom tajně domluvili s komisařem Kurajevem a dalšími, jak legie zastavit a zničit. Legie nemůže přijít Kurajevovi na jméno, ale on jen přesně plnil tajné rozkazy Trockého a musel o tom mlčet!

V Samaře byla i tiskárna. Tam to řídil jeden český humorista, který zase přeběhl od vás k Munovi a vymýšlel do tisku tak blbý letáky, že by tomu neuvěřil ani největší blbec. Ty pak kolportovali po všech

Alois Muna

nádražích. Bylo tam třeba napsaný, teď z jednoho cituju – opusťte řady těch, kteří vědomě zrazují ruskou revoluci a proletáře v české armádě prodávají francouzské buržoazii, zatkněte své zrádné bělogvardějské důstojníky a přejděte se bít po boku internacionálních soudruhů za vítězství proletářské revoluce na celém světě! Přeloženo do češtiny, postřílejte své důstojníky, kteří vás vedou za osvobození Čech a Slovenska, a pak pojďte k nám do internacionálních jednotek dělat s Němci a Maďary revoluci po světě! Jako kdybyste to taky tam tenkrát neviděli… Muna nařídil udělat z každého našeho bojovníka, který udržel tužku a uměl psát, agitátora či propagandistu a nasadit je proti českému vojsku… a jaký používal metody, prostě hrůza. Já měl bohužel prsty v každé lži, která se na vás vyrobila, ve všem, co se dělo v Penze i Samaře, a když jsem viděl, jak nás sověti ženou dohromady s Němci a hlavně s Maďary na bodáky proti Čechům, tak se ve mně všecko zlomilo a já k vám utekl. Teď dělám všecko pro to, abych zagitoval další české bolševiky, aby utekli taky. Nikdy není pozdě, i když válku jsme už vyhráli a nevím, jak by se vraceli domů s hvězdou vypálenou na čele.“

Slovo si vzal jeho kolega, taky už žádný mladíček, s protáhlým obličejem a hlavou jako koleno. „ Můj osud je trochu jiný. Já spolupráci s vámi začínal už v Kyjevě, když jsme společně bránili most do Dárnice, aby všechny jednotky mohly před Němci spořádaně ustoupit na druhý břeh Dněpru. Víte, já jsem byl na Ukrajině jako ajznboňák už před válkou. Dělal jsem dispečera ve velkým železničním uzlu s točnama a dílnama Velikije Luki. Když začala válka, musel jsem jako nepostradatelný řídit dopravu dál, ale když se Němci s Rakušáky po rozpadu fronty tlačili doprostřed Ukrajiny, Rusáčci v panice utekli a my si museli sami ustavit domobranu. Čechů tam bylo hodně a já najednou viděl, že ten náš oddíl má na tisíc bojovníků, že jej řídí rudí velitelé a nejvyšší je Čech František Kaplan. Dokonce byl nějakou dobu velitelem Kyjeva. Vy jste pak ustoupili k Bachma-

Josif Vissarionovič Stalin

či a spořádaně ustupovali do Povolží, naše železniční jednotka kryla váš ústup i tam. My železničáři jsme dostali pancéřový vlak v Donbasu a bojovali s Němci dál.

Vím, že hasili kdejaký požár zpočátku i ve spolupráci s vašimi pluky, ale mne odvolali do Moskvy, abych pomáhal založit Československou rudou armádu při Federaci zahraničních skupin Komunistické strany Ruska. Tady jsme vůbec nespolupracovali s českými komunisty a Munem, měli jsme být vojenskou protiváhou legie a bojovat jako samostatné vojsko. Velel tomu komunista Jaroslav Strombach, jinak výborný velitel-amatér. Stalin měl s našimi jednotkami velké plány, počítal rozhodně s tím, že k nám přejdou ve velkém bratříci od vás a pak administrativně rozpustí vrchní velení legie. Přesto ale jen při zadržování projíždějících jednotek z Ukrajiny na východ se to v Penze dost promíchalo. Do českého rudoarmějského pluku přeběhlo na sto bratříků a s náborem z táborů jsme mohli postavit pluk o 1100 mužích. Ale zase jen tam k vám od krasnoarmějců přeběhlo 200 mužů, mezi nimi i já.

Mým hlavním důvodem k rozhodnutí uprchnout od rudých bylo nařízení o střílení zajatých bratříků bez soudu a kruté mučení zajatců. Češi mučili a vraždili Čechy, ale to jste dělali taky. To pro vás není žádná novinka, bohužel. Žádná válka není korektní procházka parkem. A když Československá armáda později znovu dobývala Sibiř a Povolží zpět, stály proti ní zpočátku jen internacionální jednotky. Tedy čeští rudoarmějci šli proti bratříkům s rudými Němci a hlavně Maďary, kteří byli ze všech nejkrutější. Proto jsem se rozhodl přeběhnout, i když vím, že jste to i těm rudým Čechům opláceli stejně. Munovi agitátoři shazovali do zápolí české armády z letadel časopis *Průkopník svobody*, ale nikdo to asi ani nečetl. Proto byla za českou frontu pod mým velením poslána výzvědná skupina, aby tuto akci vyhodnotila. Došlo k ozbrojené srážce s vaším oddílem a mne raněného převezli na vozíku za koněm zpět na bolševickou stranu. Příležitost k útěku byla opět pryč.

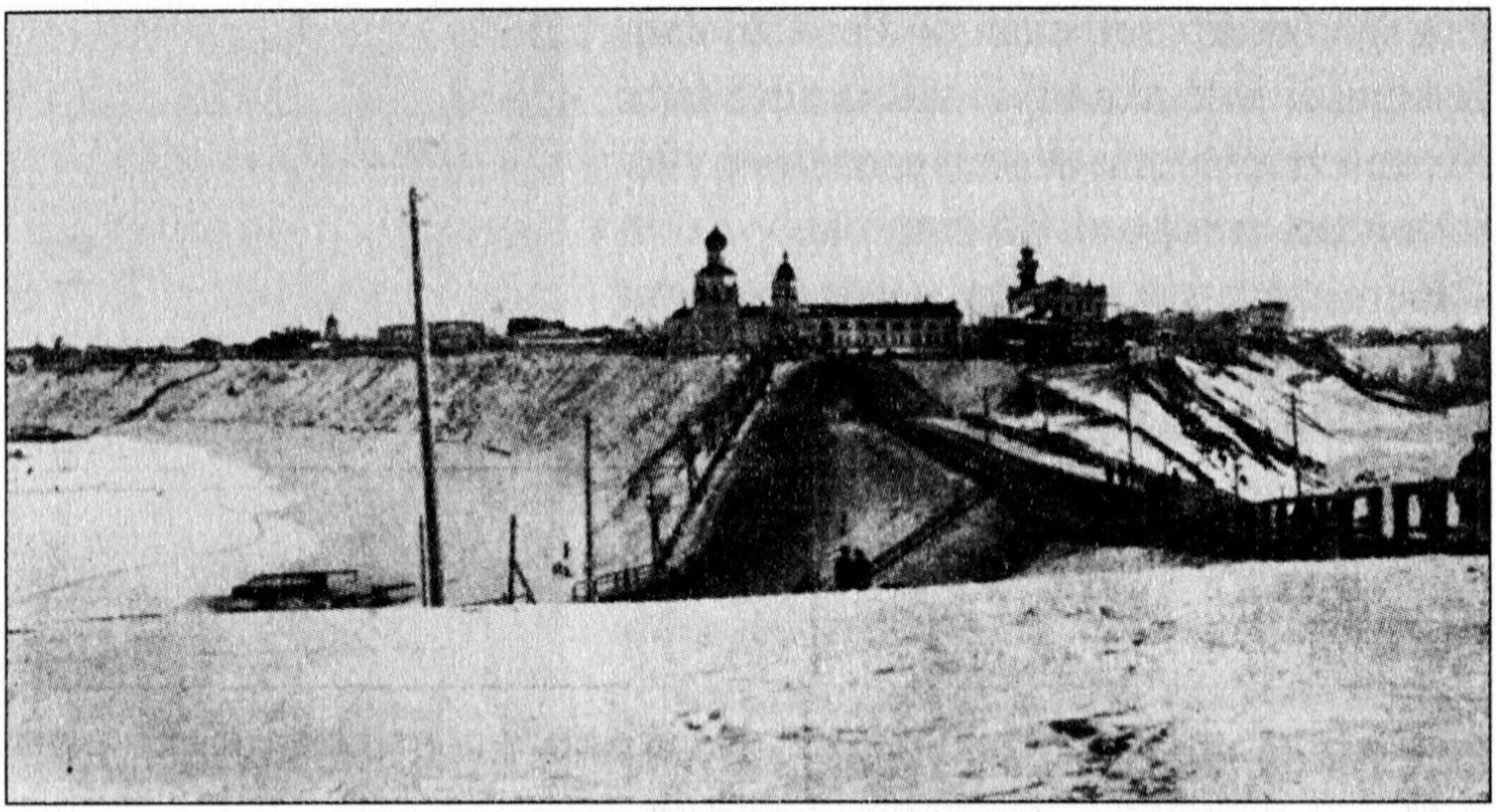

Penza před útokem legie

Ale mezitím násilnou mobilizací za Kazaní vznikala 5. armáda nově budované masové Rudé armády a do té byly včleněny všechny jednotky českých rudoarmějců, které se především přísuny vojáků ze zajateckých táborů utěšeně rozrůstaly. V Penze postavil Strombach slušný pluk, měl i Slováky. Dva pěší prapory, kulometný, dělostřelecký a spojovací oddíl. Ten prožil křest v Saratově při krutém potlačení nepokojů a po velkých ztrátách se vrátil do Penzy, kde jsem na něj čekal v lazaretu i já. Nová jednotka byla přejmenována na Česko-slovenský revoluční pluk a skládala se ze dvou praporů, kulometného a dělostřeleckého oddílu, jízdní rozvědky a pomocných útvarů obdobně jako pluky Čs. armády. Byla to necelá polovina všech ozbrojených obránců města. O samarské jednotce vím, že tam byl hlavní štáb moskevských agitátorů, bylo jich dvacet, měli svou tiskárnu a posílali noviny, časopisy i různé proklamace na každé nádraží, kam se dostaly české ešelony. Velký úspěch dosáhly jen jednou, když tudy projížděly vlaky s bratříky do Murmanska. To udělali tak výbornou propagandu, co vše je čeká ve Francii, že už tam Němci dvakrát vybily při útoku celou českou legionářskou jednotku, že mají nové útočné pohyblivé pevnosti, že pouštějí na Francouze otravné plyny a že tam denně umírají tisíce vojáků. Proč se tam tedy ještě tlačit a na samém konci války tam za bohaté kapitalisty natáhnout brka. Hodně bratříků se zaleklo a víc než stovka utekla k nám.

Pluk čs. rudoarmějců měl v Samaře postavit nějaký Malina, bývalý oficír už v carském vojsku, ale nedal dohromady ani stovku mužů. Agitátory z Moskvy vedl ten český humorista a spisovatel Jaroslav Hašek, přeběhlík z České družiny hned po bitvě u Zborova. Toho jsem znal. Byl to černý kůň Muny z Moskvy a brzy přešel velet mezi komisaře do města Bugulmy. Nakonec z něj udělali jednoho z nejvyšších komunistických ideologů v páté armádě a teď nám někde tady blízko dýchá za krkem. Hašek se taky intenzivně věnoval odesílání českých válečných zajatců, kteří už nechtěli bojovat na žádné straně, jen jet domů. Trocký ho v tom podporoval, dělal si naděje, že až uvidí doma jen hlad, bídu a zlost obyčejných lidí na válku, tak z nich nakonec budou taky bolševici a pomůžou nám v Evropě dělat revoluci. To ještě ukáže budoucnost. Rudoarmějců ale dali nakonec dohromady jen 150 a z toho byla třetina Srbů.

Úplně jiná situace byla v Omsku. Velení sovětu, města, zajateckých táborů i okolí měli i za zády naší armády pevně v rukách internacionalisté z táborů, hlavně Němci. Ti zabránili vašim agitátorům ve vstupu do táborů a nabírali zajatce pouze do bolševického vojska. Na ochranu města bylo určeno tisíc internacionalistů, dalších 2500 odjelo bojovat do Zabajkalska proti atamanu Semjonovi. Jednotky se skládaly asi z třetin z Němců, Maďarů a Čechů, Rusové prakticky jako všude chyběli. Ti měli hlavně jen ty komisaře a sověty, bojovali za ně jiní. O osudu českého praporu vím jen z doslechu, že Semjovova zatlačili do Mandžuska, ale nedávno na něj zaútočily jednotky naší legie a téměř všichni zahynuli v boji. Pro mne to však byla další příležitost. Byl jsem totiž pověřen úkolem zformovat a velet československo-srbskému praporu do Omsku na ochranu městského sovětu. Už jich bylo připraveno asi 1300. Toho jsem využil a při cestě do Omsku se mi konečně podařilo přeběhnout k vám.

Jak jistě víte, i když jsme už proti sobě místy tvrdě bojovali, na železnici jsme, pokud to jen trochu šlo, tolerovali přejezdy ešelonů druhé strany. Zní to poněkud divně, ale i když rudí měli pevně v rukou Omsk, ešelony mohly nějaký čas městem projíždět, jen nesměly zastavit. Ještě bych dodal, že největší zmatky byly ve Vladivostoku, kde měli své jednotky internacionalisté, z toho Češi asi tři sta až čtyři sta, dohromady hlavně s Maďary a Němci na dva tisíce. Internacionalisté tam měli také jednotku čínskou, z ruských bolševických jednotek se teprve něco tvořilo. Legi-

Lživý popis, prznění dějin

onáři byli v síle deseti prvních ešelonů k nalodění. Silné expediční jednotky měli všude kolem Japonci, něco málo Francouzi, Angličané a snad i Američané. Hotový galimatyáš. Ale to už znám jenom z doslechu, tam jsem nikdy nebyl. To znají nejlíp vaši velitelé, protože jednotky československého vojska Vladivostok obsadily a s internacionalisty udělaly krátký proces – Němci a Maďaři šli zpátky do táborů, ruské bolševiky odzbrojili a rozehnali, Číňany vyhnali přes hranice do Číny, české krasnoarmějce rozpustili do vlastních jednotek a kdo se bránil, šel do pracovních útvarů legie opravovat koleje v bojových liniích. Náš model od Trockého, tak jsme to podle plánu s legionáři měli dělat my, že."

Řečník z toho monologu dostal žízeň, proto předal slovo opět svému kolegovi, aby shrnul první vzpouru. Začal od známého incidentu v Čeljabinsku, vzpoury velitelů pluků a sjezdu proti Odbočce a rozhodnutí neposlouchat žádné rozkazy a probít se do Vladivostoku sami. Slovo mu odebral muž z Odbočky a jen stručně dodal, že to mělo za důsledek uvěznění profesora Maxe a dalších lidí v Odbočce. Trocký donutil profesora Maxu posílat telegramy velitelům pluků i celé armády, aby se podřídili a postupovali pouze podle sovětských velitelů. Bylo to ale

neúčinné, vzbouřenci jednali podle svého a dodal, že on byl v Moskvě zajištěn taky. Bolševické vládě i Odbočce nezbylo nic jiného, než nechat věcem volný průběh a pouze sledovat, jak to funguje i bez jejich řízení. Za pár měsíců propojili celou trať magistrály obsazením všech stanic a byli schopni každého dobrovolce poměrně rychle dopravit do Vladivostoku. Určitě by se jim to podařilo, kdyby Masaryk nedal rozkaz k otočení vlaků a zahájení generálního útoku na centrální Rusko jako předvoj velké expediční armády, která měla porazit bolševické jednotky a zničit Leninův režim, ale nikdy nepřišla. To už je ale jiná kapitola, druhá anabáze, která dosud neskončila. Bohužel, teď už natvrdo masa českého vojska ustoupila z Povolží a snaží se držet pozice kolem Uralu na krasnoarmějcích, kteří jsou často stejní Češi jako oni."

Slovo so vzal velitel praporu major Wiesner. Poděkoval za referáty a vyzval bratříky, tak jak tomu na takových vojenských aktivech bývá: „Máte nějaké dotazy?" Nikdo se samozřejmě nepřihlásil a tak bylo toto velitelské shromáždění ukončeno. Všichni se rozcházeli do svých ubikací a cestou diskutovali. Až teď se k Malákovi a Wiesnerovi přitočili známí bouřliváci z první čety.

„Bratře veliteli," začal Krčál, „my bychom něco k tomu měli. Ti řečníci nám to řekli dobře, ale chtěli jsme hlavně vědět, jak ti ruďasové konkrétně s námi křížili kudly, rozebrat aspoň nějakou bitvu, třeba Penzu nebo Samaru nebo Lipjagy při návratu na Povolží. Všichni o tom mluví, jaká to byla řežba, ale dohromady neví nikdo nic. Nemohli byste zařídit, aby aspoň ten náš špion Helštýn mohl přijít k nám do čety na besedu a podrobněji to rozebrat?"

Velitel souhlasil a hned si domluvili s podporučíkem termín. A že oba s Malákem přijdou rádi taky. Slib do týdne splnil a tak se čtenář může také dovědět, jaké informace z podporučíka asi vypadly. Protože ještě bylo sibiřské léto s překvapivě vysokými teplotami, bráškové z první čety si mohli pozvat své velitele na klády do oblíbeného březového hájku. Že by o tom místu schůzek plukovní špicl Helštýn nic nevěděl? Tvářil se překvapivě divně, když si vybíral pařez k usednutí a dostal první slovo.

„Tak dobrá, pár epizod a ptejte se, bráškové," začal až familiárně. „Začnu třeba o tom, jak vaši kolegové, kteří odjížděli až po vás, byli po čeljabinském incidentu nuceni dobývat na českých ruďasech Penzu. Po-

Jaroslav Částek

Jaroslav Strombach

Arnošt Kužela

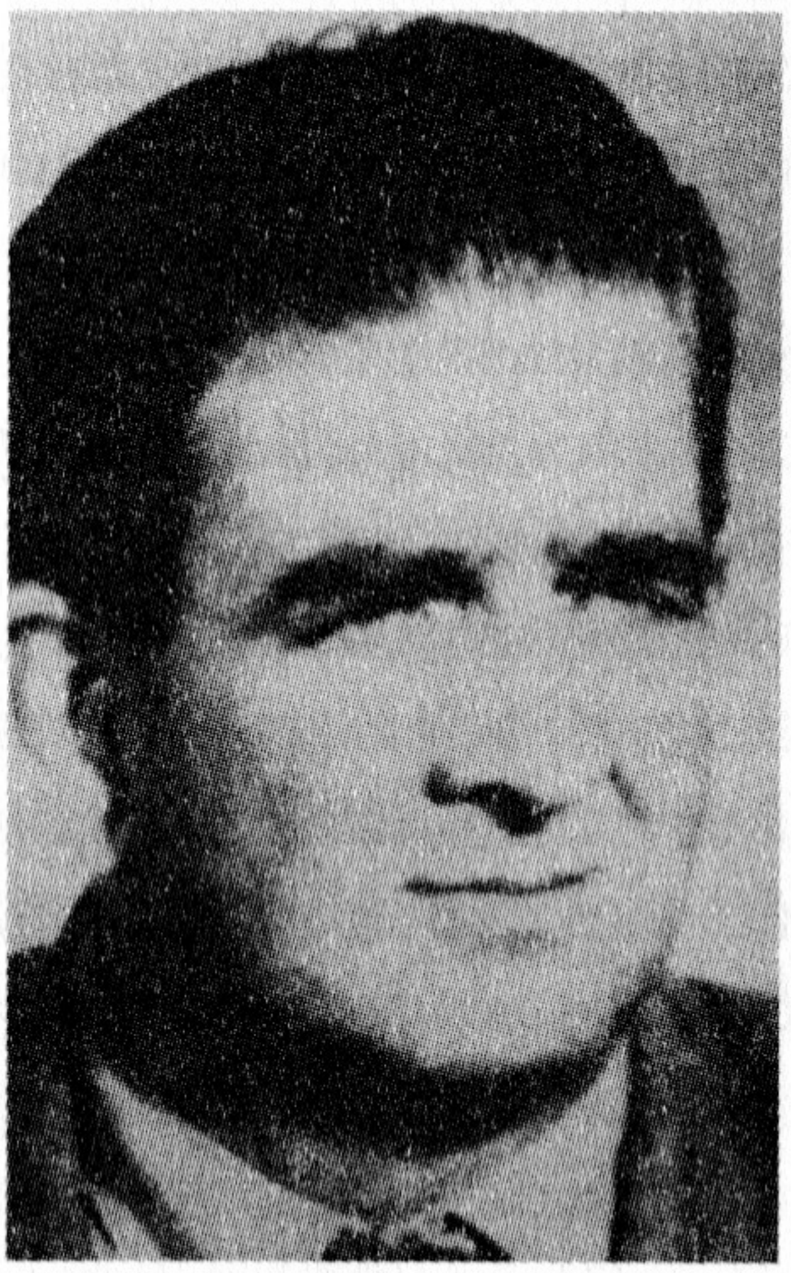

František Kaplan

Rudí velitelé

sádkou tam byly hlavně tři české pěší roty po 150 rudoarmějcích, dělostřelecký oddíl čítající 50 mužů a 7 děl a kulometný oddíl s 26 muži a dvanácti kulomety. Se spojaři, rozvědkou a pomocnými útvary bratru 750 vojáků. Velitelé Pospíšil a Bárta. Vrchní velitel 1. revolučního dělnického pluku Jan Synek všemu unikl, neboť byl jako delegát na sjezdu strany v Moskvě. Moskva poslala tři ozbrojené automobily. Jeden z šéfů sovětu, Němec Libersohn, později legionáři popravený, nahnal obyvatele města na urychlené ženijní obranné práce. Všichni měli splnit rozkaz Trockého o úplném odzbrojení a rozpuštění našich jednotek, které ještě nestačily projet na východ. Kurajev byl kvůli tomu v Moskvě a po svém návratu oznámil českému rudému štábu, že i když brášků je v ešelonech víc, moc zbraní nemají, rudoarmějci mohou dostat podporu od sovětů v okolí a že Trocký na splnění svého rozkazu trvá. Ironií bylo, že do opevněného města a zpět chodili volně legionáři z vlaků na nádražích pod kopcem za řekou. Kurajev se ještě pokusil o smír, když zorganizoval pro legionáře mítink, na kterém je vyzýval, aby opustili své žoldácké velitele a přešli na stranu revolučních gard, že nikdo nechce krveprolití Čechů proti Čechům.

Boj začal, když legionáři přepadli obrněná auta a zmocnili se jich. Všude se začalo střílet. Všechna nádraží byla okamžitě obsazena, boj o strategické výšiny, zajatecký tábor, továrny a sklady trval celý den 28. května a o opevněné centrum se bojovalo dům od domu celý následující den. Často se vedly boje muž proti muži. Město bylo obklíčeno ze tří stran a od západu začal soustředěný útok. Těžký boj byl o Skobelevská kasárna, kde se bránil dělostřelecký oddíl a ostřeloval především mosty. V Moskevské ústřední ulici byly srážky nejprudší a trvaly celé dopoledne. Nejdéle odolávalo hlavní náměstí se sovětem a kostelem. Boje byly ukončeny odpoledne, padlých bylo 300, z toho 230 rudoarmějců. Zajatci byli souzeni, velitelé a někteří další popraveni, sovět kromě Němce Libersohna unikl. Po dobytí města a opětném otevření trati odjely všechny naše ešelony na východ a do města se opět vrátil starý sovět a zbytek 1. revolučního pluku. Nová jednotka měla k 10. červnu 228 mužů, zasahovala proti místním protibolševickým vzpourám a později pod vedením velitele Strombacha bojovala na Uralu proti bílým jednotkám.

Velitelství rudé 5. armády, Hašek v 1. řadě třetí zleva

Tak si pomyslete, v tom jednodenním boji padlo na obou stranách 300 Čechů a po průjezdu ešelonů se vrátily staré pořádky. Všechny mrtvé a popravené pochovali místní do jednoho hromadného hrobu, snad se tam usmíří."

„Já jsem si na vás připravil Lipjagy, ty byly obzvlášť krvavé," vzal si slovo poručík Malák. „Aby po pádu Penzy naše vlaky mohly pokračovat na východ, musely dobýt Samaru. V té bylo mimo jiné centrum českých propagandistů v čele s tím Haškem, co vytvářeli ty pitomé letáky o světové revoluci. Česká rudoarmějská jednotka v Samaře měla jen 120 mužů včetně Slováků a Srbů, velel jí Čech Pospíšil. Předseda sovětu Kujbyšev zmobilizoval místní dělníky a na druhý den měl ve vojsku 2000 mužů. Na pomoc přispěchalo i více než tisíc Maďarů a Němců z blízkých táborů. Aby zastavili naše ešelony, vybudovali obranu na trati před vesnicí Lipjagy. Obránci opevnili přilehlé návrší se statkem se silnými zdmi a vykopali zákopy podél trati k bažinám. Čtvrtého června na ně zaútočil 4. střelecký pluk.

Legie vedla čelní útok na trať a obchvat zadem na opevněné návrší. Několik hodin bratříci zvedali útok za útokem na malém prostoru, aby

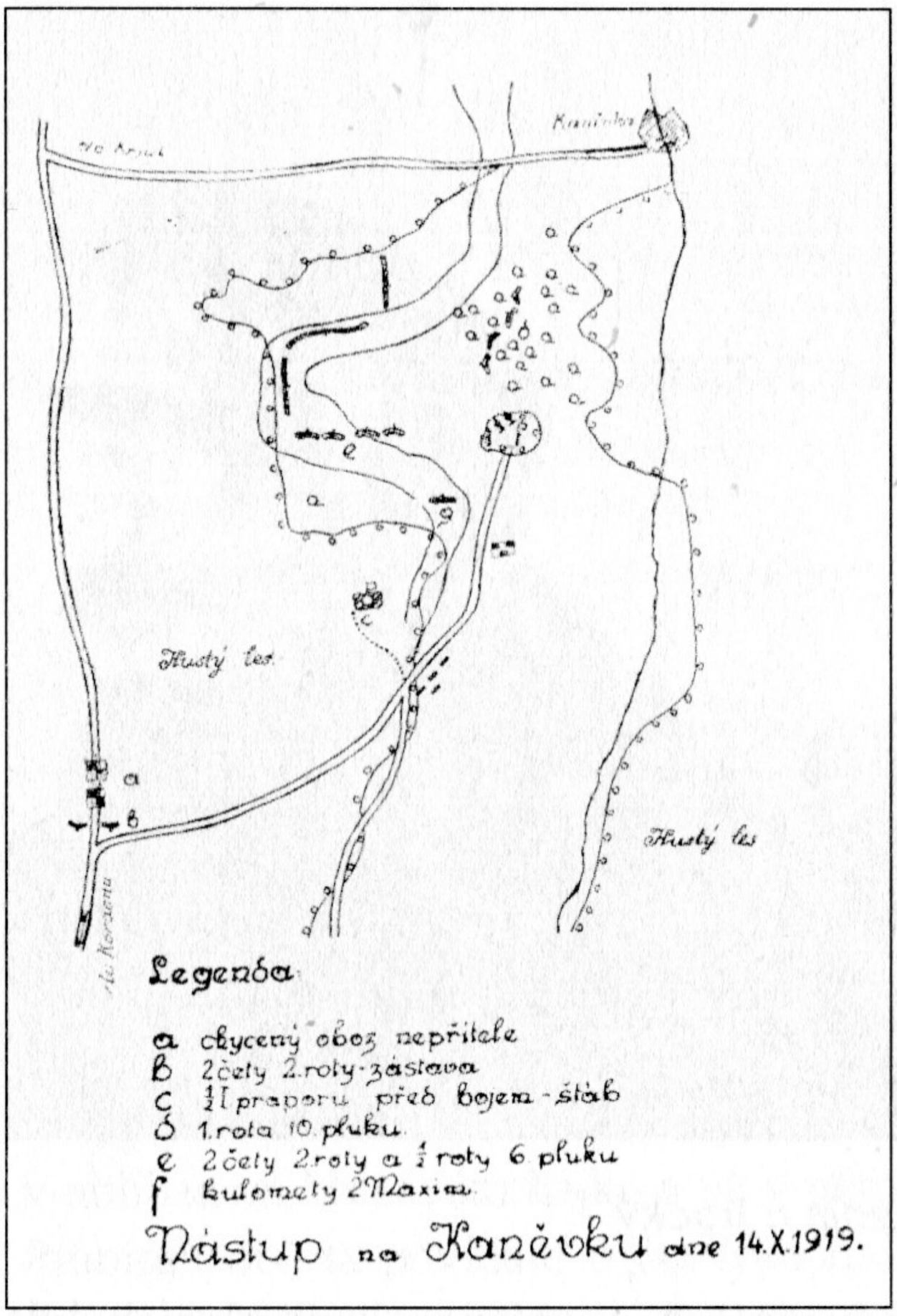

Boje na Manu, nástup na selo Koněvka

vždy pokročili o pár metrů. Útok do týlu se zdařil a znemožnil ústup po trati. Po uvolnění trati se nakonec zdařil ze všech stran vedený útok proti opevněnému statku, kde po dělostřelecké přípravě vše skončilo bojem muže proti muži. Ztráty rudých byly obrovské. Téměř tisíc ustupujících se utopilo v bažinách rozvodněné řeky Taťjanky a zpět do Samary se jich vrátila jen hrstka. Více než dva tisíce bylo mrtvých, další tisícovka zajatých. Z nich byli rozlícenými bratříky zastřeleni všichni internacionalisté včetně Čechů s veliteli Skotákem, Otčenáškem a Pospíšilem, místní byli propuštěni. Bratříků padlo, hlavně kvůli vycvičenosti, velmi málo. Cesta po trati na Samaru a dál byla otevřena, z města na poslední chvíli ujela poslední lokomotiva s Haškem a jeho propagandisty. Ti opustili trať po sto kilometrech a tři měsíce se skrývali v lesích, než projel poslední náš ešelon. Na Haška byl už tehdy velitelstvím vydán zatykač za opakovaný zločin velezrady na československém národu, a kdyby byl dopaden, pověsili by jej bratříci na nejbližší větvi. Zbytek české rudé jednotky ustoupil do Buzuluku a po tříměsíční konsolidaci stál opět se zbraní v ruce proti našim jednotkám. Po vítězství u Lipjag se však Trocký v Moskvě mohl vztekat, jak chtěl, naše ešelony po cestě do Vladivostoku už nedokázal nikdo zastavit.“

„Hodně Čechů bohužel bojovalo proti nám. Ještě jednu takovou bitvu jsme vybojovali ksicht proti ksichtu u Saratova, Simbirska a na Kamě,

Lenin a Trocký

jinak to bylo roztroušeno v různých těch internacionálních plucích, kde byly snad všechny národy, ale vedli to Němci, Maďaři – a Češi," končil pomalu výklad major Wiesner. „Většinou byli roztroušeni všude možně, ale odhaduji, že jich proti nám bylo nebo ještě pořád je na pět tisíc. O Slovácích toho moc nevíme, protože ti jsou často vedeni jako Maďaři. Ale stejně je to hrozný, zabíjet Čech Čecha v cizí zemi a cizí válce, viďte braši."

To odpoledne diskutovali ještě dlouho a podle očekávání se to svezlo na současnou situaci, tedy na vztah velitelů k bratříkům a neochotu dále bojovat. Wiesner to nakonec shrnul konstatováním, že teď už s nikým určitě bojovat nebudou a půjde jen o to, jak se z toho sibiřského chomoutu vysvléci a všechy ve zdraví dopravit domů.

„A o to se staráme, jak můžem nejvíc, to nám věřte," dodal

13.

Neklidné přezimování v Krasnojarsku

Motto:

Pokud je jedna perla falešná,
falešný je celý náhrdelník

George Sandová

Uplynulo jen několik poklidných dnů od sezení s velitelem praporu v oblíbeném březovém hájku a už v něm v obvyké sestavě seděli zase. Probírali obě ta povídání o českých rudoarmějcích a bylo jim z toho smutno. „Vždyť se mohlo klidně stát, že bych tam někde v boji musel vytáhnout kudlu na kamaráda, s kterým jsem před pár lety seděl v Praze v hospodě," ulevil si Rudla Krčál.

„No co, neměl se k nim dávat, nebo ne?" pohotově mu to odpinknul méně přemýšlející a akčnější Jenda Vlček.

„Tak jo, beru. Ale teď k tomu, proč jsme se dnes sešli. Vždyť jsme ještě ani neměli čas, abychom pořádně probrali náš bližší případ, tak se do toho dejme! No tak povídej, ty náš vyslanče, jaké to bylo v Irkutsku a cos tam se vzbouřenými brášky zažil," vybídl svého střelce a přítele v kroužku několika zasvěcenců, ale i pozvaného velitele roty poručíka Maláka a praporčíka z první čety. „Dostal ses vůbec až mezi ně? A jak to, že jsi jim zmizel zpátky do vlaku? Nebyl jsi taky v té jejich base?" Otázky jen pršely.

„A co baby, jaký tam byly baby?" zajímal se Kolbasa, kterého hned ostatní okřikli, že tam mohl být taky, kdyby se nepodělal (ve skutečnosti řekli „neposral") z nebezpečí druhého odchytu ve vlaku a odmítl vyrazit

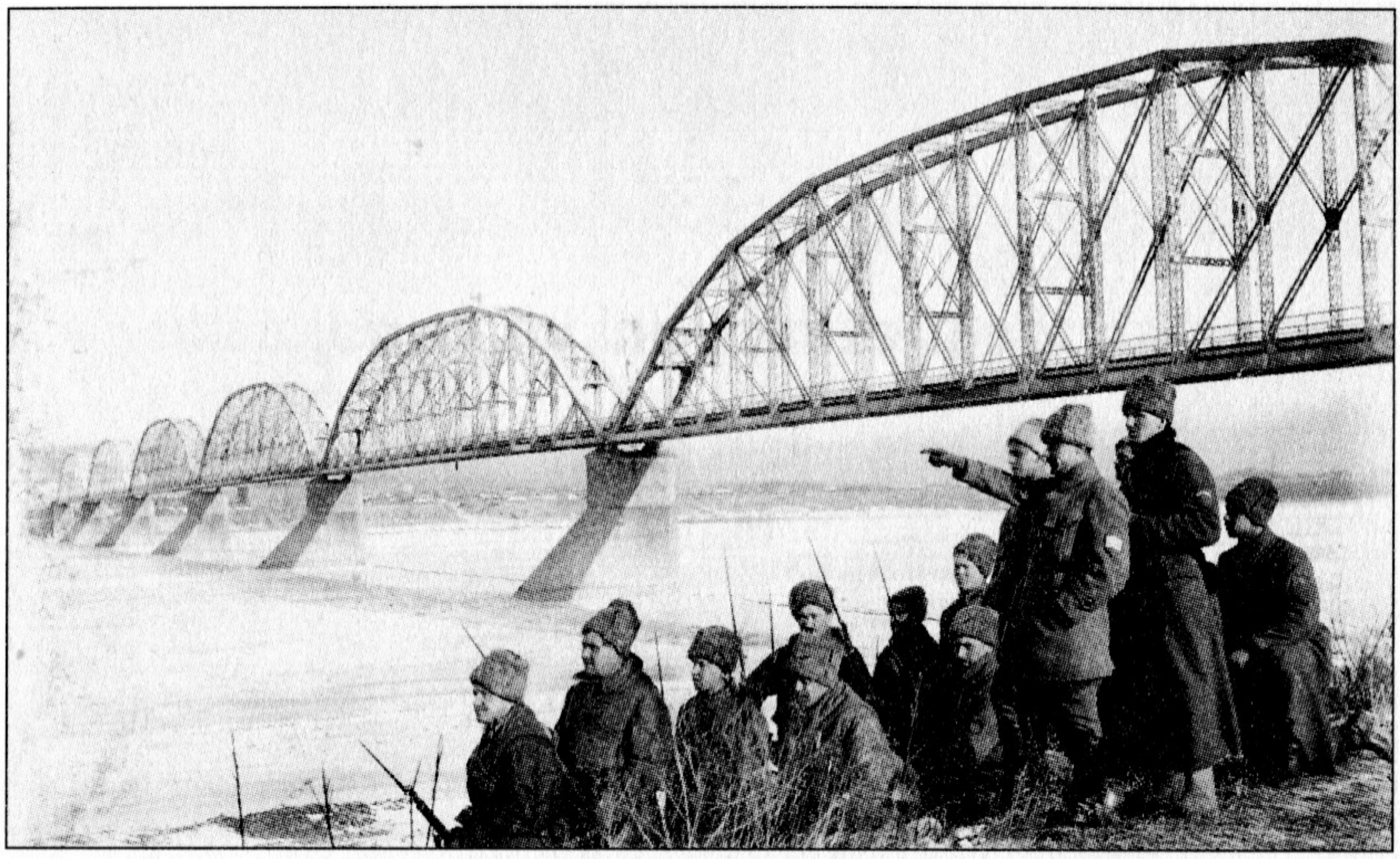

Před mostem cara Alexandra na Volze

podruhé. Seděli kousek od ubikací mužstva u Prodvesenského punktu na kládách složených v lesíku u malého potůčku dva dny po návratu jejich tajného vyslance z místa rozehnaného sjezdu plukovních komitétů. Potůček si tiše bublal, ptáci jim švitořili nad hlavami a slunce hřálo na plné pecky, jak bývalo v těch několika málo letních dnech na Sibiři obvyklé, hlavy blízko u sebe. Ztichli a zaposlouchali se do Vlčkova vyprávění:

„Jak to bylo na začátku, to už víte, když nás tady s Kolbasou ti hajzlící z prvního pluku vrátili skoro před cílem z ostudou zpátky. Podruhé už jsem si dal na vojenské patroly větší pozor. Když ten courák zastavil na výhybně v Poloninách, tak jsem raději zalezl do houští u trati a naskočil zpátky, až když se ta jejich šťára převalila na další vlak. Pak jsem měl velký štěstí, že náš vlak pro civilisty zastavil těsně před městem na nákladním nádraží. Tam bylo mnoho našich ešelonů plných nasraných bráškú a já byl u nich v cajku, protože z prvního pluku si na ně netroufli jít. Ti mě vzali k sobě a schovali, vlastně se tam sešlo takových jako já asi třicet od různých jednotek po Sibiři. Informace jsme měli dobrý od invalidů, kteří od delegátů vyhnali frajery z prvního, takže jsme všichni čekali, kdy začne sjezd.

Jenomže jedenáctýho situace najednou spěla k strašnýmu průseru. Invalidi telefonovali, že delegáty zhafl zase pod zámek s nabitými kvéry první pluk a marody k nim už nepustí. Tak někdo mezi náma zařval, že si pro ně půjdeme sami. Strhla se strašná vřava. Vím, že náčelník stanice nechtěl přistavit mašinu, tak mu bráškové strčili nabitý kvér za levé ucho a pak hned souhlasil, aby si fírové mezi brášky přivlastnili aspoň šíbovačku. Kdo mohl, naskákal do vlaku a jelo se přepadovkou na hlavní nádraží. Tam chlapi obsadili telegraf a nádraží uzavřeli ze všech stran. Všichni jsme vyrazili do města. V čele byla velká parta s nabitýma flintama a za nimi my, kteří jsme přijeli bez kvérů. Ale u vrat jsme řvali všichni stejně a strážní z prvního to radějc honem předali zpátky invalidům a zdekovali se. Kdyby to neudělali nebo brášky zastavili v ulicích, tak by byla řežba, chlapi měli nabitý vintovky, byli ověšení granáty jak vánoční stromečky a odhodlaní ke všemu! Rudí by se tetelili od radosti, jak červenáme!

Na zabouchání nám otevřeli vrata a invalidi zajatce vydali. A pak už nic, se slávou jsme se vrátili na nádraží. Místní nám mávali a byli šťastní, že jsme něco udělali proti tomu nenáviděnému hajzlovi Kolčakovi, protože jsme si mysleli, že naše vláda peče s ním, tedy ne proti bolševikům, ale proti celému Rusku. Stejně to byla pravda! Delegáty jsme vzali do hnízda ešelonů, chlapi nám řekli, že si pohlídaj, aby sjezd byl, a tak jsme, my pozorovatelé, odjeli zpátky ke svým praporům. Nakonec s námi všemi stejně vladaři vyjebali, slyšel jsem ve vlaku, že je figlem zhaftli znovu a možná je definitivně po sjezdu. Já budu mít asi taky průser, protože mě při zpáteční cestě kontrolovali ve vlaku do Krasnojarsku a asi to nahlásí.“

„To už se stalo,“ zabručel poručík, „má to velitel pluku jako hlášení, že jsi jel z vyšetření v nemocnici, kam tě nikdo neposlal a kde jsi ani nebyl. Teď záleží na tom, jak se k tomu postaví. Pár dní natvrdo asi chytneš, ale to vydržíš, ne?“

„Hm“

Bráškové dali dokola machorku.

„Moc to sice nepomohlo,“ dodal Krčál, „ale ta cesta vás všech z různých jednotek po trati byla morální podporou. Delegáty nakonec museli

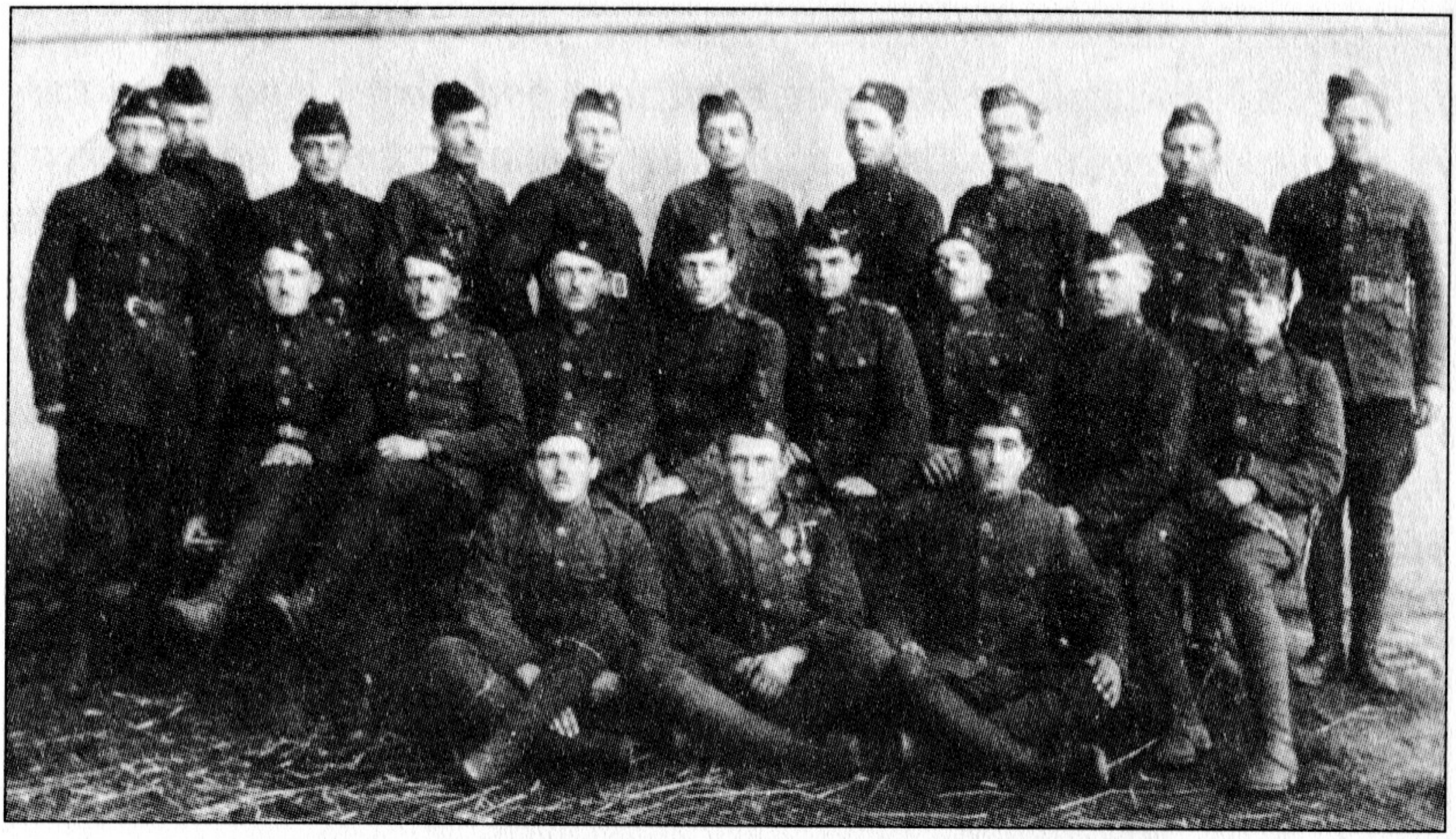

Krčálova četa: Vlček 2. řada třetí muž vlevo

pustit, sjezd možná bude a vojenské panstvo i politik Pavlů si uvědomili, že nejsme stádo ovcí, ale dobrovolnická armáda. Proti Rudým už nepůjdeme, a kdyby se k bratříkům postavili čelem, jistě bychom na doporučení sjezdu přechod od dobrovolníků za vojáky odsouhlasili. Ty schody si přece namydlili oni sami z pohrdání obyčejnými dobrovolci, no, nemám pravdu? Hlavně že se už konečně začneme stahovat do Vladivostoku a že konečně pojedeme domů."

Jen kdyby to byla pravda, ty jejich těšínská jablíčka. První dny po vysvobození delegátů vojenské velení nařídilo postupně odsunout ešelony ze seřaďovacího nádraží o několik desítek kilometrů na různá seřadiště zpět a politické oddělení pozvalo delegáty do Irkutsku k jednání. Ti důvěřivě přijeli – a hned je opět zavřeli. Tentokrát ale přijali jiné opatření, vypravili je přednostně zvláštním vlakem do Vladivostoku a tam je nastěhovali na hodně dlouho do pevnosti Gornostaj u hranice s Čínou. A vzbouřené jednotky beze zbraní do téže pevnosti doputovaly za nimi. Armádní soud rozhodl, že se vše zaprotokoluje a soudit se bude až doma v Brně. Na Sibiři se to postupně uklidnilo, snahou velení bylo zamést celou vzpouru pod silný koberec, což se téměř povedlo. U vojskových těles určitě ano, všechny jednotky měly stejný bojový úkol – střežit svůj úsek magistrály a konečně začít s postupnou evakuací směrem k zá-

mořským korábům. I když to zdaleka nebylo tak jednoduché, jak si to všichni představovali, už řadu měsíců mohli být všichni z Ruska doma, kdyby nebylo velké, Francouzi vyvolané protibolševické anabáze. Akce „jedeme svým pořádkem" o rok dříve celou magistrálu vyčistila pro hladký průjezd, ale kde ty sibiřské sněhy dnes jsou… V další cestě domů jim teď budou bránit různí atamanové, banditi, rudí partyzáni a dokonce i stávkující dělníci, kteří obsadí bajkalské tunely. Ale k tomu se brzy dostaneme. Jen k jednomu zajímavému momentu irkutské vzpoury je třeba se ještě vrátit a bude to návrat z hodně velké časové délky, až z roku 2018.

Jako autor této knihy jsem se už zmínil o tom, že při odhalování naší vojenské minulosti sehrává důležitou úlohu náhoda a tajemství archivů ve vojenském historickém archivu v Praze-Ruzyni. Badatel zde v oddělení ruských legií nalezne vše od komplexních hodnocení událostí až po poznámky jednotlivých bráškú, zákresy map velitelů, desetitisíce stran různých dokumentů, deníků, protokolů a hlášení. Radostných, žalostných, ale i ostudných. Tak mi padl do ruky jmenný seznam vzbouřenců útočících 11. června 1919 po poledni na vrata Invalidovny v Irkutsku, aby osvobodili své delegáty sjezdu z nezákonného věznění. Na čelném místě jsou jména ozbrojených bráškú 9. roty 4. pluku a mezi nimi střelce Františka Prudila z Kunštátu na Moravě, o stránku dál čtenář najde i neozbrojeného Jana Vlčka z Rymáně u Prahy. O prvním z nich vyšlo nedávno, jak známo, již třetí vydání knihy *Legionářská odysea*, ten druhý se objevil zde až nyní. Téměř jistě se osobně v Irkutsku seznámit ani nestačili, ale na jednom udavačském dokumentu společné místo našli. Ale jak jsem zjistil dál, po návratu se nic nešetřilo, vše se po válce zametlo. Že by pro větší slávu hrdinných legionářů? Nikoliv. Kdyby tehdy měli větší díl másla na hlavě vzbouřenci, v dějinách by dnes tyto události byly podávány úplně jinak…

Ale vraťme se raději zpět do okolí města Krasnojarsk na konec léta a podzim roku 1919. Desátý pěší pluk Jana Sladkého Koziny stojí stále na určené pozici kolem města Krasnojarsk a jeho úkolem je zabezpečit bezproblémový provoz po určené části transkontinentální železniční magistrály do Vladivostoku. Naděje mužstva na rychlou evakuaci se opět ukázaly jako liché, přednost logicky dostávají ešelony I. divize z nejzápadnějších

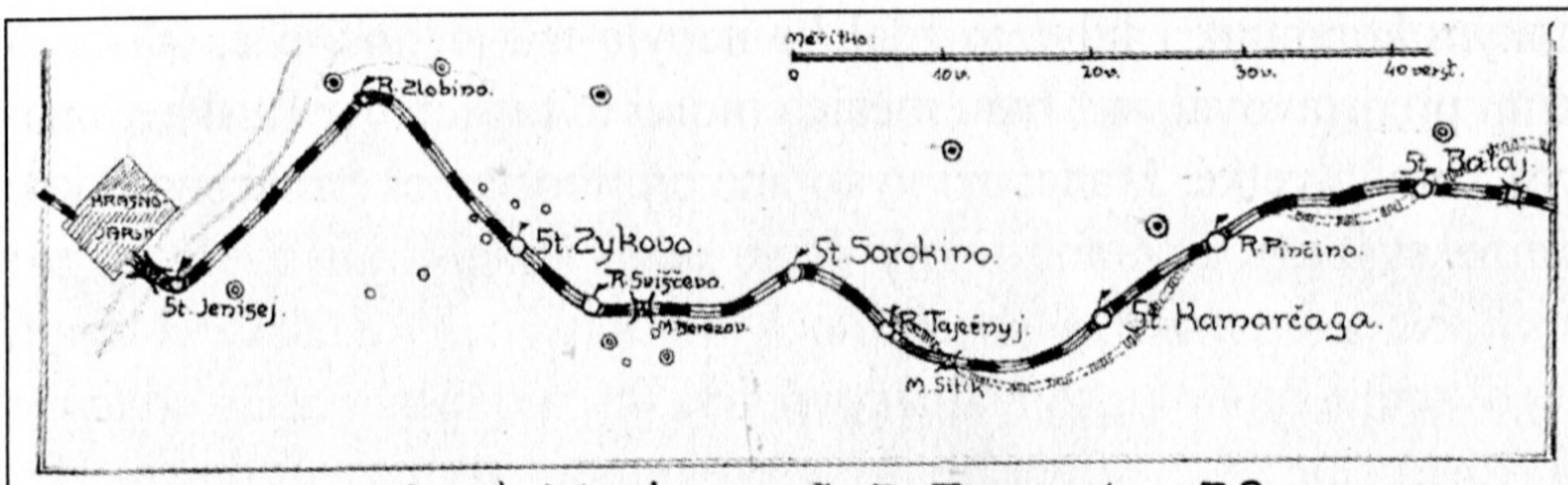

ROZLOŽENÍ ČÁSTÍ 10. STŘ. PLUKU K 1./7.-1919.

		lidskými (bojovými)	koňmi	kulomety	samopaly	ručními granátami	vozy
5t. KRASNOJARSK:	Štáb 10. stř. pluku.	16	-	-	-	-	182-3
5t. JENISEJ:	Hospodářská a výzvědná rota, zásobovací vlak.	5,	62,	23	-,	2,	- - 115
5t. ZYKOVO:	Štáb I. praporu: 3. rota + I. kulometná rota	17,	375	-	9,	13,	18 - 120
R. SVIŠČVO:	1. a 2. rota.						
5t. SOROKINO:	Štáb II. praporu: 6. rota + II. kulometná rota.	18,	318,	1,	9/1000,	15/1,	-/621, 93
R. TAJEŽNYJ:	4. a 5. rota.						
5t. KAMARČAGA:	8. rota + III. kulometná rota.	16,	309,	-	8[1?],	36,	1, - , 82
5t. BALAJ:	Štáb III. praporu: 7. a 9. rota + pluk. dělostřel.						* nečitelné

Mapa ležení 10. pluk u Krasnojarsku

částí Sibiře, do posledních chvil v ostrém nasazení proti čerstvým divizím Rudé armády a ustupující před novou čárou dotyku Kolčakovy armády s dotírajícími Sověty. Původní značná přízeň místního obyvatelstva se vypařuje úměrně s tím, jak roste všeobecný odpor ke Kolčakově diktatuře, naše velení se však stále křečovitě drží vnějšího zdání přísné neutrality. Kolčakova vojska tají jako letní sníh v jenisejské tundře a zajištění volného průjezdu je stále složitější. Kolem Krasnojarska je zatím, až na občasné popichování rudých partyzánů, poměrný klid a pluk žije téměř jako v míru. Jen ta soudržnost brášků dobrovolců mezi velením a jeho armádou je nenávratně pryč.

„Chtěli jste poslušnou a bezduchou armádu, máte ji mít. I když jste si odstěhovali všechny důstojníky od praporů a rot do města Krasnojarsk a tam si je ubytovali jako pány v městských bytech, dali jim sluhy a bratříci – vlastně dnes po vašem vojáci – na Prodvestenském punktu jsou ubytovaní skoro jako zvířata, celá rota v jedné dlouhé boudě, stěhujete

nás z místa na místo a ani bývalá kasárna pro nás nejste schopni vyreklamovat. I vaše stravování vypadá úplně jinak než pro mužstvo. A tak bych mohl pokračovat. Žijeme a cvičíme jako každá jiná armáda, ale s příslibem, že už konečně pojedeme domů a že to utrpení konečně skončí. Ale ani vy od vrchního velitelství nevíte, kdy to bude a co se stane, až se Kolčakovi rozpadne fronta a my tu uvázneme jako myši v pasti." Tak otevřeně s velitelem praporu jako Krčál si mohl dovolit mluvit jen málokdo, ale oba věděli, že se s tím nic dělat nedá a byla to debata mezi čtyřma očima.

Armádní život plynul i zde svým normálním tempem. Jednotky pravidelně cvičily a velitelé pořádali i společná taktická cvičení v divočině. Důležitou součástí byl Sokol a nacvičování na různé slavnosti. Dne 24. srpna nový velitel pluku podplukovník Antonín Číla uspořádal pro celou III. střeleckou divizi a široké okolí velkou sokolskou slavnost. Účastnily se jí všechny pluky divize. Večer před akcí proběhla v městském divadle sokolská akademie. Plukovní kapela vyhrávala celý den v parku, společné sokolské cvičení svou perfektností vyvolalo u Sibiřanů nadšení až úžas, stejně tak i přehlídka vojenské techniky. V době přítomnosti pluku se ve městě výrazně zvýšila úroveň společenského života. Každou neděli byly promenádní koncerty v parku u centrálního náměstí. Vlastní divadelní soubor nacvičil řadu představení: 29. října hru *Třetí zvonění*, 3. listopadu hru Aloise Jiráska *Kolébka*, 31. října drama lásky *Mládí*, 8. listopadu fraška *Dvojenec*, 10. listopadu drama *Revoluční svatba*. V českém klubu „U strýčka" byla dokonce představení kinematografu. Pro děti hrálo loutkové divadlo. Herci a účinkující byli samozřejmě bráškové, aranžmá si také museli udělat sami. Dne 28. října velitel pluku uspořádal velkou pietní slavnost při odhalení pomníku padlým dobrovolcům za účasti politických špiček města, oblasti i množství obyčejných občanů, opět hrála plukovní kapela a v divadle proběhl vzpomínkový večer. Podplukovník Číla pronesl při odhalení pomníku plamenný projev o bratrství obou slovanských národů a provolal věčnou slávu všem, kteří položili život za naši svobodu i proti tyranii v Rusku. Snad tomu i věřil, ale znalý čtenář si může typnout, jak dlouho po nastolení sovětské moci bude trvat, než bude nad základním soklem nahrazen náš družiník hlavou V. I. Lenina. Ano, jen měsíce.

Plukovní hudba

Na první pohled pluk působil jako konsolidovaný, vše fungovalo bez závad, nikdo moc nereptal, posádkové vězení poloprázdné. Nejbližší dny měly ukázat, zda nedávná dohoda velení s vojáky o jejich použitelnosti v boji proti lesním bandám bude fungovat i v bojové praxi. Opět se totiž probudila Manská fronta. V okolí Minusinska se shromažďovaly nově formované zbytky Kravčenkovy rudé divize a k nim se přidružily oddíly dalších povstalců. Velitel III. divize Lev Prchala nařídil vyslat trestní oddíl ve složení první prapor 10. pluku doplněný kulometnou rotou a jednou baterií ozbrojeným parníkem po řece Jenisej. Tyto síly doprovázely dva prapory Kolčakovy armády. Opět tedy i naši hrdinové. Velitel praporu major Weiner zašel v doprovodu poručíka Maláka k jeho první rotě a nechal se pozvat do březového hájku na Prodvesenský punkt, kde sídlila první rota. Malák svolal své nejbojovnější a nejvzpurnější vojáky Krčála, Vlčka a ještě dva další a uskutečnil s nimi krátký rozhovor:

„První prapor bude vyslán proti novým jednotkám Kravčenka na Manu. Bude to výprava s úkolem udržet průjezdnost magistrály. Půjde do toho celý prapor bez výjimek?“

„Za těchto podmínek ano“, odpověděl bryskně Krčál.

„Nebudou během bojů či po nich nějaké repty nebo odmlouvání u mužstva?“ ujišťoval se poručík Malák.

„Ne.“

Tím rozhovor ukončili.

Bohužel však nebylo možné prověřit platnost této dohody v praxi. Prapor během dvou dnů jako jeden muž nastoupil a od velitele pluku převzal rozkaz, v němž se pravilo:

- *Výprava do Minusinska má provést definitivní pacifikaci partyzánských tlup Kravčenka, aby nemohl ohrožovat evakuaci našich jednotek na východ,*
- *má za úkol ochranu kozáckých osad a jiného obyvatelstva před bandity,*
- *zajistit bezpečnost pro sibiřské jednotky a kozáky a ochranu jejich evakuace před Rudou armádou,*
- *v případě eserského převratu vyhlásit neutralitu, akci ukončit a vrátit se do Krasnojarska,*
- *po cestě vyčlenit jednotku v síle roty k nákupu dobytka, nákup provádět až do 10 verst od trati, podle možnosti nakupovat také lyže,*
- *k zajištění akce je vyčleněn jenisejský parník* Nikolaj, *velká bardža a další dělové čluny,*
- *akci provede první prapor 10. střeleckého pluku posílený o kulometnou rotu. Parník vybaví dělostřeleckou technikou a doprovodné lodě vyzbrojí 3. dělostřelecký pluk.*

Vyčleněné jednotky vyrazily na výpravu, jenže do Minusinska ani nedorazily. Kravčenko měl už jen čtyři tisíce mužů, trestné výpravy se zalekl a zavázal se, že proti Čechům a magistrále nevystoupí, jeho válka je pouze boj s Kolčakem a na svůj boj si počká po odjezdu našeho pluku z Krasnojarska.

„Škoda," usmáli se na sebe Weiner s Krčálem, „mohli jsme si spolehlivost z obou stran prověřit v praxi. Máme k tomu důvod, ne?" Oba legionáři nemohli v tu chvíli vědět, že čas na pořádnou prověrku ještě přijde.

Koncem září proletěla šeptanými novinami celou armádou poplašná zpráva, že prezidenta Masaryka požádali kozáci na Povolží a Donu o pomoc ve své připravované ofenzivě proti rudým tím, aby naše Dohodová armáda provedla rozsáhlý výpad ze Sibiře na jihozápad, a že prezident

snad souhlasil. Než se však mohla v plucích zvednout vlna bouřlivého nesouhlasu a odporu, přijela ve stejném termínu k pluku v doprovodu velitele divize na návštěvu delegace z vlasti vedená poslancem Krejčím. Delegace měla jako obvykle zcestné i informace, že se celý sbor nemůže dočkat dalšího vystoupení proti bolševikům, ale pan poslanec rychle pochopil, že jsou to pouze líbivá hlášení o připravenosti dále bojovat, jimiž si velení Sboru a samozřejmě francouzští radilové vylepšují u naší vlády svůj kariérní profil. Při setkání s vojáky se pražští delegáti teprve řádně dověděli, jak na Sibiři fouká vítr, že proti Rudé armádě už nikdo pušku nezvedne a že už bylo dostatečně poděkováno za to, jak chrabře dobrovolci dosud bojovali. Vojsko již nepotřebuje další oslavy a díky za dosažená vítězství ve jménu vlasti, ale žádá pouze rychlou a pravdivou odpověď na jednu jedinou a stále opakovanou otázku:

„Tak kdy už konečně pojedeme domů?“

A delegace odpovídala slovy ministra Beneše, zaslanými v telegramu:

„Vlast žádných obětí od svého vojska v Rusku již nežádá, evakuace do vlasti jest nejbližším úkolem této delegace.“

To samozřejmě přineslo uklidnění, navíc bylo vidět, že přednostně odjíždějí invalidé a fyzicky starší a ženatí vojáci a že po hlavní trati na východ jsou evakuovány ešelony první divize. S touto informací se mohla vládní delegace opět vrátit domů.

I 10. střelecký pluk se začal připravovat na dlouhou cestu. Vagony a veškerá technika prošly zevrubnou prohlídkou, pluk obdržel potřebné zásoby uhlí pro lokomotivy, proviantní počítali, co bude ještě nutné zařídit k dozásobení pluku na maršrútu do Vladivostoku, jak bude popsáno ještě později. Asi bude problém s odjezdem jako takovým, fronta mezi Kolčakovými vojsky a Rudou armádou se postupně rozpadávala, Kolčakova sibiřská armáda taje jako jarní sníh a její zbytky pomalu, ale stále ustupovaly na východ. Padlo i jeho sídelní město Omsk. Všude bylo cítit, že okamžik konce se definitivně blíží, celková nervozita všude kolem stoupá. Na stálé dotazy mužstva a poddůstojníků velitel roty odpovídal stereotypně:

„Velení pluku cítí stejně jako vy všichni, že je nejvyšší čas prásknout do bot. I my jsme nervózní a čekáme, kdy nám zabliká zelená a vyrazí-

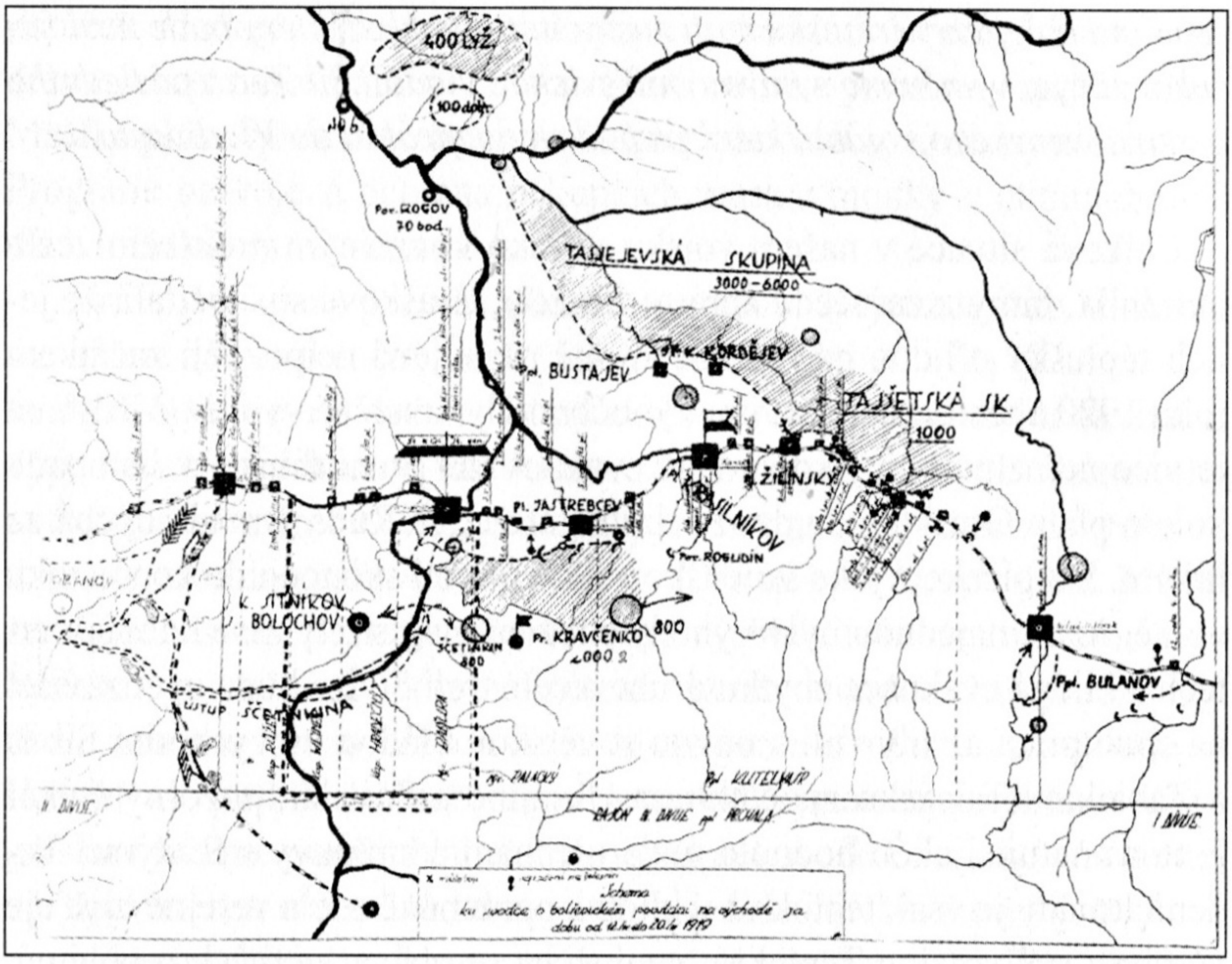

Útok na partyzány

me na hlavní trať. Zatím se řádně připravujte na cestu, hlavně ať máte důkladně promazané flinty, můžeme je ještě po cestě potřebovat. Ale vyjedeme už opravdu brzy, o tom vás mohu ujistit!“

Odsunuty byly i nedávné rozpory mužstva s velením a všichni žili v jakési euforii, že do bot vskočí snad příští den. A do toho jako třešnička na dortu vyskočila ohromující zpráva, kterou velitel pluku dal na vědomí všem ve zvláštním oznámení.

Dne 17. prosince 1919 přibyl do Krasnojarska při útěku z Omska vrchní vladař Sibiře admirál Kolčak. Na rozkaz vrchního velitele Československé armády na Rusi generála Syrového byl jeho vlak i vlak ministerského předsedy Pepeljajeva zadržen. Naše velení si oba nechalo poslat ve zvláštním vagonu do Irkutska a tam mají o Kolčakovi složitě vyjednávat s novou bolševickou vládou na Sibiři. Nyní je tedy naším rukojmím pro volnou trať na východ. Ale v banku máme ještě jedno nejvyšší

eso – na kolejích v Irkutsku stojí ruský státní poklad, který bude naší zárukou, že jej vyměníme s novou bolševickou vládou Sibiře za posledního československého vojáka, který projede magistrálou do Vladivostoku.

Celková situace v našem vojsku se jako kouzelným proutkem zcela uklidnila, fámy a zaručené zprávy zmizely. Bráškové si spočítali, že jejich těplušky přijdou na řadu ve frontě na odjezd nejpozději začátkem roku 1920 a tentokrát by se jim výpočty měly konečně vyplnit. Vždyť už je více než z poloviny spořádaně evakuována první divize, v listopadu kolem pádu Omsku jede divize druhá, ale té už Rudá armáda dýchá za krkem. S Kolčakem jako vojenskou silou Sověti skoncují do konce roku úplně. Jenže najednou byly výhody střežení magistrály zase kdesi v čertech a klidná evakuace zbytku druhé a celé třetí divize bude opět záviset na spolupráci až libovůli s novou sovětskou vládou ve východní Sibiři a Zabajkalí. Tak jako zpočátku na Ukrajině a Povolží, pozorný čtenář jistě pamatuje, jakou hodnotu měla ujednání a smlouvy s Rudými! Vedení armády je však tentokrát v klidu a oprávněně zcela veřejně ujišťuje všechny své vojáky: Tentokrát není třeba se obávat velkých problémů, máme ruské zlato, což jsou noty, které přinutí i věrolomného protivníka hrát do posledního dne podle nich!

A jsme u posledního úkolu pro 10. pluk, kdy bude s největší pravděpodobností potřeba nastoupit se zbraněmi v pohotovostní poloze a asistovat při doplnění zásob čerstvými a trvanlivými potravinami na cestu. To vše plus živý dobytek jako zásoba masa na cestu ke konečnému přístavu měli zásobovači v plánu nakoupit při plánované manské trestné výpravě po Jeniseji, která ale byla nakonec odvolána. Do Vladivostoku je však pro řadu plukovních ešelonů cesta dlouhá nejméně několik měsíců a vše musí být připraveno předem. Žádná Sibyla nemohla vědět, jaké komplikace mohou nastat, zkušenosti s rudou vládou moc dobré nebyly a snad se mělo projíždět jižní trasou kus cesty i přes Mandžusko. Proto bylo nutné uskutečnit velký náhradní výkup, který možná skončí i jako téměř násilný rejd v osadách podle trati.

K provedení nákupní akce byl opět vybrán první prapor. Začalo to počátkem listopadu za pravého sibiřského poledne se zubatým pecnem nad tajgou v Provesenském punktu. Místo určení: březový lesík, lesní

potůček s ledovou krustou a nad ním složené klády pryskyřicí vonícího dřeva. Akce: neformální porada za účasti velitele první roty nadporučíka Maláka plus čtyř osvědčených vojáků Krčála, Vlčka, Kolbasy a Zemana. Program: ozbrojená ochrana nákupčích masa a mouky v okolních osadách ležících do 20 verst od trati.

„Bráškové, mám pro vás důležitou zprávu. Nejpozději do tří neděl vyjedeme na „evakuační marš," začal opatrně Malák. „ Na dlouhou cestu ale nebudeme mít dost masa ani chleba. Velitel proto nařídí akviziční výpad do okolních osad tak do dvacítky verst od dráhy. Budeme toho potřebovat poměrně hodně, pro celý pluk normu na tři měsíce. Peněz na to máme sice dost, ale víte sami, že se už za ně moc koupit nedá. Místní zemljáčci asi už tuší naše připravované rychlé zdekování a nástup bolšánů, tak je možné, že dobrovolně nám už nic nebudou chtít prodat. My to ale musíme mít za každou cenu. Možná to bude dost hustý a bude se i střílet, ale potřebné zásoby musíme nalodit, jinak taky někde v Mongolsku můžeme pomřít hladem. Pan podplukovník Číla jako náš velitel má oprávněnou obavu, že když je to poslední sibiřská akce, a ještě k tomu může být hodně za hranu, nebude do ní nikdo moc hr. Předběžně to zkusil ve třetím praporu a nedopadlo to dobře. Náš prápora se vás proto nechá ptát, jestli byste to za ty vaše hříchy nesvedli vy. Všichni vědí, že jste nejtvrdší bojovníci. Napsali bychom vám to do posudku pro brněnský soud po válce jako veliký plus."

„Potřebujeme se poradit, nebo je to jasný?" obrátil se Krčál na své druhy. Ti se na sebe podívali, Vlček se zasmál a odpověděl:

„Je to jasný, před pár týdny jsme souhlasili s posledním čištěním na Manu, tak to můžeme brát místo toho, ne?"

„Přece nebudeme po cestě k móři o fazolích s hrachem nebo dokonce hladem, to musí pochopit snad každej blb," rozhorlil se Kolbasa.

„Tak pánové, jdeme naposledy do tajgy, tentokrát k řezníkovi pro proviant," shrnul Krčál, zasalutoval a dodal: „Bratře nadporučíku, první četa ti je k dispozici a s námi jde podle potřeby jistě celá rota. Že u praporu pozdravujeme a jsme připraveni ještě od Manu okamžitě nastoupit."

V kruhu si plácli jako za starých časů, kdy i velitel byl bratřík, a poslední akce mohla začít. Poslední vystoupení? Bylo tak tvrdé, že si zaslouží zvláštní kapitolu

14.

Poslední sibiřský boj

Motto:

Když přijedeš na rozcestí a nevíš kam dál,
jeď po cestě.

Yogi Berra

Sedmnáctého listopadu byly komplexně připraveny dvě desítky nákupčíků, finančníků a účetních s ochrankou desátého pluku na svůj poslední nákup potravin po vytipovaných vesnicích a městečkách zhruba do 30 verst od trati. Potřebovali k tomu sto padesát koní pro zápřah, šedesát povozů s lyžnicemi a deset motorových saní. Jako ochranný doprovod sloužila celá první rota doplněná kulometnou četou a vybavená oblečením do silných mrazů a lyžemi pro snadnější přesuny v hlubokých závějích. Malé zásobovací vojsko. Ke zklamání bratříků všech tří čet roty došlo na poslední chvíli ke změně velitele výpravy. Nadporučík Malák musel zůstat na velitelské poradě od velitelů rot a jejich zástupců všech praporů plus přidělených součástí nahoru k veliteli pluku. Přijet měli nějací pohlaváři dopravního velitelství na plánování cesty do Vladivostoku, což dostalo přednost. Jako velitel celé výpravy byl určen hospodářský a proviantní náčelník nadporučík Šejd, k němu se přidali plukovní pokladník nadporučík Uhlíř a vrchní zásobovatel poručík Tichý. Páni důstojníci to brali jako poslední víceméně výlet na rozloučenou se Sibiří. Jako výlet to bral i plukovní lékař major MUDr. Šrámek, který se připojil ke svým ošetřovatelům do vyhrazených saní, i když neočekával, že by mohlo dojít k nějaké mimořádné události. Vojenskou část podce-

nili, tu dostal na starost dobrovolcům neznámý nový praporčík ze štábu pluku, který jim na té velitelské poradě určitě nebude chybět. Podcenili ji natolik, že já jako pátrač v archivech nikde nenašel, jak se vlastně jmenoval.

Při přehlídce velitel pluku podplukovník Číla namátkově překontroloval zimní vybavení tří stovek nastoupených vojáků a zdůraznil, jak je tento úkol nesmírně důležitý pro spořádaný přesun pluku k lodím a že musí být za každou cenu stoprocentně splněn. „Za každou cenu vojáci!“ Zopakoval to tak silným hlasem, aby to bylo jasné i poslednímu pomocníkovi od koní. Velitel praporu major Weiner při pohledu na své silně ozbrojené vojáky první roty v duchu dodal, že to vypadá jako příprava loupežnického rejdu, což byla ve skutečnosti krutá pravda, neboť na jednu stranu vyjet bez dostatku chleba a masa přes celou východní půlku Sibiře a Mandžurii by byla poloviční sebevražda a na stranu druhou měli k nákupům pytel rublů, které obyvatelé v té době na Sibiři uznávali jen jako papír k rozdělání ohně. Budou tedy kupovat skoro zadarmo.

„Holt jest to tak, pane praporčíku,“ přidal soukromou radu veliteli oddílu, „že budete jen dozírat na zákonný výkup potravin ve vsích a jeho proplacení v rublících podle současných cen. Vojáci tam jedou proto, aby dotlačili mužiky k prodeji, i když nebudou chtít. Pak požadovaný nákup uskuteční proviantťáci třeba násilím, ale vy zajistíte, aby jim tam příslušné rublíky stejně nechali. Jinak by to byla krádež! A my loupežníci nejsme, jasný!? Zkrátka bez dobytka a mouky se nevracejte. A při zpáteční cestě s proviantem dávejte obzvlášť pozor, je doba téměř bezvládí a v pralese jsou teď různé tlupy, které se dost jistě pokusí vás o nákup připravit. Vy osobně jste tam více do počtu, moji chlapi řemeslu rozumí, a kdyby něco, nechte rozhodovat střelce Krčála, ten našemu řemeslu rozumí líp než kterýkoliv major. Takže získat a dovézt do Krasnojarska řádně nakoupené potraviny a po cestě o žádného vojáka ani proviantťáka nepřijít! Šťastnou cestu, a kdyby došlo k bitce, nepleťte se jim moc pod nohy.“

Proviantní důstojníci a první rota nastoupili do speciálního ešelonu a vyjeli do Kremenčugu. Tam Malákova rota nafasovala ještě nějaké střelivo a vlak pokračoval do stanice Tajga. Tam opustili teplo těplušek a zahájili plnění úkolu pěším pochodem na lyžích a saních do 35 verst vzdáleného městečka Rybnoje. Už cestou několikrát narazili na tábořiš-

tě i pozorovatele menších nespecikovaných jednotek. Rybnoje obklíčili, nepustili nikoho ven a zadrželi každého, kdo chtěl dovnitř. Utajení, víte? Nákupčí zahájili svoji činnost. Odhad velení a správních úřadů v Krasnojarsku byl správný. S příznivým postojem ani ochotou vesničanů se opravdu nesetkali. Nejprve nechtěli prodat nic za jinou valutu než zlato. Nákupní komando dorazilo bez varování, nemohli se tudíž přikrčit za heslo „nemáme – neprodáme“. Když ale viděli okruh vojska kolem vsi, začali smlouvat na téma smluvní výměna za zbraně, koně nebo oblečení a na to finančníci nebyli připraveni. Připraveni ale byli psychologicky, když nasadili požadavek nákupu hodně vysoko. Kulakům i zemljáčkům zbylo jen bojovat o snižování předepsané výše kontingentu zhruba na polovinu a to bylo přesně tolik, kolik měli proviantní nákupčí v plánu. Finančníci vysázeli ruble a spokojeny nakonec byly obě strany. Ještě se podařilo domluvit, že na zpáteční cestě, asi za čtyři dny, budou mít navíc připraveny čtvery saně s čerstvě zabitým a rozporcovaným dobytkem, za který dostanou na místě jako prémii nějaké vintovky s náboji. Na to slyšeli nejlépe. Místní nakonec nechali proviantní a finanční důstojníky v kruté zimě ve svých zemljankách i vyspat. Vojáci jsou od toho, aby dr-

želi uzávěru a nikdo nemohl varovat další vesnice. Praporčík vysekl poklonu šéfovi proviantního, jak to s místními elegantně nakonec skoulel.

„Že byli od té dobroty a poslali nám teplé jídlo, horký čaj a dokonce i pár flašek silné samohonky, za to jim moc děkujeme, jen nepochopím, proč se těm znehodnoceným rublům tak málo bránili,“ vyhodnotil situaci mezi spolubojovníky ohřívajícími se kolem velkého strážního ohně rozdělaného u jediné cesty z městečka k železnici prozatímní velitel čety Krčál, „stejně k nim za pár měsíců dorazí bolšáni a oberou je o všechno.“

Další den, to už bylo 19. listopadu, nahnali pomocníci nákupčích krávy do stáda, naložili mouku, hrách a sušené ovoce na saně a kavalkáda vyrazila na další štaci do výstavní bohaté vsi Šadrinskoje. Režie rejdu předcházející den ve vsi Rybnoje se ukázala jako výborný nápad, proto ji zopakovali – překvapivá uzávěra vsi první rotou, nástup proviantťáků a stanovení přemrštěně vysokých kontingentů požadovaných prodejů. Narazili na tvrdý odmítavý postoj sedláků vzhledem k očekávanému blízkému příchodu bolševiků a obavám z jejich dalšího osudu. Stejně

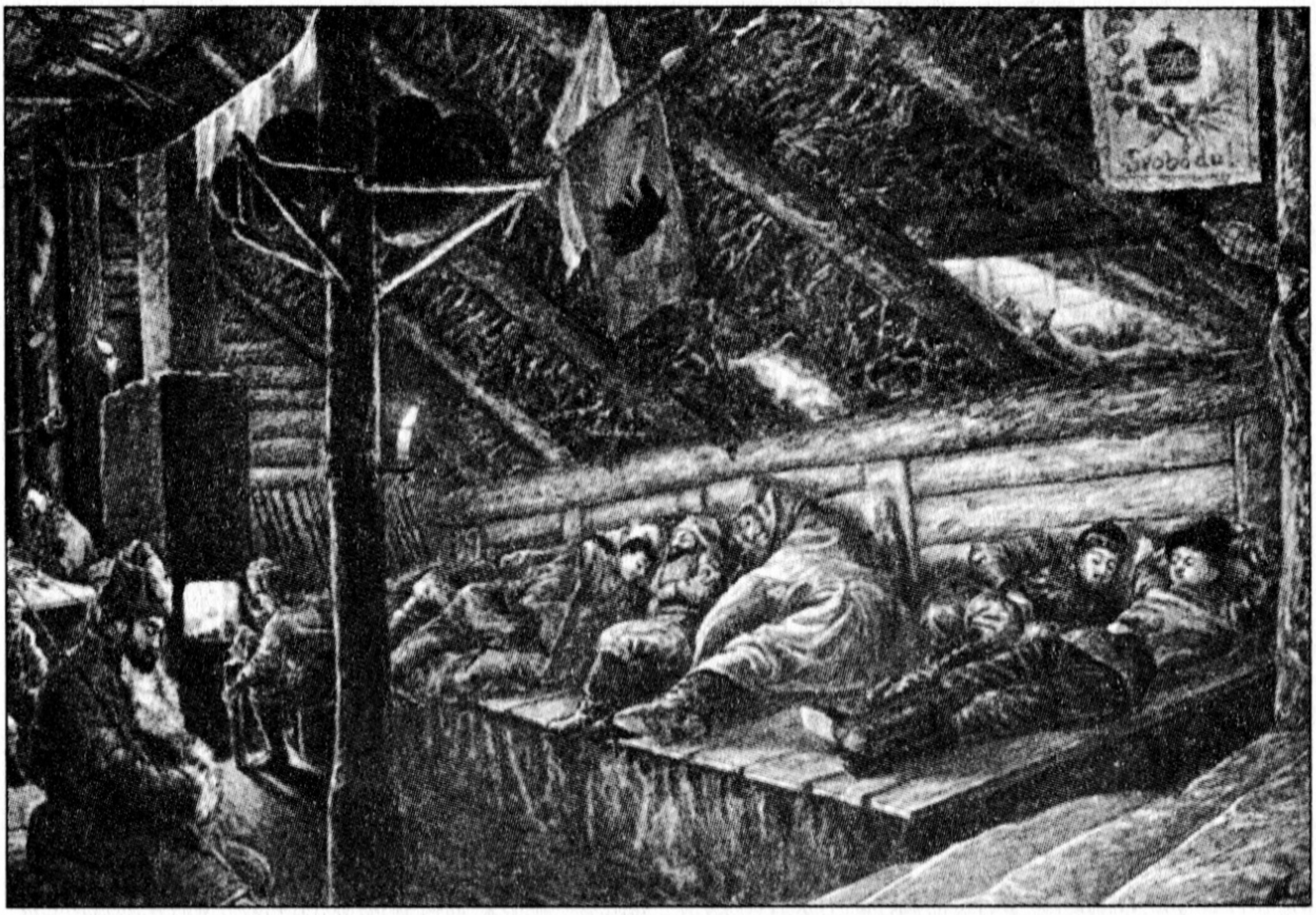

Družstvo na hlídce, v zemljance

jako v předcházející vesnici je všichni posílali na jedno sprosté místo v zadní části těla, když jim ukázali jako platidlo staré carské ruble (poznámka autora – byly jako nové, protože byly opravdu nové, tiskla je bez ohledu na nějaké krytí Kolčakova vláda v tiskárně cenin v Irkutsku jako divá, asi to věděli i ti sedláci). Praporčík proto nařídil viditelné přiblížení k vesnici, utěsnění kruhu vojáků a jejich obrácení čelem ke vsi. Ovzduší zhoustlo, ale stále bylo vše v patu, neboť zemljáčci se nezalekli natolik, aby povolili v odmítání cokoliv prodat.

Blížila se noc a nikdo neviděl východisko. Vedoucí provianťák prohlásil, že když se navečer nedomluví, bude muset požádat své vojáky o tvrdší opatření. Sedláci budou muset bohužel nejen nákupčím, ale i všem vojákům uvolnit pro noční odpočinek své zemljanky a oni se zatím mohou až do rána domlouvat všichni pohromadě ve velké sušárně sena za vesnicí. O majetek nemusí mít obavy, vojáci jim to pohlídají. To byl argument, který je zlomil. Navrhli tedy, aby byla výše potravin plus masa snížena na polovinu a uhrazena směnným obchodem. To jim bylo blízké, tak dosud běžně směňovali zboží všude na Sibiři i na

velkých trzích, prodej za peníze fungoval hlavně u cukru, soli, látek a výjimečně zbraní. A za svou pšenici, luštěniny a maso chtěli zbraně, auta a vozy, které stejně nebudou moci legionáři odvézt domů, a pak ještě koně. Že vše naloží, pojedou s nimi do Krasnojarsku a tam udělají obchod. Souhlasili i s tím, že Čechům prodají i to původní dvojnásobné množství.

„Tak dobrá," zavětřil dobrý vítr a napřáhl ruku k bárinovi proviantní náčelník nadporučík Šejd. „S tím souhlasíme, ale uděláme to takhle. Vy nám ráno naložíte vše, co jsme požadovali, a my vám jako zálohu proplatíme dvojnásobnou cenu v rublech. Do konce roku si necháme odsouhlasit od našich náčelníků dohodnuté počty směnného obchodu a koncem ledna budete mít vše připravené na guberniálním úřadu v Krasnojarsku, kde sjednané zboží dostanete za tu zálohu v rublech a ještě vám přidáme. Teď o tom sepíšeme dohodu a tu u gubernátora uložíme. Souhlas?"

Mužici se poradili a místní kulak jako mluvčí prohlásil: „A co když za měsíc už padne Kolčak a vládu převezmou bolševici?"

„Tak to všechno uložíme u vrchního popa v hlavním chrámu města a směníte to s ním. Mniši si jistě hravě poradí se starými rubly, i když přijdou komunisté, ne?"

Všichni se zasmáli, atmosféra se uvolnila a dokonce byla pro Čechy uspořádána hostina a večírek. Sepsali a bohatě zapili smlouvu, o které si místní nakonec mysleli, jak je pro ně výhodná a jak ty Čechy přechytračili. A Češi taky věděli své, počítali s tím, že v půlce února už „zahnou kramle" a nechají Krasnojarsk daleko za sebou. A lakotní mužici se pak můžou vycpat tím pytlem rublů. Tak se chlubil i důležitý praporčík svým vojákům a s úsměvem si připíjel s místním bárinem na zdarovje, druzjá! Dvě cesty z vesnice nechal obsadit jen základní stráží, kdo by se tam v tom mrazu taky trmácel, a byla veselice, kterou si užili téměř všichni.

Když přišlo další mrazivé zimní ráno, byl již 20. listopad a pro výpravu zlomový den. I v hodně studeném povětří s ledovými krystalky panovala všeobecně dobrá nálada. Vojáci se na střídačku nějak vyspali v seníku a nyní se zahřívali u horkého čaje, mužici pomáhali dát dohromady stádo a navíc připravili ještě jedny velké saně čerstvého masa ke zpracování do konzerv v Krasnojarsku. Za slíbené pušky, samozřejmě. Tím

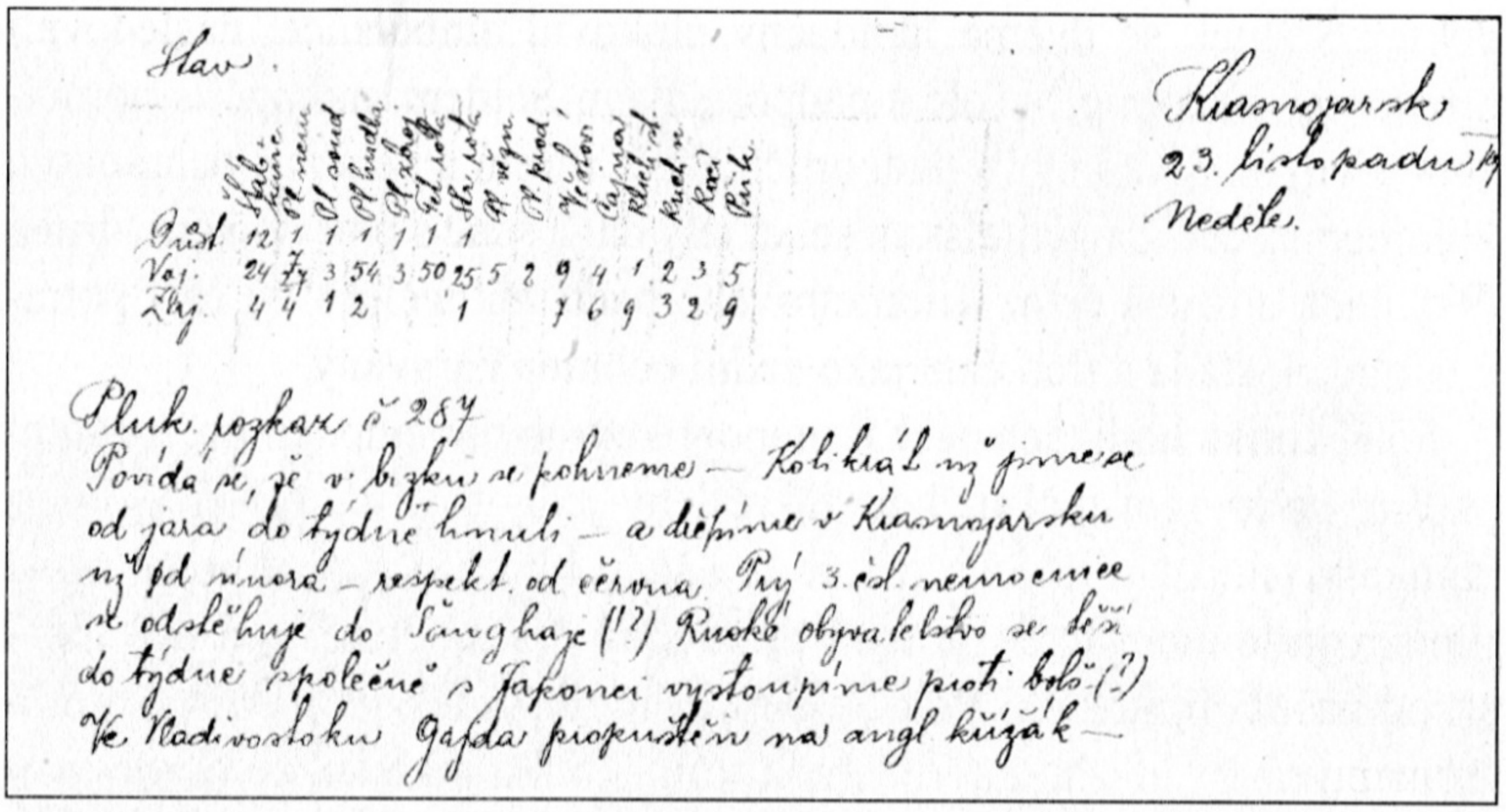

Hlav.

	Štáb	Kanc.	Pl. zaud.	Pl. hudeb.	Pl. zbor.	Tel. rot.	Sk. rot.	Pl. zpr.	Pl. prod.	Výcvik.	Cvičná	Rkch. sd.	Rkch. sc.	Rad.	Park.
Důst.	12	1	1	1	1	1	1								
Voj.	24	7	3	54	3	50	25	5	2	9	4	1	2	3	5
Zbj.	4	4	1	2			1			7	6	9	3	2	9

Krasnojarsko
23. listopadu
Neděle.

Pluk. pozkaz č. 287
Povída se, že v Irkutsku se pohromě — Kolčiák mý jmenuje
od jara do týdne hnuli — a děpšíme v Krasnojarsku
mý od února — respekt. od června. Tý 3. čsl. nemocnice
se odsťehuje do Šanghaje (!?) Ruské obyvatelstvo se děsí
do týdne společně s Japonci vystoupíme proti bolš. (?)
Ve Vladivostoku Gajda propuštěn na angl. kůzák —

Lístek od plukovního zpravodajce

se zdržel jejich odjezd téměř do poledne, bárin důstojníky zdržoval ještě na stakany samohonky a k vyhlédnutým třem malým osadám uprostřed hlubokého lesa se dostávali až k soumraku. Při hodnocení po návratu praporčík přiznal, že se dopustil několika chyb: Podcenil z nedostatku zkušeností mazané vesničany, že nemohou mít v záloze ještě nějaký jiný mazaný plán, jak dostat alespoň část svých potravin zpátky. V rámci euforie nad výborným kšeftem dále podcenil skutečnost, že i daleko od civilizace anebo právě proto nemusí být v lese sami a někdo druhý také potřebuje maso a mouku, navíc i nějaké zbraně a peníze. A do třetice podcenil i nutnost důkladných nočních hlídek. Proto se mohlo stát, že během veselice uniklo několik poslů na plánovanou trasu příštího dne, a co horšího, i k rudým partyzánům do hloubi pralesa. Čekala je tedy velmi dramatická další cesta.

Putovali jako karavany osadníků ve Skalistých horách na Divokém západě: Nejprve šel výzvědný. Krčál určil jednoho z nejlepších průzkumníků svého družstva, střelce Zemana. Byl to kritický post, musel dávat velký pozor a vyhodnocovat možné stopy po jiných lidech. Za ním v odstupu postupovala první četa s našimi hrdiny Krčálem a Vlčkem jako ochrana první části – dvaceti vozů s potravinami a třetina živého stáda. Tomu velel zástupce velitele čety Krčál. Následovaly všechny motorové saně. V prvních se vezl velící praporčík a ochranka s kulometem, pak

doktor Šrámek se dvěma lapiduchy plukovní ambulance, následovali proviantní důstojníci v čele s nadporučíkem Šejdem, nákupčí s poručíkem Tichým, finančníci s nadporučíkem Uhlířem a penězi s ochrankou, kulometná četa. Za velitelskou sekcí jely další saně s potravinami, druhá část stáda a druhá četa. Kilometrového hada zakončila třetí část potravin, zbytek stáda a třetí četa jako zadní ochrana karavany.

Po několika hodinách nechal praporčík zastavit k odpočinku. S cárem papíru, na kterém měl tužkou zakresleny jednotlivé body cesty, iniciativně navrhl majoru Šejdovi, že je všude klid a pokoj, a proto přijal nové rozhodnutí, které jim zkrátí potřebný čas na cestě. Pro urychlení a zjednodušení nákupní akce se konvoj nyní rozdělí na tři části, protože jsou právě teď zhruba ve středu trojúhelníku a ke každé osadě mají asi hodinu cesty. Uprostřed zůstanou na místě velitelské motorové saně, stádo dobytka s pohůnky, saně s nakoupeným proviantem a z každé čety jedno družstvo s pár kulomety na ochranu. Do každé menší osady vyrazí jen nalehko jedna četa (každá bez jednoho družstva) s několika kulomety a třetina nákupčích s financiéry. Sela jsou to malá, každé má kolem dvaceti domků, ani nemají žádné jméno, tak to může proběhnout rychle a do tmy budou všichni zpátky. Tady přečkáme u ohňů do rána a pak se vydáme na zpáteční cestu do vesnice Rybnoje, kde nás čeká další maso, a zásobování zabalíme.

Proviantní major zakoulel očima a svolal velitele čet.

„Ty ses snad posral, ne?“ začal rozčileně, „já jsem jenom proviant'ák, ale takovou hovadinu jsem ještě neslyšel! Od toho máme slušný vojenský doprovod a kulomety, aby nás tady v divočině nemohla žádná tlupa překvapit. Vezeme tolik žrádla! Úplný poklad! To by svedlo každýho lumpa, kdyby o tom věděl! Jak tě to mohlo, člověče, napadnout? Vojáci, souhlas? Vidím, že jo, takže přebírám velení a ty zalez do saní a už se do ničeho nemíchej! Vojáci, ještě chvíli odpočinek a pokračujeme k první vísce. Všichni, jasný? Přesně podle programu, bratře praporčíku, jasný?“ A než mohl omytý důstojníček vykoktat omluvu, ozval se od čela výpravy výstřel. A druhý. A třetí.

„Přepadení,“ křičel někdo z první čety a po chvíli následovala kanonáda výstřelů z pušek a výbuchy několika granátů. Krčál rychle vyběhl z velitelských saní a utíkal dopředu, aby zjistil, co se děje. Na rozdíl od

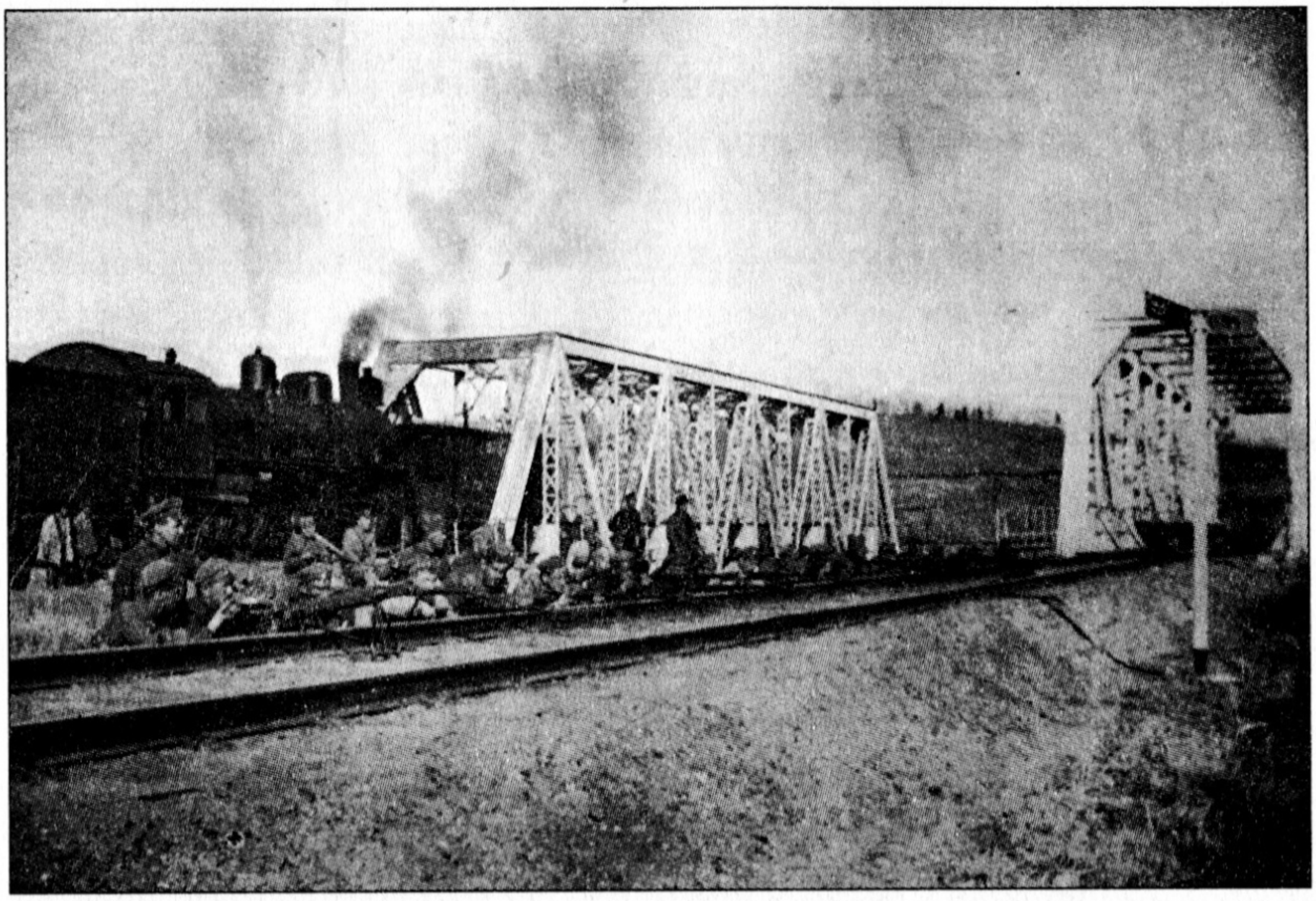

Ochrana Jeniseje u Krasnojarska

středu a zadního voje se širokým rozhledem už byli na zarostlé lesní cestě a neznámý protivník měl výhodu. „A co ty se tady krčíš, dělej něco přece, aspoň ten dobytek nech poháněči sehnat do houfu, ať ho ještě zítra nehoníme po lese!“ křičel Šejd na praporčíka, který se krčil u saní a bránil se, že po trase musí každá četa uhájit sama svůj prostor se zásobami. Kapitán mávl rukou a přeběhl ke svým, aby preventivně zorganizoval ochranu svých lidí a peněz.

Krčál doběhl k čelu uprostřed útoku neznámé skupiny asi dvou desítek jakýchsi partyzánů, kteří zaútočili na čelní vozy puškami a granáty s cílem vyvolat paniku, zahnat obránce na útěk podél karavany vozů, dostat se k zásobám a rozehnat stádo dobytka. Na svého zástupce a spolubojovníka Vlčka se však mohl spolehnout, ten nařídil první dva vozy postavit napříč jako barikádu, mezi ně postavil dva kulomety a první útok zastavil. Na Krčála vykřikl, že jde kupředu, chytil prvních pět bratříků a rozběhli se skrytě vlevo lesem, aby vpadli útočníkům do boku. Od střední části, kde vládl zmatek a nevelel nikdo, se urychleně odpoutalo třetí družstvo první čety, přibralo dva kulomety a rozběhlo

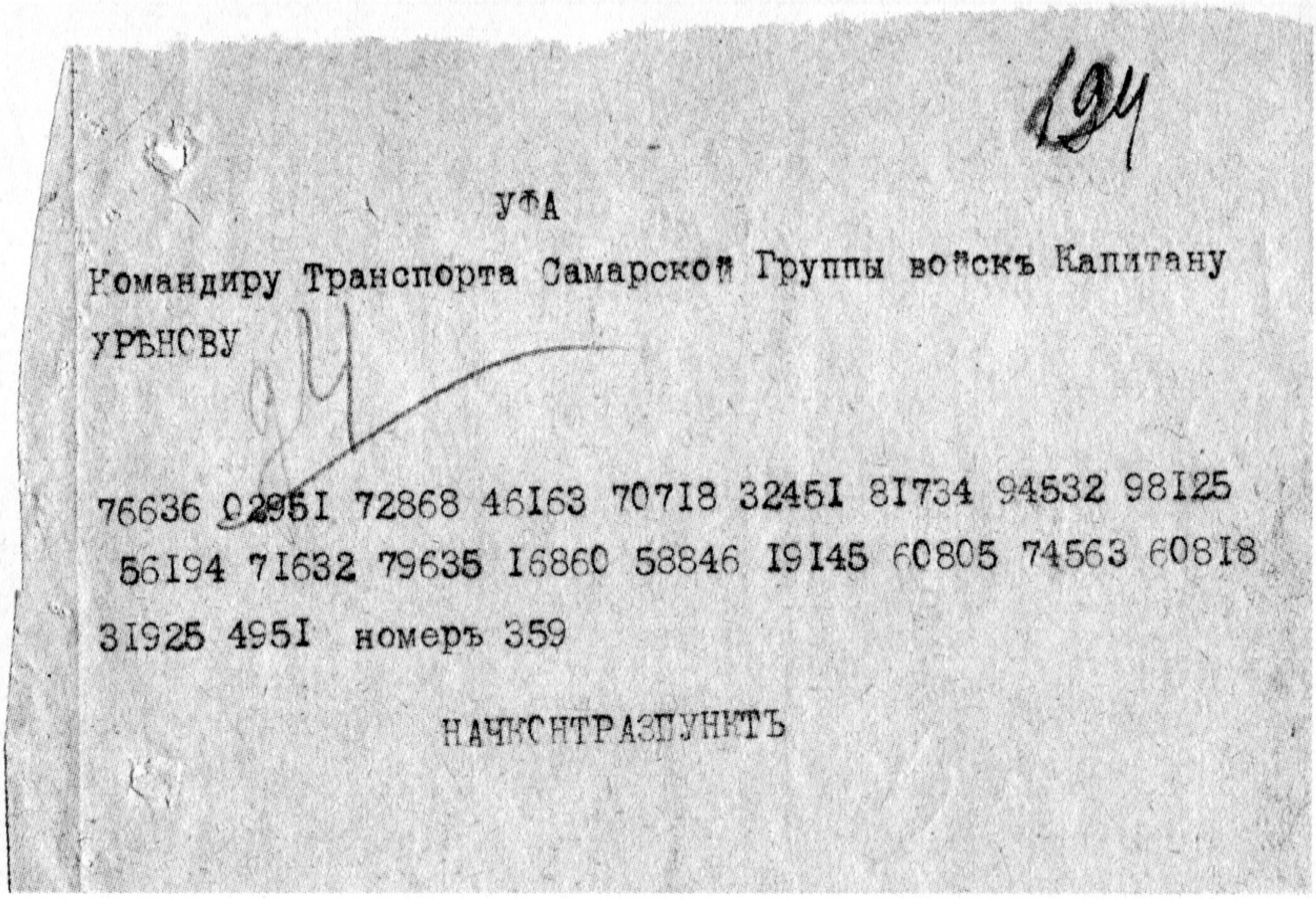

194

УФА

Командиру Транспорта Самарской Группы войскъ Капитану

УРЪНСВУ

76636 02951 72868 46163 70718 32451 81734 94532 98125
56194 71632 79635 16860 58846 19145 60805 74563 60818
31925 4951 номеръ 359

НАЧКОНТРАЗПУНКТЪ

Šifra pro divizi od zpravodajců

se ke svým, aby jim pomohlo zastavit další útok. To se už ale ozvaly výstřely kus před čelem kolony, padlo pár granátů, zaštěkal kulomet a do zad partyzánů vyrazil Vlček se svým družstvem. Za pár minut bylo po boji. Na zemi ležela více než desítka mrtvých a raněných protivníků, další hlouček se klepal se zvednutýma rukama vysoko nad hlavou a zbytek nepřátel zmizel v pralese. Od zadního voje se také ozvalo pár výstřelů, ale celkově mnoho povyku pro nic. Později při výslechu zajatci přiznali, že měli v plánu hlavně rozbít přední část, způsobit paniku a rozehnat dobytek, odzadu nepředpokládali ozbrojenou jednotku, ale jen nákladní saně, proto raději rychle utekli do lesa. Naše ztráta byl zvědný před karavanou, zpozoroval včas nebezpečí a výstřely vyvolal poplach. Zachránil karavanu, ale stálo ho to průstřel přes obě nohy. A chlapský výsměch: „Ty sis to, Zemánku, nechal udělat schválně, aby ses až do konce cesty mohl vozit u lapiduchů v kožešinách jako páni důstojníci, zatímco my budeme furt prošlapávat hluboký sníh, co? Ale jinak velikej dík za poplach, bratře, nebejt tebe, tak jsou ty saně u lapiduchů plný…“

Před další cestou si vzali do parády zajatce ostří Krčáloví hoši a již po čtvrthodince zpívali v několika oktávách kapitánu Šejnovi všechno, co chtěl vědět. Ano, posel z Šadrinskoje přiběhl ještě v noci a varoval partyzánskou jednotku rudých o jejich příchodu. Podcenil však počty vojáků a počítal s tím, že už budou unaveni a po dosti prohýřené noci i méně pozorní. Seznam toho, co všechno vezou plus hromady rublů je zvedl z kramfleků, i když věděli od velitele vyššího svazku, že platí s Čechy příměří až do jejich odjezdu ze Sibiře. Touha po penězích a mase byla prostě silnější, a tak jim narychlo vyslali naproti padesátičlennou přepadovku. Velký odpor ani nečekali, Češi už to prý sabotují a bojovat nebudou. Pro každý případ varovali i báriny ve všech osadách okolo, kdyby přece přišli, tak ať je zaženou puškami.

„To se ale sakramentsky spletli," rozčílil se proviantní náčelník. „Bojovat už sice fakt nechceme, ale chcát na hlavu si nenecháme ani v poslední den!" Takovými slovy vyhlásil své rozhodnutí k parádnímu přepadu první partyzánské vsi. Přiblížení k osadě a další činnost jednotky svěřil zcela do režie neformálního kaprála Krčála. Ten kilometr před selem nechal zastavit kolonu a požádal o hodinový klid. O ten se měl postarat velitel druhé čety. Vlčka s pěti chlapy poslal skrytě na odvrácenou stranu a na jeho signální výstřel vtrhli ze dvou stran mezi chatrče do osady. Dokonalý učebnicový přepad, vesničané si ani nevystřelili, i když se s rudými partyzány připravovali na obranu. Všichni obyvatelé stáli během několika minut na návsi s rukama nad hlavou, posbírali jim větší množství pušek i granátů. Vlček předvedl před majora stařešinu vsi a ten dostal písemné ultimátum:

Osada Gornaja je obsazena naším regulérním vojskem a všichni obyvatelé jsou rukojmím Československé armády. Přišli jsme v míru nakupovat potraviny a maso na cestu pro náš pluk do Vladivostoku. Za nákup jsme připraveni i nyní po zločinném přepadu řádně zaplatit. Přepad byl o to horší, že jej uskutečnili vaši partyzáni i přes podepsanou dohodu o smíru do našeho odjezdu z gubernie. Nařizujeme proto, aby se zástupci z partyzánského oddílu spolu s náčelníky obou dalších osad ve lhůtě do dvou hodin dostavili do vesnice Gornaja, kde bude selům Gornaja, Ozernaja a Dolnyj Ulaz předán kontribuční seznam potravin a masa,

které zítra do 12.00 v našem táboře u sela Gornaja předají oproti řádnému zaplacení v současných cenách. Tím zároveň vyhlašujeme nad celou oblastí až do splnění ultimáta stanné právo. Nedostaví-li se náčelníci k převzetí kontribuce do dvou hodin včas, bude každých třicet minut zastřelen jeden obyvatel vesnice. Nebudou-li naše kontribuční seznamy v termínu splněny, budou všechny tři vesnice a vypáleny a veškerý majetek konfiskován. Při každém napadení vojáků nebo nákupčích z naší jednotky, bude za každou osobu okamžitě popraveno deset osob z Gorného. Zároveň vysíláme rychlého koňského posla se zprávou pro naše vedení, které uvědomí i vrchního velitele partyzánských oddílů plukovníka Kravčenka o závažném porušení příměří mezi vaší 5. armádou a československým vojskem. Přišli jsme jen nakupovat a v míru, byli jsme zákeřně přepadeni, a proto vás ujišťujeme, že budeme dle válečného práva jednat tvrdě a nelítostně.

Za odloučenou nákupní jednotku Československé armády
velitel major Šejd.

Bárin to přečetl, chtěl promluvit, ale major teatrálně rozkročil nohy, vypnul se do pozoru, namířil ukazováček a zařval: „Rozumíte podmínkám? Tak běžte!“ a otočil se k vyděšenému sibiřanu zády.

Chvíli byl klid, důstojníci stáli také jako Y.

„To jsi bratře majore snad nemyslel vážně, střílet lidi?“ troufl se zeptat Krčál.

„To víš, chlapče, že ne,“ usmál se major a ulehčeně mrknul okem, „ale mohl bych hrát divadlo, co? Sežral to i s navijákem a myslím, že se taky posral.“ Za několik minut nato viděli tři koně, jak s ultimátem vyrážejí nejvyšší rychlostí třemi směry od osady. „Teď jsem si definitivně oddechnul. Je to v cajku,“ dodal.

Dál už to není příliš zajímavé. Krčál povolal celou karavanu a na prostranství před vesnicí nechal srazit vozy do kruhu, na viditelná místa rozestavit kulomety a vytvořit nápadně silný opevněný tábor. Stádo sehnali dohromady opodál a major si vyžádal od bárina dvacítku mladých chlapů jako naháněče. Bárinovi nezapomenul pohrozit, že za každou ztracenou krávu bude zastřeleno jedno dítě. Uprostřed tábora vyčlenil jedny motorové saně jako jednací místnost a zakázal jakýkoli osobní

styk s místními obyvateli. Za dvě hodiny přijeli uřícení představitelé obcí a politický komisař partyzánů. Nedostali ani napít horkého čaje, major jim mlčky předal papír s nákupními požadavky a nejpozdější hodinou zítřejšího dopoledne k výměně za ruble. Diskuzi odmítl a vykázal je z tábora.

Večer a noc proběhly v klidu, ve vesnici ustal téměř pohyb. Krčál rozdělil hlídky, pro jistotu poslal i několik zvěstových do okolí. Všude klid. V táboře ovšem nikoli, tam plápolaly ohně, byla teplá večeře a litry horkého čaje.

„Co budeme dělat, když to nesplní? To do nich budeme fakt střílet?“ zeptal se Krčála poněkud naivně Vlček.

„To nebude třeba. Uvidíš, že ráno budou jak beránci. Náš major je fakt třída. Ty se postarej o stráže a vše pojede tak, jak jsme to nastartovali.“

Ráno byl ve vesnici zdánlivý klid, ale už kolem desáté se k táboru začali trousit jednotliví hospodáři s balíky a pytli potravin, přihnali i několik dobytčat a přinesli syrové maso. Nadporučík Uhlíř vysázel každému na ruku carské rublíky a do jedenácti bylo hotovo. To už přivezli náklad z obou dalších vsí a byli vypořádáni obdobně. Na všechny prodeje udělali nákupčí zápis a politický komisař partyzánů stvrdil jeho správnost. Nikdo nic neukradl ani nevymohl hrubým násilím, obce prodaly a armáda koupila. Poté nechal již všemi vysoce respektovaný major Šejd opět seřadit kolonu a bez rozloučení s místními nařídil odjezd do vsi Rybnoje. Tam přenocovali, nakoupili další maso za zbraně a kolona pokračovala do Kremenčuku. Do čekajícího ešelonu byl nejdříve nahnán dobytek, pak naloženy potraviny, ustájena koňská spřežení a nakonec nastoupil do svých těplušek doprovod, aby se konečně pořádně všichni ohřáli. Dne 25. listopadu odjeli z Kremenčuku a druhý den stáli major Šejd s nečekaným prozatímním vojenským velitelem Krčálem u velitele pluku, aby mu hlásili splnění rozkazu.

„Dovezli jsme vše, co bylo požadováno. Obilí a masa ještě o 20 % navrch. Po dobu našeho rejdu se nic zvláštního nestalo,“ hlásil ve vzorném pozoru major. Pak to již nevydržel, objal svého podplukovníka a s úlevou se rozesmál.

15.

Slalomem do Vladivostoku a už nikdy zpět

Motto:

Velké Kartágo vedlo tři války.
Po té první bylo ještě mocné.
Po té druhé bylo ještě obyvatelné.
Po té třetí už nikdo nenašel Kartágo

VÝROK ŘÍMSKÉHO SENÁTU.

A dodatek legionáře Vlčka:

Ale my po druhé válce s bolševikem
už jedeme domů

Prvního prosince podplukovník Číla svolal velitelské shromáždění štábu 10. pluku a k raportu předvolal hospodářského náčelníka Šejdu, plukovního lékaře MUDr. Šrámka, vrchního zásobovatele Tichého a pokladníka Uhlíře. Z bojové části se dostavili podle rozkazu velitel prvního praporu, velitelé jeho tří čet, kulometné čety, střelci Krčál a Vlček a na nosítkách nechal přinést střelce Zemana. Ke všem měl děkovnou řeč za mimořádné splnění úkolu z nejdůležitějších – zabezpečení dostatku menáže pro několikaměsíční anabázi do Vladivostoku.

Na její závěr řekl:

„Bratři vojáci," řekl na závěr, „vaše zásluhy jsou mimořádné nejen v tom, že jste dokázali na vesnicích nakoupit, popravdě řečeno vymámit

o pětinu víc jídla, než jste měli v rozkaze, ale že jste všechny tyto potraviny svým důvtipem a rozhodností dokázali ubránit i před loupeživým nájezdem bolševické bandy! Navíc jste se z rejdu vrátili všichni, pouze se třemi raněnými. A na poli jste zanechali dvanáct mrtvých, osmnáct raněných a nedobrovolně zaměstnali až do cíle jako pomocné pasáky krav dvaadvacet zajatých partyzánů. Opravdu slušný výkon! Předejte prosím všem členům rejdu mé vysoké poděkování a zajistěte, aby se všichni účastníci rejdu, vojáci i důstojníci, dostavili zítra večer do společenského sálu ke slavnostní večeři na jejich počest. Zde přítomné důstojníky jsem všechny navrhl divizi na vyznamenání a mimořádné zvýšení hodnosti o jeden stupeň. Veliteli divize dále navrhuji vymazání trestu zde přítomným vojákům za účast na mimořádné události při irkutské vzpouře. Vaše vystoupení bude vzorem pro ostatní pluky v divizi. Myslím, že dokázalo i nejvyššímu velení, že rozmíšky okolo irkutské vzpoury jsou definitivně za námi a do poslední anabáze směr Tichý oceán pojedeme stmeleni natolik, že zdoláme i možné překážky na cestě."

Nebyl by to Krčál s Vlčkem, aby se i v takové slavnostní chvíli neusmáli.

„A co náš původní velitel rejdu," prohlásil hlasitě Vlček, „ten důležitý mladý prápora, ten nic nedostane?"

„Už dostal," reagoval uvolněně velitel. „Dozorčí mu včera vydal jednosměrnou jízdenku a nasednul do prvního vlaku na divizi. Kdyby se ještě jednou vrátil, může jej tady Krčál odstřelit jako škodnou. Plně chápu, jaký masakr by nastal, kdybyste poslechli jeho rozkaz a ještě před tím přepadem se rozdělili do tří houfů a odpochodovali každý na jinou stranu. Tady nezaváhal bratr Šejd a předvedl bráškům střelcům, že máme také vynikající důstojníky a že to můžou být i proviantáci. Kapitáne, vlastně už majore, ještě jednou díky."

A tím celá akce definitivně skončila. Vlastně ne, bratřík Krčál složil v ruštině krásně sprostou básničku o zradě a pomstě, na čistou stranu omázl kus lidského trusu, přidal desetirublovou bankovku, zalepil do obálky a s Vlčkem odnesl do katedrály k vrchnímu popovi. Jestli si ji vesničané ze vsi Šadrinskoje nevyzvedli, je u popa dodnes. Je třeba dodat, že to byla jedna z mála radostí, v prosinci už byl celý pluk a s ním i celý Krasnojarsk v horečných přípravách na konečný odjezd, který byl

plánován na začátek roku 1920. Vojáci čistili zbraně, dezinfikovali těplušky, nakládali materiál. Pluk, který měl v té době 4155 příslušníků, byl ve dne na nohou a po nocích oslavoval. Důstojnický klub ještě stačil u příležitosti ruských pravoslavných Vánoc uspořádat pro městskou honoraci „praščálnyj úžin" s velkou pitkou, ale to bylo tak všechno. Po magistrále se valily na východ ešelony evakujících se pluků. Místní vláda, důstojníci sibiřské armády a celé rodiny bohatých usedlíků, ti všichni z městského parku zasmušile sledovali, jak přes dlouhý jenisejský most duní vlak za vlakem a odváží jejich naděje na slušný život do nenávratna. Pár desítek místních dámiček podnikalo různé úskoky, jak se se svými českými ohvězdičkovanými milenci dostat do vlaku, ale marně. To se podařilo jen dvěma z nich, které své milence předtím dotlačily k pravoslavnému oltáři.

U samotného konce pobytu v Krasnojaru se ještě jednou a naštěstí i naposledy setkává velitel pluku a jeho pobočníci i s několika českými rudoarmějci. Novinář a spisovatel Jaroslav Hašek to totiž u bolševiků dotáhnul jako propagandista a agitátor hodně daleko, nakonec byl jmenován politickým komisařem 5. armády, která dýchala našim ustupujícím jednotkám ve východní Sibiři za krk. Jen se v azbuce podepisoval Gašek. Z hlediska této funkce byl i členem společné komise s naší armádou na Rusi a z tohoto titulu projednával i podmínky evakuace 10. pluku. Že by byl k vlastním krajanům nějak vstřícný, to se říci nedalo. Konečně, i major Wiesner měl možnost poznat, kdo to vlastně je, a doma po válce se nestačil divit ani ušima. Komisař Jaroslav Gašek byl po odjezdu 10. pluku také jmenován na několik následujících měsíců prvním politickým komisařem města Krasnojarsk…

Čtvrtého ledna 1920 se konečně na telegrafní pásce objevil očekávaný rozkaz. Do evakuační řady vmísily i všechny plukovní ešelony. Startovní nervozita byla příliš veliká a hned u první zastávky se projevila v nepříjemné nehodě; v konvoji jednoho ešelonu rychle jedoucího za druhým narazila souprava strojní jednotky na konec vlaku štábu pluku. Lidem se nestalo nic, ale rozbilo se pět obytných vagonů. Železničáři museli přistavit pro štáb jiné, ale tím se v nastalém zmatku změnilo i pořadí vlaků. A to nebylo všechno. Při rychlém odjezdu z Krasnojarska železničáři zapomněli připojit sedm vagonů amerického pozorovatele

plukovníka Bunta, ve kterých úřadoval a za babku kupoval drahocenné kožešiny. Tak je připojili dodatečně k 10. pluku, v Jeniseji z nich převzali už jenom čtyři k nějakým technikům, ale místo nich připojili dříví a všichni ho nechali na holičkách. Už prosil jen o jediný vagon, ale to zase odmítl strojvedoucí, že jich má už 20 % navíc a další neutáhne. Pan plukovník si chtěl stěžovat u našeho velitele města v Krasnojarsku, ale projíždějící polská divize mu řekla, že ve městě už je bolševická vláda a rudý komisař Štětikin. Do toho zasévaly paniku bezohledně prchající Kolčakovy oddíly. Vlaky projížděly takzvanou „lentou", což znamená intervaly 10 minut a jen směrem ze západu na východ. Nad americkým papalášem se nakonec smilovali Srbové, kteří však jeho jediný vagon zase předali Čechům v Kremenčungu. Poznal, nadutý poradce, že holý život je nakonec více než několik vagonů nahamouněných kožešin… Obyčejní Krčálovi střelci to odbyli konstatováním, že posledních čtrnáct dnů jely kolem tak maximálně dva vlaky za hodiny, v noci ani to ne, a teď se můžou všichni zbláznit.

Další čtyři dny se jelo do Tajšetu. Pluk dostal rozkaz, aby jeho část zajistila střežení rizikového úseku další části trati pro hladký průjezd všech konvojů jiných pluků a tento úkol nemohl padnout na nikoho jiného než na první prapor. Ostatní části pokračovaly do Nižně-Udinska, kde se pluk dostal do oblasti místního boje mezi rabující Kolčakovou ustupující jednotkou a obyvateli. Druhý a třetí prapor musel tak dělat větší pořádek než strážní první rota na trati kolem Kamyšetu, což se neobešlo bez střelby a hromádky raněných útočníků.

„Teď jsme blízko u těch hajzlíků ze Šadrinskýho, co na nás poslali raubíře z pralesa," ozval se Vlček, který rázoval v čele hlídky kolem nepřehledného úseku před vysokým mostem, kde kousek odtud před měsícem vystupovali na rejd.

„Jo, taky do mne dloubá flinta, abych jim to zaskočil spočítat, to víš," odpověděl Krčál.

„Mají štígro," ozval se Kolbasa, „kdybychom měli aspoň dva dny času navíc, byla by to pěkná nakládačka, dyť nám šlo o kejhák!"

„Klid brášci, nechte si zajít chuť, oni jim to bolšáni spočítají za nás, zítra pokračujeme za plukem a tady to předáme na hlídání zase Srbům," uťal řeči Krčál a rozdělil hlídky na další noc.

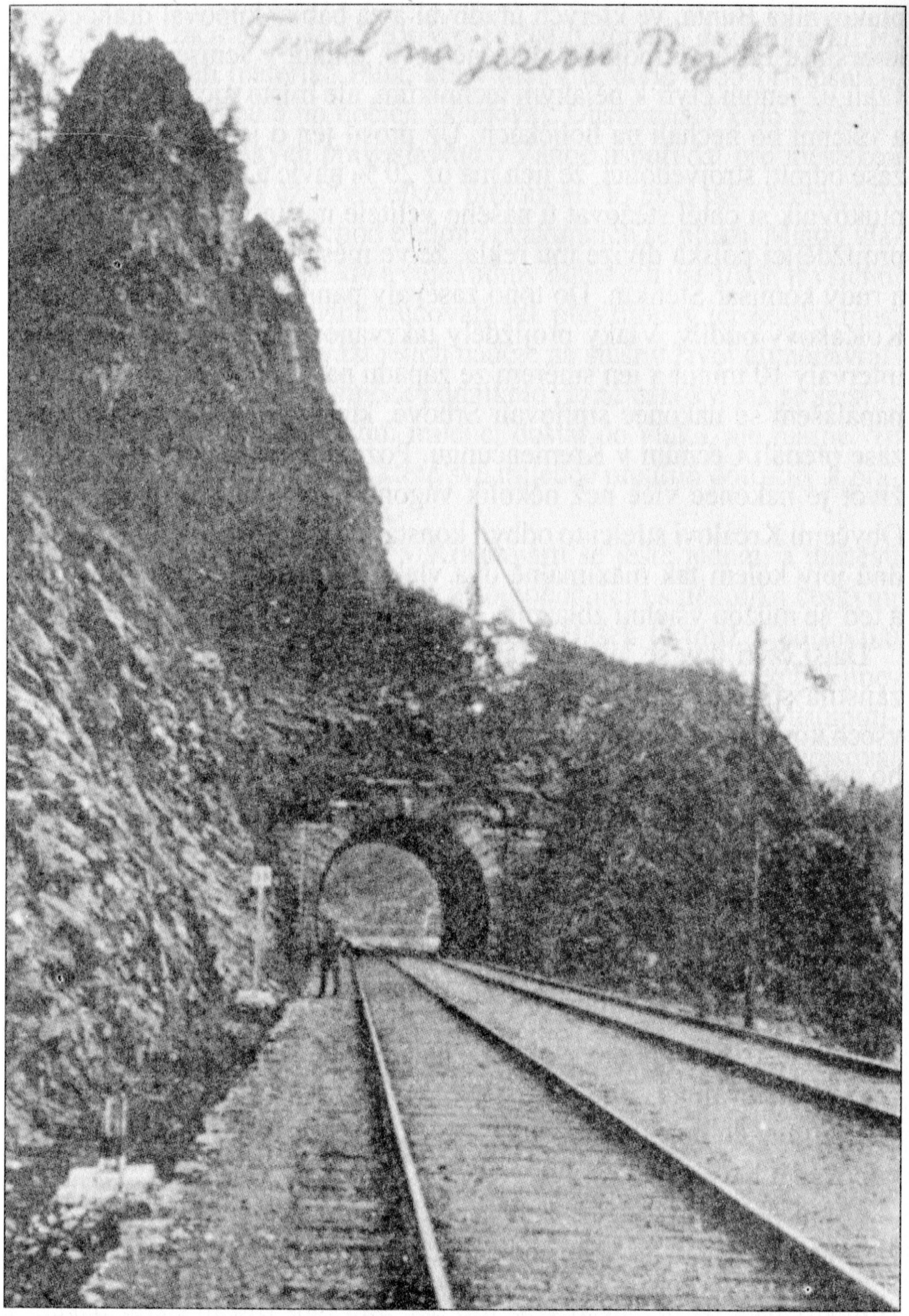

Tunel u jezera Bajkal

Za dva dny stáli na kolejích vedle svého pluku, ale mrzelo je, že přišli o pranici s lesními mužiky. Situace na trati se celkově stále více komplikovala, pořadí pluků a ešelonů se vlivem poruch a poklesu teplot v noci na minus 40 stupňů promíchalo, začal být nedostatek uhlí a provozuschopných lokomotiv. Ukázalo se, že propustnost magistrály není ani z poloviny taková, jakou požaduje velení pro průjezd tolika ešelonů. Ze štábu divize proto telegrafovali rozkaz plukům snížit počet souprav, nepotřebné věci nechat na místě a brášky více sestěhovat. Desátý pluk musel odstavit dvě soupravy. Nervozita stoupala, poslední československé soupravy byly jen asi 20 kilometrů před předvojem 5. sibiřské Rudé armády, která postupovala téměř bez odporu rychleji než kavalkáda evakuačních konvojů všech možných českých, polských, lotyšských, rumunských a bůh ví jakých jednotek a nikdo neměl zájem padnout do jejich zajetí. Když se poslední dva polské pluky v dvoudenní šarvátce Rudé armádě vzdaly, náš zadní voj byl přinucen také s bolševickým předvojem svést nečekanou bitku. Desátý pluk se posunul do stanice Tulun a pomalu se dostával do skupiny zadržovací ruské předvoje.

Obavy velitelů pluků z prosince, že evakuace pokračuje zbytečně pomalu a mohou nastat problémy v bezvládí mezi frontami, se bohužel potvrdily. Nucená zastávka konvoje musela být ve stanici Tulun i proto, že dělníci s občany města přepadli nedaleký lihovar, prakticky jej vypili a před ešelony musely naše hlídky odstraňovat z kolejí polomrtvé ochlasty. Přitom byly dva ešelony 10. pluku napadeny bandity, kteří chtěli potraviny. Obešlo se to sice jen s několika raněnými, ale ne na naší straně. Vzniklo však další více než půldenní zpoždění. Ve stanici Strej konvoje musely zastavit znovu, železničáři totiž poškodili napájení a výhybky a zaútočila další skupina banditů. Dříve korektní vztahy mezi našimi důstojníky řídícími dopravu a Kolčakovými oficíry se zhoršily natolik, že to hrozilo přerůst v ozbrojený výbuch a československé vojsko se pro své transporty mohlo nějak dohodnout i s bolševiky. Ale jelo se pomalu vpřed, vlak za vlakem, přepadení a sabotáže na každém vhodném místě.

Třetího února kolona pluku dojela do stanice Kujtun. Nikoliv jízda, ale posun vpřed byl katastrofálně pomalý. V nouzi vydal velitel divize zoufalý rozkaz k velmi radikálnímu snížení počtu souprav na jednotlivé

pluky – prodat, odložit, rozdat, zahodit a zničit vše, co není potřeba na cestu, a dál pokračovat jen se třemi soupravami. Pro vojáky zůstaly pouze dva ešelony: první pro štáb pluku a první dva prapory, druhý pro třetí a čtvrtý prapor, komandy zbytku mužstva. Třetí ešelon byl určen pro oboz, zásobování a dobytek. Těžší obranné zbraně jen na začátek a konec každé soupravy, jinak jen osobní u každého jednotlivce. To už bylo hodně na pováženou. Vojáci pochopili, že s takovou až do Vladivostoku všichni nedojedou a ani proti striktním opatřením nereptali. Proti nim však ihned protestoval velitel pluku. Pouze do tří ešelonů prostě všechno dát nemůže. Ale ve stanici Kujtun se děly i jiné věci, a velitel pluku prohlásil, že když se nestane zázrak, skončí se všemi bratříky v Bajkalu – ale ten zázrak se stal.

Z nastalé situace totiž neměla radost ani strana budoucích vítězů, která se chtěla co nejdříve obtížného, ale dosud silně ozbrojeného českého hmyzu konečně rychle zbavit, proto se už několik dnů právě ve městě Kujtun v utajení připravovala dohoda o příměří. My jsme chtěli co nejrychleji pryč a drželi jsme v Irkutsku carský zlatý poklad a jako třešinku na dortu i Kolčaka. Oni také chtěli náš rychlý a hladký odjezd, ale samozřejmě chtěli poklad a Kolčaka s ním. Všechno nepřátelství najednou utichlo, zastavila se doprava a nikdo nevěděl proč. Právě po příjezdu 10. pluku telegrafoval velitel III. sboru, že naši zástupci plichtí na radnici s komisaři bolševické armády dohodu o příměří. To by vyřešilo vše. Klid byl ale stejně na sudu prachu. Krčálovy hlídky obcházely nádraží za provokačních řečí ozbrojených civilistů s rudými páskami a výbuch nenávisti hrozil na každém kroku.

Sedmého února v 11 hodin dopoledne bylo příměří podepsáno. Co obsahovalo? Pro další evakuaci bylo stanoveno mrtvé pásmo mezi našim posledním a ruským prvním ozbrojeným bodem. Náš zástupce okamžitě odjede do Krasnojarska, ruský do Irkutsku a budou společně dirigovat dopravu s cílem jejího urychlení. Sovětské velení diriguje okamžitě komisaře do dolů v Čeremchové, který zajistí hladkou dodávku uhlí pro naše ešelony. Zlatý poklad a admirál Kolčak zůstanou v Irkutsku pod společnou stráží a budou předáni po odjezdu posledního ešelonu sovětské vládě. Mosty, vodárny a železniční stavby budou střeženy místními orgány s rudými páskami. Vznikne-li nedorozumění, bude je neprodleně

řešit komise po dvou zástupcích z každé strany. Zároveň s československým vojskem odjedou jednotky jihoslovanské, rumunské a lotyšské. (O Polácích se nemluví! Rusové je berou jen jako součást jejich impéria, a proto se naše ochrana na ně nevztahuje. Po Kolčakovi, kterému slíbil ochranu při převozu do Vladivostoku francouzský generál Janin, je to další porušení a zrada našich slibů spojencům. Jak Kolčak a polští vojáci dopadnou, je celkem jasné – poznámka autora.) Za 5. armádu přiměří podepsal komisař Smirnov, za československé vojsko poručík Huba.

A bylo to. Ještě poznámka na okraj – 10. pluk dostal úkol poslat našeho zástupce k předvoji sovětských vojsk do Krasnojarsku. Velitel se nerozmýšlel ani chvilku a jmenoval majora Šejda.

„Nejsi sice pravý voják, jen hospodářský náčelník, ale po tom, jak ses uvedl, když jsi vyhodil toho spratka a převzal velení na posledním rejdu, vím, že budeš vynikající vyjednavač. Kdyby k tobě chtěli ještě nějakou ochranu, dám ti ty dva zbojníky Krčála s Vlčkem. Takže, tvůj titul je teď Okrskový konzulární představitel Československé republiky u sovětské 5. armády. Sbal si pingl a maž k bolševikům. Hodně štěstí a nashle ve Vladivostoku!“

Na poslední chvíli bylo vše zachráněno. Kapitán Šejd odjel zpět sám a se svými hochy se loučil nerad. Střelec Vlček odevzdal tři zajatce, které nachytal u rozebírání výhybky z hlavní trati na seřaďovací nádraží a velitel pluku nemusel své ovečky cpát do dvou souprav jako sardinky. Na polovinu počet vagonů ale snížit stejně musel, i bolševici byli hospodáři a chtěli, aby toho Češi z Ruska vyvezli co nejmíň. Naše vlaky odjely do stanice Zimy, kde obchodníci pluku rozprodávali koně a část potravin, vojáci stěhovali osobní věci v kufrech na střechy těplušek a zbytek věcí rozdali místním a ničili. Totéž ve stanici Zabituj. Lokomotivy odjely do Čeremchova pro uhlí, odkud se vrátily se třemi plně naloženými nákladními vozy pro každý ešelon. V Zimě odevzdaly všechny prapory těžké zbraně, nepotřebnou munici, další výzbroj a výstroj rumunskému oddílu. Vojáci vylévali na telegrafický pokyn benzin z divizních skladů a ničili nepotřebné věci. Původní sesednutí vojska s velením do dvou ešelonů se potvrdilo, ale ke všem třem soupravám mohli přidat několik dalších vagonů. Dostali také navíc náhradní lokomotivy a broněvik – obrněný vlak – ke své ochraně.

Jedenáctého února se konvoj zase rozjel a po zastávkách dorazil za šest dnů do Irkutska. Když pomalu projížděl obrovským seřaďovacím nádražím Innokentějevská, naskytl se legionářům smutný pohled – koleje plné opuštěných ešelonů, nákladní vozy se senem, auty, polními kuchyněmi a opravářskými dílnami. Mraky místních lidí si rozebíraly koně, ovce, dobytek, odnášely pytle s moukou. Vojáci byli jako v Jiříkově vidění.

„Chtěl jsem vám bráškové ukázat, kde jsem byl schovanej u těch vzbouřenců, když byl rozehnaný sjezd v Irkutsku, ale to je v hajzlu. Řekněte mi, kterej vůl ten náš odjezd domů takhle blbě naplánoval. Proč jsme museli zbytečně nastrkovat krky a zabavovat poslední dobytek od zemljáčků, když tady tímto by nakrmili celý město? Dyť jsme mohli bolšánům dát všechno, co jsme nepotřebovali a v jejich režii si jet domů nalehko jako páni, ne? Něco tady zase smrdí," filozofoval jako obvykle Vlček a obrátil se na guru Krčála.

„Myslíš, že už jim to bude stačit, aby nás, sice namačkaný jako sardele, ale vůbec, dopravili do toho Vladivostoku?"

„To nevím, Jeníku, ale vidím to pořád hnědým navrch. Ta dohoda určitě zabezpečí všem Irkutsk, ale podívej jak – dlouho jsme se připravovali, na všechno měli velitelský plány a nakonec utíkali jako srnci na honu, všechno museli zahodit a kdoví, jak to bude za tím Irkutskem, až shrábnou zlato a Kolčakovi zakroutí krkem. No, nějak to dopadne, musíme našim generálům věřit, že nás na ty lodě nakonec dostanou."

„Jo? A jsi si jistej, že nás tam ty lodě budou doopravdy čekat?"

Kardinální otázka.

Z ešelonů 10. plulu přijel do Irkutska jako první štáb a jeho první dva prapory dne 17. února. Spolu s dalšími dvěma ešelony byly následujícího dne odstaveny v seřadišti Vojennyj gorodok a veliteli pluku padl do klína další velmi čestný, ale hlavně nesmírně důležitý úkol – převzít střežení vlaku s 28 vagony a dosud nerozkradeným zbytkem carského pokladu a dárečkem jménem Kolčak. Podplukovník Číla byl jmenován velitelem města Irkutsk a využil své nové moci k tomu, aby získal pro slušnější ubytování svého pluku navíc ještě jeden ešelon. Velitelem ochrany carského pokladu jmenoval kapitána Lisého, který si k tomuto účelu vybral již legendární první četu prvního praporu pluku

a hlavním dozorčím určil s dosud neschválenou praporčickou hodností střelce Krčála.

Pro vlastní ochranu zlatého ešelonu Krčál jmenoval čtyři směny po šesti hodinách se závodčím Vlčkem a jako strážnici vybral středisko vlakových čet v odstavné části hlavního irkutského nádraží. Vybral k tomu dva střídající turnusy z nejlepších střelců prvního praporu a nechal vyklidit nákladní vozy na dvou kolejích z obou stran tohoto speciálního korpusu. Sovětská posádka si s ničím starosti nedělala, usadila se v místní Invalidovně a do služby posílala toho, koho z vojáků právě odchytila, někdy i opilé vojáky, často bez zimní výstroje a někdy dokonce i s puškami bez nábojů. V instrukcích obou stran byl přísný rozkaz o střelbě na každého, kdo se k vlaku přiblíží… Naštěstí k žádné mimořádné události nedošlo, jen Vlček neměl čas ukázat Krčálovi a dalším kamarádům místo legendárního útoku na vrata vězení delegátů.

Irkutským nádražím na druhé straně řeky Angary projíždí každý den po celých 24 hodin jeden evakuační ešelon za druhým. Nová organizace pod taktovkou bolševické 5. armády dokázala divy a střední Sibiř se rychle vyprazdňovala od posledních vlakových karavan československého vojska. Ale ještě nebylo vyhráno. Překážky na trase byly takové, že bez tvrdé pěsti sovětů by naše ešelony zůstaly opět viset v pasti. Svoji politiku hráli oficiálně naši spojenci v sestavě dohodových armád Japonci. Ti si v závětří Zabajkalí a Přímoří budovali nárazníkový bílý ruský státeček a jako propustku pro naše pluky vyžadovali Kolčaka do Čity, kterého chtěli dosadit do čela, aby jim mohl beztrestně vyvážet do Japonska suroviny, majetky a dřevo ve velkém. Nakonec museli i na americký nátlak ustoupit, ale vrátili nám to v různých barikádách při naloďování vojska na zámořské parníky. Druhým obdobným problémem byl ataman Semjonov, který také vládl kusem Zabajkalí a chtěl „Běločechy“ zastavit jako nárazníkovou skupinu před postupující 5. armádou. Největším nebezpečím vůbec ale byla partyzánská činnost různých oddílů, dělnických milicí a hlavně maďarsko-německých rudých internacionálů, připravených vyhodit 36 nejdůležitějších bajkalských tunelů, různých mostních a násepních staveb, viaduktů a zářezů do terénu. Při správné organizaci nebylo příliš složité vyřadit celou magistrálu z provozu minimálně na půl roku. A právě u nich ta

pěst Rudé armády dopadla nejtvrději. Neposlušný německý oddíl sapérů u jednoho ze zvlášť složitých tunelových systémů musela dokonce do posledního muže vyhladit.

Všechny těžké balvany se ale podařilo odvalit z cesty, a když se ještě něco složitého objevilo, poslali naše maršrúty jednoduše mimo Dálný východ přes Mandžusko. Dohoda o příměří tak mohla být do písmene naplněna dne 1. března. Irkutskem projel poslední ešelon nekonečné karavany, žádný československý bojovník nebyl na Sibiři zapomenut. Projely i jednotky Jihoslovanů, Rumunů a pobaltských spojenců (mimo Poláků, abychom byli přesní) a podplukovník Šíla mohl usednout proti komisaři 5. armády k poslednímu podpisu. Předtím ještě prohlédli originální plomby na vagonech se zlatem a převzali si nejvyššího vládce Sibiře a celé Rusi s celou jeho vládou. Teprve potom si podali ruce, vypili dvojitý stakan ledové vodky, popřáli si ščastlivoj puti a jako uzávěr celé složité, ale perfektně zvládnuté operace vydali souhlas k odjezdu štábního vlaku 10. pluku, za kterým se na Sibiři zavřela voda. Kapitán Šeld zůstal jako styčný důstojník u sovětů až do příjezdu červené lucerny na posledním vagonu do Vladivostoku. Admirál Kolčak za několik dnů hlasitě proklel „českije sobaki" a padl pod kulkami popravčí čety. No a ten nejdůležitější vlak s pokladem dostal lokomotivu z druhé strany a zmizel kdesi v obrovské Sibiři. Po dobu dalších sto let budou desítky badatelů ze všech možných států vyčíslovat, kolik miliard tam bylo na začátku, kolik z toho po dvouletém putování po širé Rusi zbylo a kdo toho kolik ukradl, Čechů do Legiobanky nevyjímaje.

Dne 1. března tedy vyjel poslední ešelon 10. pluku přes z irkutského nádraží kolem hučící Angary směrem k Bajkalu, aby dohnal hlavní voj naší armády. Projel stanicí Bajkal a 3. března se spojil s ostatními svými ešelony v Tangoji. Týden postáli u jezera Bajkal v nákladišti Myšicka, další týden o kus dál v Zalgrajevu, aby umožnili celé kavalkádě roztáhnout se na rozumnou délku tak, aby se jeden pluk netlačil na předcházející a nevznikaly mimořádné situace. Dne 27. března byly jeho soupravy zastaveny a pozorně prohlédnuty Japonci, začínala zde jejich válečná zóna.

„Hele, bráškové, naší věrní spojenci, kteří s námi měli krvácet na sibiřské frontě v bojích s bolševiky!" Takové a hlavně neslušné věty na

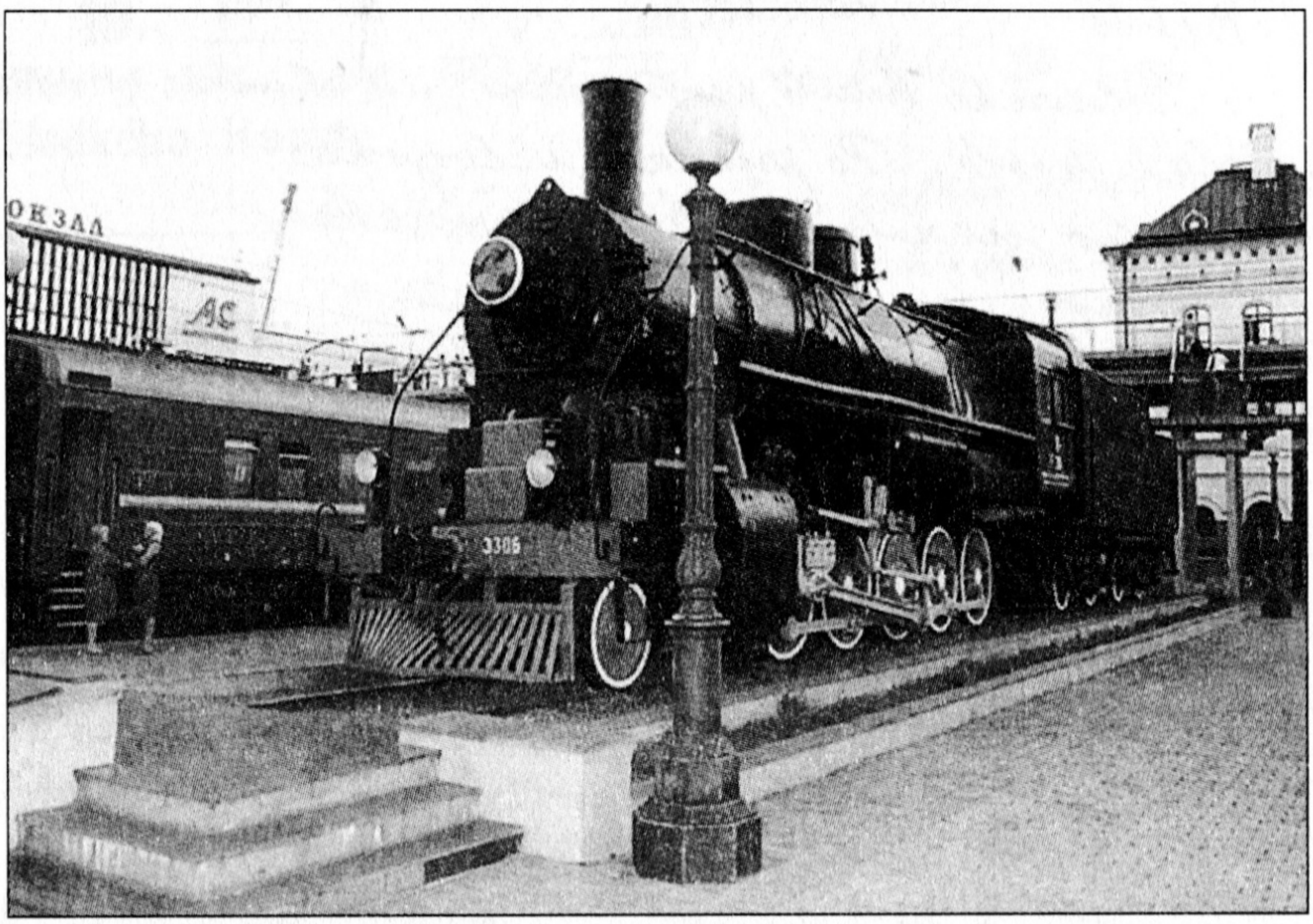

Vladivostok – konečná

sebe pokřikovali bráškové po těpluškách. „Měl by je někdo vyfotit, abychom doma mohli ukázat, co za zasraný ksindl si místo s náma v zákopech válel prdele daleko za frontou!“ Ještě štěstí, že žádný z Japonců kolem vlaku neuměl ani slovenštinu. Území sice ovládali, ale dva ešelony u stanice Mazgov stejně přepadl nějaký místní dělnický oddíl, velice se střílelo a jedna bomba roztrhala našeho bráška Rudolfa Špece. Byl to vlastně poslední český bojovník, který na magistrále padl. Projíždějící ešelony zastavily a za účasti několika set vojáků mu velitel pluku nechal vystrojit parádní pohřeb s muzikou a čestnými salvami. Dostal narychlo sflikovaný dřevěný hrob a jeho kosti se na jedné, dnes už neznámé, výšině u trati rozpadají dodnes.

Ale jedeme dál. Dne 31. březen uvítal brášky v posledním velkém městě trasy na ruském území. Jako blesk se roznesla zpráva, že dál podél hranic se vzbouřili horníci a pojede se přes Čínu. Tak se i stalo, rychlost se zvýšila tak, že brášci z těplušek sotva dokázali přeslabikovat neznámá jména na staničních cedulích – Olovnaja, Borza, Mandžujrija. Dva dny odpočinek. Chajlar, Mjadďuche, Buched, Czeladžun. Další čtyři dny

Došlý plat
Jana Šlechtického (kozinky
Dne 085 19
15/I.20.

Po linii Ilu.-Zima. Všem čsl. ešelonům. Hlavňaja 15/I.

Bolševické hnutí proti nám na linii stálo prosle. Po příjezdu velvojska veldir nařizuje konati všechny přípravy pro případ, že bude nám

Nařízení velitele 3. střel. divise

Z Chlr. 55, 13/4. 18h.

Chaplar 12. dubna

Včera večer provedli se železničáři v Chaplaru s vozbozenci několika svých uvězněných soudruhů a napadli jap. eskortu. Vzniklá přestřelka a, poněvadž byla nová, byli upozorněny na to, že je zakázáno vměšovati se do jakýchkoli sporů a že často provádí se úmyslná agitace, aby naše části byly vtaženy do boje. Každé samovolné vystoupení může pozbýti naši armádu a znemožniti jí evakuaci na vždy. Upozorniti všechny části.

čís 1442. Našlachiv 3. major
Kvapil -

Došlo 14. VIII. 20.

Došlo na linii. Velitel v Irkutsku
a všechny populární bolševické
pracovníky a agitátory, kteří
mají budou zajištěno.

Čís 0260 op.

Našlachiv 3.
major Kvapil.

10. střelecký pluk
ana Sladkého Koziny
ne _____ 19
Čís. _____

Čj. 0880/op. Telefongram č 326.
28. IV. 1920. 27./IV. 20.-

Všem velitelům setnin a velitelům
stanic na linii Nikolsk - Pogr -
Stálé povstalců žádá od nás většiu naléhavě
v Nikolsku Ussurijskem, a zastavení dopravy
mezi Nik. Ussur. a Pogranično. Do vyjasnění
neodpravovati ešelony v tomto a za dne pobývati se
veleni opatrně č 103 d.

Vel posádky N. Ussurijský
podpluk. Rosál -

Josef Čes
28/IV. 20.

11	7 roty	rj. z.o.	70171	Šulc Jaroslav
12	-"-	-"-		Vinklárek ant.
13	-"-	-"-	76941	Tuček Josef
14	-"-	-"-		Pekárek Antonín
15	9 roty	-"-	48017	Svoboda Josef

Prosím by množství z. o. u rot bylo dle rozkazu zdravotního náčelníka cvičebních praporů na Rusi čís 1362 z 11/VI t. r. doplněno (stále orně):
do 60 lidí 2 rojnice z. o.
" 150 " 4 " " "
vždy při jednom vždy poddůstojníkem z. o.

Hlavní lékař
Kpt z.l. Prof

pauza. Cicikar, kde je zastávka osm dní. Velitelé rot přinesly zprávu, že příjezd takového množství vlaků ani obrovské koncové nádraží ve Vladivostoku nezvládá a že pauzy mají všichni využít jako turisté k poznání míst, kam se určitě už nikdy nedostanou. V takovém čínském Cicikaru, kde je jenom malé nádraží, desítky kolejí na odstavování vagonů pro uhelnou pánev, pár chatrčí a písek, moře písku, dobrá rada na turistický výlet… Ale jízda pokračuje – Anda, Mangon, Impampo, Chaudavhedzi, Mulino a konečně Pograničnaja, kde každý mohl z názvu poznat, že se konvoj opět dostal na ruskou půdu. Zde byly ešelony 10. pluku na týden odstaveny, aby v místě na střídání převzaly strážní službu na nádraží a podél staveb na trati. K údivu Rudy Krčála tentokrát nebyla k patrole určená jeho osvědčená grupa. Asi už toho udělali dost. A najednou alarm, ešalon s jejich praporem kupředu na rozjezd Barandovskij a na tři dny vystřídat „chranitělnyje punkty“ na přístupech k Vladivostoku.

„Už jsem si myslel, že na nás zapomněli,“ rozumoval osvědčený strážný Vlček. „Jenže je tady klid a mír jako v hrobě, koukáme na moře. Je opravdu vidět, že i tady při nacpání tolika vojsk z celého světa nemá už nikdo chuť plýtvat patronami.“ V předstihu je také poslali do Vladivostoku a ubytovali na Ruském ostrově. Každé ráno je vozili na trajektovém parníčku *Smělčik* do zařízení Gornyj ugol, kde je štáb armády na pár dní zaměstnal jako nakladače na francouzský parník. Ten měl odvézt důležité archivy štábů naší armády. Tady zase šířil rozumy úředník Krčál, který přemýšlel, ve kterém balíku asi jsou jejich soudní protokoly z Krasnojarska.

„A to jako proč,“ ptali se jeho střelci.

„No abych je mohl jako náhodou upustit do moře, vy volové,“ ušklíbl se Krčál.

A já jako badatel a autor příběhu mohu opět doložit jednu náhodu. Kilometr do kopce od kasáren, v nichž byli ubytováni, stála stará námořní pevnost Gornostaj. A v ní ve stejnou dobu čekali na svůj parník bratříci vzbouřenci ze 4. pluku, kteří v Irkutsku naházeli zbraně k nohám francouzského generála, tedy ti, s nimiž Vlček tenkrát v Invalidovně osvobozoval delegáty sjezdu. Kdeže ty loňské sněhy jsou…

Druhého května se i základní konvoj pluku rozjel: rozjezd Vozdviženský, Nikolsk-Usurijskij a Kiparisovo. To už bylo cítit i vidět moře,

Ruský zlatý poklad

Tichý oceán. Prakticky už byl konec odysey, konec všeho utrpení, hrdinství i vzpurného boje za svá práva, vše zůstalo v pralesech a tajze vzdálené Sibiře. Vlaky stály na místě téměř tři týdny, než se uvolní místo na koncových nádražích, ubytovatelé nebudou mít ani dost volného místa v kasárnách k zajištění pobytu do doby nalodění. Vojáci dostávali propustky k návštěvě Vladivostoku. Přednost samozřejmě dostali ti, kteří se po čeljabinské vzpouře dostali poprvé do Vladivostoku, ale nabažit se moře, obrovského přístavu a městských krčem mohli dosyta všichni, příměstským vláčkem to bylo jen několik stanic. Snažili se civilizovat svůj vzhled, skoro všichni se nechali ve městě přepychově oholit a na památku vyfotografovat. Studovali velké mapy, aby věděli, že domů to ještě mají mnohem dál než po magistrále přes Sibiř do přístavu. Osmadvacátého května se jejich těplušky se skřípotem ještě naposledy pohnuly a za pár hodin stály na slepé koleji, která končila mořem. Konečně se zase setkali, tentokrát už naposledy, se svým odloučeným prvním praporem.

Dopraváci to zorganizovali tak, že se navrátilci najednou nemohli ani pořádně otočit. Dne 29. května vystoupili z vlaku, k nábřeží dorazil na tehdejší poměry veliký parník, začalo se horečně nakládat, o den později už byl v podpalubí naloděný celý pluk. Nakonec ještě jednou všichni vystoupili 1. června k desáté dopolední na nábřežní plac k velké parádě,

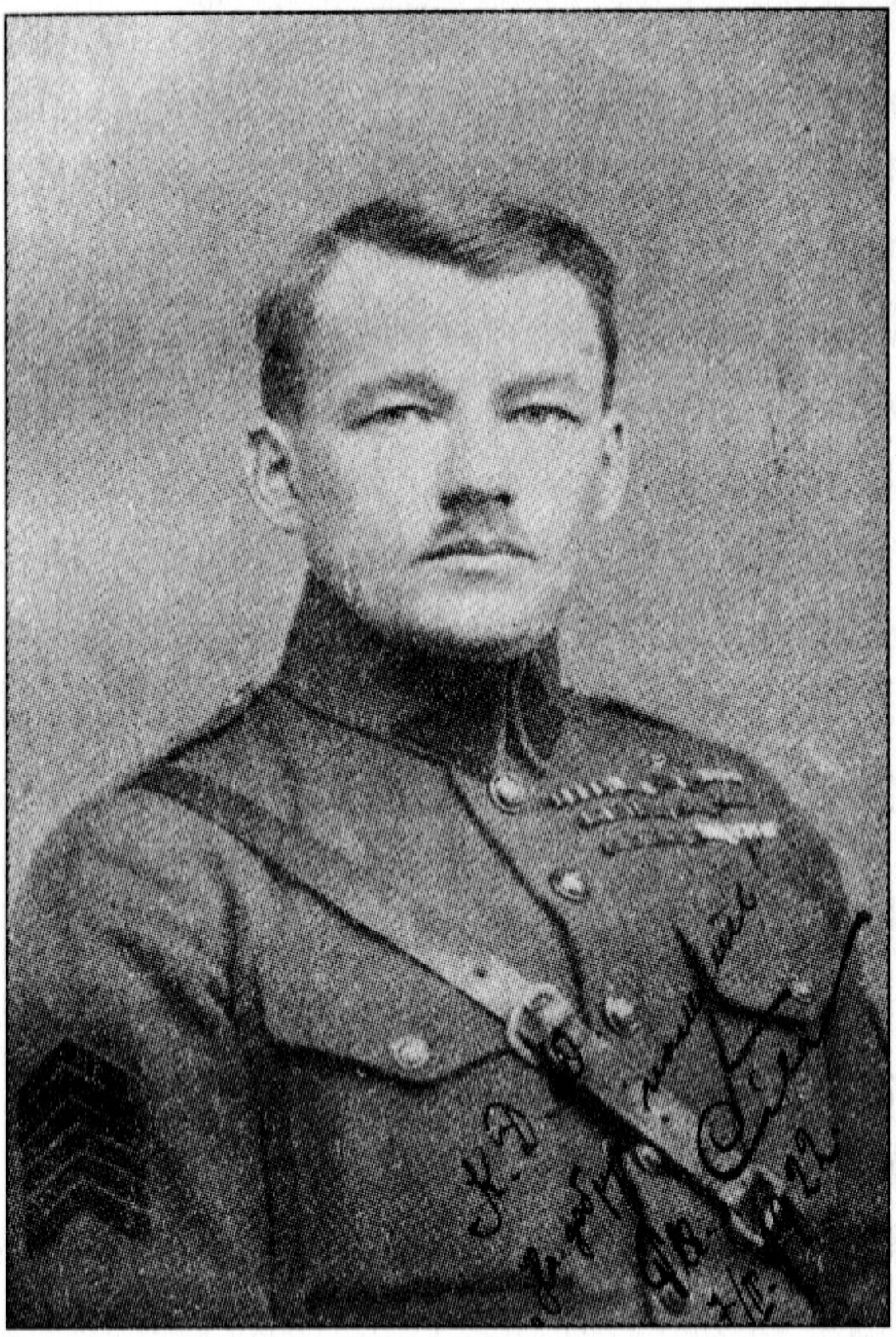

Velitel pluku Číla

slavnostnímu nástupu, na němž se všichni včetně velitelů českého vojska rozloučili s místními hodnostáři. Vystoupil velitel III. střelecké divize plukovník Lev Prchala, který zaujal místo na improvizovaném podiu s celým svým štábem, vedle něj stál generál Čeček a politický plnomocník vlády dr. Jirsa. Byly děkovačky a řeči o hrdosti plus vojácké cti, které si stejně v té slavnostní chvíli nikdo nepamatoval. Hymny a marše hrála plukovní kapela, byly i čestné salvy. Pluk byl při této slavnostní příležitosti dekorován praporem, který jim poslala vláda republiky. Přinesl jej tajemník dr. Jirsy, ten jej předal generálu Čečkovi a ten s vojenskými poctami veliteli 10. pluku podplukovníku Čílovi, aby si jej jeho vojáci zase odvezli do mírové posádky v Čechách. Prapor to byl krásný – černá psí hlava na bílém podkladu, dopolední slunce prozářilo zlaté vyšívání nápisu na hedvábném podkladu. Závěrečnou slavnost trošku znehodnotil střelec Vlček, který se hlasitým šepotem zeptal vedle stojícího poddůstojníka Krčála, kdeže v tom štábu na pódiu stojí ten praporčíček z jejich posledního rejdu, že ho tam nikde nevidí, a vysloužil si nakopnutý kotník. Jiných nepřístojností nebylo, v leckterém oku se zaleskla i slzička. Potom rozchod a rychle znovu na palubu a 1. června 1920 před polednem odrazil parník od pevné ruské země na Dálném východě na plavbu kolem půlky světa. A to byl našich válečníků definitivní konec.

16.

Legionářské dozvuky

Motto:

Člověk, který není ochoten pro svou vlast zemřít,
nezaslouží, aby žil.

M. L. King

A legionář Krčál protocky dodává:

Vracíme se z války.
Teď budeme trpělivě rozvazovat uzly místo toho,
abychom je jednoduše utínali.

V poslední kapitole je možné položit i hádanku. Proto se autor pozorného čtenáře ptá, co že to je: Má to uniformu a čepici s československým znakem, ale žádnou zbraň. Je to suchozemec, který nebyl nikdy na moři, ale spolu s necelými šesti tisíci jemu podobných se najednou plaví dlouhé měsíce po dvou oceánech kolem světa. Když opustil před lety své rodiště, bylo to císařství mnoha národů a nyní se vrací jako občan svobodné země, o které toho nic moc neví. Vojákem se už taky moc necítí. Kdo že to je? Československý legionář. Správně. A kam jede? Domů, konečně domů!

Do plukovního deníku kronikář zapsal:

Dopravní loď EDELYN *určená k přepravě střeleckého pluku 10 Jana Sladkého Koziny jest americká loď pro přesun československých legionářů z Vladivostoku do italského Terstu. Jest to soukromý oceánský parník*

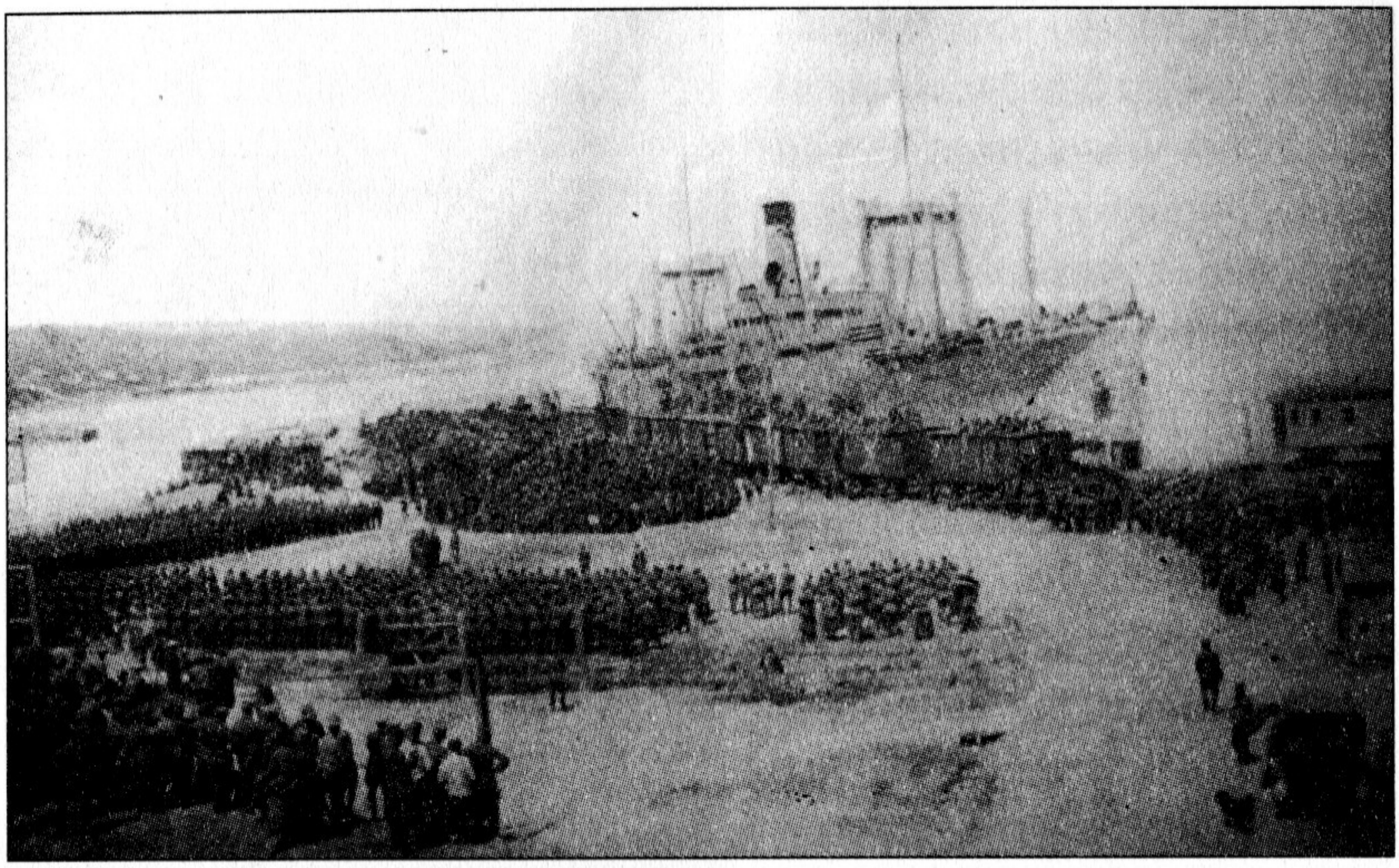

Americká loď EDELYN pro 10. pluk legie

U.S.A.T. *„EDELYN“. Dlouhý jest 141,26 metru, široký 18,30 metru. Ponor lodi jest 9,65 a celková výška 20,52 metru. Nosnost lodi, spuštěné na moře dne 16. července 1919, činí 13 208 tun, vlastní hmotnost 8128 tun. Síla lodi je 5600 HP. Legionáři, neznaje významu spojení U.S.A.T. a nechtějíce se vyptávat, nalezli v prvním praporu a četě známého vtipálka, který vymyslel, že to znamená Utahanou Sibiřskou Armádu Táhne EDELYN.* Autor dodává čtenáři sugestivní otázku: Kdopak to asi byl, ten vtipálek z první čety?

Trasa pro odvoz této „USAT“ byla stanovena po linii Vladivostok – Honolulu – Balboa – Cristobol – Gibraltar – Terst. Vojáci Československé armády na Rusi se jako čarovným proutkem změnili v bezstarostné turisty, kteří za nějakou velice záslužnou činnost, a my víme za jakou, dostali odměnou tento bezplatný zájezd s bydlením v podpalubí parníku, plným zaopatřením a ještě nějakými výlety po cestě. Při pozorování pobřeží i širého moře se radovali jako malé děti, hráli fotbal, četli knížky věnované českou společností z Vladivostoku. Ta společnost se pro úplnost jmenuje *Palacký* a věnovala pluku ten překrásný vyšívaný prapor, u něhož už na lodi stojí dvoučlenná ozbrojená legionářská stráž a tak to bude 24 hodin denně po celou dobu, kdy bude 10. pluk existovat.

Zeměkoule s trasou cesty domů

Cesta zanechala v každém z účastníků vzpomínky, které nezapomenou do konce života. Na palubě je vyvěšena veliká mapa s vyznačením trasy, praporkem, který ukazuje, kde se loď právě nalézá, a denním raportem prvního důstojníka, kolik mil už loď urazila a kolik zbývá do dalšího přístavu. Před mapou neustále postávají hloučky bývalých dobrovolců se zápisníčky, do nichž se zapisují vše, co oko vidí. Jak jim pomalu před očima mizí Vladivostok, Ruský ostrov a nudle Dálného východu. Jak po pravé ruce ubíhají břehy Japonska. Jak se potom parník stočí na nekonečné velké moře. Jaké je většinou nevlídné počasí, teplo nic moc a dva dny náznaky bouře. Jak dlouho trvá, než si suchozemec zvykne – a jestli vůbec – na mořskou nemoc. A jak po patnácti dnech zakotví na Havajských ostrovech v městě Honolulu, kde i počasí otevře oponu a ukáže tu lepší stránku. Na palubě jsou snad všichni, zírají na tu nádheru Havaje a zjišťují, že loď už urazila 3727 námořních mil. V přístavu byla plánována zastávka dva dny k doplnění uhlí, vody a čerstvých potravin.

Československí legionáři byli nečekaně uvítáni jako vzácní národní hosté. Český emigrantský časopis v Americe SVORNOST totiž uveřejnil článek o dvoudenní zastávce sibiřských hrdinů v Honolulu a tak se i na Havaji dověděli, kdo že jim tam připluje. Po příjezdu byli všichni pozváni Červeným křížem ke slavnostnímu obědu na pověstné pláži Waikiki. Naši vojáci po zkušenostech ze zmrzlé Sibiře nemohli ani vydechnout z té krásy a už se stěhovali na obrovský večírek s vodopády kvítí a havajskou muzikou a tancem fantastických krásek. Druhý den si všechny naše Sibiřany

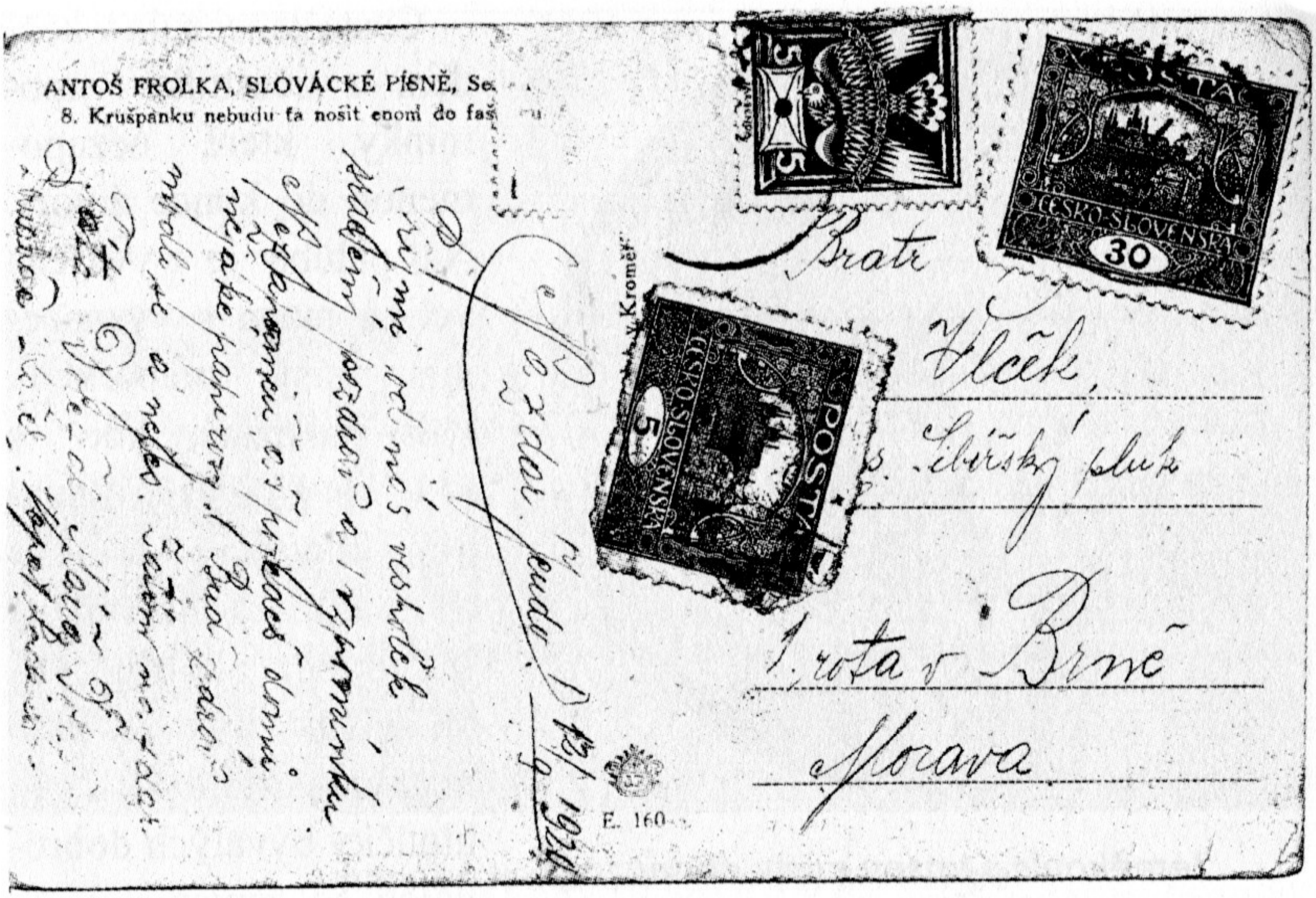

Pohlednice rodiny do kasáren v Brně

rozebraly místní rodiny a vozily je po krásách ostrovů. Odpoledne se hrál fotbal s americkými vojáky a koncertovala plukovní kapela. Specialisté místní nemocnice prohlédli naše raněné a dali jim drahocenné léky. Druhý večírek byl v české režii a zahrnoval ukázku z her, jaké naši vojáci hráli v sibiřských divadlech, vystoupení pěveckého sboru a jako úžasnou podívanou něco nevídaného – sokolské cvičení. To zase místní krásky mohly oči nechat na vypracovaných tělech plných svalů i bojových šrámů našich hrdinů a štěstím pro všechny jistě bylo ranní odplutí.

Sedmnáctého června v poledne odplouval parník před tisícihlavým davem ke své další zastávce do amerického přístavu Balboa. Všichni prohlíželi dárky z Honolulu, vojáci cenné vyřezávané domorodé dýky a šedesát manželek soupravy kuchyňských potřeb, velitel dostal pro raněné téměř tisíc dolarů a pluk na svůj prapor památeční stuhu. Cesta pustým mořem trvala dvacet dnů a každý se zabavoval, jak uměl. Hrál se fotbal, cvičila se prostná, pěvecký sbor zpíval a kapela každý den vyhrávala. Vojáci se opalovali a koupali v nádrži na palubě. Hloučky vojáků stále chodily pozorovat červený praporek na velké mapě, který postupně

ukrajoval ze 4682 námořních mil z Honolulu po Balboa. Udály se všal i dva mimořádné případy. Dne 27. června skočil do moře střelec Křišťan s cílem se zabít. Loď zastavila a plavčíkům se ho podařilo vytáhnout. Hůře dopadl střelec první roty a kamarád Jeníka Vlčka František Růžek. Ten svým starým zraněním ještě z poslední výpravy za masem u Krasnojarska v lodní nemocnici nakonec podlehl. Plukovní hudba, pietní obřady a v papírovém „penálu“ zabalený do improvizované československé vlajky zmizel v Tichém oceánu. Poslední mrtvý anabáze – příležitost pro vzpomínky a úvahy živých na palubě.

„Myslím, že jeho smrt byla nakonec úplně zbytečná,“ rozčísnul u lodního zábradlí na zádi lodi po soukromém rotním obřadu minuty ticha Jeník Vlček. „Když si vzpomenu na ty naháňky za dobytkem zemljáčků tenkrát v tom Šardinsku a jak jsme pak po cestě hromadně po nádražích opouštěli celé vagony ovcí a krav a nakonec jsme byli poslední týdny pomalu jen o kaši, tak je mi z toho ještě teď špatně,“ mávl rukou. „Teď nejvíc čekám, jak to bude doma s těmi tresty a sliby s navrácení medailí…“

„Už nech těch blbejch řečí a raději koukej, jak skáčou za lodí ryby do vzduchu, to doma neuvidíš,“ přerušil jeho filozofování Ruda Krčál.

„Ryby skákat vidím, ale chtěl bych vidět vyskočit taky ten záslužnej kříž, kdoví jak nás doma přijmou a jak se nám bude hodit,“ nenechal se odbýt Vlček.

V Balboa je okolo přístavu válečná základna, proto si nikdo nemohl na pevnině protáhnout kosti a všichni museli tvrdnout na palubě. To už jsme měli od Vladivostoku za sebou skoro osm a půl tisíce námořní mil, jak ukazovala nástěnka vedle mapy. Loď se nezdržela ani celý den a vyrazila k Panamskému průplavu. K delší zastávce na čtyři dny zakotvila před jeho bránou v Cristobolu. Tam to byla prdel světa, jak to zhodnotil spolek z bývalé první čety, zato v průplavu bylo na co koukat. Lodí jako lidí na Václaváku v Praze, samé propusti a železná vrata, konec krásného počasí, a pak konečně Atlantikem rovnou k Evropě. Třicátého července EDELYN poprvé zakotvila v Evropě. Na lodním tachometru přibylo dalších 4337 námořních mil.

Kapitán lodi nechal nabírat další vodu a čerstvé potraviny, stačil mu na to jeden den. Napůl zdřevěnělé a rozhoupané vojáky pustil alespoň ve

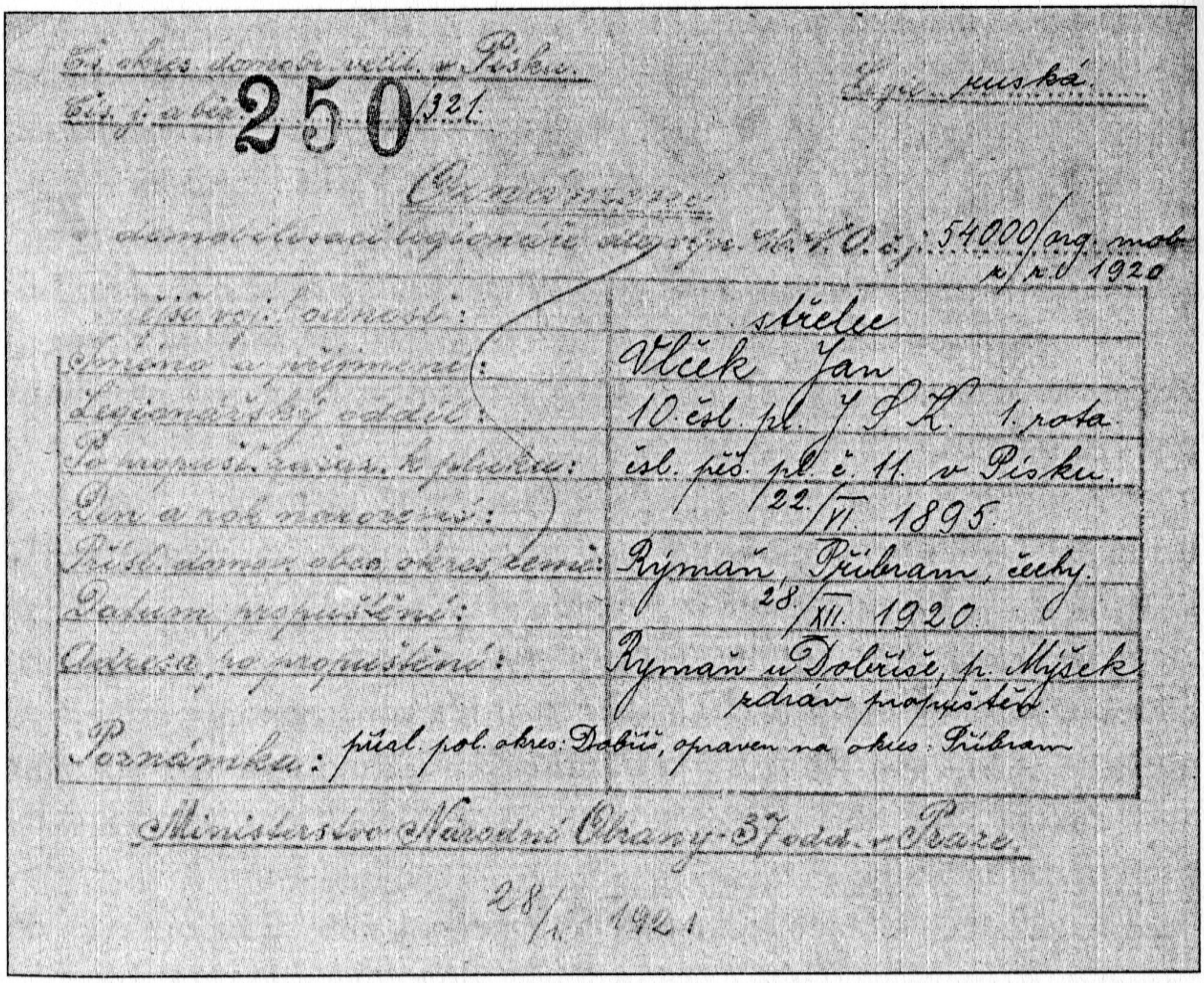
Č. okres. domác. velit. v Písku.

Čís. j. a dne: 250/321.

Příjmení: muská.

Obecné označení: [illegible] č. j. 54000/org. mob. z r. 0 1920

Příjmení a křestní jméno: Vlček Jan

Povolání a bydliště: 10. čsl. pl. 7 P K. 1. rota.

Příslušnost k jednotce: čsl. pěš. pl. č. 11. v Písku.

Den a rok narození: 22./VI. 1895

Příslušnost obce okres země: Rýmaň, Příbram, čechy.

Bydliště naposledy: 28./XII. 1920.

Adresa, je-li nepřítomen: Rýmaň u Dobříše, p. Mýšek
kdiár praporčíků.

Poznámka: přísl. pol. okres: Dobříš, opraven na okres: Příbram

Ministerstvo Národní Obrany - 3. odd. v Praze.

28/I. 1921

Mobilizační průkaz Jana Vlčka do pěšího pluku v Písku

skupinkách po četách na procházku pevnostním městem. Tady byli bráškové téměř dezorientovaní – nápisy i hovory anglicky nebo španělsky, nedomluvil se téměř nikdo. Šéfové asi dobře věděli, proč ty skupinky, nikdo se neztratil. A všechny čekal poslední krátký skok Středozemním mořem do italského Terstu.

Asi nejzajímavější část cesty, i když podle lodníků prý nejnebezpečnější. „Hodně bludných uvolněných min od války, víme?“ Tvářili se důležitě, ale s úsměvem, kdo ví, zda to byla pravda. Nejprve severněji kolem břehů Španělska, pak na jih k Alžíru a podle břehů Afriky. Cestující už pomalu nechodili do podpalubí spát, jednou nohou už v myšlenkách byli na pevné zemi a táhlo je to k domovu. Loď zabočila na sever k Sicílii, odtud kolem italské boty do Jadranu a poslední úsek cesty podél Dalmácie a konečně Terst. Po 14 446 námořních mílích z Vladivostoku, ale konečně skoro doma!

Vlaky na nádraží již čekaly, podivně úzké a značně menší než ty na širokém rozchodu po Rusku, ale teď by jistě všem stačila i důlní úzkokolejka, jak opět glosoval Vlček. První vlak pod vedením poručíka Mokroše se všemi podpůrnými oddíly, telefonisty, zpravodajci a ošetřovnou vyjel téměř okamžitě, další dva vlaky byly připravené na druhý den ráno a v poledne. Ten ranní byl pod taktovkou majora Weinera a rozmístil se v něm celý první prapor. Za necelých třicet hodin byli na rodné půdě, nyní svobodné Republice Československé. Vlak zastavil v první železniční stanici na našem území s poetickým názvem Český Heršlák u Horního Dvořiště. Na malém nádraží všichni vystoupili z vagonů, hudba zahrála českou a slovenskou státní hymnu a major Weiner pronesl ke svým ovečkám krátkou, leč hluboce vlasteneckou řeč. Vzpomněl v něm i všechny příslušníky prvního praporu, kteří se tohoto okamžiku nedočkali, a vyjádřil přesvědčení, že se na ně nikdy nezapomene. Navrátilci stáli téměř všichni se slzami v očích, někteří klekli a líbali rodnou zem. Byl to tak slavnostně srdečný okamžik, že se dokonce ani jeden vtipálek z první čety nezmohl na žádnou připomínku. Kapela ještě zahrála Hej Slované a vlaky pokračovaly v jízdě. V Českých Budějovicích bylo první domácí přivítání – malá slavnost s čestnou rotou a pohoštěním. Tady už Vlček s Krčálem s úsměvem hodnotili, že políbení od české krásky je to nejsladší na světě. Ale napětí se zvyšovalo, každá minuta byla delší, soupravy se pomalu přehouply přes Vysočinu, Jihlava, Třebíč a najednou se před očima objevila silueta Špilberku, věže katedrály a plechový cirkus byl v Brně.

Jedenáctého srpna odpoledne. Konečná! Po příjezdu i třetího vlaku se celý pluk shromáždil ke slavnostnímu pochodu. Kapela, která toto vojskové legionářské těleso provázela v dobách dobrých i zlých po polovině obrovské Rusi a vyhrávala i na druhé polokouli, tito muzikanti a také bratříci, nasadila ke slavnostnímu pochodu a pluk provedl poslední dokonalou parádu na Náměstí Svobody. Teprve zde proběhlo uvítání doma se vší parádou. Promluvil zemský armádní velitel, primátor města a zástupci Jihomoravského kraje. Velitel pluku podplukovník (nebo už konečně plukovník?) Číla prohlásil, že pluk nezapomene na svou hrdinskou cestu ani mrtvé a že bude se stejnou silou střežit mírový rozvoj nové republiky. Velký hedvábný prapor s černou chodskou psí hlavou

Legionářský průkaz (nejzachovalejší!)

Legionářský průkaz

majestátně vlál nad hlavami tisícovek obyvatel Brna. Pak nastal poslední slavnostní pochod městem, slavobrány, květiny, líbání dívkami, úsměvy a mávání občanů města.

To byl opravdu parádní konec čtyřleté ruské anabáze! Vojáci napochodovali do kasáren, aby v příštích dnech prošli komplexními zdravotními prohlídkami a všichni se konečně vylízali ze všech bojových neduhů, prošli zpravodajskými prověrkami a pak už jen čekali, až písaři nakrmí kancelářského šimla papíry a mohli každý úplně sám vyrazit tam, kde už netrpělivě čekali ti úplně nejbližší. Důstojníci zůstanou v drtivé většině v posádkách, aby mohli velet mírové armádě. Všichni však budou s čistým štítem nebo se šrámy až do smrti nosit hrdý titul ruských legionářů. Anebo ne?

Na závěr se tedy podívejme, jak naši hrdinové a jejich hlavní velitelé dopadli. Pro pořádek si navíc posviťme i na ty, kteří zahýbali dějinami tak, že se v dobrém nebo špatném otřeli a měli tak vliv na činnost legie. I na prosté vojáky, kteří se na tomto příběhu podíleli.

Generál Antonín Mikuláš Číla

Jeden z prvních družiníků, který zůstal od roku 1912 celý život věrný pravoslavné víře, velel desátému pluku a našim hrdinům, v Irkutsku předával rudým carský poklad a Kolčaka, byl v posledním ešelonu, který zatahoval oponu za československým vojskem na Sibiři. Po návratu sloužil většinou v Brně a skončil v roce 1938 jako zástupce velitele moravského zemského velitelství. Postupně byl povyšován až na brigádního generála. Za druhé války pomáhal odboji, nebyl však nikdy odhalen a při Pražském povstání velel v Dejvicích. Po válce maloval obrazy a byl nestorem legionářských generálů, zemřel v květnu 1983 jako stoletý. Prezident Havel jej posmrtně dekoroval Řádem Bílého lva.

Plukovník Lev Prchala

Přeběhl do legie jako rakouský nadporučík, byl velitelem 3. střelecké divize a nadřízeným podplukovníka Číly, zároveň i delegátem našeho vojska u admirála Kolčaka. Zuřivý nepřítel bolševiků, kteří vypsali na jeho hlavu milionovou odměnu. Jeho manželka byla dcera předsedy vlády Kerenského. Velel ústupové skupině vojsk do Vladivostoku.

Po válce skončil jako armádní generál, podnáčelník Hlavního štábu a velitel 4. polní armády na jižní Moravě. Za Mnichova byl vůdcem protibenešovské vzpoury generálů, chtěl jej dokonce zastřelit. Také mu to Beneš nikdy nezapomněl. Poté velel na Podkarpatské Rusi a po 15. březnu 1939 organizoval protiněmecký odboj v Polsku. V Londýně stál opět proti Benešovi, který jej v roce 1943 suspendoval ze všech funkcí a chtěl i degradovat. Po válce se domů raději vůbec nevrátil a organizoval nový odboj proti komunistům, spojil se dokonce i s vedením sudetského landsmanšaftu. Asi by bral i dohodu s čertem. Zemřel v roce 1963 v Rakousku.

Generál Sergej Vojcechovský

Jeden z mála carských důstojníků, kteří veleli v legii až do konce a zůstal v naší armádě. Získal české občanství. Byl nadřízený podplukovníka Číly. V roce 1918 přešel s generálem Gajdou k admirálu Kolčakovi a poté ke generálu Wrangelovi, aby pokračoval v marném boji proti Rudé armádě. Také zuřivý nepřítel bolševiků. Od roku 1921 do dubna 1939 sloužil jako armádní generál, v září 1938 osnoval puč na ochranu republiky. Za války byl členem Obrany národa, nebyl ale odhalen. Dvanáctého května 1945 byl v Praze zatčen komandem NKVD Směrš a odvlečen do gulagu v Tambovském okrese SSSR, kde také v roce 1951 zemřel. Prezident Beneš odmítl intervenovat za jeho odvlečení u maršála Koněva nebo Stalina, nikdy mu nezapomněl odpor proti Mnichovské dohodě a jemu osobně za to, že zradil republiku. Na dům v Dejvicích, v němž Vojcechovský bydlel a který je dnes rezidencí hotelu Bologna, odmítl současný majitel Francesco Pinelli umístit jeho pamětní desku, aby mu to nekazilo kšeft (jako náhradní řešení nabídl umístění pamětní desky na zadní trakt u vjezdu do garáží). Prezident Havel posmrtně Vojcechovskému udělil Řád Bílého lva.

Generál Radola Gajda

Černohorec, největší zářící kometa naší generality, zdaleka nejgeniálnější stratég a vojevůdce legií, generál už od 26 let, největší uznávaný talent velitelů Dohody nejen v Rusku. Za jeho taktovky a pomoci Voj-

cechovského s Čečkem zachránil během prvního ústupu v roce 1917 československé vojsko od totálního zničení bolševiky. Také jejich největší nepřítel. U admirála Kolčaka nejvyšší velitel všech ruských vojsk a pán Sibiře. Po válce armádní generál a náčelník štábu armády, ale po neshodách s Benešem a Masarykem v roce 1926 falešně obviněn ze špionáže pro SSSR, degradován a uvězněn. Za rok byla u soudu prokázána absolutní nevina, Beneš ale zvrátil možnost jeho návratu do armády a vrácení hodnosti. Asi největší Masarykova chyba byla, že v tom podrazu Beneše podržel a zpečetil tak možnost využit největšího vojenského stratéga, jakého jsme měli. Naše armáda v roce 1938 by pod jeho vedením zcela jistě nekapitulovala. Ze vzdoru proti všem přijal vedení Národní obce fašistické (silně protiněmecká vlastenecká organizace!). Za Mnichova s Rašínem, Prchalou, Krejčím, Lužou, Vojcechovským a dalšími generály chystali ve Výboru na obranu republiky puč a vstup do války proti Hitlerovi. Benešovi je práskl generál Ingr. Ve druhé válce nepřetržitě sledován gestapem, přesto měl účast na zpravodajské činnosti ve skupině Radima Seluckého. Po válce znovu Benešem obviněn, zatčen a opět propuštěn. Hodnost a válečná vyznamenání mu však nebyla vrácena. Zemřel všemi opuštěn v roce 1948. Jako Beneš.

Generál Jan Bohumír Syrový

Zakládající člen České družiny a hrdina od Zborova, kde přišel o oko. S odkazem na Jana Žižku velel jednotkám legií až po vrchního velitele Československé armády na Rusi. Po válce ministr obrany a generální inspektor armády. Za Mnichova povolán Benešem, aby jako předseda vlády uklidnil národ. Vyhlásil mobilizaci a za týden Beneš přijal kapitulaci. V Beranově vládě až do dubna 1939 Syrový působil jako ministr obrany. Nezabránil prodeji dělostřelecké techniky ani nevydal rozkaz ke zničení zbraní před Němci 15. března 1939, na přehlídce vzdal v uniformě hold německé armádě a podal ruku Hitlerovi. Odboj ho odmítl, i pražské povstání. V roce 1945 byl zatčen a odsouzen na 25 let. V roce 1960 byl amnestován, bez penze pracoval jako hlídač parkoviště. V roce 1970 bez zájmu veřejnosti zemřel. Při pohřbu se ale našlo dost legionářů, kteří mu drželi čestnou stráž.

Generál Stanislav Čeček
Legionářský hrdina, velel všem bojovým frontům legií. Po válce velitel vojenské kanceláře prezidenta. Zemřel na válečná zranění v roce 1930 ve věku 43 let.

Generál Otakar Husák
Zakládal Českou družinu. Vedl výcvik našich nových dobrovolníků v Borispolu a převážel první část legionářů přes Murmansk do Francie. Bojoval na západní frontě. Po válce šéf vojenské kanceláře prezidenta. Zemřel v roce 1964.

Plukovník Baďura
První velitel 10. střeleckého pluku, po válce se jím v Brně stal znovu. Vážně nemocen, zemřel v roce 1935.

Plukovník Josef Jiří Švec
Hrdina od Zborova. Velitel divize v legii. Nejodvážnější a neukázněný velitel. Proti vůli nadřízených obsadil Kazaň, ukořistil obrovské množství výzbroje ve skladech a carský zlatý poklad. Při nové válce proti sovětům se však jeho pluk vzbouřil a odmítl nastoupit do útoku. Švec se 28. října 1918 na místě zastřelil. V první den nové republiky! Jak přízračné!

Plukovník Miloš Žák
Zpočátku velitel úderného praporu, později celých úderných skupin. V čele nejspolehlivější jednotky likviduje irkutskou vzpouru čtyř pluků. Velitel útočné skupiny, která porazila atamana Semjonova, a v konečné fázi náčelník štábu I. divize.

Plukovník Josef Kroutil
Řídil ústupové boje u Bachmače, postupně velel pluku až divizi. Podílel se na likvidaci vojenské vzpoury. V ČSR velel divizi. Zemřel jako generál v roce 1936.

Střelec Jan Vlček
Hlavní protagonista příběhu. Dobrovolec 1. čety 1. roty I. praporu 10. střeleckého pluku Jana Sladkého Koziny, červená nit našeho příběhu. Účastnil se aktivně vzpoury proti rozkazu k nástupu na frontu proti Rudé armádě. Zemřel v roce 1982.

Praporčík Rudolf Krčál
Dvojče hlavního protagonisty. Velitel 1. čety. Účastnil se aktivně vzpoury proti nástupu do boje proti Rudé armádě. Aktivní účastník druhého a třetího odboje, po roku 1948 vězněn, zemřel někdy v padesátých letech.

Střelec František Prudil
Střelec 4. pluku legií. Jeden z organizátorů vzbouření v Irkutsku a osvobození delegátů sjezdu plukovních komitétů. Vězněn ve Vladivostoku v pevnosti Gornostaj. Zemřel roku 1993.

Tomáš Garrigue Masaryk
Vůdce odboje, miláček všech legionářů. Přesto však po ukončení války vydal rozkaz k obrácení anabáze zpět na západ a zahájení nové války ve službách Dohody proti Rudé armádě. To způsobilo ve vojsku nepříjemnou vzpouru. Po osvobození první prezident. Zemřel v roce 1937.

Milan Rastislav Štefánik
Francouzský a československý generál, člen velké trojky našeho odboje v Národní radě. Po válce měl velké neshody s Masarykem i Benešem o úloze Slovenska v RČS. Tragicky zahynul při návratu na Slovensko při letecké havárii u Bratislavy v roce 1919. Při havárii zmizela jeho osobní aktovka s kompromitujícími dokumenty z Národní rady a spolupráci se slovenskou emigrací v USA. Kdyby nezemřel, vývoj Slovenska v nové republice by vypadal poněkud jinak.

Edvard Beneš
Vůdčí představitel odboje, pozdější prezident RČS. Do legie přímo nezasahoval, pouze navrhoval, jak získat aspoň část ruského státního pokladu do pražských sejfů. Negativní vztah k některým generálům až k osobnímu zničení (Štefánik, Vojcechovský, Gajda, Prchala). Zemřel v roce 1948.

Karel Kramář
Vedoucí odbojové domácí Maffie a první předseda vlády v nové republice. Snažil se ovlivnit Českou družinu ve prospěch cara (vyslanec Dürich), prosazoval legionáře. Největší osobní soupeř Beneše, jeho první vláda vydržela jen několik měsíců. Dlouholetý protihradní politik. Zemřel roku 1937.

Alois Muna
Původně krejčí a sociální demokrat, politik na Kladně. Zakladatel Komunistické strany československé na Rusi. Hlavní organizátor československých Rudých gard. Od roku 1920 zpět v RČS, organizuje dělnickou revoluci na Kladně, byl ve styku s Leninem a maďarským vůdcem Bélou Kúnem, který vedl Rudé gardy proti Slovensku. Naším soudem odsouzen za velezradu, Masaryk jej omilostnil. Zakladatel a předseda ÚV KSČ do roku 1924, poté v Moskvě ve funkci v Kominterně. Poslanec za KSČ, později ze strany vyloučen. Zemřel roku 1943.

Jaroslav Hašek
Autor Švejka. Agitátor České družiny, bojoval u Zborova, později přešel k rudým. Proti legiím agitoval v Penze a Samaře, sjednával příměří po bitvě o Lipjagy. Protivník legií až po jejich odjezd domů. Po odchodu z legií byl v Bugulmě a Krasnojarsku komisařem. Předseda stranického výboru 5. armády, nevyšší politický pracovník na Sibiři. V roce 1920 repatriován do republiky, roku 1922 zemřel (upil se k smrti).

Janin, Pierre Thébaut-Charles-Maurice
Francouzský generál, za první světové války velitel francouzské mise v Rusku, od roku 1918 vrchní velitel spojeneckých intervenčních sil proti Rudé armádě. Negativně a nevhodně zasáhl do likvidace irkutské vzpoury několika našich pluků. Sjednal kapitulaci Kolčakovy armády v Irkutsku a měl převzít admirálovu ochranu. Generál Syrový však dohodu porušil a předal Kolčaka Rudé armádě, kde byl okamžitě zastřelen. Janin zemřel s poctami v roce 1946 v Paříži.

Alexander Vasiljevič Kolčak
Admirál, pán vší Sibiře a diktátor. Vrchní velitel protibolševické armády. Viník mnoha válečných zločinů. Po porážce v roce 1919 měl být předán soudu Dohody (generál Janin). Generál Syrový jej však nechal předat Rudé armádě, která jej popravila.

Grigorij Michaljevič Semjonov
Generálporučík a kozácký ataman, velitel Bílé armády. Ovládal Dálný východ, spolupracoval s Japonci. Na pokyn Japonců zadržoval naše legie v přesunu do Vladivostoku. Po porážce získal azyl v Japonsku. V roce 1945 dopaden NKVD a zastřelen.

Mikuláš II. Alexandrovič
Poslední ruský car, příznivec České družiny před bitvou u Zborova. Kerenský jej nechal uvěznit, Lenin odvézt na Sibiř. Vězněn s celou rodinou a malým služebnictvem v kupeckém domě v Jekatěrinburgu. Před blížícími se českými vojsky byli všichni dne 17. července 1918 ve sklepě zastřeleni, těla spálena a v lese vhozena do šachty opuštěného dolu. Všichni i vzdálení příbuzní byli svezeni z celého Ruska do monastýru v lese na Uralu a zlikvidováni stejným způsobem.

Stalin, Josif Vissarionovič Džugašvili
Ruský a sovětský vládce. Chtěl lstí rozmělnit ešelony našich legionářů a postupně je za pomoci internacionálních jednotek Rudé armády likvidovat. Nezdařilo se ani za agitace českých komunistů v místech bojů. Zemřel v roce 1953.

Jaroslav Škrombach
Přeběhl frontu jako mladý rakouský feldvébl. Vyrostl do výborného velitele přes pluk až po divizi pravidelné Rudé armády. Domů se po válce nevrátil, jeho nejvyšší hodnost nakonec odpovídala našemu generálovi. Dále se o něm ví jen to, že byl v roce 1930 degradován, uvězněm a o rok později zastřelen.

Trocký, Lev Davydovič, původní jméno Bronštejn
Předseda revoluční vojenské rady a Lidový komisař vojenství Rudé armády. Vypracoval plán likvidace našich legií v Rusku. Komisaři na stanicích je měli zpomalením ešelonů roztahovat na velké vzdálenosti od sebe a postupně ničit internacionálními jednotkami maďarských, německých a bohužel i českých zajatců. Jeho telegram komisařům na trati byl prozrazen a čeští velitelé projeli „vlastním pořádkem", přičemž navíc obsadili téměř celou Sibiř. Po sváru se Stalinem opustil v roce 1929 SSSR. Na příkaz Stalina byl 20. srpna 1940 zavražděn v Mexiku horolezeckým cepínem.

A nyní podrobněji o tom, jak dopadli naši dva hrdinové.

Oba byli nejprve spolu se všemi ostatními bývalými brášky více než měsíc v brněnských kasárnách, kde je protahovali propouštěcími procedurami. Potulovali se – samozřejmě s povolenými vycházkami zapsanými ve vycházkových knížkách – po městě, naháněli děvčata po candrbálech a navštěvovali brněnské putyky. Byli úspěšní vždy a všude, protože občané Brna v nich viděli své hrdiny a považovali si každé jejich slovo. Obletovali je novináři, noviny a časopisy chrlily jejich vyprávěnky o tom, co všechno zažili a co si ještě přimysleli, a byli vidět všude možně po městě s hlavou v oblacích. Jen si museli dávat pozor na „lepší honoraci", to byla většinou polovina občanů mluvící německy, která je moc nezbožňovala. Druhé největší město svobodné republiky bylo totiž tenkrát z více než 40 % německé, a když připočítáme 10 % židů, kteří taktéž používali tento jazyk, byla to rovná půlka.

Legionářští vysloužilci v ulicích si brzy zvykli na tři věci: Nikdo nikde brášky nekontroloval, a tak přestali o volno žádat, v noci bylo město stejně zajímavější než ve dne. Někdy se jim povedlo seznámit s brněn-

skými dívkami, v kurzu byly hlavně mladé služebné, ale když nebylo nic na obzoru, zašli pod červené lucerničky a tam měly děvky pro navrátilce široké srdce, dlouhé nohy a slevu. Naše dvojka samozřejmě do hampejzů nechodila, to o kurvičkách znali jen z vyprávění. Nejlepší ale byly návštěvy hospod, tam se kolem nich vždy nakupili domácí a pivo s kořalkou teklo zdarma. I rvačky byly, ale takové domácké, rány v porovnání se Sibiří nic moc, prostě všude plno radosti, že jsou konečně zase doma. Tedy skoro doma.

Vojenská správa se snažila vybavit jejich doklady co nejdřív, aby mohli opustit město a konečně obejmout své rodné tam, odkud odmašírovali do rakouské armády. Rudolf Krčál přišel na řadu jako první. Zavolali jej k nějakému obstarožnímu pupkatému kapitánovi a dali mu k podpisu nový mobilizační rozkaz ze dne 23. září 1920. Tento rozkaz měl výměr MNO 54400/org. mob. z roku 1920. Na dokumentu stálo, že obdržel tříměsíční repatriační dovolenou, po níž se má hlásit na okresním domobraneckém velitelství v Čáslavi. Při přebírání papíru mu hlavou jen matně proběhla vzpomínka, když jej – tak strašně dávno – v Borispolu při přijímání do českého vojska velitel roty lámal, aby jako maturant nastoupil jako písař. To by také mohl dopadnout jako jeho protějšek na druhé straně stolu.

Jenda Vlček přišel na řadu o pár hodin později. Papíry měl na první pohled stejné, jen místo Čáslavi na nich byl uveden Písek. Oba dva se na příslušná velitelství po třech měsících dostavili a obdrželi stejný dokument, že jsou k 28. lednu 1920 propuštěni do zálohy. Oba se také dověděli, že ve svých vojenských listech mají stále černou kaňku s nápisem – ten viděli jako varovně červený a dvojnásobně veliký

Odepřel bojovat proti bolševickým hordám ohrožujícím železnici

Divizní soud II. divize Krasnojarsk 15. květen 1919

„No to jste byl ale pěkný vykuk, maturant a sokol k tomu," podivil se okresní velitel, který vojína v záloze Rudolfa Krčála při propouštěcím ceremoniálu chtěl osobně vidět. „Mladý a vzdělaný člověk a místo toho, abyste byl dneska nejméně poručík, tak jdete do civilu bez hodnosti a s takovým cejchem. Copak jste provedl, nešťastný člověče? No ne,

tady je ještě protokol ze zasedání divizního soudu s tím, že závěr bude vynesen po návratu do republiky u soudu v Brně, tak to vás ještě mohou dodatečně i zavřít?“

„To jste ještě nečetl všechno,“ usmál Krčál a odpověděl, „někde tam taky je, že jsem předtím byl třikrát vyznamenán za odvahu v boji s nepřítelem československou a spojeneckou medailí, navržen na záslužný Válečný kříž a že to vše mi bylo prozatímně odejmuto do doby soudního rozsudku brněnského vojenského soudu po návratu do republiky. Tak teď na to čekám a je nás pěkná řádka. Můžu vás ubezpečit, že mi i ten záslužný kříž budete za pár měsíců slavnostně připínat na uniformu.“

„To jsou mi věci,“ zakroutil starý bývalý rakouský oficír hlavou a na závěr pronesl moudro, „já byl naštěstí s podagrou celou válku tady, ale představte si, kdybych byl v patnáctým u Přemyšlu v zákopech a vás by chytili, jak jste se plížil směrem ke kozákům. To bych vás za to tenkrát musel nechat zastřelit! A je docela možný, že by vás na frontě ke smrti odsuzoval ten samý vojenský soudce, který vás dusil v tom Krasnojarsku!“

„Asi máte pravdu, pane veliteli, a stejný sudič to může posuzovat i teď tady v Brně, že.“

Na okresním velitelství v Písku to bylo s Vlčkem obdobné.

„Takového výlupka jsem v rukách ještě neměl. Vy jste tam asi na frontě dělali hrozný věci,“ podotkl velitel, když mu podával ruku na rozloučenou. Ale to bylo až o tři měsíce později.

Nyní stojí v nablýskaných uniformách s jízdenkou v ruce ve vchodu do brněnského nádraží a po čtyřech letech společného života se musí rozloučit. Dívají se na sebe, Vlček ztratil humor, Krčál rozvážnost, najednou se jim nedostává slov.

„On ten Mníšek zas od Golčova Jeníkova tak daleko není, můžeme se navštěvovat,“ vypadlo z Krčála. „Dokonce už je po tobě taky pojmenován, Jeníkov!“ pousmál se nevesele.

„Asi jo, jen se musím dát napřed do kupy. Já vlastně ani nevím, co mě doma čeká a jestli vůbec budu mít nějaký domov. Vždyť jsi viděl pohled, co mi přišel do kasáren. Prý se na mě všichni těší, a já tam mám někde na vesnici jenom tu sestru, a dokonce už je za někoho cizího i vdaná,“ zvážněl Vlček.

Dobrovolec, bráška, legionář Jan Vlček

„Nic si z toho nedělej, teď už nejsi nějakej čeledín, ale válečný hrdina a uvidíš, jak si tě budou pěstovat a v hospodě předhánět s panákama. Já jedu do rodnýho domu s velkou rodinou a sokolíky, ale taky nevím, jak mě přijmou."

„Jak se usadím, hned ti napíšu co a jak, aspoň že mám tvou adresu."

„A nezapomeň co nejdřív přijet k nám na nějakou dobu, ať můžu rodičům předvést brášku, se kterým jsem prožil, co se ani vyprávět nedá."

„… a můžem se potkávat taky v Praze, je to na půl cesty a těch holek, co tam bude!"

„… a už se těším, až tě předvedu v sokolovně a ukážeme jim, co jsme předváděli zemljáčkům...

„… a můžeme si zajet i někam jinam, třeba za holkama, už v civilu jako normální lidi, a jen tak chodit a nikdo nebude vědět, co jsme zač"…

Najednou si padli do náruče a rozbrečeli se jako malí kluci. Ještě se na sebe jednou podívali a pak se rychle rozešli jeden k vlaku na Jihlavu, druhý na Českou Třebovou, a to byl doopravdy konec.

Nebyl to však konec jejich bojového přátelství, vzájemný slib si splnili do poslední čárky. Jeník Vlček byl doma přijat nad obyčej dobře, i když ve skutečnosti před pěti lety při odjezdu na frontu ani žádný domov neměl. Ani se mu nesnilo, že bude mít domovské bydliště u své vlastní sestry Anny. Ta se již jmenovala Obermajerová, vdala se na statek v Rymáni číslo 23 a vzala Jeníka k sobě do své domácnosti na takovou dobu, než si vybuduje nějaké vlastní hnízdo. Nestačil se divit, jak si jej předcházejí v hospodě sedláci, kteří ho nechávali před válkou z útrpnosti spávat v chlívě.

Výborné přivítání čekalo také na Rudu Krčála. Alespoň zpočátku. Rodina, příbuzní, přátelé, sokolové, všichni se snažili, jak mohli, aby svého hrdinu řádně uctili. Jen táta se kabonil, nepřijal nejlépe, že se mu syn vrátil

jako prostý vojín a bez jakéhokoliv vyznamenání. Takový vlastenec a jeden z nejlepších sokolů v Čáslavi a nemá ani medaili, jenom stužky za zranění. Když navíc jeho Rudla kápl božskou a přiznal, že na něj v Brně ještě čeká vojenský soud za vzpouru, šly na něj mrákoty. On, velitel sokolů a taková ostuda, i když mu syn doporučil, aby si to nechal pro sebe a počkal, že bude jistě všech zločinů zbaven a vyznamenání bude dodatečně plná hruď. Úřední šiml také důkladně zapracoval, když se táta dotazoval, na který úřad syna šoupne. Brzy přišlo úřední oznámení, že:

... pan Rudolf Krčál do doby uzavření svého případu z legie a vynesení případného osvobozujícího rozsudku nemá právo na vydání úřednického průkazu a nemůže se tudíž ucházeti o úřednická místa pod státní penzí s takovým průkazem předepsané, ...

Brno dne 15. října 1920
podpis nečitelný

Takový papír srazil do kolen i mladého navrátilce. Táta ho v době tříměsíční repatriační dovolené ještě před koncem roku vypravil zpět do Brna na vojenský soud zjistit podrobnosti. Trvalo mu to dva dny, než našel správného úředníka, který měl záležitosti počínaje odpíráním vojenských povinností až po otevřenou vzpouru na starosti. Ten, když mu návštěvník řekl, že se nemůže ucházet o místo státního úředníka, mu ukázal horu dokumentů od divizních soudů, které připlavaly s jinými evakuačními listinami z Vladivostoku s tím, že na jejich roztřídění má jen tři lidi. Další den čekal, než stejný úředník najde jeho jméno. A našel se dokonce i vojenský soudce, který ho u pluku v Krasnojarsku svlékal z kůže.

„Případy vojáků z 10. pluku jsou dost jasné," řekl mu soudce, „tam vzpoura v plném rozsahu nebyla, jen odepření rozkazu. Určitě přijde omilostnění nebo přímo osvobozující rozsudek, ale počítejte s tím, že je vás hrozně moc, na vás může přijít řada nejdříve za rok. To víte, soud je soud a má svá pravidla. Do té doby vám nedá nikdo nic a musíte se podle toho bohužel zařídit. Běžte zatím třeba k ajzibónu, tam berou do německého pohraničí každého."

Krčálovi nezbývalo než poděkovat a odjet domů. Jen si naštvaně pomyslel, že už je stejně potrestali v tom Krasnojarsku tím, že je po návratu

nechali ve vzduchu, co se lepší práce týká, nejmíň další rok. Opravdu mu nezbývalo nic jiného, než si najít až do vyřešení dělnickou práci nebo jít studovat. Tak se rozhodl, že bude zatím tiskařem v malé pražské dílně, kde mohl při vázání soukromých prací, výrobě plakátů a různých příležitostných tisků a bůhví čeho dalšího přemýšlet, proč právě on do té mizérie tak blbě spadnul.

Jan Vlček si našel práci, jakou vždycky uměl. Začal jezdit po stavbách kolem Prahy, stavěl a boural vše, co bylo potřeba. Při přestavbě vltavského nábřeží u železničního mostu v Praze byl brzy i za políra. Tam si jej vyhlédla jedna fešná dáma, šéfka nějakého dívčího ústavu kousek od řeky, a začala mu nadbíhat. Ale ne pro sebe, pro svou nejmladší dcerku, že „by jim mohl v Řitce opravit něco na domě, když vidí jak je šikovnej. A že bude koukat, jak je mladá pěkná a jak umí vařit…“ Že byl výborný pracant a organizátor, to věděli i vojenští páni, a tak se uživil velmi dobře, neměl potřebu na své omilostnění nějak čekat. Té šarmantní dámě slíbil, že se na ten jejich dům přijede podívat. A začal tam jezdit stále častěji, i když už nebylo co opravovat. A copak asi dělají ve volném čase dva pohlední mládenci se slušnými výplatami v kapse? Pravidelně se scházejí, nakonec oba pracují v Praze a společně tráví večery i víkendy. Až do doby, kdy přijde konečný verdikt.

V časovém odhadu měl soudní úředník v Brně pravdu, oba zároveň, i když nebyli nikdy v míru nikam obesláni, dostali soudní verdikt, že se řízení proti jejich osobám v plném rozsahu zastavuje a návrh na jejich trestní postih z Krasnojarska ze dne 15. května 1919 z osobních vojenských spisů vymazává. Tedy přeloženo do obyčejného jazyka českého – „co byste chtěli, vždyť žádný soud vlastně ani nebyl, jste čistí, jen ty medaile za statečnost v boji se vám někam zakutálely, ale my je najdeme.“ Ve vysvětlujícím dopise byla oběma potvrzena platnost udělení dvou medailí za statečnost: československé a spojenecké medajle z roku 1919, všech pochval a jmenování za statečnost v boji v plukovních a vyšších rozkazech po dobu války. O udělení záslužného Válečného kříže republiky Československé bude rozhodnuto zvláštním výnosem. Oba demobilizovaní a nyní již beztrestní legionáři byli vyzváni, aby se u svého okresního vojenského velitelství přihlásili o požitky, které jim nebyly doposud jako ostatním netrestaným bojovníkům přiznány. Dáno

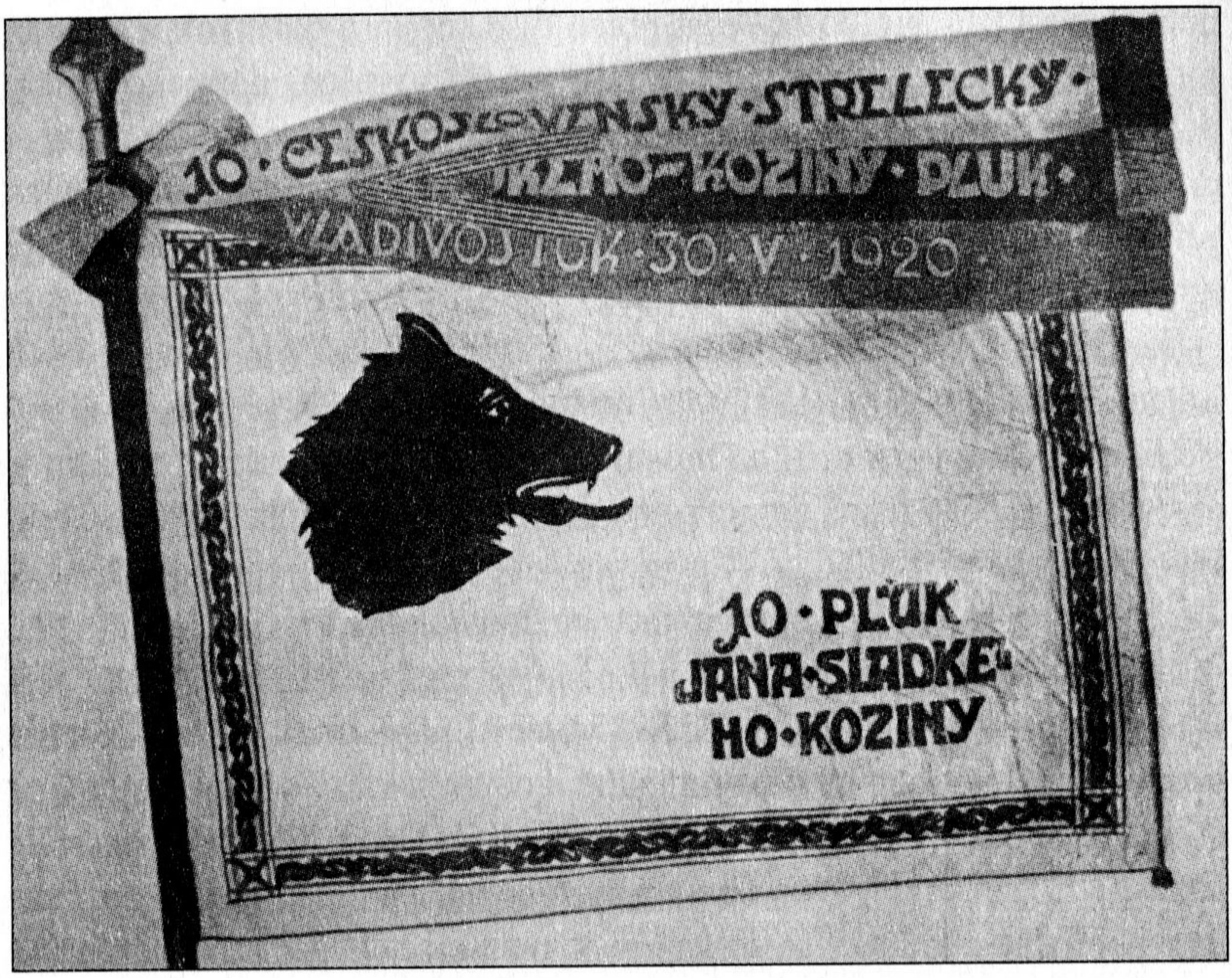

Desátý pluk dostal ve Vladivostoku tento prapor

vojenským soudem v Brně 10. června 1921, za správnost soudní úředník, podpis nečitelný. Radost veliká, reputace napravena, na blůze uniformy pro sváteční chvíle přibudou dvě cenné medaile a snad ještě i ten nejcennější záslužný kříž. Zapili to velmi důstojně.

Do týdne stáli oba v kancelářích svého okresního vojenského velitelství, kam nejvíce spěchal Rudolf Krčál.

Dostal vše výše uvedené a s platností od 22. června 1922 se stal nositelem Válečného kříže. Navíc si mohl konečně zažádat i o vystavení úřednického průkazu a brzy už byl jako přilepený na židli jakéhosi ministerstva. Dostal to jako trafiku a k tomu 7000 Kčs jako legionářskou výsluhu.

Menší radost měl Jan Vlček, který – zatím – nebyl dekorován záslužným Válečným křížem. Okresní velitel měl v ruce oznámení komise, že v jeho případě se vyskytly ještě nějaké nesrovnalosti o přímé účasti v ozbrojeném přepadení Invalidovny v Irkutsku, kde byli násilím osvobozeni

delegáti zakázaného sjezdu vojska na Rusi. Každopádně návrh na udělení zůstává v platnosti. Jelikož jeho jméno je uvedeno na zpravodajsky zjištěném seznamu přímých útočníků na vězení, bude ještě předvolán před komisi vyšetřující přímo tento případ násilného ozbrojeného vzbouření. Teprve po kladném ukončení tohoto řízení bude mít nárok na nějakou legionářskou trafiku a finanční vyrovnání, nedostane tedy zatím nic.

„To jste fakt musel být pěkné číslo. Správně vás měli jako vojáka pod přísahou zastřelit nebo zavřít na pár let do temnice, ale vy jste si to odpracoval v boji a jak vidím, tak vám, myslím, ten Kříž nakonec i dají. Za to, co jste vytrpěl, si ho jistě zasloužíte," vyslovil závěr okresní velitel, když si předtím nechal převyprávět od bývalého brášky Vlčka celou historii.

„Armáda si dnes nemůže dovolit soudit a pozavírat víc než tisícovku vzbouřenců se zbraní a další tisíce těch, co už v míru po světové válce jen nechtěli jít znovu na bolševiky. Jak by ti legionáři s aureolou sibiřských vítězů vypadali? Určitě to všechno půjde hluboko a daleko pod koberec a nebude se o tom mluvit, uvidíte," uvažoval celkem logicky.

Vlček se později dověděl, jak dopadli u našeho vojenského soudnictví ti přímí vzbouřenci, kteří tenkrát před generálem Janinem odhodili své zbraně a jako pracovní oddíl čekali přes půl roku u Vladivostoku v bývalé pevnosti Gornostaj na odvoz domů. Při návratu do republiky je nikdo nevítal, vlaky zastavily až v Jihlavě. Tam dostal každý z nich bez humbuku a zbytečných řečí na rozloučenou jen jízdenku do svého bydliště. Ani omaštěný žvanec chleba s čajem jim nikdo nepodal, protože jejich příjezd byl utajován. Při následném předvolání na okresní vojenskou správu byli pouze demobilizováni. Později už nebyli předvoláni k žádnému soudu, jak je strašil plukovník Kroutil s francouzským generálem Janinem na Sibiři, ale také žádné poděkování za legii ani trafiku nikdo z nich neobdržel. V souvislosti se vzpourou v Irkutsku můžeme připomenout dříve jmenovaného brášku Františka Prudila, kterého jmenovali v domovské obci listonošem, a chodil po kotárech Vysočiny s taškou přes rameno do svých sedmdesáti let.

Naši dva hrdinové zatím přicházeli do období, kdy má každý člověk interes k vyhrabání vlastního hnízda. Rudolf Krčál jako stále důstojnější ministerský úředník se oženil, zakotvil na Vinohradech v ulici

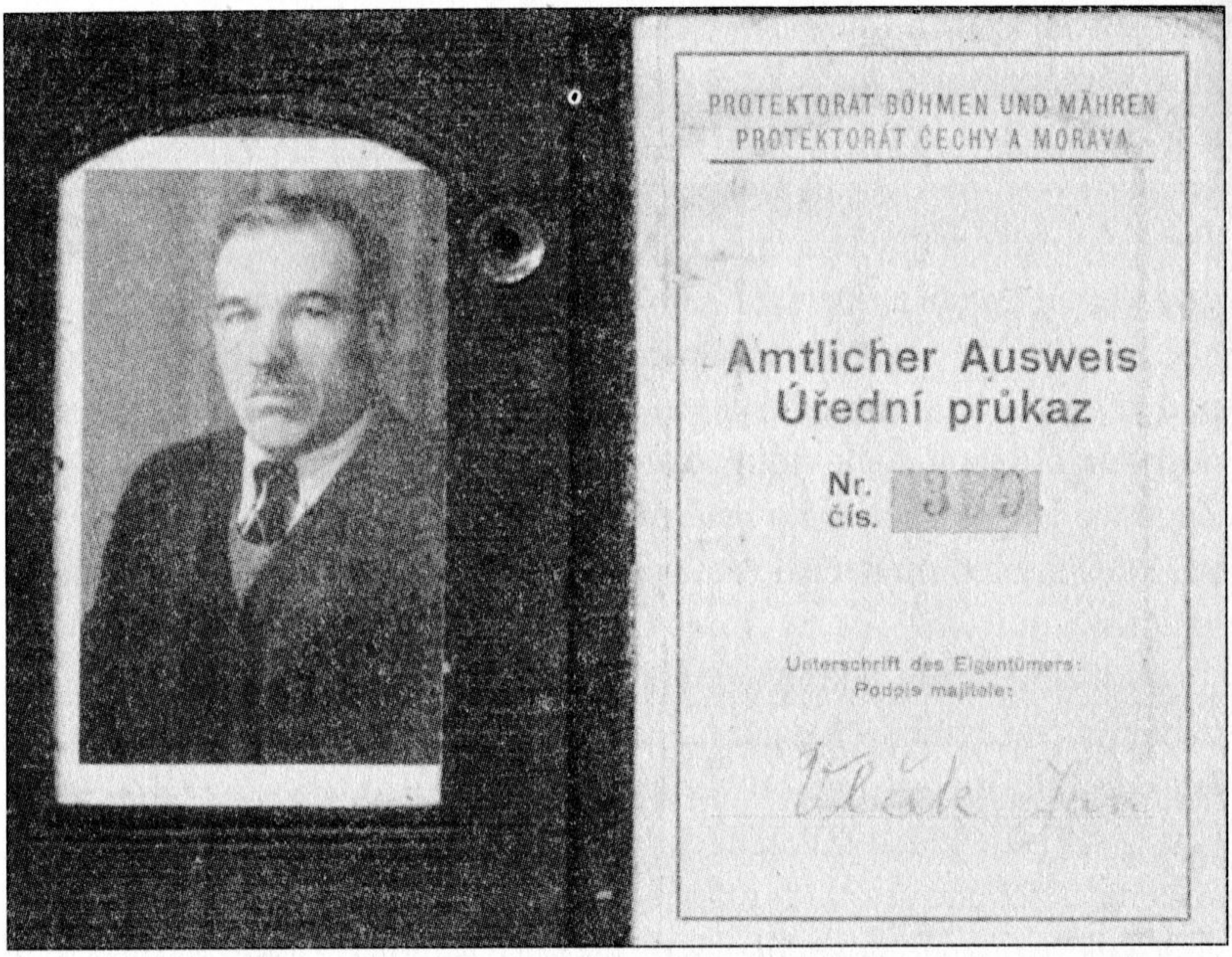

Protektorátní legitimace cestáře Vlčka

Slezská 51 a legionářskou výslužku použil na vyspravení reprezentačního sídla. Jeník Vlček nakonec v té Řitce uvízl také v pasti, do rodiny Obermajerových se přiženil a pro svou ženu Marii začal stavět vlastní dům. Byl velmi rád, když ho vojenští páni v závěru roku 1926 konečně uznali za plnoprávného legionáře, přidali mu ke stavbě domu velice potřebných 7000 korun zadržovaného služného a konečně mu jako trafiku nabídli místo cestáře na Vimpersko-strakonické státní silnici od Jíloviště u Prahy po Mníšek, kde vydržel i přes Protektorát až do roku 1959 do důchodu. Československého válečného kříže se dočkal až v roce 1938, sice se skutečnou parádou, ale až devatenáct let po schválení návrhu!

O Rudlovi, jak se Krčálovi říkalo mezi bratříky i na setkáních, se toho moc neví. Pravda je, že armáda ho nakonec přivinula s plnou parádou. K válečnému kříži mu přidali ještě nějaké uznání a k tomu hodnost poručíka. Za první republiky na otázku ve kterémže to úřadu vlastně pracuje, stabilně odpovídal úslovím, že zítra možná bude taky pršet. Než

ZEMĚ ČESKOSLOVENSKÉ

VLÁDA ZEMÍ ČESKOSLOVENSKÝCH
NA ZÁKLADĚ VÝNOSU ZE DNE 7. LISTOPADU 1918,
NA ZÁKLADĚ VÝNOSU MINISTERSTVA VÁLKY ZE DNE
8. LISTOPADU 1918 A DOKLADU VRCHNÍHO VELITELE
ZE DNE 24. února 1938 UDÍLÍ

VÁLEČNÝ KŘÍŽ

střelci ruských legií J a n u V L Č K O V I ,

TENTO KŘÍŽ BUDIŽ JEMU VÝRAZEM VDĚČNOSTI NÁRODA,
KTERÝ NIKDY NEZAPOMENE OBĚTÍ PŘINESENÝCH ZA JEHO
OSVOBOZENÍ.

MINISTR NÁRODNÍ OBRANY:

ČÍSLO 25000.

Diplom záslužného kříže

Jablko nepadá daleko od stromu

začal protektorát, uklidil se zpátky k tiskařům jako po návratu z legií a za války byl velmi opatrný, aby mu na něco nepřišli. Po válce se do úřadu vrátil jen na tři roky, pak se opět vrátil do dílny a nějaký čas byl na nedobrovolné návštěvě po kriminálech. To mu také ukradlo zbytek zdraví, a tak brzy v padesátých letech zemřel.

Nerozborná dvojka udržovala pevné přátelství tak, jak si slíbila kdysi na brněnském nádraží, opravdu po celý život. Za války si oba museli dávat velký pozor, protože byli jako legionáři neustále hlídáni gestapem. Na nic jim naštěstí nepřišli, i když se do odboje zapojili. Ve stodole nového domu v Řitce bylo za vlády Němců schované Krčálovo rádio, když působil při práci v dílně jako spojka. Partyzánům v Brdech mohl zase pomáhat cestář Vlček. Kousek za Mníškem u obce Malá Svatá bylo kontaktní místo, kam při údržbě silnice vozil jídlo a zpět vzkazy. Oba měli děti a pro naše vyprávění je důležitý nejmladší syn Jeníka Vlčka, který dostal jméno Ladislav Rudolf. Rudolf proto, že jeho kmotr byl Rudolf Krčál. A ta důležitost spočívá v tom, že naplnil heslo o jablku, které nepadá daleko od stromu. Ladislav Rudolf si vojnu odsloužil u výsadkářů speciálních sil v Holešově jako poddůstojník, průzkumník ve francouzské výzvědné skupině. Ještě v seniorském věku je aktivně činný ve výsadkářské organizaci a stejně jako jeho otec legionář zůstává zapáleným vlastencem svobodné Československé republiky. A ještě něco, i když Jan Vlček od vojenských pánů za první republiky moc dobrého nedostal, cítil se legionářem až do smrti v roce 1982. V legionářské uniformě s Válečným křížem a čestnými medailemi se nechal i pochovat. Může být důstojnější konec celé ságy?

Příloha 1

Zkrácená historie 10. pěšího střeleckého pluku Jana Sladkého Koziny

Zpracováno podle deníku štábního kapitána Ferdinanda Pražského k 10. výročí založení pluku

Pluk byl založen 26. listopadu 1917 jako 2. střelecký záložní pluk československého armádního sboru na Rusi v městečku Borispolu na východní Ukrajině. Jeho úkolem bylo shromažďovati a cvičiti dobrovolce hlásící se do našeho vojska.

Anarchie v Rusku rozložila bývalou carskou armádu bolševickými hesly, takže opustila fronty a umožnila rychlý a laciný vstup Němců a Rakušanů na Ukrajinu. Když pak byl uzavřen mír v Brestu Litevském, nemohlo naše vojsko jako součást francouzské armády zůstati ani v Rusku. Mělo odjeti do Vladivostoku a Francie na základě smluv s Ruskou vládou a spojenci. I. střelecká divize ustupovala ze západního břehu Dněpru, II. divize na východním břehu připravovala nové dobrovolce a připravila k evakuaci vlaky pro celou armádu. Druhý záložní pluk odjel 2. března 1918 ve dvou vlacích.

Ústup byl organizován z železniční stanice Bachmač, Němci donuceni ustoupiti ke Kijevu a naše evakuace šla pravidelným tempem až po město Penzu. Pluk se rozdělil vlivem náboru dalších dobrovolců do tří vlaků a byl zastaven u Penzy od 4. do 11. března 1918. Mezitím sovět lidových komisařů – nová vláda v Rusku – viděl v ozbrojeném a revolucí nedotčeném vojsku nebezpečí a začal klásti překážky.

Odbočka Národní rady RČS uzavřela proto s vládou sovětů novou dohodu k zaručení bezpečného odjezdu pod podmínkou, že odevzdá

všechnu přebytečnou výzbroj, ponechávajíc si pro bezpečnost další cesty na každý vlak 1685 pušek a 1 kulomet, pro pušku 300 a kulomet 12 000 nábojů. Důstojníci carské armády z velitelských míst museli české vojsko opustiti – i velitel pluku ruský plukovník Mikulinskij. Na jeho místo ustaven byl zatímní velitel podkapitán Antonín Baďura.

Podmínky tyto byly loyálně plněny. 2. záložní pluk odevzdal v Penze přebytečnou výzbroj, ponechav si předepsaný počet zbraní a střeliva ve vlacích čís. 16, 17 a 18 a dojel bez zvláštních příhod do rayonu Kansk – Nižně Udinsk až na to, že v Samaře, Ufě, Abdulině a Omsku odevzdal ještě další výzbroj místním sovětům ve dnech 27. dubna až 4. května 1918.

Zatím však poměry se vytvářely stále nepříznivěji: sovětská vláda úmyslně zadržuje evakuaci, rozdělivši jednotlivé části po trati 5 tisíc km dlouhé, hledá jen záminku, aby se na české vojsko mohla vrhnouti a po částech je zcela odzbrojovati. Vlaky 2. záložního pluku byly zadrženy pod záminkou, že Zabajkalská dráha může přijímati jen jeden vlak denně.

Když pak došlo v Čeljabinsku ke známému incidentu, když po smrtelném zranění dobrovolce německým zajatcem přiklonil se zřetelně sovět na německou stranu a když pak byl zachycen telegram Trockého komisařům, v němž se praví, že náš Sbor musí být ihned rozpuštěn, vojsko odzbrojeno a stvořeny z něj pracovní družiny, respektive připuštěno k zesílení československé Rudé armády, tu již nebylo vyhnutí a muselo dojíti k vystoupení proti sovětům se zbraní v ruce, vlastní sebeobraně a k probití cesty do Vladivostoku.

Tu započíná slavná anabase ruských legií, kteráž proslavila naše vojsko po celém světě. Prvním úkolem po vystoupení věrolomných bolševiků bylo zmocniti se sibiřské dráhy a dosíci spojení mezi jednotlivými oddíly vojska, z nichž některé byly od sebe až tisíce km vzdáleny. První dva vlaky našeho vlaku s I. – III. praporem a velitelstvím byly odeslány na východ a dojely bez nehod 4. – 11. června 1918 až do Vladivostoku.

Vlak čís. 18, který byl v Kansku, dojel jen do Nižně Udinsku. Kanský sovět totiž rozhodl, aby všechny vlaky na jeho kolejích byly od-

zbrojeny. Naši odmítli a proto je raději poslal dál. V Nižně Udinsku stál vlak komandantury s ochrannou rotou z 8. pluku. Sovět taktéž žádal úplné odzbrojení. Velitel našeho vlaku a IV. praporu podkapitán Polák večer 28. května 1918 rudý sovět odzbrojil, obsadil město, zajatecký tábor a most přes řeku. Další postup na východ byl zastaven. 14. června bolševici soustředili poblíž stanice Tulun silné oddíly maďarských a německých zajatců a obrněný vlak. Podkapitián Polák použil obrněný vlak komandantury a 10. rotu k útoku na Budagovo, 90 km na východ ve směru postupu. Přesile však musí ustoupiti 20. června na stanici Chudojelanskaja blíže k Nižně Udinsku. O den později nasadil nepřítel další posily a obrněná auta a 10. rota za velkých ztrát musela ustoupiti na rozjezd Uda jih, již v blízkosti Nižně Udinska. Obrněný vlak i vlak 10. roty musely býti zanechány v Chudolejanské pro zradu železničářů, kteří vypustili z lokomotiv vodu a uzamkli výhybky. Ústup našich byl proveden pěšky. 23. června 1918 přijelo ze západu do Nižně Udinska dalších 16 vlaků kapitána Gajdy, který bolševiky konečně zahnal na útěk k východu. III. prapor a 18. vlak zůstaly ve velení kapitána Gajdy a od 1. července střežily město Krasnojarsk s okolím.

První tři prapory a velitelství pluku ve Vladivostoku byly v kasárnách na Pervoj Rečke. Situace i zde dozrávala ke střetu mezi místním sovětem a našim vojskem až k vystoupení. Sovět vyvážel ze skladů zbraně a střelivo, vyzbrojuje zajatce a stahuje sovětská vojska z okolí. 28. června 1918 naše pluky odzbrojily stráže, obsadily výšiny a sklady, hlavně zbraní. Okolí Pervoj Rečky obsadil 2. záložní pluk, zaútočil k městu na Vojennyj gorodok a Drugoj Rečku. Oddíl kapitána Weinera obsadil rayon Vtoroj Rečky a 1. pluk 2. rota hlavní kasárna a po ultimatu obsadila i posádku města, po urputném boji pak zničila velitelství s německou posádkou. Tak se ocitl Vladivostok, jediný velký přístav Ruska v Tichém oceánu, pod československou správou.

2. záložní pluk 30. června 1918 dále zaútočil podél trati na západ, obsadil stanici Okeanskaja a později i Ugolnaja. Další stanice pak obsadil 8. pluk. 2. pluk pak dále držel posádkovou službu ve Vladivostoku. Za svou účast ve vítězných bojích o Nižně Udinsk

a Vladivostok byl přejmenován na 10. střelecký pluk Karla Havlíčka Borovského a po zjištění, že toto čestné jméno již na západě obdržel 9. pluk, musili jej trapně přejmenovati jménem Jana Sladkého Koziny. Již také není záložní, ale bojový. 1. a 2. rota držela stráž po urputných bojích u Nikolska Ussurijského a 3. plus 4. rota za stanicí Pogranična hlídala tunely. 19. srpna 1918 byly všechny části nového 10. pluku staženy do mongolského Charbinu. Zde byl pluk zařazen do hlavních bojových sil východní skupiny, usilující o spojení s oddíly generála Gajdy.

Bylo dosaženo spojení všech částí celého armádního sboru a magistrála byla celá v našich rukách. Na západní frontě ale začal vážný obrat v situaci našich částí. Bolševici úplně desorientovaní vystoupením našich vojsk se mezitím vzpamatovali a vytvořili nepoměrně silnější armádu než spojené síly našich a ruských spojeneckých vojsk. I. střelecká divize na obrovském úseku od Kazaně po Jekatěrinburk s nedostatečnými ruskými oddíly nemohla po vysílených pěti měsících v boji sama frontu udržeti, ani nedocházela slíbená pomoc spojenců a bolševici přecházeli od pasivní obrany ba i k útokům. Muselo býti přistoupeno k svépomoci. Východní sibiřské části byly přesunuty na západní frontu a tu soustředěn celý armádní sbor proti bolševikům.

10. střelecký pluk 18. září byl poslán do úseku jekatěrinburkského, kam dojel 3. října. I. prapor a štáb byly přesunuty na stanici Šamary a 13. října 1918 nastoupila rota 1 a 2 s praporem 6. střeleckého pluku pochod proti vesnici Krjuky a s hlídkou kozáků měly obsaditi ves Kaněvku a nepřátelské zákopy před ní umístěné. Zajmuli oboz, vezoucí potraviny a výzbroj do nepřátelských pozic. Rychlým manévrem se zmocnily jeho zákopů a obsadily Kaněvku. Dostaly jako posilu 3. a 4. rotu a prapor pod velením kapitána Weinera s pomocí tří čet měl projíti neznámým pralesem, vyhoditi trať a zmocniti se obchvatem stanice Kondor. Narazili na připravené nepřátelské pozice a obrněný vlak, který další postup znemožnil a způsobil nám značné ztráty. Poté byl I. prapor vystřídán 8. střeleckým plukem a odeslán přes stráž ve vesnici Vydrianky do stanice Šamary a odtud přes Jekatěrinburk a Čeljabinsk do Ufy, kam odejel i štáb s ostatním částmi pluku, i s bývalým IV. praporem, který přijel od Nižně Udinska.

Tento prapor mezitím byl od 9. září 1918 povolán na povolžskou frontu do úseku simbirského. Tam se zúčastnil úspěšných bojů skupiny plukovníka Kapella jako jeho levé křídlo pod velením kapitána Moravce. Po urputném a vítězném boji u vsi Čerdakel zahnali nepřítele přes řeku Volhu jsa neustále pronásledován. U simbirského mostu znemožnili jeho přepravu na levý břeh, který chtěl dlouho trvajícím dělostřeleckým ohněm přechod vynutiti. Když se však nepříteli podařilo přepraviti na jiném místě silné síly na levý břeh a ty prorazily hluboko do týlu Kapellova uskupení, museli ustoupiti k Melekesu na trati k Ufě, kde byl náš III. prapor obklíčen. Odtud byl na rozkaz proveden ústup k městu Bugulmě a svedeny12. října 1918 další těžké boje. Zde byl těžce raněn velitel II. praporu kapitán Polák když zabránil, aby náš prapor nebyl obklíčen a fronta prorvána nepřítelem. Když nepřítel obkličoval ruský spojenecký bugulmský prapor a snažil se odříznouti celé uskupení, strhl svým energickým výstupem kulometnou jednotku k těžkému útoku do boku nepřítele a zachránil tak celý zadní voj spojenecké skupiny před obklíčením a porážkou. Spojenecké jednotky pak ustoupily do Bugulmy a 13. října byl III. prapor odeslán do strategické zálohy k Ufě.

Zatím co většina částí 10. pluku byla přeformována na polní pluk o třech praporech, devíti rotách a třech kulometných rotách, III. prapor pod novým velením poručíka Veselého po krátkém oddychu znovu odeslán do bojů k městu Bugulma. I. prapor vstoupil do bojů 9. listopadu 1918 za stanicí Prijutovo. U vesnice Biktaševa 14. listopadu chránil levé křídlo fronty před hlubokým nepřátelským obchvatem. Poté útočil k Abdulinu, kde se spojil s III. praporem mateřského pluku. Stanice Abdulino byla obsazena silnými sovětskými vojsky, která tlačila naše jednotky pomalu zpět. Nepřítel byl daleko silnější a naše prapory musely ustoupit na stanici Aksenovo. Tam 27. listopadu oba prapory vystřídal náš II. prapor. Bojovníci měli ve značném počtu omrzliny a byli vysíleni z těžkých mrazů a pochodů ve vánicích více než boji. II. prapor střežil ves Spasskoje, boje ve velkých mrazech prakticky ustaly. Poté byl vystřídán a odjel do stanice Išim, kde se soustředil celý pluk k delšímu oddychu.

V této době jsou také ostatní části vyčerpaného čs. vojska stahovány do týlu a předávají své úseky ruským oddílům protibolševickým. Když pak nastal v Omsku 18. listopadu 1918 převrat a nastolena krutovláda Kolčakova, tu již naši dobrovolci odmítali bojovati na frontě, tím spíše, že převratem ve vlasti 28. října 1918 provedeným pokládali své poslání za skončené a dychtili celou duší po návratu do osvobozené vlasti.

A tu generál Štefánik, který na vlastní oči viděl „tragický" stav našeho vojska, jak jej sám označil, vydal nařízení, aby čs. vojsko bylo po částech z fronty staženo a převzalo ochranu a zajištění týlu operujících ruských vojsk a hlavně ochranu pro spojence velmi důležité sibiřské magistrály.

V Išimu poprvé po odjezdu z Borispolu byly soustředěny všechny části našeho 10. pluku a tím dána možnost dokončiti svou organizaci a doplniti nedostatky ve výcviku. Dvouměsíční pobyt v Išimu byl porušen pouze vysláním II. praporu do Omska dne 22. prosince 1918 k potlačení bolševického povstání. 1. února 1919 byl pluk odeslán na východ do rayonu Ačinsk – Krasnojarsk, aby tu převzal ochranu magistrály proti nově se tvořícím tlupám bolševickým, které pod dojmem vítězného postupu sovětské armády na frontě západní stávaly se drzejšími a odvážnějšími, přepadajíce a ničíce trať a její zařízení. V tomto rayoně hlavně v okolí Ačinska bylo svedeno několik potyček s povstalci tlupy Štětinkinovy. V tomto rayoně pobyl pluk do 7. května 1919, načež byl přesunut do úseku Krasnojarsk – Kansk do 21. června. V této době bylo přikročeno k větší operaci proti bolševické divizi Kravčenkově na jih od úseku dráhy Sviščevo – Kansk.

Nepřetržité pustošení dráhy, napadání a ničení stanic, vlaků, zařízení, ostřelování jich, napadání a ostřelování stráží, přinutily velitele vojska k aktivní obraně výpravou na Manskou frontu pod velitelem III. divize podplukovníkem Lvem Prchalou v úseku ochraňovaném 10. střeleckým plukem. Útok byl veden v několika skupinách od 15. května 1919 proti tlupám, obsahujícím 4 tisíce mužů. I. prapor nastoupil od městečka Rybinskoje s levou skupinou a úkolem vyhledati a navázati spojení s ruskými oddíly staršiny Rasanova, operující jihovýchodně od našich vojsk. Po čtyřhodinovém boji dobyl proti

jednomu pluku povstaleckých vojsk ves Perejaslavskooje. Další den nemoha dosíci spojení s ruskými částmi, vystoupil proti vesnicím vpravo Ty byly většinou nepřítelem opuštěny, dobyta pouze stanice Tolstichynskaja. Bojem vytlačiv z města Věrchné Rybinskoje tlupy, byl mu poskytnut odpočinek a zesílil obranu levého křídla.

II. prapor operoval proti vesnici Semenovskoje a postoupil proti městečku Malému Umbeži a dále na ves Perejeslavskoje, kde se spojil se skupinou majora Weinera stejně jako 9. rota. Pluk ztrát neutrpěl. 28. května vyslán byl na útok proti vsi Kijakskoje, odkud byl náš 9. pluk po urputných bojích nepřítelem vytlačen. Našemu náporu neodolal a opevnil se na výšinách jižně vesnice, než i odtud byl vytlačen. Poté nastala přestávka na přípravu překročení řeky Man do nepřístupných bažin badžejských. 7. června zahájen byl další útok, dobytí vesnice Narvy, zřízení mostu přes Man a dalšího pochodu. Nesetkav se však již s dalším nepřítelem, útok ukončil a 21. června 1919 se vrátil k trati. 10. pluk byl poté přesunut do Krasnojarska.

V té době bylo již rozhodnuto o evakuaci čs. vojska do vlasti a v době do 4. ledna 1920 projely už všechny čs. části na západ od Krasnojarska ležící. Poslední dny pluku v Krasnojarsku byly velice svízelné pro stálé vzpoury místní posádky, stávky železničních zřízenců a pokusy o převrat proti vládě Kolčakovy, jenž sám projel Krasnojarskem na východ také.

Odjezd pluku z Krasnojarska do Irkutska byl stále v zadním voji čs. armády, byl stejně svízelný, ježto krok za krokem postupovala vítězná vojska sovětská a současně s naším odchodem všude se řítilo zřízení i moc vlády Kolčakovy, byly zřizovány místní sověty. Železniční zřízenci při trvalém nedostatku uhlí a lokomotiv často sabotovali průjezd našich vlaků a zbytky Kolčakovy armády ustupující zároveň s našimi ešelony, nutily velitele našich částí, aby byli stálými prostředníky mezi nimi a místním obyvatelstvem, které od nich značně trpělo a utíkalo se k nám o pomoc. Než postup vítězné armády bolševické k východu, jemuž nebylo kladeno překážek, dále se tempem daleko rychlejším, než naše evakuace, jíž brzdily nedostatky rázu technického a úmyslná sabotáž zbolševizovaných ruských železničářů.

U Nižně Udinska předvoj 5. sovětské armády naše ešelony dohonil. Došlo k ariegardnímu boji poslední části s rudými, bolševici byli odraženi, ale v Nižně Udinsku musel zadní voj zanechati několik vlaků, ježto nebylo dostatek uhlí ani dobrých lokomotiv. Ústupové boje trvaly do 4. února 1920. Mezitím došlo k přestřelce na stanici Zima a odzbrojení sovětských vojsk zde a zadní náš voj ničil na ústupu mosty i stanice, aby postup nepřátelských hlavních sil zdržoval, bylo uzavřeno dne 7. února 1920 příměří, neboť obě strany došly k poznání, že zbytečno jest ničiti drahý materiál, Sergejl v době, kdy naše vojsko mělo jedinou myšlenku: návrat do vlasti a nejevilo zájmu o vnitřní poměry ruské, tím méně chuti zasahovati do nich se zbraní v ruce.

A tak po uzavření příměří, jež bylo s obou stran přesně dodržováno, jímž zakončeno bylo jedno z nejtěžších období našeho vojska a hlavně ariegardních pluků III. střelecké divize, mezi něž patřil i 10. střelecký pluk, nastává jistota a klid, tak nutně už potřebný. Pluk dojíždí 28. května do Vladivostoku a 1. června po slavnosti odjíždí na lodi Edellyn do vlasti. Po 68 dnech klidné plavby a pětidenní cesty vlakem přibyl dne 30. srpna 1920 do Brna, tak vykonal cestu kolem světa.

Poznámka autora. Zápis je obsahově kráceným opisem deníku. Zajímavé, že o některých důležitých událostech v pluku se štábní kapitán Pražský vůbec nezmiňuje, například o revoltách a odmítání boje proti bolševikům, nástupu nového velitele podplukovníka Číly ani o jedné z nejvýznamnějších úloh pluku ke konci evakuace v Irkutsku, ozbrojené ochraně ruského pokladu a jeho vydání včetně admirála Kolčaka a jeho společníků sovětské vládě jako garanci za odjezd posledního ešelonu do Vladivostoku. Proč tomu tak bylo, se dnes můžeme jen domnívat. Že by nesoulad mezi mozkem a srdcem?

Příloha 2

Galerie osobností

Baďura, Antonín
První a po válce znovu velitel 10. pěšího pluku v Brně až do roku 1929. Vážně nemocen. Zemřel v roce 1934.

Beneš, Edvard
Vůdčí postava odboje v Paříži, na ruské legie má malý vliv. Jako politik má vůči některým generálům negativní vztah. Budoucí prezident, zemřel v roce 1948.

Čeček, Stanislav
Generál legie, přednosta vojenské kanceláře prezidenta RČS. Zemřel na válečná zranění v roce 1930 ve věku 43 let.

Číla, Antonín Mikuláš
Generál. Velitel 10. střeleckého pluku, strážce ruského pokladu, moravský velitel mezi válkami. Zemřel stoletý v roce 1983

Gajda, Radola
Generál. Původně Černohorec, nejtalentovanější velitel v legii, u Kolčaka velitel Sibiřské armády. Po válce náčelník štábu armády, intrikou Beneše degradován a odsouzen do vězení. Propuštěn, ze vzdoru vstoupil k čs. fašistům, snaha o jeho likvidaci i po válce. Zemřel v roce 1948.

Hašek, Jaroslav
Jednoroční dobrovolník, přešel k legii a bojoval u Zborova, později přeběhl k rudým. Po válce repatrioval domů. Upil se k smrti.

Husák, Otakar
Generál. Vedl výcvik dobrovolníků v Borispolu, poté převedl jednotku přes Murmansk do Francie a bojoval na západní frontě. Šéf poválečné vojenské kanceláře prezidenta. Zemřel v roce 1964.

Janin, Pierre Thébaut
Velitel francouzské spojenecké mise v prvním válce na Rusi a od roku 1918 vrchní velitel spojeneckých intervenčních sil proti bolševikům. Nesoulad s požadavky naší legie. Zemřel v roce 1946.

Kaplan, František
Rudý velitel pluku železničního Kyjev, velitel města Kyjev, spolu s legionáři bojoval u Bachmače, v Samaře proti legiím, po válce repatriace do RČS. Odsouzen za velezradu, Masarykem omilostněn.

Kolčak, Alexander Vasiljevič
Admirál, diktátor Sibiře. Naše legie jej předala Rudé armádě a ta ho v roce 1919 popravila.

Kramář, Karel
Šéf protirakouské Mafie, český politik, soupeř a nepřítel Beneše i Masaryka. Ovlivnil Českou družinu ve prospěch cara. Zemřel v roce 1938.

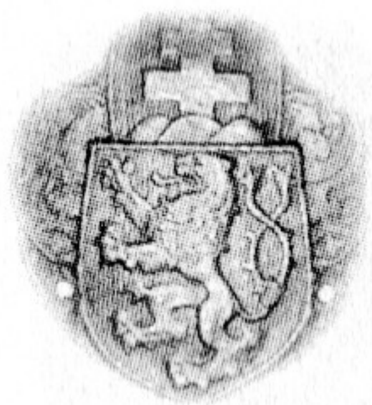

Krčál, Rudolf, protagonista příběhu
Velitel 1. čety 10. střeleckém pluku Jana Sladkého Koziny, po vzpouře degradován, později omilostněn. Zemřel v roce 1957.

Kroutil, Josef
Plukovník, na Sibiři velitel pluku až divize. Podílel se na likvidaci legionářské vzpoury, plnil zvláštní úkoly pro generála Janina. Po návratu velitel divize. Zemřel jako generál v roce 1936.

Masaryk, Tomáš Garrigue
Vůdce odboje, miláček legionářů. Později prezident republiky. Zemřel roku 1937.

Mikuláš II. Alexandrovič
Poslední ruský car. Podporovatel České družiny před bitvou u Zborova. Bolševický vězeň, zavražděn s celou rodinou 17. července 1918. Naši legionáři dobyli místo jeho vězení bohužel pozdě.

Muna, Alois
Předseda Komunistické strany československé na Rusi, organizátor Československých rudých jednotek po revoluci 1917, později návrat do RČS. Zemřel v roce 1943.

Pavlů, Bohdan
Představitel Odbočky Národní rady,
Masarykův pověřenec v legii.
Po válce diplomat a velvyslanec.
Tragicky zahynul v roce 1938 v Jugoslávii.

Prchala, Lev
Generál, velitel 3. sboru legie. Po válce polní velitel, v opozici proti Benešovi a to i po roce 1945. Zemřel v Rakousku v roce 1963.

Prudil František
Střelec 4. legionářského pluku. Jeden z vůdců vzbouření v Irkutsku, osvobozoval delegáty sjezdu, vězněn v pevnosti Gornostaj ve Vladivostoku. Zemřel roku 1993

Semjonov, Grigorij Michajlovič
Samozvaný ataman Zabajkalí. Za pomoci Japonců bránil našim legiím v cestě do Vladivostoku. Emigroval do Japonska, v roce 1945 objeven NKVD a zastřelen.

Stalin, Josif Vissarionovič Džugašvili
Ruský a sovětský vůdce. Chtěl lstí rozmělnit a likvidovat české vojsko na Sibiři. Bez úspěchu. Zemřel v roce 1953.

Syrový, Jan Bohumír
Vrchní velitel Československých vojsk na Rusi. Po válce ministr, předseda vlády, kolaborant a vězeň. Zemřel zapomenut v bídě v roce 1970.

Strombach Jaroslav
velitel 1. revolučního pluku, vrchní velitel čs. rudoarmějců, nadějný vojevůdce, po válce v SSSR zůstal jako velitel divize, v roce 1932 zatčen a popraven

Štefánik, Milan Rastislav
Francouzský a čs. generál, vedoucí postava odboje, tragicky zahynul v roce 1919.

Švec, Josef Jiří
Plukovník, velitel divize v legii.
Po vzbouření pluku proti rozkazu útočit
na Rudou armádu se v říjnu 1918 zastřelil.

Trocký, Lev Davydovič
původní jméno Bronštejn.
Vrchní velitel Rudé armády. Otec
neúspěšného plánu na likvidaci našich legií.
Na příkaz Stalina zavražděn v roce 1940.

Vlček, Jan, protagonista příběhu
Střelec 1. čety, roty a praporu 10. střeleckého
pluku Jana Sladkého Koziny.
Zemřel roku 1982.

Vojcechovský, Sergej
Generál legií, v květnu 1945
odvlečen do gulagu, kde zemřel.

Žák, Miloš
Plukovník, velitel úderného praporu štábu
našeho vojska. Byl nasazován při frontových
útocích jako velitel úderných skupin,
likvidoval irkutskou vzpouru. Vzorný
a spolehlivý důstojník pro zvláštní úkoly.

Zdroje: Archiv autora, legionářů Vlčka a Prudila, knihovna VHÚ, armádní archiv Ruzyně, Wikipedie.

Prameny

Šteidler: *Čs, legie za světové války*, Praha 1929
Pražský: *Dějiny pěšího pluku 10 J. S. Koziny,* Brno 1927
Gajda: *Moje paměti*, Praha 1920
Pichlík: *Červenobílá a rudá*, Praha 1987
Jurman: *Legionářská odysea*, Praha 1986 a 2016
Vácha: *Horké léto*, Praha 2018
Vácha: *Bratrstvo,* Praha 2018
Kalina: *Krví a železem,* Praha 1938
Fidler: *Generálové legionáři,* Brno 1996
Tatarov: *Novodobí husité*
Legionářské deníky a sborníky
Fotografie a kresby v textu knihy, autorství: osobní archivy Jurman, Vlček, Linhart, archivy VHÚ Praha, Armády ČR Praha, foto z deníku 10. pluku

OLIN JURMAN

LEGIONÁŘI

všechno bylo jinak

Vydala Česká citadela s.r.o.,
Nad Vinným potokem 1148/4, 101 00 Praha 10,
jako svou 2. publikaci
Obálku navrhl Q point Praha
Předsádky Milan Linhart
Odpovědný redaktor Miroslav Žďárský
Sazba Tomáš Grof
EUROPRINT a.s.
Stran 256
Vydání první
Praha 2019

www.ceskacitadela.cz
www.mesicnikmy.cz

Knihy z České citadely
si můžete objednat nebo zakoupit
také na naší adrese po dohodě
s obchodním oddělením
info@ceskacitadela.cz

Neobyčejný příběh legionáře Jana Vlčka z 10. střeleckého pluku legií a jeho násilný ozbrojený pochod z Ukrajiny celou Sibiří až do Vladivostoku. Po rozkazu T. G. Masaryka pak zpět přes celou Sibiř až na Povolží, aby začal novou válku proti Rudé armádě. V Irkutsku, rok po ukončení světové války, Vlček odmítne s ostatními dále bojovat s „rudými". Postaví se proti francouzským generálům, kteří s vedením našich legií nařídili další válku za cizí zájmy. Po návratu do republiky dostal odměnou za služby vlasti post cestáře. Jako vzbouřenec v legii však obdržel válečný kříž až v roce 1938.

Autor přibližuje pravou tvář vnucené války i nečestnou snahu nejvyššího velení použít dobrovolnickou armádu k dalším bojům za cizí zájmy. Snaží se ukázat i skutečnou úlohu českých rudoarmějců. Zajímavým prvkem celého vyprávění je postupný přerod negramotného mladíka v sebevědomého legionáře, jenž se po všech bitvách vrací domů jako uvědomělý mladý muž a vítěz do nového československého státu, který si ne vždy dost váží hrdinů prolévajících za něj svou krev. Knihu doplňuje řada cenných dobových dokumentů a neznámých fotografií, které dokreslují pravdivý pohled na neznámé aspekty života našich legionářů v této vypjaté a hrdinské době.

V příloze čtenář najde i zkrácený deník 10. pluku legií a fotogalerii hlavních aktérů děje včetně dnes již zapomenutých protagonistů.

9 788090 739918